

بنعم المولی و نعم النصیر

رقعات مرزا قتیل

باهتمام لسان [illegible] مقبول الدوله بهادر مرزا محمد سعید علیخان
مقبول [illegible] کلان کوهی بجا شاعلی طبع پوشید

بسم الله الرحمن الرحيم

اشرع بحمد محمود الذى اعطانا انواع الآلاء والنعم واسال الينا ينابيع الجود والكرم

شروع میکنم بستایش ستوده که داد مارا اقسام نعمتهای ظاهر و باطن را وجاری ساخت بسوی ما چشمهای بخشش و کرم

اى خلقنا وهيأ لنا الاغذية اللذيذة الكثيرة ليلتذ بها اللسان والالبسة

یعنی آفرید مارا ومهیا کرد برای ما غذاهای خوش مزه بسیار را تا بچشد از غذاها زبان ولباسهای

النفيسة المتلونة ليتزين بها الابدان ومعهما القصور الرفيعة الوسيعة للسكونة

پاکیزه رنگارنگ را تا زینت یابند از آن لباسها بدنها وبا آن هر دو کوشکهای بلند کشاده برای سکونت

والارتياح والحدائق المنضرة المخضرة لارواء العيون ولترويح الارواح فجعلنا

وآرام ونیز مهیا ساخت باغهای تازه سبز برای سیرابی چشمها وبراحت دادن روحها پس گردانید

اغنياء باعطاء النقود لقضاء الحاجات وصاننا ليلا ونهارا من كل الصدمات

مالداران از بخشش نقد ها برای کار براری حاجتها ونگهداشت مارا شب وروز از هر آسیبها

والآفات وشرفنا بتشريف العلوم لحصول التفوق على سائر المخلوقات

وآفتها وبزرگی داد مارا بدادن علمها برای حصول برتری برتمام آفریدگان

المشاركات وجعلنا مميزا بين المرارة والحلاوة بتوديع الحواس والمدركات

شریکان وگردانید مارا تمیز کننده درمیان تلخی وشیرینی از سپردن حواس وقوت مدرکه

ثم امرنا بعبادته وفرض علينا تادية الصوم والصلوة ونبهنا بارسال الرسول

پس حکم کرد مارا بعبادت خود ومقرر ساخت برما گزاردن روزه ونماز وآگاه کرد مارا بفرستادن پیغامبر

عن فوائد الحيوة والممات فاحمده حمدا كثيرا وافيا خارجا عن حد التقرير

از فائدهای زندگانی ومرگ پس شکر میکنم آن خدا را شکر کردنی بسیار وتمام بیرون از حد بیان

واشكره شكرا مفرطا موفورا متجاوزا عن حصر التحرير هو الله العزيز القدير

وسپاس میکنم سپاس کردنی زائد بسیار گذرنده از حیطهٔ نوشتن

[illegible]

الینا احسانا غیر محصور ومن علینا بامتنان موفور لا اله الا هو المعبود

بسوی ما احسان کرده بغیر نهایت و منت نهاد برما بمنت بسیار نیست معبود بحق مگر آن پرستیده

المسجود ولیس الفائم الدائم الا هو العزیز الحمید المحمود هو محسن منعم

مسجود و نیست قائم همیشه مگر اوست غالب ستوده شکر کرده شده اوست احسان کننده نعمت دهنده

مکرم بکل حال ونحن المجرمون المذنبون النادمون بقبیح الاعمال هو سلطان

بخشش کننده بهر حال و ما گنهکاران عاصیان پشیمان هستیم به بدی اعمال آن پادشاه

اکبر السلاطین مالک الارض والسماء ونحن عباد احقرون قابلون للعدم والفنا

بزرگترین پادشاهان مالک زمین و آسمان است و ما بندگان حقیر ترین بندگانیم قبول کنندگان نیست نابود شدن را

ما ادینا شکر عشر من عشر الوف احسانه بساعة من الساعات وما جمعنا

نگزاردیم سپاس و هم حصه از ده هزار احسانهایش در ساعتی از ساعات روز و شب و نگردآوردیم

بضاعات السعادات بصرف الاوقات فی الضلالات لا سبیل لمغفرة ذنوبنا یوم

سرمایهای نیکی را از گزاردن وقتها در گمراهی ها نیست راهی برای بخشش گناهان ما روز

الدین دون الطافه ولا باعث علی عفو جرائمنا غیر اعطافه انا قمیسون بالملائم

قیامت بجز لطفهایش و نیست سببی بر عفو عصیان ما سوای بخشیدنش ما سزاواریم بملامتهای

المتنوعة عند انفسنا بالتحقیق ونحن حریون بمکافاة الاعمال التی تنسب الینا بنظر

گوناگون نزدیک خود ما به تحقیق و ما لائقیم به پاداش اعمالیکه نسبت کرده شده اند بسوی ما بنظر

التدقیق ایا مولای انت کریم جلیل و هیا ملجای انت رحیم و لطفک جزیل لا ملاذ

تامل ای مولای من تو بخشنده بزرگ و ای پناه من تو مهربان هستی و لطف تو بسیار است نیست پناهی

دون دهلیزک فی الحیوة وبعدها ولا مفر دون عتبتک فی دار الدنیا والعقبی انجی احسن لک

مگر دهلیز تو در حیات و ممات و جای گریز نیست سوای آستانه تو در دنیا و آخرت نجات دهنده تر نیست

اصحاب الخطاء لانک انت الیق باجابة الدعاء والتضرع اصوب بحضرتک برجاء العفو لان

برای صاحبان خطا برای این که توئی سزاوارترین برای قبول دعا و عاجزی بهتر است بارگاه تو بامید عفو زیرا که

تلک اصحاب القصور عند العذر مستحقة للصفح والعطاء **نظم** سبحانک یا من خلق

... عذر سزاوار هستند برای درگذر و بخشش پاکی است ترا ای آنکه آفرید

... اللیل لباسا لا تحسب اوصافک ستر و ظهورا ما تحصر الاؤک و هما و بیانا

... گردانید شب را پرده شمار کرده نمیشود وصفهای تو نه پوشیده و نه ظاهر آماده نمیشود نعمتهای تو از روی

نعت بزبان ترکی کوپ تپوق واوسرو تولوق لی سناحارا اول توتلوق جناب ایروس

وہ مبارک جناب ہی بہت بندگے اور بہت غلاسے سکے لائق

کیم انی تنکری تعالی اوزی ساوچی قیلدی وبارچہ فاضل لار واوزکا کیشی لارنی انی مہتر ایلدی سبحان اللہ

کہ اوسکو خدای برترنے اپنا پیغمبر کیا اور تمام فاضلون اور عالمون اور آدمیون کو اوسکی بہت کیا سبحان اللہ

اول اولوغ حضرت غہ کور رسالتم کیم منی ہدایت نینک یول کورکوچی ایرور وسعادت نینک یورت لی

اوس بزرگ درگاہ کا دیکہنے والا ہوں مین کہ میری ہدایت کی راہ کا دکہلانی والا ہے اور سعادت سکے منزل کا

خضر ورہبری کیم شک نینک سوز لیقی نی زائل قیلکوچی دورانی روان تقریری ابہری کیم عرب نی

خضر ہے جو کچہ کہ شک کی دریا سخن دور کرنے والا ہے اوسکے روان تقریر ہے اور جو کچہ کہ عرب کے

اولوغ فصیح وبلیغ لارنی تیل سیز قیلدی انی تحریری ایکیشی لارنی کونکل لارینک برشگانده نورنی لوک

بڑے فصیحون اور بلیغون کو بے زبان کیا اوسکے تحریر ہی آدمیون کی دلون کی محفل مین نور کے شمع

انی معرفت یاتلیق ابلادی وکونکل لارنی راحت باغیہ لارنی طراوت انی سیون لیقی باغیشلادی

اوسکے معرفت لی روشن کی اور جانونکو راحت اور جگرون کو طراوت اوسکے دوستی نے بخشنے

بو کوک کیم بارچہ نیمہ لاردین رفیع ابرورانی رفعت قدر کور نیا دری حضیض غہ کیچہ وبلد ور ر

یہ آسمان کہ تمام چیزون سے بلند ہے اوسکے رفعت قدر دیکہکر اسپنے تسلے یہ رات مین ستارو سکے

لار یاس لاردین منعلار وبو قوباش وبو ای کیم بارچہ یاروغ لیق لاردین یاروغ راق یارانی الن نینک

آنسوون سے روتاہی اور یہ آفتاب اور یہ مہتاب کہ تمام روشنیون سے روشن تر ہین اوسکے پیشانی کے

نورانی قولوتی استیار طوبی اجماع بستانده اوشول الچون ہر میوہ براق غہ قادرایرور وحوض کوثر و

نور کی غلامی چاہتی ہین طوبی بہشت کی باغمین اسواسطے ہر میوہ کے دینی مین قادر ہے اور حوض کوثر اور

سلسبیل ایی وضو قیلماق الچون توله توربلبل مونکورنی منبرغہ لی ثنا خطبہ وقماق الچون جیجاک نینک

سلسبیل اوسکے وضو کرنی کیواسطے ہر ہی بلبل شاخ سکے منبر مین اوسکی ثنا کی خطبہ پڑہنی کی اسطے پہول کے

اعمامہ نی اسماکوچی دورو سہروانی بوی نینک قبس کو رغور مان مین قمری نی تیلبہ قیلکوچی

عمامونکو چاہنی والی ہی اور سرو اوسکے قد کے دیکہنے سے قمری کو دیوانہ کرنیوالا

[illegible]

گردوقی آت منسیم دور اوشول والاجناب بازگیم با رچه بدعت و استلم خرمن لارنی انی ذوالفقار سنے
گردکا گھوڑا تسنیم ہی وہ برتر جناب ہی کہ تمام بدعت اور ظلم کے خرمنون کو اوسکی ذوالفقار کے
برق کو تد وروی وکفر یول نینگ قرنغولیقی انی ہدایت نینگ مشعل نی تالق اوچوردی ایزی انی اوُرشے
برق نے جلایا اور کفر کی راہ کے تاریکی کو اوسکے ہدایت کی مشعل کی روشنی نے اوڑا دیا خدا نے اوسکو اپنے
ایلکری تیلاندی وانی اوزی حبیب دیب قواندی کوک نینگ شقفی اوشول اچون معراج کیجہ غرق
پاس بلایا اور اوسکو اپنا حبیب کہکر خوش ہوا آسمان کی چھتین اوسکے واسطے معراج کی رات مین بارہ
بولدی وکنگلہ باغی لارنی نخوت بو قدریدین خجالت سای ایچیندہ غرق بولدی انی براق
ہوئین اور بڑی بڑی باغیونکے نخوت اوسکی قدر سے خجالت کی دریا مین غرق ہوئین اوسکا براق
آت دوروابی قنبر قول ایرور **نظم** رسالت کوک نی یلدوزدور محمد + جہان قیلدی ضیا دین پر محمد +
گھوڑا ہی اور اوسکا قنبر غلام ہی پیغمبری کے آسمان کا ستارہ ہی محمد جہان کی روشنی سی پر محمد
قرنغوادی نیگلیغ بو جہان بار + لوبک بو اوئیدہ اول شاہ زمان بار + **منقبت** دُرّ رغر عموم لا
تاریک گھر کے مانند یہ جہان ہے شمع اس گھر مین وہ شاہ زمان ہے
والامت و لآلی متلالی درج سعادت وہدایت لوائح ساطعہ ممتلات بلندی وبرتری واقمار لامعہ ذروات ارجمندی پاک گوہر
مصابیح لائحہ ایادین وفضل واحسان ولوامیت مشرقہ سموط بر وامتنان اقطاف معلقہ ادواح حدیقہ رضا وتسلیم واثمار مزینہ شعب شجرہ
صبر جمیل عظیم افلاق صباح حق شناسی ودینداری وروایح انوار خدا پرستی وشب بیداری مفاتیح کنوز رامد حاجات جہان ومقالید اقفال
حصول مرادات وران عمدہ سعوف اصابت واستواری دعائم سطوح رصانت وپایدار فصوص خواتم نام بلند واسنہ معارک فیروزی
ابد پیوند انوار حیاہ جود وکرم ولوامع خدود حسن شیم وعلوہم مشاآت مسالک حق ویقین وہدات سبل دین متین جناب کرامت مآب حضرت
امیر المومنین امام المتقین علی مرتضی ووصی مصطفی علیہ الصلوٰۃ والسلام وائمہ اطہار واولاد ابرار وحب الاکرام او بنده احبا ونواہ
خیر وسعادت اعناق شواہد عفت وصداقت بعقود جواہر سنیہ حسن نیت وقلائد فلار بہیہ صفائی طینت ایشان رونق یافتہ و
اضیاع منتشرہ دیانت وامانت قرون طویلہ رصانت ومتانت باشطہ عنایت ایشان بر وجوہ خبر اندر رواج تافتہ عراص میادین مثاوی
عفاریت عبدہ اوثان قابل تعمیر مساجد ومعابد تلمع عضاب صقلہ ایشان نمودہ ورزش دیغہ کبر بخنت مغات اعوطہ قبول
اوامر محبوب جیوط اسبحہ مدود رماح دست حق ایشان فرمودہ سزاوار خطاب ویطہرکم تطہیرا از جناب کبریائی ایشانند وشایان
حدیث انا حرب لمن حاربکم از زبان رسول ایشان مسند حکومت را ملبوس میمنت مانوس ایشان رونق تازہ وظہور معجزات
وکرامات را بر قوت وقدرت ایشان نازش بی اندازہ نسائم مروحہ سرور افراد را ابتسام از ہار مترصد اعانت
دم جان پرور عیسی نہاد ایشان وشمیلہ نفحہ طرب آراد ر تفتیح انوار منتظر جنبش لب ارشاد معجز بنیاد ایشان پیروی
ایشان ذریعہ نجات دو جہان ورہبری ایشان جنس راہ قصہ وجہان **نظم** بر ہمہ ختم شد
خیر وسعادت + از ہمہ تازہ رو مجد وشرافت + ز ایشان رونق روز جہان + شجاعت بہرہ ور از زور بازو ایشان

تعریف اصحاب جو بیلا اور چنبیلی اور موتیا اور راسیط حکی اور پہول کہ باغ آداب رسالت کی رونق ہو سکین وہ اصحاب
عالیجناب ہین کہ جنکا باعث بالیدگی کوئی باغبان نہین الا خدا اور جو صبا اور شمال و نسیم اور راسیط حکی اور ہوا ہین
کہ چمن خاطر کو کہلا دین اونکی محبت ہی کہ جنہین پیغمبر نی اپنا احباب کیا جاتنک فواری کہ نہر مین ترقی رونق ملت کے
جہہی اونکی وہ خزانی بنانی والی ہین اور جتنی درخت کہ زمین سینے رواج احکام شریعت کی اوگی اونکی وہ جڑ بہانی والی
ہین اگر وہ بلبل اور قمری کیطرح گل او سرو پر خیر و سعادت کی عاشق نتہی توکیون آواز اونکی زمزمون یعنی مواعظ کو
سامعین نے اوسوقت کی اپنی کانونکو سنائی اور اگر نہر کی پانی کی مانند کیاریون مین حق و انصاف کی روان تہی تو
کیون تماشائیون نی اوسوقت کی اس سیر یعنی زیارت سی اونکی آنکہونکو ٹہنڈک پہنچائی اگر وہ مستحق جلو رتبت نہوتی توکیونکر
نسیم سحری کی طرح عنایت ایزدی اونکی ترقی مدارج کی گلزار کو کہلاتی اور جو وہ بر سر باطل ہوتی توکیون خلقت خدا
کی اونکی قبول اطاعت کی بو دبی اپنی جا جا مین بہلائی اونکی سعی کی تیشون سے جب خار زار شک کو جڑ سی صاف
تب ہر ایک کا پاؤن اونکی راہ مین پڑا اور جب اونکی عدالت کی بیلچون نی بدعت کی گڑہون اور نالون کو بالکل ہموار
تب سبکا قدم ثبات و یقین اوس مین پر گڑا اگر اونکی قدم میدان اطاعت دین مین سب سے آگی نہ پڑتی تو شایان
نزول آیۂ کریمہ السابقون السابقون حضرت حق سی نہوتی اور زبان رسول سی کسوا سطی اصحابی کالنجوم کہی جاتی اگر اپنی
مشعل سعی کی روشنی سی ظلمت کفر کو نکہوتی پیشوائی اگر نصیب اونکی ہوئی تو نبی کی پیروی مین اور صدارت گر پائی
تو نہ باعث گستری اور پیغمبر کی دنبالہ روی مین **نظم** وہ ہین معدن فضل و علم و کمال وہ ہین منبع بخشش بی زوال ہو جہان
اونکی ہی عدل و احسان سی پیدا صدف چیستی در غلطان سی پیا **آغاز مدعا** اما بعد فقیر پر تقصیر خواجہ امام الدین معروف
بخواجہ **امامی** غازہ طراز چہرہ شاہد این بیان است کہ چون این خاکسار بیمقدار را شرف سعادت تلمذ حضرت
پیر و مرشد برحق مسجود طائفہ خیر مطلق قبلہ قبلہ پرستان و کعبۂ ارباب ایقان جناب **مرزا محمد حسن** متخلص
بقتیل بسط اللہ ظلال افاداتہ علی رؤس المسترشدین الی الزمان الطویل در تحریر نثر روزی گردید کہ
رقعات کوچک و طویل چکیدہ خامۂ اعجاز شمامہ ملازمان ممدوح مشتمل بر انتباہ از صحت و سقم عبارات و فوائد اصطلاحات و
تعلیم طریق وصل و پیوند الفاظ و فقرات و حسن و قبح ترکیبات و اجتناب از اغلاط و دیگر ندموات و تحفظ مقام نشست و برخاست
اصطلاحات و محاورات کہ متمسک رسانیدن با قصان بپایہ کاملان ضبط این مدارج تواند شد مع دیگر حالات زمانہ و احکامات
بزرگانہ و استفسار بعضی مآرب و جواب بعضی مطالب بیرسید و ہرگاہ بعد حصول فراغ از تحریر نثر بضرورت سیر
روزگار روانگی نواح مغرب صورت بست و چند سال بذریعۂ پابندی قیام مضافات ضلع آباد و اتفاق افتاد خطوط
طویلی محتوی بر آداب دربار و تالیف اصحاب دی کا و طریقۂ تلاش معاش و دیگر لوازم و ضروریات دنیوی و صفات
غیوری و فوائد صبوری و درستی عزمت و استقلال طبیعت کہ دلیل راہ تہذیب اخلاق و عزیزی در آفاق توان
با دیگر وقائع غریبہ و سوانح عجیبہ و حکایات موافق مقام و مستحسنات نیک انجام قدر افزای ساعات میمنت آیات
بورود کرامت آمود میشد از انجا کہ این بی سروپا از ابتدا مرتبہ وصول ہر رقعہ کوچک و خط طویل بمنزلہ شان نزول سورہ

سورهٔ اخلاص و سورهٔ رحمان بشمرده بقصد تربیت عزیزتر از جان نگاه میداشت وقتیکه نوبت به پرشدن یک جزو دانی رسید
شوق خاطر بتجدید مطالعه و تکرار استفاده بتکلیف صاف کردن آن بر اجزای ساده نمود مگر بحسب موانع چند مدت درازی
اهمت این آرزو حائل کردن خریده بحصول نگردید و نتیجهٔ شوق بدامن مراد نرسید آخر با درسنه یکهزار و دو صد و سی و هجری
بعهد حکومت تاج الامرا اشرف الوزرا بندگان دارا دربان رفعة الدوله رفیع الملک نواب غازی الدین حیدر خان بهادر
شهامت جنگ دام اقباله و زاد اجلاله که بزرگ و کوچک زیر ظل عاطفتش بمراد دلها دست و گریبان و بحصول اطمینان از رنج
پریشانی برکران اند از انصرام این مهم فراغت دست داد و ازین سبب که اجزای کتاب مرقع نقصا و بیرون رقعات عربی و ترکی و فارسی
و هندی نتیجهٔ طبع جناب ممدوح مشمول نظم ضروری المقام است در خطبه هم رعایت این امر باعث الاستهلال بکار رفت یعنی حمد بزبان
عرب و نعت بزبان اتراک و منقبت بزبان فارس و تعریف اصحاب بزبان هند با انضمام نظم طراز تحریر پذیرفت و نظر بر فواید مفید رقعه
مکاتیب نام نسخهٔ **معدن الفواید** قرار یافت تا طالبان فن بمطالعهٔ آن فایده بردارند و دعای خیری رحق این کمترین بزبان آرند

آغاز مکاتیب رقعه ۱ سرآمد خواجگان عالیشان و مقدمة الجیش لوای عیان بلاغت نشان سلمکم الله تعالی بعد
اشتیاق لقای شریف که عصا فی تحریر گوناگون را مالش بچه شاهباز بیانش فشارشی میدهد پوشیده نماند که تا امروز رجای
خیام دولت جناب عالی دام اقباله شرف افزا بود و آن قطعهٔ زمین سوای مقام محبوری نامی ندارد بدعای عمر و دولت
آنصاحب مشغول است و یکم ربیع الاول اینجا رسیده بودیم و اگر انطرف آب هم که مسافت آن هم کروه بیش نیست داخل حساب
کرده آید بجدهم ربیع الاول بشمار میرسد صاحب از بجدهم ماه گذشته تا چهارم ربیع الثانی که امروز است شمار نمایند و هنوز نوید
گوش آشنا نیست بعضی هفدهم شهر حال کوچ بلکهنو نشان میدهند و بعضی بتاریخ نوزدهم العلم عندالله مکتوبیکه بخدمت اله
شما نوشته بودم الی یومنا هذا جوابش نرسیده وقتیکه می آید در لف مکتوب خودم نزد صاحب روانه خواهم نمود تازه اینکه راجه
بلاس سنگه برادر راجه نواز سنگه متوفی که عامل این پرگنه بود دیری روز مقید شد و شتر سواران جا بجا طرف برای آوردن زمینداران
داخل معامله رفته اند باید دید چه میشود تا وقتیکه آنها نمی آیند و انتظام این ضلع صورت نمی بندد ما سیم و آفتاب گرم از خیمه چشم
کنده میشود و ایضا یکی از اخبار تازه اینست که بسرام سنگه نام زمینداری بود که بحسب ظاهر رجوع بعامل سرکار داشت و زر معامله بگزار
میرسانید لیکن بباطن مغوی زمینداران و محرم اسرار و حامی قطاع الطریق بوده است دیروز با صاحب [illegible] شده در حویلی خود
مشغول تماشای رقص و نوای ضیاگران بود دفعة سواران رساله قندهاری غافل بسر وقتش رسیدند و مردکه را با چند رفیق
بد نهادش گرفتار کرده آوردند طرفه اینست که مردکه میدانست که بشیوهٔ طراری و رفاقت دزدان و رهزنان معروض حضور
پرنور شده است و با اینهمه نگریخت وقتیکه سواران قندهاری نزدیک رسیدند آنوقت اراده گریز کرد آنها برای اینکه
بجای خود بماند و قصد گریز نکند راه را بر گرد او بسته و بطرف دیگر متوجه شدند مردکه باز تسلی شده مشغول رقص شد
حریفان وقت شب از هر طرف برشته جلو ریزه برسرش می آیند و مردکه را میکشند آدمی نیست برای خود بچه فیل بیک پرتر
یا دیروز زنجیر گرانی زیب پایش کردند زیاده خیریت از حضور اقدس دعا و از آغا صاحب سلام برسد و همه صاحب
بعد سلام نیاز باید گفت که البته شب و دینجا روی آسایش می بینم باقی تمام روز آفتاب گرم صاحب [illegible]

رقعه ۳ نور چشمی مروت و گلگونهٔ عارض فتوت سلّمکم الله تعالی لفافهٔ خطوط دیروز که پانزدهم شهر حال بود مطالعه
درآمد بسیار بجا آوردید که از حکم حضور عدول نکردید هزار آفرین بر سلیقه و شعور شما باشد که مرضی بزرگان شما برفتن صاحب شکوه آباد
نبوده است فی نفسه حق بجانب این صاحبان است زیرا که علو دودمان ایشان مقتضی آن نیست که فرزندان ایشان اطاعت عمال بکنند
لیکن نزد من این اطاعت اصل انقیاد حکم حضور است یا اطاعت عمال چه هر دو کار انحراف از حکم است یعنی بعینه انحراف از حکم و لعنت است حالا
هرچه از حضور ارشاد شود بجا آرید این نیابت فی الاصل تربیت شماست البته در چندی از کار تحصیلداری آگاه خواهید شد و پریروز که چهارشنبه
بود از خدمت خانصاحب مرخص شدم یا بی آدم خود دیروز دریافت کردم که اسباب خانصاحب همه روانه شده بود و خود برای
رخصت در بیخانه(?) رفته بودند شاید یکپاس روز برآمده خود هم روانه شدند یعنی دیروز که پنجشنبه و تاریخ پانزدهم بود خانصاحب مع الخیر از
لکهنو روانهٔ پرگنه شدند و دیگر اینکه من این وقت تنگ فرصت بودم ازین سبب همین اکتفا ورزیده شد بعد ازین خط طویل خواهد رسید
از تفصیلات حضور چه عجب که وقت روانگی خود هرجا که بدولت و اقبال تشریف برند شما را نیز در رکاب خود سرفراز فرمایند
زیاده خیریت رقعه ۴ معدن الفصاحة و نیر الرشادة سلّمکم الله تعالی عنایت نامهٔ والد ماجد شما میر یوسف علیخان
داروغهٔ جیب خاص حضور پرنور رسانید چون عبارتش عربیست معلوم نیست که مطلب آن حالی شما شد یا نشد عربی
آن چندان مغلق نبود لیکن غور نکرده باشید و الا از اکثر جا معلوم میشد انشاء الله العزیز بعد یاد کردن رسالهٔ قانون
محمد(?) شما نیز عبارت عربی خوب بخواهید خواهید نوشت محنت شرط است معلوم نیست که از یاد گرفتن ابواب منشعب(?) فراغت یافته
یا خیر بعد از ابواب مصادر است وقتیکه مصادر یاد می شود از حرف مطمئن می شوید باقیماند نحو آن هم زود تر یاد خواهید گرفت
فاتحی(?) صاحب جوق جوق محامد مرزا اشرف نوشته بودند البته سوای نیکی و عیب صفات حمیده هم دارد و دیگر از اخبار تازه
اینکه بروز جمعه که پنجم ذیحجه است ضیافت جناب عالی در سرکار مرشدزاده خود ما قرار پذیرفته لیکن صبح بدم(?) تشریف خواهند آورد
چاشت کرده مرخص خواهند شد از جهت کیفیتی که دل میخواست نماند از حضور شما حکم رسیده بود و هرگز در گمان نبود که
اول روز تشریف می آرند دیروز یکپاس روز برآمده عرضداشت جناب عالی متضمن تعیین یوم و وقت رسید ناچار
چون اینجا هم خانه شماست بر تماشا چه موقوف است یکجا نشسته اختلاط خواهم کرد شما را خواهم طلبید و آغا صادق صاحب
و میرزا ابوالحسن صاحب خیلی سعی دارند که این بار بکربلا باید رفت و سوای ایشان مرزا احمد داماد میر افشار(?) الله خانصاحب چند بار
گفته است که من کربلا را ندیده ام و خانصاحب هم گفته اند که یکبار این را همراه خود ببرید باین خاطر صاحبان از حضور رخصت طلب
خواهم کرد اگر عرض من پذیرفته شد میرویم والا مجبوریست باعث این همه دو در رخصت آمد جناب عالی بروز جمعه است هرچند من خود این
خبرها را از ایشان شنیده می باشم لیکن چه کنم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت الحاصل اگر مناسب بیدانم شما را می طلبم والا خیر
رقعه ۵ کوکب برج شرافت و سعادت و یاسمین بهارستان اهلیت و رشادت گوهر بی قیمت صدف قابلیت و نکته دانی
و یاقوت شاهوار معدن فصاحت و خوش بیانی فارس مضمار انشا پردازی و مقدمة الجیش معرکهٔ فقره طرازی عندلیبان
خوش آواز شاخسار بلاغت رهسپر(?) صوت آموز و طوطیان شیرین مقال هند خوش کلامی ازو بهره اندوز و یک معنی
سنگ آرای نقد نکونامی ننگ بر رو طراز تصویر خجسته سرانجامی عاج(?) بلند مقامی خواجه محمد ایلچی(?) سلمه الله تعالی الحمد

کنایه از رونق دادن است ... والا

علو دودمان ایشان ... بزرگان شما

تنگ فرصت یعنی کم فرصت

حالی یعنی معلوم

باخیر یعنی آگاه

چاشت کرده ای طعام چاشت خورده

کنایه از اعراض کردن است

الحمد لله که ابر سیاه کلک مشک سلک شما دبستان تسوید عبارات رفعت مرقوم اهل زبان که منشیان بلاغت نشان زمانه در عبارت
آرایان در کار خود یگانه از نرگس شهلای این بوستان تا بگل خیر خیره فرق نکرده اند کمال بلیغی می بارد و در تردد
طبیعت آن گل سر سبد کمال و شگوفه نوبهار فضل سبز دال از دماغیدن انواع فقرات دلنشین
شگفانیدن ریاحین متنوعه مضامین رنگین در صحیفه قرطاس مانند سحاب آذری آبی برروی
کار می آرد آفرین صد آفرین حالا صلاح فقیر حقیر این است که به تحریر عبارات رنگین سجع سفید آب
روشنی ذکا را بالعلی خون جگر که مراد از فکر است بیجا نموده کاغذ ساده را از تنگ ورق مرقع چین سازند
و شناوران دریای این صنعت را که بی پیدا کشتی و ملاح از سر تا آن سر رفته اند بورطه حیرت در اندازند بلکه
باین قامت کوتاه می باید که نطق پوشان کشتی گاه براعت را که به بلندی قد نازان بوده در راه رفتن خود را
نمی بینند به لنگ سرکش روان قلمی از پا در اندازند و تهور دستکاهان لشکر عدیم المثالی را که پیوسته بر خود می
چیدند سنان غیرت بر جگر بگذارند لیکن تا لب و دهن یاران آشنای مصنوعات گولی علیه اللعنه نگردد چکیدن
شیره جان پرور فقرات حلاوت آمیز از نی خامه جادو طراز محال است و السنه معرفان لذت شربت روح
نواز مضامین طرب انگیز لالی از همیان خاص که در یک مسوده احوال او نگاشته اند از دنانیر چیده معدن
طلای احمر است چیزی بنام گولی بر ازند و امید واران جان بلب رسیده را بلوزینه دکانش که مزه آن بر لذت
عمر دو بارامی چربد آشنا نموده بسته تحریر بگمارند لازم که جواب این رقعه بطبق تمنای منتظران همین نسق تحریر نمایند و
از مطالعه آن ابواب بهجت و نشاط بر روی احبا بگشایند. **رقعه ۵** خواجه خواجگان ذو المجد و العلا عالی متعال
بلاغت در زمین انشا سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقیکه مافوق آن متصور نباشد واضح باد که مکتوب دلنواز مرقوم بست و یکم
شهر حال بصحابت آدم جالینوس زمان بقراط دوران حکیم الحکما خواجه محمد خان صاحب رسیده نشاط بر نشاط افزاند
داشت صاحب من این خط هفتم است که بشما نوشته میشود در این مدت همگی دو خط صاحب رسیده است خط در ڈاک جناب العالی
تلف نمی شود منکه در سه خط سوای ڈاک فرستادم سبب چیست که در خانه تاج الدین حسین خان نوشته بایشان دادم که
ملفوف عرضه خود که بهمی غلام حسین خان صاحب روانه مینمایند بفرستند معلوم نیست که سوای این دو خط هم خطی بشما رسید یا خیر
اگر برسید البته در آن خط مینوشتند لیکن نمیدانم آدم خان صاحب اینچه بلا زد که خط نرسانید خلاصه ترجمه پنج مسوده پنیه فرستاده شد حالا
دو مسوده حال هم ترجمه شده میرسد شاید ده یا یازده رقعه دیگر مانده باشد بیشتر در خطی احوال در بار نوشته بودم خدا داند رسید یا نه
این بود که جناب العالی روزی نشسته بودند اشرف علیشان دار و غه واقع و تصحیح پرسید که خواجه بادشاه خان را دیدیست که
بدربار نمی بینیم جناب العالی فرمودند که ایشان بلشکر نمی آیند طرف ثانی عرض کرد که در شهر هم ندیده ام خود بدولت تبسم کرده
فرمودند که من با ایشان رنجش دارم خان ند و گفت حالا معلوم شد که مورد عتاب اند ارشاد شد استغفر الله این چه
حرفیست ایشان با من علاقه روحانی دارند و منهم با ایشان همین علاقه دارم آدمی بلیاقت خواجه بادشاه خان کجا پیدا
شود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل حلال هرچه بگوئید بر ایشان ختم است در ارسال مثل ایشان

یک بابی این صفات هم میرسد بعد از آن تا دیر ذکر خواجه محمود خان صاحب و ذکر خواجه وزیر خان صاحب و بخشی صاحب و
قاضی صاحب خواجه صوبه مرحوم ماند و ارشاد شد که خاندان ایشان مثل آفتاب روشن در هندوستان من بزرگ و کوچک
اینجا نیز می‌دانم من بعد از انگشتر بازی جناب قبله و کعبه و تبدیل رنگ ایشان در احوال یعنی گاهی سرخ شدن و گاهی
زرد شدن و گاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشای باین نمیرسد باز ارشاد شد که این تبدیل لون هم
از سبب صدق و دیانت است زیاده خیریت این گفتگوها در منزل سوم بکنایه و کلیات اتفاق افتاده [illegible] ضمیر
بهارستان [illegible] باعث طول [illegible] مقام که بعد اشتیاق هیچی نماند که دیگر دست و کم شهر حال روز شنبه کتب [illegible] جواب نوشته
فقیر که تاریخ هیجده هم آدم غلام حسین خان صاحب رسانیده بود رسیده مسرور ساخت از عبارت این خط بسیار حظ برداشته
تا آخر فارسی از همه جهت درست و لایق پسند اهل زبان بوده است آفرین صد آفرین در یک عبارت قدری شک
در صحت محاوره بخاطر من رسیده بود چون بتأمل نظر کردم من خود غلط کرده بودم شما همه خوب نوشته بودید غالباً از روز که
از مقام کاوه روانه شده ایم الی یومنا هذا سه قطعه اسمی صاحب روانه شده و تا پیشتر یعنی بستم دست و کم خط بستم بدر ڈاک
خط خانگی میر انشاء الله خان صاحب و از میر محمد تقی صاحب گرفته باشید و خطابست و کم مولوی مصاحب علی صاحب فرستاده اند رسانید
جناب مولوی صاحب هم فوج از بنارس اراده فیض آباد کرده بودند چون با اظهار مسافران دریافت نمودند که در راه بنارس و
فیض آباد زمینداران مسافران را می‌کشند و لشکر هم قریب دو خط مستقیم همین جا آمدند و دو کوچ در اوتاق تاج الدین حسین خان صاحب
همراه ما بوده اند از دست اختصار کوچ فوج دریا موج جناب عالی دام اقباله روانه پیشتر شد الحمد لله و در وزیر آباد سه و پیش از ما آنجا
خواهند رسید و خط سوم همین خط امروز بست که تاریخ بست و سوم روز یکشنبه نوشته می‌آید انهم در ڈاک انگریزی ملفوف خط غلام حسین خان صاحب
روانه خواهد شد تمام شد این قصه بعد ازین تشویه که [illegible] یقین رسیده است که با خط من بوالد شما رسید و یا جواب در راه
تلف شد یا فرصت تحریر از بعضی موانع دست نداده و یا از راه بی‌تکلفی نه نوشته اند در جمیع صور اتحاد و وحدانی که میانه من و
قاضی صاحب است شکوه را نمی‌گذارد که راه بخاطر یابد اگر خط فقیر مشتمل مطلب ضروری می‌بود آدم جدا جواب گرفته
میرسید و آنچه از اراده خود در خصوص تحصیل وجه معاش و خدمت والدین دیگر بزرگان نوشته اید خدا زیاده ازین توفیق
رفیق گرداند جان من قلت و کثرت وجه معیشت موقوف بر بخت و اتفاق است لیکن آدمی را باید که از سعی باز نایستد در صورت
اگر کاشته این خوشه دارد بار آورد فهو المطلوب و الا مطعون امثال و اکفا نخواهد شد و در سستی همت جفاکش تمام [illegible]
[illegible] است خواه [illegible] حاصل [illegible] درست است عقل صحیح شرط است همین ایشان است که چنگیز و ذو القرنین می‌شود و پیغمبر و
ولی [illegible] فرقه [illegible] جیا و مسخره و [illegible] بس بر سر فرو [illegible] است که اراده خود را تابع عقل سلیم
داشته باشند یعنی هر چه بکنند بفرمان عقل بکنند تا گرفتار دام ذلت و رسوائی نشوند هنوز شما طفل زیر گهواره هستید نیک و بد
و پست و بلند دنیا را چه دیده اید آفرین بهمت شما که درین عمر این اراده بخاطر دارید خدا حامی و یاور شما باد حالا خود شما
اراده دارید بعد ازین ترقی و تنزل باختیار خدا است بهمین عقل و اراده سلامت باشید از حضور دعا رسید زیاده خیریت رقعه
خواجه امام الدین [illegible] قندی سلمه الله تعالی مسعود صاحب می‌رسد لیکن احوال این را از من دریافت نموده [illegible] کاغذ

بر کاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف کردن و ملاحظه من را و دون نقل آن نزد مکتوب الیه روانه خواهند نمود من هم
فرمامی ایم باین صورت که اول مرزا جعفر صاحب ملاحظه خواهیم دید چرا که از روز پنجشنبه نوشهر حال ایشان را ندیده ام سمت شکوه
گذارند و سوای روز جمعه برزای ممدوح فرصت دستگیری دهد خواسته بودم که این مهم را حواله جمعه نماینده کنم لیکن دل
باین راضی نشد زیرا که طرف ثانی خواهش ملاقات از ته دل دارد و اینقدر بی التفاتی خوب نیست الحاصل ... ا
دیده انجامی ایم و امروز از صبح جلسه یاران نزد فقیر بود محمد اکرام خان پسر خانسامان جناب عالی ... ل آن لاهوی
و سیدی حسین خان آمده بودند هر دو صاحب جمع و این وقت رخصت شد نرسیدی حسین خان نشسته اند دیگر چه ...

رقعه ۸ مهر سپهر براعت نور الله شموس اقبالکم بعد اشتیاق فراوان مخفی نماند که رقیمه مسرت طراز بزبان ترکی که عبارتش
روح امیر علی شیر نوائی تازه میکرد و هفدهم شهر حال رسیده دل را بهجت تازه و روان را راحت بی اندازه ارزانی داشت در ین
محبت نامه از سبب تعجیل بجای لفظ جایزه جاریه از قلم شما مترشح شده بود در جناب والای شما گمان غلطی کرده است و خوب شد
که معنی خفقان بتحریر در آورده‌اند و الا از خفقان شما اگر بمعنی مشهور و مروج که خدا نکند می‌بود خیلی رنج برمی‌داشتم الحمد لله که از آن
خفقان که امیرزاده‌های نازک طبع نازپرور را آن متصف اند محفوظ هستید خدا همیشه برکران دارد ... از مصروف بودن
آن اقبال نشان بتحریر و مطالعه کتب کمال شگفتگی بخاطر دست داد آفرین صد آفرین هر چه می‌کنید خوب می‌کنید و برای
خود می‌کنید روزی بکار خواهد آمد جهان رگمان اینست که تحصیل علم و کسب کمال برای بهم رسانیدن منافع دنیا است نزد
عقلا این معنی از سر غلط زیرا که از کسب فضائل تکمیل ذات و رفعت نفس منظور نظر ارباب بصیرت می‌باشد آنچه در عوض
رسیدن جواب مکتوب از طرف الدوله چند خود نگاشته اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت دارد از دو حال ... بیرون نیست یا خط را
در ڈاک انگریزی تلف شد یا جواب آن از غفلت بکار یا خاصیت عنقا پیدا کرد لیکن حیران این معامله ام ...
که خط احدی در ڈاک انگریزی تلف نمیشود و اگر مکتوب الیه که خط برای او است هم بجائی حرکت کند که باز خط را اتباع می‌کنند
یا مکتوب الیه میرسد اگر در همان قرب و جوار تردد دارد و الا هر که نوشته است پس می‌دهند بخلاف ڈاک ... عالی که ...
در چهار خط دو خط باد میرود بالجمله با این همه از نیامدن جواب اضطراب کلی دارم امروز خط دیگر بعد ... روانه خواهم کرد در ین
عرض مدت که تا اینجا وارد دیم اگر جواب می‌آید بصاحب ... میرسد و الا بلکهنو خواهیم فهمید طول این سفر باین ... هم نمودن
اینقدر که میگویم از سفر تنگ آمده حرف غلطی نیست بلکه از بی شغلی تنگ آمده ام حالا پیش من لکهنو و صحرای لق و دق هر دو برابر
هست لیکن بشرطیکه امید حصول منفعتی باشد و الا دیوانه نیستم که مغز استخوان بشکست آفتاب کرم ... احوال فرق
آنچه و اکمل نوز آقچه که آنا نیکر بار ساتورتا ابولدی لیکن اگر خواجه قاضی خان یوز بیگ ... لاهور ...
روزیکه آن سعادت نشان از شخص بیگانه در جلدوی خدمت حاصل نموده ... خواهند ... خواهم شد
قبله و کعبه بندگی وزیر صاحب را سلام و نیاز و قاره داشت لا زینکرنی دعا و ... کوچی ... سلام و تکبرات
یلدماق دین فایده در

رقعه ۹ آبنوش چشمه طلاقت و شیرین کام منیر لاقت طال عمره بعد اشتیاق ...
شریف مخفی نماند که دیروز که پانزدهم شهر حال بود از فیض آباد کوچ ... کرده ... اتفاق افتاد امروز باز

همین قدر کوچ شد پس فردا به سلطانپور میرسیم از انجا بهر طرف که آب و دانه جلوه کشد می روم در این سفر سوای مار و کژدم
و حرباء دیگر از قسم شکار نیست مرزا مهدی علیخان صاحب زاده که از بطن خاص محل است یک روز پیش از کوچ
در فیض آباد مغضوب پدر شده روانه لکهنو گردید سبب مقهور شدن انکه تنبیه گی هیچ سر داد و به دست خانسامان برداری
گداش رسید به کاره مفصل خبر [illegible] دیر چون نوبت تحقیق از خود رسید نام یکی از رفقای خود ظاهر کرد آن
نزد امام اورده است شاید او را بطمعی راضی کرده باشد لیکن چون از اول بحضور دریافت شده بود تیغ او نرسید و از لشکر
بیرون کردند تو شنیده نماند که چند روز پیش ازین کوتلی عامل سلطانپور را بر سر سوال و جوابی از لشکر رانده بود نامعلوم شود
که حالا خود باراده برق چشم سرکشان گرفتن و تهدید دیگر اشرار و اخذ نذر و نیاز بآن ضلع میروند دیگر انکه دو مسوده دیگر که هر دو
عربیست ترجمه شده [illegible] همین رقیمه میرسد رقعه اول که در ذکر اسپ است خیلی مختصر بود و رقعه شرطی که زیر این رقعه نوشته
بود بی احتیاج بترجمه [illegible] داخل است همه صاف است هیچ یک از انها لغت نیست مگر در یافتن ترکیب آن قدری غور نیست و انها
شما بجای خود غور بکنید هرچه دریافت میشود آن را حواله ذهن نمائید و انچه نخواهید فهمید من خواهم فهمانید اما رقعه دویم طویل
بوده است ترجمه آن در این کاغذ گنجید مجبور ترجمه عبارتیکه باقی مانده بود بر پارچه دیگر نوشته شد هر دو کاغذ را ملاحظه نمائید
همه بخوبی حالی خواهد شد و در رقعهای فارسی بعضی عبارتها که مشتمل بر ذکر مسایل علم [illegible] ضمنی است البته فهم شما در
نخواهد آمد زیرا که من راه اختصار پیموده ام و شرح آن طول رامی خواهد انشاء الله القدیر این هم بوقت رسیدن
بفهم آسانی خواهد شد دیگر انکه شخصی در اینجا فرمایش برفقیر کرده است که یک رقعه در تهنیت سرفراز شدن منصب تجدید منت
پدر از حضور بادشاه و تعزیت پدر او بنویسید من خود البته نوشته خواهم داد لیکن بخدمت صاحب [illegible] میشوم که
صاحب این رقعه را سرانجام نموده مسوده آن نزد من بفرستید نام خدا شهرت شما شهر بشهر رسیده است **رقعه ۱۰** نوباوه
بوستان امارت و جلالت سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق ظاهر مخفی نماند که مضمون عرضی ایمی متبله و کعبه دو خط ایمی خود دم
که بصحابت حسین بیگ خدمتگار رسیده امروز که پنجشنبه غره ماه غراست حالی من گردید آفرین بر همت عالی شما
که هرگز ترنمی آید نشستن و برخاستن چه حقیقت دارد دیروز است که روبروی بزرگان شما پنج هزار بها استاده می ماند
لیکن بنای دولت انسان همین سعی در کار خود و خدمتگزاری در راضی داشتن آقا است نقشه شکر و باغ امارت هستید از
استاده شدن صاحب چمن دولت زیب و زینت دارد خدا کند که شما به همین استاده ماندن دست افتادگان بگیرید
و صلاح را که از ما می پرسید بخدا که صلاح ما همه صلاح خود شما است عقل و شعور شما محل اعتماد است هرچه خواهید کرد خوب خواهید کرد
من از برید و مولوی منیر علی و میر نصیر الدین مرید خاص شما را تا بنارس رسانیده بحضور آمده ام هنوز
تاج الدین حسین خان صاحب را ندیده ام بعد ملاقات و مشورت هرچه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد
دانائی همین را میخواهد که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شما از رفیق خود نمانید بهر حال امور دنیا اتفاقی است
هرچه بظهور رسد انوقت درجلدی همین قدر اکتفا شد احوال باقر بیگ خدمتگار دریافت شد خدا کند که بماند عمو صاحب
شما نیز تقریب تاج گنج اکبرآباد را تمام کردند من هم از اول تا آخر دیده و کم و بیشی که مناسب بود بعمل آوردم نقل آن نزد

بنزد صاحب هم خواهد رسید و خط سابق آقا صاحبان مخدوم رسانیده شد جواب آن در همین خط ملفوف است
و دو خط که امروز آمده است جواب آن بعد ازین خواهد رسید و رقعهٔ میر نصیر الدین بی لفافه درین خط است مسکین
مراعات حفظ و نقل خط نموده من هم برای همین لفافه نکرده ام جای آنکه این قدر اشخاص را یاد می کنید گاهی
بدوسطر امرت لال را هم یاد می کرده باشید که از هواخواهان است و مقدمات نزل هیچ حقیقتی ندارد میان صاحب
در مهانداری من قدم بقدم شما هستند وقت رخصت تا بدروازه میرسانند از ناهر سنگه نیازمندی و اشتیاق بهار سد
خط شما که باسمی ایشان است وقتیکه آقا صاحبان خط خود را خواهند کرد با ایشان خواهد رسید **رقعه ۱۱** نقاره بند
ملوطیان شکر خا شیرین گفتاری و قلم از کف بستان بلیغان در فن نثاری مرزا امامی صاحب دام کماله از رقعه دلپذیر
احوال خیر مآل ذهن نشین این خیر سگال گردید حرب بی پیرا بهر نوعیکه باشد روغن قاز مالیده راضی برین باید ساخت
که راه عدم پیش گیرد الالاغران این قدر خون کجا دارند که از دنیا فت آن گرسنه طبع ازلی عهد باشوند
همین قدر باید گفت که مرواریدشاهوار داپهای ترما اشخاص ضعیف البنیه که نقدی غیر از هزال در بساط نداریم
خریداری منیتوانم کرد اگر میروی برو و الا کلند ناخن بیخ توکنده خواهد شد دیگر آنکه جزو متمم بدست رستم مرسل است
فرستادن جزوی که بخدمت شریف است چه ضرور هما نجا باشد من خودم آمده میگیرم و لفظ مفرس بجای فارس راقم
نیز ندیده معلوم نیست که طرف ثانی بطور خود نوشته آورده بود یا مستمسکی هم بدست خود داشت لیکن چون مردم استعداد
هزار ساله مسافت دوراز کوچه تحقیق است تحریر او قابل اعتبار نیست صاحب چرا قلم بران نکشیدند و این هم دریافت نشد
که او را از ایراد لفظ مفرس بجای فارس چه فائده بود فرض کردم که هر دو بیک معنی در لغت مذکور است لیکن جائیکه
لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور که آدم دنبال غیر مشهور رود دیگر سخنی نماند که در رقعه ملازمان که دو سه
روز پیش ازین چکیده خامهٔ براعت شمامه بود این عبارت ما را ازین قصها چه کار سخت متحیر شدم زیرا که هیچ
رازی از رازهای صحت و سقم زبان فارسی از آن صاحب مخفی نیست پس با وجود این معلومات ازین قصها
بجای باین قصها خیلی استبعاد دارد گمان میرود که در عالم تعجیل تحریر اتفاق افتاده و الا این
معقدمه مقدمه نیست که از صاحب کمالان نهان بوده باشد آینده عنان بدست بی پروائی نباید سپرد
و قصه حویلی آقا صاحبان که مرزا اسد و صاحب برای خود میخواهند باز حواله تحریر نمایند که من این مطلب را
بر نسیان تفویض نموده ام و رقعه بعد مطالعه حواله بقوت دستی شد از ما هر قدر که عرق ریزی امکان دارد
بپاس خاطر شریف بظهور خواهد رسید زیاده خیریت بر محرومی ملازمان جناب امیر صاحب که آتش افروز سینه
افشان نه دیگ مدعا را گرم می کند تاسف کلی دارم این وقت طعام سالگره جناب عالی از خانه خاص محل آمده بود
قدری بخدمت شریف هم میرسد **رقعه ۱۲** نهال نورس حدیقهٔ معانی و درّ دانه صدف نامه دانی سلمکم الله تعالی
خطی که در جواب مکتوب والد ماجد شما میرسد در خط خانگی ملفوف نموده باید فرستاد جدا در ڈاک نباید داد اگر گاه
خط سرکار نوشته شود در همان خط بگذارید و دیگر آنکه فی الواقع مجلس شب پرکیفیت آن مجلس پر روز است هر جا که این صحبتها

سوای مجلس فقرای صوفیه انعقاد می پذیرد و شبانه اتفاق می افتد روزانه خیره ای الحق که شما طایفهای خوب اکه در لکهنو هستند کر
شنیده اید سوای اینها هر که هست مصرف ندارد و لایق شهوت پرستان بی لیاقت است و صاحب تان همین می باید که
فریفته این چیزها بنوعی نشوند که قدر و منزلت و ریش را از دست دهند حاصل اراده اینست که روز پنجشنبه از اینجا سوار شده
شما را با این اراده همراه بگیرم که در کربلا چند ساعت مکث نموده هر گاه برگردیم باتفاق اینجا بیایم و خیمه سرخ سلطانی که نو ساخته شده است
بشما نمایم خیمه یک روز پیش از درود جناب عالی استاده خواهد شد زیرا که ملازمان جناب وزارت مآب اول روز که هنوز
دیگر نمی یا سه گهری روز برنخواهد آمد تشریف خواهند آورد و لهذا چنین قرار پذیرفته که بروز پنجشنبه خیمها استاده شود و فرش
را درست نمایند تا روز جمعه بوقت مذکور بکار آید جناب عالی زیاده از یکپاس بلکه کمتر نخواهند نشست باقی زنهار تا سه پهر خواهند
خواند لیکن بودن شما بقول شما در مجلس روز بی لطف محض است اگر شب می بود مضایقه نداشت هر کار با هم هستند چه ضرور
که آدم حرکتی کند که فایده نداشته باشد لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شماست و هنوز در آمدن فقیر بسبب بعضی امور
ضروری توقف معلوم میشود لهذا دل همین میخواهد که روز پنجشنبه شما را اگر بلا برده اینجا بیاریم و شب یکجا بسر بریم و پیش از
طلوع آفتاب بسواری فیل به ولتیخانه برسانیم باید که من این امور زیاده از شما اندیشه دارم و دیگر خیریت بخدمت عمو صاحب
والا قدر خود و سلام نیاز میرسانید و دیگر صاحبان را نیز که پرسنده حال فقیر اند مگر آنکه هر گاه بکاغذ بزبان ترکی بنویسید
مسوده آن اول بمن باید نمود و یک و نیم برای آن نابینا سفارشی عموی شما فرستاده شد از رستم گرفته باو برسانید فردا
بهنگام رخت پوشیده منتظر من خواهید نشست از همین راه آمده شما را سوار خواهم کرد

رقعه ۱۳ گوهر معدن الاود و مالی

و منال حدیقه ... الی سلمهم الله تعالی بعد ثنا بر شما مخفی نماند که دیروز بتاریخ بستم رمضان خط فرحت نمط در لف عرضی احمد
شما و صدوا اورده خاطر را مسرور و مرقومات را حالی کرده و خط ملفوف ثانی از طرف دیوان صاحب مکرر ما و دوم نوشته خلاصه
احبای صداقت اندیش منشی محمد صادق صاحب نیز مطالعه در آمد نوید حصول رخصت لکهنو بعد دهره موجب مسرت خود ساخته که
گردید ... شوال دو سال برفتن شما منقضی خواهد شد و رخصت خانه در ایام تیرم برای کارکن است مخصوص یک کس
نیست در این صورت نیامدن بزرگان خود و دیگر مشتاقان بملاقات خود رسید فسانتن شود از تلاقی شان خطی بر بداشتن جای
حیف است کسانیکه زر را برباد می دهند آنجا هر گاه مجبور میشوند بخانه روی می کنند شما خود بعنایت الهی کاری نکرده اید
که کسی بنگاه کمی تواند دید در ایام تیرم بیائید و تا مدت موعوده اینجا بمانید اگر پنج و شش روز زیاده بر وعده هم خواهد
گذشت مخل حاضرباشی در نوکری نخواهد شد من آمدن شما برای این بسیار می خواهم که اخترعلی مسخرگیها می کند و روبروی
شما زبانش هم وا نشده بود بلکه شاید بپای خود راه هم نمیرفت با میر صاحب میگوید که امیر صاحبکی تلامتی یعنی سلامتی چینی مرمری
کهاونگا و وقتی میگوید که مرزا صاحب یعنی مرزا صاحب کی تلامتی چینی مرمری کهاونگا و خواجه صالح را خواجه صادی میگوید و
هر کرا و را او رق گفته صدا میدهد جواب میدهد گویا ماشی و زرق شده است لیکن محض و بعضی های دیگر دارد هر گاه بیائید
دهول گنج برسید سرشام یحیی خان را از آنجا نزد ما بفرستید که صباح باستقبال شما تا آنکه بیائیم و بخط مستقیم شما را در جهان
بیاریم خواه اول در مکان حضور بیائید و اینجا چیز خورده باز بحویلی نو تعمیر خود که از اینجا قریب تر است خواه درمیان حویلی نو

حویلی نو خود برود لیکن مناسب همین است ما هم بهمانجا میرویم آنچه نوشته ام همین بعلت آنها بدر آورد و فایده نیست اکرم تاج الدین حسین خان از بست و شش روز وارد شهر اند در عرض چند بار اراده رفتن کردند و از سبب بعضی موانع هر بار فسخ عزیمت صورت بست دیروز که جمعه بود هم روانگی ایشان تقرر پذیرفته بود و امروز که شنبه است هم خبر گرم بود لیکن از سه روز باران رحمت میبارد و فرصت سر خاریدن نمی دهد درینحالت امروز هم نمی توانند رفت آداب بندگی از طرف شما رسانیده شد خان موصوف خیلی تعریف شما از وجد خود غلام حسین خان صاحب میکنند والده خانصاحب از چندی بیمار اند و بیماری اینست که با کسی حرف نمی زنند عالم سکوت دارند خدا انجام بخیر کند و سبحان علی خان صاحب را سه ماه کامل درین شهر میگذرد شنیده باشند که آن کلکتر آتش مزاج باغوای بعضی مخالفان با ایشان دشمن شد و تمام املاک را بخاک برابر کرد دیگر اینکه شخصی که دیوان میر انشاء الله خان صاحب نوشته بمفروخت در ایامیکه لاله چرنجی لال صاحب خط بعموی خود نوشته اند مشار الیه بیمار بود آخر از عسرت خرج ترامده بفیض آباد نزد برادر کلان خود رفت از من پول قیمت باین شرط طلب کرده بود که بعد چاق شدن نوشته خواهم داد من هیچ جواب ندادم باز پیغام بسیل چند نمودم که حالا آن دیوان فروش خود رفت من دیوان خانصاحب را از خانصاحب برای نقل طلبیده ام خواه ما کاتب را طلبیده اینجا بنویسانیم و شما پول بدهید خواه شما کاتب پیدا کرده دیوان را از من طلبیده در مکان خود بنویسانید لاله موصوف گفت که رقعه بهمین مضمون بخواجه ما می صاحب نوشته ام بسید و من میدهید که در خط خود بفرستم چنانچه موافق گفته معزی الیه رقعه بشما نوشته در لف خط شان فرستاده شد شاید که رسیده باشد یا برسد

رقعه ۱۴

سرو بوستان رشادت عالی قدر منیع الشان سلّمکم الله تعالی بعد ما یلیق بشان کم منی و اشتیاق صحبتها که حسب دلخواه میسر شواد مخفی نماند که دو قطعه خط صاحب الفقیه و سه قطعه عرضی برای قبله و کعبه رسید و جواب هر کمیت فرستاده شد یقین که رسیده باشد آنچه در خط حال احوال بی رونقی کار منشی و بیجا خندیدن رب النوع او نوشته بود دیده دریافت شد کار منشی گری کاری نیست که موجب جمعیت باشد و بر خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال نوکر خدمت گذار است و فی الواقع محکوم چنین کس بودن کار صاحب عزتان نیست این مضایقه ندارد که او منشی اول و کلان گفته شود و شما منشی دوم هر دو فرمان بردار صاحب باشید نه اینکه حکم او بر شما روان باشد این بادنل من هم گوارا نمی کند و شما هرگز اندیشه نکنید من برای شما زمین و آسمان را با کلکته و لندن یکی خواهم کرد و آنچه مرقوم بود که عبث کرسی خود را از دست دادم راست است اگر تقریب باین طرح رخ نمی شد بازاستاده شدن برای چه بود لیکن شما خود گفتید که این چیزها پیش دانایان حقیقتی ندارند اقبال نشان من بدانید که یک بلای زن قحبه پیش بادشاه می نشیند و وزیر اعظم استاده می ماند لیکن بلا پیش و زیر چه حقیقت دارد این استاده شدن برای شما خوب شد و من بسیار خوش شدم برای این که شما از خاندان مجد و علا هستید و هنوز آغاز شباب دارید و نام و نشان بزرگان هم بگوش شما خورده گمان آن بود که شاید از نسب خود غروری در سر داشته باشید حالا این استاده شدن پیش آمد گمان ضعیف هم بغرور شما باقی نماند و مردانا را همین میباید اگرچه گمان من غلط بود چرا که شما گاهی دربند این نام و نشان نبوده اید و بارها گفته اید که از نام بزرگان ما را چه فائده تا میکه برای ما باشد البته بکار ما می آید و روزیکه خانصاحب بشما گفتند که صاحب خدمت منشی گری روبروی صاحبان عالیشان نمی نشینند شما کمال آهستگی گفتید که در نوکری ...

این شعر ملهاشتل نکاح چه حقیقت دارد مصرعه غرض صد آفرین بر ظرفت ای مرد + لازم که آینده هیچگونه اندیشه
بدل نیاورده بخدمت آقا میرفته باشید هنڈوی دیگر فردا روانه خواهد شده روپیه مشاهره برای اوقات گذاری (ای برطرف نوکر ۱۲)
کافی است شما خود بفضل الهی در امر معاش سلیقه کلی دارید نصیحت درین امور بصاحب حکمت بلقمان آموختن است
بیشتر هم خطی بمرزا هینگا صاحب فرستاده شد رسانیده باشید حالا خط دیگر میرسد این اهم برسانید ابوالحسن خانصاحب
آشنای قدیم و مهربان بحال فقیر اند ملاقات با ایشان مرهون ایشان بودن مضایقه ندارد و آنکه شما
اندیشه از طرف خانصاحب در دل دارید خانصاحب هرگز بد نخواهند برد خانصاحب از فراغت معاش شما منظور
بهر طورکه اتفاق افتد خط دیگر برای جناب ممدوح هم نزد میر رمضان علی صاحب رسانیده خواهد شد ایشان خود برای
ملاقات مرزا هینگا صاحب رخصت خواهند داد و خطوط صاحب جا بجا رسانیده شد جواب بعد ازین خواهد رسید و نامه سنگه
درهمین خط پارچه کاغذی گذاشته است ملاحظه باید کرد و آقا صاحبان هنوز در چهاونی هستند و من هم در حضور فرستادن را
اراده نخاس دارم و آقا صاحبان هم یقینکه فردا در حوالی بروند و آغا صاحب شفق خود ما از خط صاحب بسیار
خوش شده اند و جواب را بذمه من تفویض نموده اند من بعد ازین خواهم نوشت از حضور هم دعا در جواب کورنش
ارشاد شده رقعه ۱۵ بر دل صفا منزل حضرت خواجه ما مخفی نماند که خطی پیش ازین هم از انصاحب رسیده بود
لیکن چون جد امجد و والد ماجد صاحب فرمودند که در سه چهار روز نزدیک است که خط دیگر هم باید پس بهتر
این است که بعد وصول خط دیگر جواب هر دو مکتوب یکجا نگاشته آید چون مرسوم همین است که محبت نامه فقیر هم
در لف خط خانگی می آید و مطلبی هم سوای بیان صحت و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی آن نوباوه گلستان
مجد و علا نبوده است من هم بتحریر نپرداختم لیکن این قدر وقوع تعویق در رسیدن مکتوب بلاغت اسلوب
در خیال نبود اگرچه این هم بی سببی نبود معلوم شد که از باعث تشریف آوری خانصاحب خود ما بود و نیز
تحریر خطوط بر سبیل تواتر رسمی بیش نیست آنرا اینجا باید آورد و الا پیوند روحانی حاجت بتکلیفات ظاهریه
رسمیه ندارد آمدم بر مطلب دیگر این است که دیروز که یازدهم شهر حال بود رقیمه صاحب عنوان متضمن نوید
صحت جسمانی و یافتن تنخواه بابت ماه مئی و مصرف رسیدن مبلغ مذکور و راندن حسین بیگ بد نفس اشر الناس (عنوان نامه ۱۲)
وصول آورده مسرور و مبتهج ساخت ازادم حرامزاده خدا در امان خود دارد کار خود بدست خود کردن بهتر ازان
است که بنده نالائق بی حیا در خدمت باشد نوکر بیحیای بدذات رسوا کن آقا ست ابلهان چنین
خس را جواب می دهند خدا داند حالا آیا این مرد که را چه بلا زد و الا از ابتدای نوکری تا حال صدور
چنین قصور و فتور نبود بلکه شما بارها تعریف او را پیش من کرده اید که بسیار مسکین و کم آزار و بی زبان
است و نامعتبر و سارق هم نبود لیکن معلوم شد که عصمت بی بی از بیحیا دری بوده است و آنچه در
خط سابق مرقوم بود که دیوانصاحب طریق قسمت و جدا از جانب امین پر رسیده اند صورتش این است
که این قاعده ایجاد طبیعت خود من بود نه نقل بعقل هیجده سال بلکه بیشتر است حالا اطمینانیست

ف اگر چه تا هنوز دیر می کرد [illegible]
رقعه ۱۵
ف حالا یعنی الکنون
ف آوردن در کار [illegible]

بطمانینت خاطر تا بی دریاد کردن آن بکار برم سر دست بخیال نمی آید و نیز تحریر آن از اینجا تا بطریق تقریب الفهم
نوشته نشود و مفید طرف ثانی نخواهد افتاد انشاء الله تعالی نیز بعد ازین هر دو عمل را یاد کرده و طریق
تفهیم آن نیز از پیش خود اختراع نموده بصاحب خواهم نوشت تا دیوان صاحب را در فهمیدن آن درد سری
رو ندهد و من حالا قسم خورده ام که در ترشیح مقدمه از امور دربار بصاحب ننویسم زیرا که هر چه در
خیال من اینجا می گذرد شما آنجا همان به عمل می آرید بلکه بهتر از آن پس من از تحریر خود
خجالت می کشم گویا بارسطو نصیحت می کنم از انجمله یکی موافق ساختن تمام عمله دربار خود و مدد غایت
آقا بودن و دیوان صاحب را اگرچه خودش شریف النفس است از آن خود کردن همه و البته تدبیر شما ست
من از اینجا هیچ ننوشته بودم که چنین باید کرد و چنان حالا سوای نشان دادن غلطی لفظ که آنهم در عالم
تعجیل اتفاق است چیز دیگر بصاحب نوشتن خون انصاف ریختن است حق تعالی شما را این قدر دسترس بدهاد که در عوض
آن حسن سلوک و الفت که یاران با شما می ورزند از شما خدمتگزاری هر یک بظهور رسد از کرم الهی این هم بعید نیست
هر آن ترصد آن بوده زن شاه پیرا حواله بابو العیلش بکنند دیروز خواجه کلو و فخر الدین هر دو حاج بندگی شاه
ها ر گردند و محسن و حسن طال عمرهما بدی پوشیدند بحمد الله نزد برادر کلان خود رفت خواجه عبد الله اگرچه
ظاهر نمیکند لیکن از صورتش غم و افسردگی تراوش می نماید آقا صاحبان مخدوم و آقا صاحب خود با خوشی و
مزاج حضور اقدس قرین صحت است چون من این وقت بنجاس هستم و فردا اراده حضور پرنور دارم
از طرف حضور والا موجب حکم دعا و از طرف دیگران سلام میرسانم خط نامه سنگه در همین خط ملفوف است
برادر من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا حویلی نوکر بچها و نلی تعمیر شده خواهیم رفت تا تمام بنجامی باشیم
۱۹
این صاحبان بخانه مراجعت خواهند کرد و من بخانه میر انشاء الله خان بسر خواهم کرد در
گوهر درج علو نسب و اختر برج سمو حسب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق ها مخفی نماند که دیروز که پانزدهم
شهر حال و روز دوشنبه بود موافق قاعده مستمره عرضی معمولی با کاغذ اسمی فقیر رسیده و مشعر از
حالات آن سرمایه کمالات گردید خطی که اسمی آقا صاحبان بود نیز رسانیده شد این صاحبان بعد یکماه
کامل دیروز داخل حویلی خود شده اند من هم پریروز بعد شانزده روز بنجاس آمده ام
خطی که دوست آقا صاحب مختار سرکار فیض آثار صاحب عالم بهادر اسمی شان نوشته بود نیز بمطالعه
شان در آمد خاطر آن بزرگ جمع کرده باید داد در ینولا از قصص تازه این که امیر خسرو کتابی دارد
موسوم باعجاز خسروی در نسخه مذکوره صنائع شعری بسیار ذکر کرده از انجمله رقعه متضمن صنعت
تجنیس خطی نوشته یعنی هر لفظی برابر خود لفظی هم صورت خود دارد مثل این عبارت درویشان
در وشان چون پسته خون بسته هر نانی بهر بابی بیایند نیابند معلوم نیست که این عبارت نتیجه
طبع امیر خسرو است یا کار قلم دیگری بالجمله شخصی این عبارت نزد جناب عالی برده بود بسیار پسندیدند

وحکم نافذ باعیان دولت صادر شد که هر کس بقدر استعداد خود عبارتی متضمن این صنعت نوشته بیارد و یاران هر طرف دوندگی زدند خانصاحب مخدوم میر انشاء الله خان هم دو سه سطری نوشته بردند پسند طبع عالی نشد همچنین بعضی بمغز این عبارتهای غلط بتوسط بعض حضار محفل معلی فرستادند لاله امرت لال هم دو سه عبارت نوشته برای اصلاح نزد راقم فرستاده بودند الحمد لله که نوشته معزی الیه از اغلاط پاک بود ولیکن حضور پسند نشد همچنین جمعی از هندو و مسلمان عبارتهای مربوط و نامربوط از دیگران نویسانیده از نظر فیض اثر گذرانیدند بعضی بنام خود و بعضی بنام همان شخص که خون جگر خورده است بندگان حضور را این نیست که هر که عبارت باین صنعت خوب نوشته بیارد زیاده از آن کس که عبارت غیر نحو اندمورد الطاف شود بلکه نویسنده آن بزور طبع و خواننده هر دو برابر اند حال این عبارت هم بعینه حال غزل ایلچی بادشاه ایران است که هزارها غزل بر غزل آن بیچاره گفته شده بود ولیکن اینجا معامله بالعکس رو داده یعنی غزلهای شعرای هندوستان همه به از غزل او بودند و عبارتهای یاران در رتبه پست از عبارتیست که نوشته شد پریروز جدامجد شما بوالد شما تکلیف تحریر نموده اند از دی روز درین فکر اند هر چه بعد ازین سرانجام میاید نقل آن نزد صاحب خواهد رسید درین مقام مقوله من اینست که این عبارتها خواه خوب نوشته شود خواه بد هرگز پسند نیست پسند اینست که مطلبی بفرمایش دیگری درین صنعت نگاشته آید مرضی عمو صاحب شما این بود که شما یک روز و شب درین فکر تضییع اوقات بکنید لیکن من نگذاشتم که مکلف شما شوند اگر درینجا تشریف میداشتند مضایقه نداشت آنجا در عالم حاضر باشی بحضور آقا اینقدر فرصت کجا که اوقات را تلخ باید کرد مولوی حسین علیخان صاحب دام مجده نیز دو عبارت فارسی و عبارتی بزبان عربی نزد من فرستاده بودند با آنکه جناب ممدوح دعوی درین چیز ها ندارند لیکن عرق درستی ریخته بودند هیچ لفظی غلط نبود من جواب رقعه ایشان متضمن تعریف این عبارتها بهمین صنعت تحریر نموده ام مطلب دیگر اینکه زوجه آقا صاحب خود ما خیلی بیمار است بیماره داران قطع امید از حیات این مریضه کرده اند باید دید چند روز دیگر نفس مستعار برمی آرد خدا رحم بر و کند بر خانه خرابی آقا صاحب دل میسوزد با وجود آنکه از متانت و سنگینی آثار ملال حسب ظاهر از چهره ایشان پیدا نیست و اختلاط با یاران بدستور است لیکن نظر بحال اطفال صغیر اند و بسیاری بجای خود دارند زیاده خیریت حالا بعد رسیدن خانصاحب از برگنه بیرن پوری باید دید که صاحبها در حق شما چه تجویز میفرمایند وقت رفتن شما را همراه میبرند یا همین جا میگذارند بند و بست این امر بعد رفتن صاحب الاجاه بنوعیکه مناسب خواهد بود کرده خواهد شد

رقعه ۱۷

خواجه عالی قدر بلاغت آفرین سلامت پریروز که پانزدهم شهر حال روز چهارشنبه بود عرضی شما متضمن احوال خیر اشتمال اسمی جد بزرگوار و در لفافه آن مکتوبی اسمی راقم رسیده مخبر از آمدن رفیه گردید چهار روز است پانج که با قربیک نامی را که خدمتگار جوان خوش سلیقه است نزد خانصاحب روانه نموده ام که بحضور صاحب الاحباب برسانند لیکن چون از خط خانصاحب که درهمین روزها آمده بود ترشح می نمود که حسب الطلب انهن یوری میشوند لهذا آدم مذبور گفتم که راست بخط مستقیم بیرن پوری برود و با و تقید کرده ام که اول خانصاحب را بپرسد اگر آنجا باشند خط بنام خانصاحب هر دو اعنی خط اسمی شما و خط خانصاحب در لیهای سپیاری همه بصاحب برساند تا شما مضمون خط خود را رسیده به هر چه نوشته ام عمل کنید

صاحب من آدم را همین انداز آسمان کسی نخواهد آمد صاحب عالی جناب اگر نه پسندند مجبوری است باورچی هم بعد تلاش
دست آمده طعام انگریزی و هندوستانی هر دو می پزد و آدم با خود بطور گماشته هم دارد بست روپیه مشاهره میخواهد
ممکن نیست که هنوز روانه شود اطلاعا به قلم آمده و پیش ازین میخواستم که حقه بردار را هم روانه کنم لیکن چون خبر رسید که
سبحان علی خان صاحب از کانپور یک خدمتگار و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خان صاحب چه می نویسند
و آنچه از کار و بار دنیا نوشته بود دیده صورت این است که از همه بهتر بودن صاحب عالی و آینده هر جا که تشریف داشته باشند
بحضور صاحب عالی مناقب بسیار مناسب است اگر این امر صورت امکان بندد و نیابت پرگنه از نیابت سررشته داری
پسندیده تر لیکن بشرطیکه همراه خان صاحب ممکن باشد الحاصل چون شما تعلق بذات خان صاحب والا دارید هر گاه تشریف بیارند
همین بگوئید که نیابت تحصیلداری پرگنه خود را برای شما مقرر سازند مضمون خط خان صاحب همین بود که بودن شما در پرگنه خود
مرکوز خاطر دارند بالجمله بعد سه چهار روز یقین که خان صاحب اینجا برسند و امری برای صاحب قرار گیرد و دیگر اینکه [illegible] شما
لفظ جامه گذاشتن در هیچ شخصی بود و آینده مذکور او هیچ نباید نوشت خبرهای اراجیف از زبان عوام معتبر نیست اگر چه بر
دلالت بر عظمت و جبروت او داشته باشد مضایقه ندارد و الا چه ضرور خصوصا عبارتیکه در و لفظ جامه گذاشتن و مثل آن
باشد بهیچ صورت مناسب نیست هر چند این اصطلاح را کم کسی میداند لیکن بقرینه دریافت می تواند شد آینده اگر
هیچ خبری بگوش خورد بهتر این است که ننویسند چرا که اگر اصلی دارد بعد دو روز شما هم خواهید شنید و اگر دروغ است
نوشتن آن خالی از قباحت نیست و اینهمه قباحت در تصریح نام شخص است اگر بکنایه باشد هیچ قباحتی ندارد حالا بعد ازین در [illegible]
مهاراج یا کلکته کیشی یا اولوغ کیشی در ترکی می نوشته باشید یا تمام عبارت در ترکی باشد بلکه هر چیزی که گفتنی آن است
دیگر اندکی اظهار آن قباحت داشته باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بران مطلع نمی شود و شما نام خدا سوای عربی
در فارسی و هندی و ترکی سلیقه درست دارید عربی هم اگر چندی باطمینان خاطر متوجه آن خواهید شد درست خواهد شد
دیگر خیریت از حضور اقدس ارفع و عایه رسد حالا یک رقعه با آقا صاحبان باید نوشت [illegible] رقعها
نوشته اید چندان ضرور نبود آنها دوست اند بسلام هم خوش میشوند و الا شما نیز بعرض [illegible]

رقعه ۱۰

سلمکم الله یا صاحب الفضل و الرشاده بعد ازین مخفی نماند که مکتوب دلنواز مرقوم بستم ربیع الاول سنه هجری [illegible]
پنجشنبه و یحتمل که بست و پنجم شهر حال بود چهره افروز وصول گشته غنچه انتظار را بهار گل حصول مقصود در کنار نهاد چه عجب که
درین سفر اتفاق ورود لشکر صاحب الا جاه [illegible] خان صاحب بلطف نشان نیز افتد و طرفین را دولت ملاقات باید [illegible]
یعنی شما خان صاحب را ببینید و خان صاحب شما را اگر خدا کند که پول جمع شده باشد [illegible] از شکوه آباد و بیاید معلوم نیست که شیوه
این مردم و قاعده مستمره سرکار انگریزی بالخصوص این صاحب والا شان چیست این قدر بدیهی است که هر چه مقدر است [illegible]
میرسد اضطراب و تعجیل درین مقام مصرف ندارد لیکن چون روز اول دعوت است هر قدر که لقمه میهمان [illegible]
میشود میزبان بیشتر است غزلهای مشاعره گذشته امروز زوال ماه [illegible] می نویسند و همین خط امروز [illegible]
و مشاعره حال هم نزدیک است لیکن من تا امروز یک شعر نگفته ام هر چه بعد ازین می نویسم امانت [illegible] خوانده [illegible]

درین روزها طبیعت من اندکی ناساز می باشد و سببش اینکه من چون اندک انحراف طبیعت از جادهٔ اعتدال
می بینیم دو دو روز طعام نمیخورم و از خلای معده سست و ضعیف تر و لیده می شوم این بار هم همین اتفاق است
دیگر بجمیع وجوه چاق و تندرستم نه پرسیدن (پرسان) از صاحب والامناقب برای همراهی درین سفر و گذاشتن کهاران
پر بیجا شد روپیه کرایه تصدق سر درپیشان تا برو و بسر بردن بهتر است آقا هم ازین حرکت خوش میشود و چنین کس را منظور
میداند کمی مداخل مردم موقوف بر تنگی مصارف آنهاست همچنین کثرت آن منحصر در اخراجات شان هر قدر که آدم تنگدل
واقع شده همان قدر اوقاتش در خرابی میگذرد و فراخ دستان پیوسته با قدار تمام بسر میبرند بیشتر همین است و صد
آن بسیار کم اسراف آنست که آدم زر خود را بیجا صرف بکند مثل اینکه دو بدره دینار که ده هزار باشد در عالم نشه بنگ بدریا
اندازد و هر قدر که بمساکین بدهد یا بمصرف خود آرد داخل اسراف نیست من این قدر که برای پول شکوه آباد اضطرابی
می کنم نه ازین راه است که آن پول در نظر من حقیقتی دارد لیکن برای آنست که خاطر زرگان را اطمینانی دست دهد آقا
صاحبان مخدوم و مکرم تحیت اند سلام می فرمایند و آقا صاحب خود با نیز و حضور پرنور دعا ارشاد کرده اند و نا بر سنگه
بکوتهی هستند و من نخاس در خانهٔ شما در نیصورت امروز حاصل شدن خط ایشان ممتنع می نماید اگرچه ایشان درین قیدها
نیستند که جواب خط شما بنویسند همین که می شنوند که خطوط برای شما نوشته می شود بما توقت می نویسند لیکن چون تکلف نیست شما
هم کار با صحت ایشان دارید انتظار چه ضرور مضمونی که در خط پریروزهٔ شما بود دیروز ملاحظه نموده امروز وعدهٔ جواب آن کرده
بودند لیکن من چون مهمی در پیش دارم همین وقت که چار گهری روز هم نگذشته است متوجه تحریر شده ام شاید خط میر صاحب تا عصر
بیاید اگر پیش از لفافه درست نمودن آمد فهو المراد و الا در خط اینده دو خط خواهد رسید ترقیعه ۱۹ خواجه با کمال من سلمکم الله تعالی
خط بهجت نمط مرقوم شانزدهم ذیقعده سنه ۱۲۲۶ هجری دیروز که نوزدهم شهر صدر و روز جمعه بود ظرف عصر رسیده جهان جهان
خوشدلی بما فروخت از بس که دو روز چشم براه بودیم باعث دیر کشیدن در خط دریافت نمی شد هر قدر که تامل میکردیم این عقده
دیر دیرتر از خط صاحب حل شد که قصور هرکاره های ڈاک بود لیکن این قدر خطا بذمه ملازمان هم ثابت است که برای قلت فکر این
بلا بر سر مشتاقان مکاتیب نازل گردید چون خود در مکتوب مثبت خطای خود شده اید زیاده ازین چه نوشته آید بلکه اینقدر
تحریر هم بی اراده و قصد اتفاق افتاد و آنچه در رقیمه حال سطری متضمن مذمت هرکاره های ڈاک و دعای بد در حق شان بود
آینده از آن جناب ضرور نیست گاه هست که خط بدست کسی بیفتد و بلا صرفه واکرده بخوانند بلکه مذمت احدی در خطوط کیفیت ندارد
و اگر باشد مثل شاه پیرزاده اول نامی برای آن قابل هجو قرار باید داد بیشتر غزلها که مرسل شده بود رسید آن درین خط دیده شد
و خاطر مطمئن گردید حالا غزلهای دیگر بعد ازین خواهد رسید مجموع غزلها را تا رسیدن جناب مخدومی خانصاحب باحتیاط
تمام نگاه باید داشت هرگاه تشریف بیارند در حاشیه دیوان نقل آن بردارید در حقیقت پیشکاری اینست که اگر
سوای آن امر دیگر برای صاحب قرار ذمه پذیرد بهتر این است که پیشکاری پرگنه خانصاحب باشد شما هم سعی بکنید و من
هم بخانصاحب نوشته ام و اگر این بالفعل صورت پذیر نباشد از نیابت منشی صاحب پیشکاری پرگنه های مرزا بنیگا صاحب
بهتر است مرزای موصوف هم در توقیر و تکریم صاحب قصور نخواهند کرد مرد بیست صاف باطن نیک نهاد مردانه من او را هم

بر بیجا شدن یعنی بسیار بیجا شده

او را هم بسیار دوست میدارم و او هم با من محبت شدید دارد خلاصه از تفضلات صاحب کلکتر بهادر که از روی تحریر صاحب دنیا رفت
شد چنین به ثبوت رسیده که اگر پرگنه خالی می بود بشما تفویض می شد و حالا هم توقع انست که هرگاه کسی از تحصیلداران
مستعفی گردد یا بر سر قصوری عزل و مناسب افتد شما را بجای او منصوب سازند الحاصل شرف و بزرگی با هیچکس از
بطن مادر نیامده است این همه امور تحصیلی است و ترقی و تنزل دنیا نیز همین حال دارد روز اول خیال ترقی نمایان داشتن
همان بازیچه طفلانه است که بعض عمده زادها در کنار دایها نشسته خود را امیر عظیم الشان تصور کرده میکنند و برای کنیز و دایه و قابله
و غلام مشاهرهای عمده که لائق امرای عظام باشد تجویز می نمایند مختصر که برکم و بیش مشاهره و منصب خیال نکرده بالفعل بر سرکار
شوند آینده فهمیده خواهد شد باعتقاد من ازین نیابت وغیره اگر کدام عهده حاضرباشی بحضور صاحب والاشان قرار گیرد صد
درجه بهتر است زیاده خیریت محسن و احسن و دیگر اطفال همه خوش و خرم اند خطاسمی خانصاحب سرباز بیرسد خوانده و چسپانیده
باید فرستاد در رقعه نهال بوستان عقل و حکمت و ستاره برج اقبال و ثروت سلمکم الله تعالی پر پرورز که شنبه غره ربیع الثانی
شنبه ۱۲۴۹ هجری بود عرضه شما و خطی که اسمی من بود در حویلی نخاس همین که از حضور باین تقریب که فردا روز مشاعره است
رسیدم بمطالعه در آمد بحسب اتفاق جد امجد شما نیز آن روز از صبح همین جا تشریف داشتند بلکه عموی کلان نیز بالجمله حالات
لائق و فائق بودن مرزا ابوالحسن خانصاحب در سرکار کلکتر بهادر و دیگر کیفیت جوشش ایشان با شما و رفتن از شکوه آباد
بلشکر بنابر دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابوالحسن خان آدم نیک بد و مرد صاف و درستی است و سوای این باید
که این کس خود خوب باشد زیرا که خودش صاحب صفات نیکو است طرف ثانی اگر نیکی نخواهد کرد احتمال بدی هم ضعیف است تمام
عمله که مشتاق شما بود همه که مرزا ابوالحسن خان نیستند پس نیک رفتاری شما کار خود را کرد آفرین صد آفرین بهر حال اگر در الضلع
ده پرگنه بسعی و شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب باشد قبول نباید کرد و در ضلع دیگر بهر طریق انچه بدست آید باید گرفت
مرا این معنی بیقین حاصل شده که شما انچه می گوییم همین خواهید کرد پیداست که صاحب فهم درست و مالک مرتبه بلند خدا داد کاری
نمی کند که زبان یاوه گویان در حق او دراز شود اگرچه بهبود شما باختیار بخت و اتفاق است و سعی درین مقام چه می تواند کرد
لیکن ما بجای خود چنین قرار داده ایم که اگر هم ترقی بسعی کسی صورت بندد و خلاف رضای خانصاحب کرم فرما باشد مقبول نیست لیکن
تا وقتیکه خانصاحب خود مستعفی نشوند و بکلی دست از نوکری کلکتر موصوف بر ندارند برای شما هر گونه ترقی که ممکن باشد چه مضایقه لیکن
با دوستان خانصاحب دوست و با اعدای ایشان دشمن باید بود صفت آدمیت همین است و بس دیگر اینکه درین شهر چیچک بی پیر
خیلی هنگامه آرائی کرد مولائی بیگم دختر میر انشا الله خان صاحب سوای زن میر محمد تقی که بمرزا احمد نامی منشا تخلص منسوب شده بود صاحب
یک دختر دو نیم ساله و یک پسر هشت ماهه شده در هفده سالگی باین مرض مبتلا شد با وجودیکه پیشتر سه بار دانها بر آورده بود و یکبار کوچک کوچک
در دو سالگی دوبار آبلهای بزرگ بزرگ این بار که چیچک بر آورد بعد دوازده روز هر دو چشمش از دیدن عاطل شد و رنگ رو سیاه و دست
و پا لنج بود اگر زنده هم می ماند بدتر از مرده شده بود از صورت او بیمار داران حتی پدر و مادرش میلرزیدند غرض که بیچاره
روز شانزدهم ازین بیماری جان بحق تسلیم کرد و عجب داغی بر دل پدر و مادر گذاشت دختر و پسرش هم دانها بر آورده بودند
باری آنها جان بسلامت بردند و انچه در خصوص کلیات خانصاحب موصوف نوشته اید که اگر زود توصیح باشد

مرزا ابوالحسن خان

مراد ... که مولائی بیگم
دختر میر انشاء الله خان ...
مولائی بیگم ۱۲

پول گرفته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد و در انجا می باشد برسان صورت اینست که هیچ نسخه نیست که کاتبش یکدو جا حرفی یا لفظی قلم انداز نکرده باشد لیکن هر کتاب بعد تدریس و اشتغال شخص محقق بمطالعه آن صحت می یابد انچه مراد از کتاب است اینست که انچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد درین نسخه هم باشد چون این نسخه نو که نوشته میشود از روی نسخه اصلی که نزد خالقصاحب است نقل گرفته میشود یا از روی نسخه دیگر که از روی نسخه مملوکه خانصاحب نقل شده و بعد نقل معمول است که نسخها را برای تصحیح بخدمت ملازمان ممدوح می آرند درینصورت خاطر من جمعست که نسخه مذکور صحیح خواهد بود و این صحت اکه شما خواهید موقوف بر طرف ثانی ست این مردم غلطی را چه میدانند این کار یعنی شناختن سقم و صحت تعلق بماهر بودن شخص بلغت و محاوره زبان دارد الحاصل اگر خریدن دیوان منظور باشد بان شخص که در لکهنو از طرف لاله صاحب یارای صاحب می باشد بنویسند که چهارده روپیه نزد من برساند تا من کتاب را باو برسانم زیاده در خانه شما همه بزرگ و کوچک اندرون و بیرون سلامت و خوش اند

رقعه ۲۱ عندلیب گلزار فصاحت و همای آشیان بلاغت سلمه الله العزیز

شنیده باشید که درین طرف ایام صبیه جوان میرزا غازی الدین حیدر بهادر پسر بزرگ جناب عالی دام اقباله بکدام مرض جانستانی عازم تماشای خلد برین گردیده و از رفتن او غمی که شرحش غیر گنجایش ندارد و المی که بیان آن در عهده جا و وان با براه خامه گذار نصیب جد و پدر است حاصل ازین تحریر آنکه امروز دو گهڑی روز بر آمده حضرت صاحب عالم و عالمیان میرزا اسکندر شکوه بهادر دام اقباله نیز برای تادیه مراسم تعزیت بخانه پدر میت تشریف فرما شده بودند وقتیکه پینس مبارک قریب بدروازه حویلی طرف ثانی رسید آدمی زود تر بر طبق تعلیمی که از اول یافته بود دویده با آقا خبر کرد صاحب خانه با شش برادر دیگر که شمس الدوله و نصیر الدوله و جعفر علیخان و کاظم علی خان و مهدی علیخان و حسین علیخان باشند دا بپای والد بزرگوار بروایتی یا بحسب اتفاق انجا بودند آمده سر تسلیم خم ساخت و دو اشرفی نذر گذرانید همچنین هر یک ازین جماعت دو دو اشرفی پیش کشیدند الا حسین علی خان بیک اشرفی اکتفا ورزیدند من بعد حضرت پیر و مرشد برحق بکهاران فرمودند که پینس را بزمین بگذارند تا همپای این جماعت اندرون قدم رنجه فرمایند صاحبخانه و دیگران برق چشم کهاران گرفتند و حضور را سواری پینس جلوه کنان تا بکنار فرش بردند من بعد ملازمان والا را بر مسند جا دادند و خودشان بقرینه دست بسته استاده شدند بندگان اقدس باشاره ابرو حکم به نشستن دادند تا بعد تسلیم هر یک بجای مناسب زانو ته کرده نشست وقت نشستن حضور پر نور بر مسند صاحبخانه دو اشرفی دیگر گذرانید نیم گهڑی کمکث اتفاق افتاد و بعد از ان حضور بدو کلمه مختصر که این الم را پایان نیست و دل چنین میخواهد که بتقریب شادی درین خانه بیایم لیکن با تقدیر ستیزه نتوان کرد حق تعالی شما را بر سر فرزندان اند جمه سلامت و شما را زیر سایه لطف شاهجم دراز سا ندا اقتصار نموده فرمودند که چون در تعزیت بسیار نشستن خلاف قانون است حالا رخص میشوم شمس الدوله از طرف برادر کلان عرض کردند که از تشریف آوردن حضور اقدس سر افتخار ما مردم بفلک الافلاک رسید انچه پرورش ولی نعمتان بحال غلامان و خانه زادان میبایست از حضرت والا بظهور آمد لیکن ما را از نسبت پیش نکشیدن پیشکشها که بمجبوری در عالم تعزیت خلاف رسم ادب بعمل آمده سر خجالت پائین ست ارشاد شد که در عالم اتحاد این تکلفها ضرور نیست

انشاءالله العزیز باز چند بار بتقریب تهنیت در بنخانه وارد خواهم شد و بشکستها خواهم گرفت اینقدر فرموده برخاستند آنها بسوی
حضور را از کنار فرش بر پیش نشانیده و خود تا بیرون دروازه بمشایعت دویده بعد اداب مرخص شدند برای
اطلاع حواله بقلم شد دیگر اینکه آقا صاحب لطف نشان چند تا خربزه و یک هندوانه و چند دانه شفتالو برای شما فرستاده
اند باید گرفت و احوال وفات پسر زادهٔ میر محمد علی صاحب که چارده ساله قضا کرد دریافت شده باشد و پیاله شیر
انار بدست محمدی دلاک مشتری شده بود و معلوم نیست که بنخانه طالب چه وقت رسید **رقعه ۲۲** میوهٔ درخت بهجت
و گل نوبر بوستان لذت طال عمرکم بعد اشتیاقها که تقریرش زبان مقرر را از آبله بسامان و تحریرش خامه و زبان بسا
باخموشی دست و گریبان می سازد پوشیده نماند که در مکتوب بلند از صاحب لفظی دیده شد که غلط آن نزد راقم آثم چون تلألؤ
نیر جهان افروز اظهر است و آن اینست که لفظ یاره را که بمعنی دست برنجن در کتب نظم و نثر استعمال پذیرفته و آن زیوریست
که زنان آرایش دست بآن می نمایند شما یارا را بالف نوشته بودید جان من یارا بمعنی قدرت و توانائی در اشعار
اساتذه و منشات شان یافته شده بمعنی یاره بنظر فقیر رسیده لیکن اینهم نمیگویم که یارا بایمعنی غلط است صورت این است
که اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده آید مضایقه ندارد والا بار دیگر آخر آن های هوز نوشته باشید و بعد ازین هر لفظیکه
غیر مشهور باشد آنرا در کتاب دیده باطمینان تمام نویسید لغت فارسی در سرکار صاحب موجود است آمدم بر الفاظ عربی
والد شما صراج را همراه برده اند انجا رسیده تدبیر دیگر میکنم والا وزیر لشکر را بکنار گومتی مقام نموده است و هنوز حرکت از ینجا شنیده
نمی شود اغلب که این ماه بتمامی رسد بعد ازین گوییم و شنویم لیکن برای مقام بهتر ازین قطعه زمینی نیست از دریا اگر
غلط نکنم تخمینا سی درعه بلند باشد دیگر خیریت درین قطعه زمین خیمه حضور پرنور و مرزا ابو طالب خان بهادر چنان بهم
چسپیده اند که اگر مرزای موصوف آهسته حرف می زنند صاحب عالم می شنوند و علی هذا القیاس ازینطرف و از جهت
آمیزش او تا قهای بیرونی که رفقای هر دو طرف در ان می مانند از هم متمیز نمی شوند حال خدم و تبع نیز بهمین صورت
رقعه ۲۳ مرزا صاحب عالی قدر مرزا امامی صاحب دام کمالاتکم پذیرفتن چون امیر صاحب را طمع تحصیل زر برنج برنج انداخته
دیروز موافق وعده حرکت بعمل نیامد و از صبح تا وقت عصر بپاس خاطر مرزا حاجی صاحب والد ماجد شان که از چندی باهم
عهد و قسم شده بود در کوهی بود دم شش طائفه زنان و یک طائفه مردانه بود و محبوب شاه حسینی را بعلت طبیعت خوش حرکت
نداد همین طایفهای بی رنگ و بدگلو بودند الا جادوی که خواندنش سحر حلال است دمی چند مجلس را گرم کرده بود لیکن بدرجه
حساب اندوختن الله خانه خراب آتشی باید که بهتر از آب کلام فرو نشسته اند دست جای شما خالی بسیار خوبی چند سال گذشته است
لیکن من و مرزا حاجی در مکان بعد آگاه از مجلس نشسته مزه خود حاصل کردیم تمام شد این حکایت امروز نسخه مذکوره
بتمامی رسید دو جز و آخرین بخدمت شریف خواهد رسید معلوم نیست که جزو را امروز تمام کردید یا قدری باقی
است و نمیدانم خوجی فربه که شاگرد صاحب است مسوده خود را امروز پیش شما برای اصلاح آورده بود یا خیر این
بیچاره اعتقاد در باب سخن و نثر بصاحب ارد زیاده خیریت **رقعه ۲۴** منشی صاحب عالی قدر سلمکم الله تعالی عجب مسوده
نوشته اید که ملاطوسی باید که درس آن از خدمت صاحب استفاده نماید بشرط فرصت در یک روز تمامش را

می توانم دید و اصلاح کرد لیکن درین روزها که ضیق فرصت است دو سه روز خواهد کشید مختصر آنکه غزل عموی شما میرسد
باید رسانید و دو غزل نو که دیروز چاو دیده ام بخدمت فرستاده شد نقل آن بردارید و این کاغذ را نگاه دارید و بر کاغذ جدا گانه
این دو غزل و سه غزل تازه که پیشتر بخدمت رسیده است نوشته بگذارید من از دست مرزا حاجی نجات یافته نزد شما می آیم
و این کاغذ و آن کاغذ هر دو را خواهم گرفت و جناب آغا صاحب برای شما وقت شام شیر فالوده درست کرده اند شاید
دو گهری پیش از شام برسد و احیاناً اگر بعد چراغان بفرستند پس تعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب بخشن شیر فالوده این شد
که شب وقت تواضع شما گفتید که من چیز خورده ام و من در دست شستن اصرار کردم باز شما گفتید که حاجت بدست شستن نیست
قدری از شیر فالوده خواهم چشید همین حرف باعث دریافت شدن فرط رغبت طبع شریف بشیر فالوده گردید زیاده خیریت

رقعه ۵ یاسمین گلشن دولت و اقبال و شمع دودمان عز و اجلال سلمکم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که خط بهجت نمط
ملفوف عرضه اسمی جناب قبله و کعبه در اسعد احیان مرکز دائره وصول گردیده بحدی مسرور م ساخت که در هزار سال بلکه
زیاده هم شرح آن نمی توان داد آمدم بر مطلب در نیکوترین اوقات[۱] ذهمت و فطانت شما بر که شک آرد کافر است زیرا که با وجود صغر سن و نا دیدگی
زمانه در مردم اعتبار رفتید و همه را از خود ساختید و از بلیات زیرک شدن[۲] سفر و تولد انواع افاعی و عقارب در بارش ضلع مین پوری
ترسیدید و باوصف قلت منصب مرجع اهالی آنجا شدید و دین وقت پیدا شدن[۳] آفت خود را آنقدر ذهن نشین صاحب والا جاه ساختید
که او را بسر عنایت آوردید تا اینکه تحصیلداری برای شما مقرر شد لیکن خانه صاحبان بور دا باد که ریوٹ را قبول نکردید
درین صورت نه قصوری در محنت شما نه قصوری در عنایت آقا بظهور پیوست ازینجا ثابت شد که بر چه هست اتفاق است دولت
دنیا تعلق باتفاق و بخت دارد همچنین افلاس **بیت** گر زمین را بآسمان دوزی ٭ ندهندت زیاده از روزی ٭ بالله که شما
عجب سلیقه و طرفه حوصله دارید لیکن اگر چرخ بمراد شما نگردد مجبورید هرگاه اینمعنی بثبوت پیوسته باشد که پیش از وقت و بیش از قسمت کاری
بر نمی آید پس این بیابان گردی و صحرا نوردی چرا آنچه بوده است برای ترقی بود نه برای سی روپیه که زیاده ازین در خانه شما
برای شما متصور است آنچه شد حالا اصلاح وقت فقیر و بزرگان شما همین است که بلا تامل نوکری را گذاشته اینجا بیائید و تماشا
قدرت الهی بکنید شاید درین انقلاب که دفعةً اتفاق افتاده است چیزی مقسوم شما هم باشد ده آدم غیر از باعث سفارش
جا بجا متعین نموده اند و در سرکار صاحب در بار روز شان نوروز و شب شان لیلة القدر است شما چه تقصیر کرده اید
که برای شما این قدر هم نخواهد شد و الحال در لکهنو هم صورت اول باقی نمانده رفقای انگریز و نوکران جناب عالی دام اقباله
همه با هم شیر و شکر اند هر کس هر جا که خواهد برود و با هر که خواهد بشیند مانعی نیست فرض کردم که اینجا هم برای شما همین سی روپیه
مقرر شد و ترقیاتی که مظنون ما است صورت نه بست باز سی روپیه لکهنو بر پنجاه روپیه آنجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران
و فرزندان جدا بودن کم مصیبتی برای آدم نیست بهر حال بر چه شد شد حالا صلاحی به ازین نیست که برخیزید و بیائید جا
شما که وقت از دست میرود از گرو گنکا رامجی بعد هزار اشتیاق مخفی نماند که حالا طاقت طاق شد دل مشتاق دیدار
شماست یا ما را آنجا طلبید یا خود بیائید یا مثل رعد جادو یا هشام جادو ما شبهای سحر بما بدهید که هرگاه بخواهیم که آنجا بیائیم پرواز
پیدا شود زیاده خیریت خرد و کلان در خانه قرین خیریت بوده شکر الهی بر زبان و انتظار قدوم شما دارند **رقعه ۲۶**

[۱] ای توانم اصلاح کرد ۱۲
[۲] چاویده ام ای تصنیف کرده ام ۱۲
[۳] افاعی جمع افعی بمعنی مار ۱۲
[۴] عقارب جمع عقرب بمعنی کژدم ۱۲

رقعه ۲۶ گوهر یگانهٔ درج معانی و یاقوت آبدار معدن نکته دانی سلمکم الله تعالی خط بهجت نمط متضمن صحت و عافیت
بکمال اختصار از بیجهت که مضمون تازه سوای کوچ صاحب والا مناقب برای دبدبه بر زمیداران و گفتگوی صاحب با دیوان
ابوالحسن خان در مقدمهٔ خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله و کعبه نوشته بودید نبوده است رسیده مسرور ساخت
ما امیدواران بودیم که از مین پوری سوای فرخ آباد رفتن صاحب بطرفی نخواهد شد و اگر از اتفاقات کوچ هم شد سواری
برای شما از سرکار تجویز خواهد شد حالا دریافت گردید که کهاران چوپایه باید که نوکر صاحب باشند و باربردار زیاده بران هر صورت
تدبیری کرده همراه باید رفت و دیوانصاحب درین امر تقصیری ندارند من خود با ایشان نوشته بودم که اگر خواجه امامی صاحب
به فرخ آباد برده وند نیابت شکوه آباد بنام خواجه صالح خان نامی که مرد فهمیده و کار آزموده وازروی قرابت عموی خواجه عمر الله
می شوند قرار باید داد بدیگری تفویض نشود و اگر خواجه موصوف خود اینجا مانند برای خواجه صالح امر دیگر تجویز باید نمود
که آدم کار آمدنی است اگر مرضی شریف باشد بخدمت برسند تا برآمد کار متصدیع یکردپیه نخواهند شد اگرچه دیوانصاحب
بمن درین مقدمه هیچ ننوشته اند لیکن انچه بصاحب اظهار کرده اند راست است بیچاره این قدر پول از کجا بیارد که خدمت مردم
بکنند و این هم عادت او نیست که کسی بامیدواری پیش او برود و مصارف او از طرف او نباشد زیاده خیریت
رقعه ۲۷ مسطر تحریر براعت و قبای قامت بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده دیروزه دیده شد همه خوب نوشته اید
بارک الله اللهم زد و لا تنقص لیکن آن مادر قحبه که حامل این امانت بود نسخت کاذب و حرامزاده بوده است پس پریروز
روبروی شما دو روپیه ظاهر نمود و پیش من سه روپیه این هم تصدق سر ظرافت اینکه مهدی گهات از اینجا چهل کروه مسافت
دارد و ما دیر بجاپریروز رفت و دیروز وقت ظهر اینجا رسید حیرانم که این مسافت را در دو روز هیچ اسپ چالاک دونده
و هیچ ماده فیل شسکر و قطع نمی تواند کرد این ترمساق چگونه طی نمود این همه بندش بود برای فایده خود در وعی چند
برروی هم بافت و پول از اینجا بر دو یکروز در میان داده و قتیکه طرف ثانی یعنی مهاجنی که نقود بر آتش آورده بود رخصت
نمود نتوانست که مکث بکند دست و پا چه شده اینجا آمد و جواب طلب نمود و الا بعد چهار پنج روز بطمانیت خاطر کهیس از قحبه خود
برآورده بما میرسایند لیکن تعجیل طرف ثانی او را زرد رو ساخت مختصر این که دیروز جواب متضمن این احوال نوشته بدستش
دادم از همه عجیب تر اینکه وقت رخصت میگفت که خدا سلامت دارد امیدوار انعام بوده ام گفتم حالا معاف باید داشت دوباره
که می آیید هر دو انعام یکجا داده خواهد شد مرد که سکوت ورزیده دررفت آمدم بر طلب گر این مسوده را شما پیش خود بگذارید بعد سه چهار
روز یا زیاده من و شما هر دو خط برای میر موصوف که می نویسیم این مسوده را هم بخط نامه سنگه نویسانیده داخل آن لفافه میکنیم
یا اینکه صاحب نقل این را بر داشته باز زدمین نهر ستیده هر گاه نامه سنگه اینجا می آید صاف کرده بمن میدهد من پیش صاحب میفرستم
و در لف خط خود روانه میکنم و احوال تشریف آوری مرزا محمد صاحب دریافت شد در ضمن احوال ایشان لفظ برادر میر تقی فراموش
کرده بودید تا دیر حیران بودم و می خندیدم آخر معلوم شد که لفظ برادر از قلم صاحب فرو گذاشته بود بعد ذکر مدح مشارالیه نوشته بودید
که برادرزن میر محمد تقی خود ما هستند و می بایست که چنین نوشته که برادرزن برادر میر تقی خود ما هستند الحاصل این بزرگزاده
از مدت مدیدی بحال من مهربان است من خود هنوز فارغ نیستم که بیایم و سوای این از فردا نسخه معلومه را استعمال خواهم کرد

پس بهتر این است که ایشان قدم رنجه نمایند لیکن رقعهٔ دیگر سوای این رقعه آنچه آقا صاحب نوشته ام از المشار الیه نایب محمد
مقدمة الجیش بلیغان روزگار سلمکم الله الستار الغفار یک فیل خود در سرکار جنرل صاحب مقرر شده فیل دویمین که از خانهٔ
نواب حسین علیخان بهادر خواهد آمد معلوم نیست که برای آن دی روز حکم بدرگاهی خان رسید یا اکتفا بهمان قدر پیام رفت
که بالای بنگله حوالهٔ مرزا تقی نامی از نوکران صاحبزادهٔ ممدوح شده بود فقط داده اند آن مروعده ادای پیام کرده باشد
یا بفراموشی سپرده بهر صورت امروز شیخ الاسلام اگر برود خوب است بهرکیف فیلیکه از ما و شماست را بجز سوای آقا محمد صاحب شما
دیگری نمی تواند نشست آدم بر فیل دیگر اگر یک فیل بیاید خواجه حاجی و خواجه عبدالله و میر عبدالله را باید نشانید و اگر دو
بیاید بر فیل دیگر خواجه صالح و خواجه رحمت الله خان و میر تقی را سوار باید کرد و اگر آمدن فیل یقینی باشد میر تقی را امیدوار بکنم و الا برای
او کهاران کرایه طلب نمایم چه پالکی در اینجا موجود داشت این تحقیق برای این است که مبادا از اینجا یک فیل بیاید و کهاران بر وقت
پیدا نشوند و اگر کهاران را امروز طلبیده مقرر بکنم و فیل بیاید آن وقت جواب دادن از مروت بعید است این رقعه را
بملاحظهٔ جناب قبله و کعبه در آورده آنچه مفصل باشد محققانه بنگارید که بر طبق تحریر صاحب چیزی عمل آید

رقعه ۲۹

نوذری زمان سلمکم الله تعالی مسودهٔ خواجه حاجی خان و اجزای مرزا اشرف علی ایشک آقاسی بدست رستم خان مرسل است باید
گرفت مسوده بصاحبش باید سپرد و اجزای مذکوره را بحفاظت تمام باید داشت تا وقتیکه آدم او بیاید اجزای مذکوره دو
جزو شش ورق است که همگی بیست و دو ورق باشد این برای آنست که اوراق مذکوره بسته نیست مبادا ورقی از
آدم در راه بیفتد پس شمرده باید گرفت بخدمت امیر صاحب بعد سلام واضح باد که شخصی دوای خارش درست نموده
بچندکس داده بود هر کس که مالید او را فائده کرد شخصی تمام بدنش آبله و زخم داشت در دو روز باین صورت به شد که اثری
از زخم و آبله نماند حضور پرنور و آقا صاحب مشفق سعی کردند که داعی این دوا را بمالم مخلص تنبلیهای خود را از قسم عسر
غسل و هوای سرد ظاهر کردم هیچ پیش نرفت آغا صاحب مخدوم هیچ به در میدان نصب کرده از چار طرف بستند و هیمه
بسیاری افروخته داعی را آنجا فرستادند چهار آدم برای خدمت هم بودند باری بعنایت الهی دو دوا هم مالیده شد و
غسل هم حسب دلخواه اتفاق افتاد لیکن حال من اینست که خارش ده چند و جابجا زخم و سوزش پیدا شد ابوالعباس
تمامش ورم کرده است امروز از ترس آنجا دوا بمالیدم و فردا هرگز این دوا را نمی مالم دیروز و امروز مالیدم بهتر بود ترس
خارش اگر رفتنی است خود بخود میرود و الا قسمت

رقعه ۳۰

شمع دودمان ایالت سرو بوستان جلالت سلمکم الله تعالی
بعد اشتیاق ملاقات واضح باد که پریروز که بیست و سوم شهر حال بود خط مسرت نمط در ذیل عوضی آنچه جناب قبله و کعبه نقاب از
چهرهٔ عذرای وصول گشته مطالب عمده را خاطر نشان ساخت از احوال تازه اینکه در مولانا وجه آقا صاحب خود ما
که باجتماع چند مرض با نفاس استعار عارضی سرو کار داشت بتاریخ نوزدهم صفر قضا کرده اطلاع جاتحریر در آمده و میان
نثار علی نامی که چند روز در حویلی خانصاحب کرم فرما بطریق مهمان فروکش داشتند و نقل در بیان لطافت هم گرفته
بودند لیکن از دیوانگی کاتب سفینه بتمامی نرسید خطی آنچه صاحب از بریلی فرستاده اند بمعرفت مولوی حسین علیخان صاحب
پریروز بمن رسیده بود ملفوف است غزلهای مشاعرهٔ گذشته امروز در خط والد شما چیده خواهد شد و آنچه در مشاعره

حال که در ربیع الاول پیش می آید درست میدهد بعد ازین خواهد رسید غزلها را یکجا بحفاظت باید داشت وقت رسیدن همین آن
بدست خود در حاشیه خواهید نوشت در نفرستادن صاحب عالیشان شما را بشکوه آباد و منع و تشریف تامل دارند
بعضی چنین می فهمند که وقت رفتن همراه خواهد برد لیکن رای اینها بر صواب نیست زیرا که اگر این منظور داشت سند
عزل پیشکار اول و نصب شما در دیوان نوشته نمی فرستاد هرگاه فرستادن سند در بوده ثابت ست همراه بردن کجا
زیرا که کار دانایان لغو نیست و از لفظ جمع در دانا مراد فقیر صاحبان عالیشان انگریز اند گویا یک کس در میان این فرقه متصف
بدانش نباشد و نزد بعضی فرستادن بشکوه آباد مسلم لیکن تا وقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد
این رای به از رای اول ست لیکن همین قدر مقام اعتراض ست که صاحبان انگریز را با فرزند خود هم این محبت نیست
که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود معطل گذشته او را بجائیکه باید رفت نفرستند مگر وقتیکه در بودن او پیش پدر
حکمتی باشد شفقتش بحال شما همین درجه ست لیکن اگر حکمتی نمی بود هرگز نگاه نمی داشت ظن غالب این که شما را تفویض
صاحب خواهد نمود تا او نیز همین عنایت بحال شما داشته باشد اگرچه بد مزاجی صاحب نواز هر کس شنیده میشود لیکن هم مزاج
با یکدوست خود درست میباشد شاید که میانه صاحب والا مناقب عالیشان و صاحب نو که می آید دوستی زیاده از آن
باشد که هر دو را با دیگران الحاصل دم از طرف خود مقصد حرکتی نشود که دانایان او را بنادانی رسوا کنند گو نادانی چند
خرده بر وگیرند سوای این هرچه میشود بحسب بخت و اتفاق تصور باید نمود شجاعت همین ست که از شما بعمل می آید آفرین باد
و بس از حضور اقدس و عاید سد رقعه ۳۱ بلاغت آفرین من صاحب کلان بروز جمعه یا دوشنبه بحضور خواهد آمد هنوز نه
مبهم است تا دوپهر معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار می گیرد محمد جمال باورچی را نزد شما روانه میکنم که امروز اسباب
ضروری حسب دلخواه خریده بیارد و فردا شام مشغول طبخ شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبخ را سرانجام دهد و شام بپزد
واگر روز جمعه معین شد اینجا هم ضرورت طبخ داعی خواهد شد درینصورت شخصی از اقربای او یا پسرش که در طبخ مثل
نامبرده باشد خواهد رسید اطلاعاً بقلم آمد رقعه ۳۲ خواجه عالیجناب من جزو دیگر بخدمت میرسد باید گرفت
و جزو اول بحکم کالای بد بریش مالک بفقیر رد باید کرد و چهار روپیه از رستم گرفته دو روپیه بآن کور باید رسانید و دو روپیه بشاه
علیخان ارمان تخلص باید داد و از خان مزبور باید پرسید که خط دیروزه که در امام باره مرزا حاجی صاحب برده بودی بکه دادی
زیاده خیریت دوای مذکور گرمی بسیار کرد دو روز خوردم امروز ترک کردم آغا رحب این وقت نشسته اند یک بهل
باتفاق دو کس بدوازده روپیه تا اکبرآباد انفصال یافته بهلبان درین فکر ست که شخص چارمین هم بهم رساند اگر امروز
و فردا بهم رسید خوب است والا همین سه کس اکتفا ورزیده براه می افتد چون این کتاب هنوز ابتدا ندارد لهذا
ابواب و فصول آن را بسرخی مقید تحریر نکرده ام وقتیکه خطبه و هرچه تبع آن نوشته میشود آنوقت سرخیها
چندان دشوار نیست رقعه ۳۳ میرزای میرزایان خواجه صاحب عالی شان خط برای والد ماجد شما میرسد
این را در عالم تنهائی خوانده بمطالعه عمو صاحب خود در آورده مهر زنید و در خطوط خانگی پیچیده در ڈاک بفرستید
زنهار نظر دیگری بران نیفتد اطلاعاً نوشته شد زیاده خیریت رقعه ۳۴ مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی

درینولا شنیده شد که خانصاحب کرمفرما تاج الدین حسین خان میخواهند که از نوکری دست بردار شوند اگر این حرف مقرون بصدق باشد وبشنوید که ایشان همین عمل آورده اند و استعفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید انچه مقسوم شماست بشما خواهد رسید خدا کریم است نیکنامی از دست نباید داد وانجا رسیده باهم مشوره خواهیم کرد و اگر خانصاحب بمانند شما هم بمانید یقین که شما پیش از نوشتن من چنین خواهید کرد من هم از طرف خود حرفی نوشتم زیاده خیریت رقعه ۳۵ خواجه خواجگان و میرزای اصفهان سلمکم الله تعالی خط اسمی خواجه قطب الدین صاحب سربازمیرسد بضم[1] گرفته ملفوف خط خود روانه فرمایند چون خط مولوی منیر علی همان جواب خط من بود و فرصت هم دست نداد لهذا خط برای ایشان بعد ازین فرستاده خواهد شد امروز همین اکتفا ورزیدیم و امروز بخانه میر انشاء الله خانصاحب میروم فردا و پس فردا آنجا خواهیم بود این بار توقع سفر نیست آینده یا قسمت رقعه ۳۶ خواجه صاحب والا قدر منبع الکمالات من این وقت آقا صاحبان مکرم ملطف نشان را میان صاحب یاد فرموده اند چون در عالم رفاقت هرکس مجبور است چار و ناچار باید رفت لهذا نوشته می آید که امروز من هم شام نزد شما بلکه ازین زودتر میرسم و شب همانجا می خوابم فردا ما و شما و میرصاحب و میرزا محمد صاحب بخدمت آغا صاحبان می آییم و جلسه معقولی می شود بنا بر اطلاع نگارش یافت لفظ پرستان بابای فارسی مفتوح و رای بی نقطه مکسور و سین بی نقطه ساکن و تای قرشت و الف و نون که بمعنی جای بودن پریهاست در اشعار ریخته و افسانها می آید در برهان قاطع باید دید معلوم نیست که در فارسی هم صحت دارد یا ساخته اهل هندست و امروز فیل کوچک از راه رفتن معذور و فیل کلان را فیلبان نی اطلاع برای آوردن نیشکر یا چیز دیگر از قسم چاره به نیت برده شام خواهد آمد لهذا اسپ برای سواری میرزا محمد صاحب میرسد و آدم بخانه میر محمد تقی خان رفته است ایشان هم می آیند و اگر پیش از رسیدن آدم بجای رفته باشند بخدمت خواجه وزیر خانصاحب از طرف من التماس باید نمود که اسپ خود را عنایت فرمایند میر موصوف را اینجا رسانیده برخواهد گشت زیاده خیریت رقعه ۳۷ خواجه امامی صاحب بوجاق بدیۃ الغرایب چه گونه بچون بیار نگرکنم فضیلت کوک نی تو یاش میرزا جعفر صاحب انی کوزتاتی نی مشتاق بار لار تامل سیز کیشی نی تابشور نگیز بجناب قبله و کعبه عند الفرصه عرض باید کرد که تدبیر دو سه فیل برای سواری بعضی اشخاص باراده شنیدن غنای میر معلوم ضرورست زیاده خیریت رقعه ۳۸ خواجه ابوالحسن دریافت نمایند که باری کرامت ما را دیدید شما ندانید که همین عمو زاده من اسحق ولی الله دست دیگران هم هستند بیت هر بیسه گمان مبر نهالی است ✦ شاید که پلنگ خفته باشد ✦ این همه از آثار تحریر فقیر است حالا باید که اندوخته خود را بما ظاهر کنید که درین شادی صرف کرده اید اگر خواسته باشید که بکلمات چرب و شیرین روغن قاز مالیده هیچ ندهید دست بردار نخواهم شد و ما چه میدانیم که شما دارید یا ندارید از هرجا و هر طور که بدست آید پول بیارید که ما را کار با رقص و سرودست پلا و شمار ابشما بخشیدم زیاده خیریت رقعه ۳۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فردا صبح بجناب قبله و کعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد که پیش از سه پهر یک فیل آمده زیر بنگله استاده شود تا بروقت محنت انتظار بلای جان نگردد و من امشب نمی توانم آمد فردا وقت سه پهر مستعد این اراده می ایم مسوده از میان حاجی گرفته باید فرستاد و چند دانه سپاریهم

[1] بضم گرفته ای بند کرده ۱۲

[2] اس جگہ کتاب بدیۃ الغرایب کو چند روز کی واسطے بھیجو و تم کہ فضیلت سے مراد آسمان کی آفتاب میرزا جعفر صاحب اوسکی دیکھنے کی مشتاق ہیں بے تامل اس آدمی کی سپرد کرو تم ۱۲

[3] بعجز [illegible] گستاخانه [illegible] دارون

هم بدست رستم نفر بشنید زیاده خیریت **رقعه ۴۰** خواجه الطیف صاحب دریافت نمایند که این وقت از حضور خدمت
کربلا طلبیدم فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح اینجا می آیند و فردا ضرورت تحریر و انتخاب ... داعی خواهد بود
ازین جهت هرگز رفتن صاحب اینجا مناسب نیست این هم بروز دیگر بسیار دید هر چند زنگ ... تسلیم قبول نکردند مجبور دست
برداشتم لیکن فردا وقت سه پهر آمدن صاحب برای دیدن حسن تردد اینجانب ضرورست پس فردا وقت ... نماز ...
برنیامده خواهد بود بدولت خانه تشریف خواهید برد **رقعه ۴۱** خواجه مامی صاحب سلمکم الله تعالی معلوم نیست که آن
سیدزاده مسکین مسافر دیروز هم آمده بود اگر نیامده باشد خیر امروز هر وقت بیاید گفتگو باید کرد و اگر دیروز تا شام آمده باشد
جواب و سوالیکه طی شده باشد باید نوشت و اگر اینوقت هم رسیده باشد همراه رستم نزد فقیر باید فرستاد زیاده ... و
عدد کم دلیل **رقعه ۴۲** خواجه مامی صاحب سلمکم الله تعالی سه جزو از رقعات ترکی لاله امرت لال فرستاده اند اگر نقل اینها
گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید و اگر در همین اجزا درس میگیرید وقتیکه اینها را تمام میکنید باقی اجزا هم طلبیده خواهد شد و
اگر همه را دفعة واحدة میخواهید این را باید گرفت برای باقی قدغن خواهم کرد خطیکه اسمی قاضی نجم الدین خان تفویض شما نموده
بودم میان ریاض احسن طالب علم هرگاه طلب نماید بلا تکرار باید داد لفظ رایگان در برهان دیده معنی آن باید نوشت
و نسخه نقل شده از خط مولوی شیر علی دیشب نصیب باد شد لیکن مضمونش بخاطر دارم همین قدر است که ... و بلیله
سیاه را شب در آب خسانیده صبح باید جوشانید چون به نصف آید مالیده و صاف نموده باید نوشید و از دال مونگ و مرچ سرخ
پرهیز ضرور است و غذا هر قدر که پر روغن باشد باید خورد شما همین عبارت را با خط مولوی صاحب مقابله بکنید اگر برابر آید
به میر یوسف علی خان بگوئید که نسخه همین است و الا در همین کاغذ بنویسید این قدر جا برای تحریر یک نسخه کافی است رقعه ...
بر خواجه مامی صاحب مخفی نماند که دیروز رقعه آقا صاحبان در جواب مقدمه میرزا نبد و صاحب آمده بود بخدمت ... رسید ...
صاحب من این احوال را ذهن نشین خواجه کریم الله خان صاحب باید نمود اگر میرزای مزبور این قدر مبلغ ... تحقیق
احوال از صاحب خانه با آقا صاحبان برسانند و آقا صاحبان هم راضی شوند چه مضایقه و الا من و شما هر دو در انفصال
شان منظور نیست دیگر خیریت پوشیده نماند که فا و عین و لام میزان بیش نیست جمیع صیغهای آن نیز همین حال دارد
پس آدم باشعور را باید که جمیع مصدرهای صحیح را که معتل و مهموز و مضاعف نباشند همین وزن حساب نماید
و صیغها مقابل صیغها بسازد خواه از باب ثلاثی مجرد خواه مزید فیه مثالش اینکه هرگاه کسی بپرسد که ضربتن بر چه وزن است
تامل کند که درین صیغه بر اصل مصدر که ضرب است تای فوقانی مضموم و نون مشدد زیاده است هرگاه همین تا و نون را
بر فعل که میزان است بیفزاید صیغه ماضی جمع مونث حاضر میشود و همچنین در استکمال فا و عین و لام را ملاحظه نماید و بگوید
که استکمال بر وزن استفعال است زیرا که هر چه در استفعال بر فا و عین و لام زیاده است در استکمال بر کاف و میم و لام
خواهد بود و همچنین انتظار و انتشار بر وزن افتعال است و انجماد و انقباض بر وزن انفعال است و اگر در میان انفعال و
و افتعال التباس افتد مثلا لفظ انتهاض را می دانیم و شخصی بپرسد که انتهاض بر چه وزن است باید که بگوییم که اگر اصلش نهض است انتهاض
بر وزن افتعال است اگر اصلش تهض است انتهاض بر وزن انفعال واقع شده و در باب افتعال بجای تای فوقانی طای حطی و دال نیز می آید

رقعه ۴۳

همچنین الاعلی هرچند صیغه افاعلی باشد که امر حاضر مونث است از باب افاعل و ملاعلی بر وزن مفاعلی که مجموع مفاعلی
مفاعل و یای متکلم است تفاعل صیغه مفعول است از باب افاعل در بحث ثلاثی مزید فیه در قانون محمد و باید دید

رقعه ۴۴

پیرلو خطی نوشته نزد قاضی صاحب فرستاده شد اگر دیروز روانه شده باشد خیر والا هر دو خط امروز
یا فردا باید که روانه شود ملخص دیروز خط دیگر از شما نزد فقیر رسید و عرضی که برای جد امجد نوشته بودید نیز بمطالعه در آمد
امروز که نوزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۱۲ هجری در روز شنبه در حضور تردد فرش و خیمه و طعام است زیرا که فردا مرزا سلیمان
شکوه بهادر عیال و اطفال خود را گرفته اینجا خواهند آمد و یک شبانه روز مع زن و بچه بسر خواهند برد اندرون و بیرون هر دو جا
صحبت رقص و سرود منعقد خواهد شد لیکن امروز بعد چار ده روز نخاس میروم سبب رفتن این که چون این صحبت
رو برو طرف ثانی مقرر است دل گوارا نمی کند که تنهایی دوست همزبان خود مثل ناهر سنگه آنجا رفته مؤدب و خاموش
بنشینم اگرچه آنجا سوای من احدی نخواهد نشست لیکن من یک کس بی قلیان و آب و یار موافق چه می کنم بعد سه چار روز
که جناب عالی ادام اقباله و صاحب کلان بر سبیل ملاقات یا بالاتفاق خواهند آمد البته دران جلسه شریک خواهم شد زیرا که
این هر دو والا جناب زیاده از چار گهری بهایت یکپاس نخواهند نشست بعد ازین مائیم و این صحبت و این همه
اساس سبب ظاهرا این سبب است که مرزا جهانگیر شاهزاده را حرمی بوده است در شاهجهان آباد چون حامله شد
ازان شک در بنشین شاهزاده موصوف کرد که این بچه که در شکم دارد از شما نیست چون اختیار اخصوصا
اطفال همین لوستس است و دیگر هیچ و مقدمه زن نزد صاحب عزت بسیار نازک است مرزای ممدوح
قصد کشتن او کرده مستاز محل که مادر شاهزاده باشد او را پنهان کرد و من بعد با حضرت ظل سبحانی و نواب قدسیه والده
حضور اقدس اعلی مشوره نموده او را روانه لکهنو نزد صاحب عالم خود ما کرد که ازان آفت محفوظ بماند مضمون
خط ممتاز محل بنام صاحب عالم بهادر این بود که بسبب یک از بطن این زن متولد خواهد شد آن را شما بفرزندی خود نگاه دارید
مرزا هر گز نگذارید چون حامله آمده بود بعد دو ماه و چند روز وضع حمل اتفاق افتاد لیکن بجای مرزا
جهان افروز با نو پیدا شد چون این دختر او لیکن فرزندان شاهزاده موصوف است و سوای این زر کارها می کنند چنین بنا
نهادند که هزار روپیه در مهم شادی دختره صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر با اهل و عیال و جناب عالی دام اقباله
و صاحب کلان بهادر را جدا جدا دعوت باید ساخت این هزار روپیه را مادر شاهزاده مقدم الذکر فرستاده بود و باین
گمان قوی که پسر متولد خواهد شد لیکن نوشته بود که این پول را در هر دو صورت بمصرف باید رسانید تمام شد
این مطلب دیگر اینکه مزاج من بفضل الهی قرین صحت است خاطر شریف جمع باید داشت این بار هم در عرضه که باسم
جد بزرگوار نوشته اید دو جا غلطی یافته شد بلی از باعث تعجیل است چرا که همان لفظ را دو سطر پیش ازین در همین خط
صحیح نوشته اید پس گمان غلطی سوای این نیز رود که در جلدی خیال نماند و آن اینست که شما در ذکر منشی محمد علی صاحب
یکجا باین صورت نوشته اید که با منشی محمد علی صاحب که دوست خالصاحب هستند ملاقات شد این خود معیوب نیست
بلکه سراپا صحیح و جای دیگر نوشته اید که بار از منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض است لیکن چون

چون شما این مدارج را خوب طی کرده اید این خطا از راه سهو نیست اتفاقی است و جای دیگر غلطی دوم واقع شده
سبب آن عدم معرفت بحال لفظ است و آن لفظ سقا است که شما آن را سقه نوشته اید مخفی نماند که سقی بسکون قاف بمعنی
آب دادن آمده و ساقی اسم فاعل آن و سقا صیغهٔ مبالغه بر وزن فعّال چون لفظ ساقی حالا بمعنی معشوق شراب دهنده
باشخاص شد بخوارست و بمعنی آب دهنده کم استعمال می یابد لهذا صیغهٔ مبالغه یعنی سقا باین معنی مستعمل گشته و
اینهم مصطلح شده است بشخص مسلمانی که مشک بدوش کرده والا کهار خانه زاد هندو و دیگر همچنان که بر سر چاه در راه نشسته
آب بمسافران می خورانند باید که سقا گفته باشند لیکن چنین نیست پس لفظ سقا از قبیل منقول عرفی تصور باید نمود
که از معنی اصلی خود بر آمده زیرا که از روی لغت کهار و برهمن هم سقا میتوانند شد بالجمله سقا از باعث شهرت گرفتن لفظ بمعنی
شخص مسلمان مشک بردار بر دیگری اطلاق نمی یابد زیاده خیریت دیوان ابوالحسن خانصاحب را از باعث نامادی ایام
بخاطر نمانده است که حساب بسد تهان را در هفت بنجیه طاق بستن از من می پرسند من در لکهنو و بروی مرزای ممدوح برای
تفریح طبع از شخصی پرسیده بودم بیچاره چهار روز تامل کرده سر سنگ زد و بمراد نرسید این حساب از روی قاعده غلط
است زیرا که موافق قانون حسابی در عدد یکه جفت است جفت مجموع طاقها می گنجد نه طاق مجموع طاقها چون جفت هست
و هفت طاق هفت جفت دران گنجایش دارد هفت طاق و نه طاق و سه طاق و پنج طاق دران نمی آید [illegible]
که درین روزها مخدوم مکرم آقا محمد صادق خانصاحب نام ایشان نگارم گذاشته اند ملفوف این مکتوب است ملاحظه
باید نمود **رقعه ۴۵** مخفی نماند که دیروز که هشتم شهر حال و روز پنجشنبه بود آخر روز قریب بعصر خواجه عبدالله
که از سبب قرب حویلی جهادنی بدولتخانهٔ صاحب عالم بهادر اکثر آمدن خود برای درس عربی نزد فقیر مقرر کرده اند آمده
عشرهٔ شما که بخط امی خود نوشته بود بمن دادند بعد مطالعه دریافت شد که شما تا ترویج را نمی شوید هرچند
من در خط خود این ایما کرده بودم لیکن بخاطر رسیده بود که شما از حجاب این گفتگو بزبان نمی آرید و تا درین گفتگو
از من شرم خواهید کرد مجبور بجناب صاحب و قبله و والد ماجد شما اشاره نموده بودم که درین خصوص ایمای خواجه
انهی باید نمود اگر دل نخواهد به ازین دو دختر همسری هم نمی تواند رسید حالا که مرضی صاحب دریافت شد سعی درین امر
بیجاست اگرچه بحسب ظاهر خانه داری چیز خوبیست لیکن در اصل جز در دانسته در بلا انداختن است هرگاه که طبع شما
نمی خواهد مراد درین معامله اصرار چه ضرور مثل مشهورست آنچه بخود نه پسندی بر دیگری مپسند فی الواقع مهر
بستن و دو باره خود را رسوا کردن هیچ لطف ندارد گو هنوز عمر شریف باین حد نرسیده لیکن مدة العمر
باین صورت بسر بردن هم خوب نیست چیستی ضرور خواهد شد با کدام دختر شاه پیر ابا شاه پیر و با یحانه پری
و سبز پری فریفته شما می شود هزار آفرین بر فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه مآل اندیشی بکار برده اید آمدم بر قصه
دیگر این مردم عجب مردم بی غیرتی هستند که به فقط فرمایش چیزها کردند و الحال بی آنکه تقاضای شدید از طرف
شما بظهور آید ادای زر قیمت آن در ضمیر ندارند درین صورت هرچه بانها رسیده است مال بابای شان شده
زیرا که تقاضای شدید چه که ایمای طلب قیمت هم ازین طرف محال می نماید دیگر احوال این است که خانصاحب [illegible]

دالاّ مناقب تاج الدین حسین خان صاحب صد روپیه در ربیع الاول منجمله سیصد روپیه رسانیده ولایت علی خان بابت دیوان چند داده بودند همگی مبلغ معلوم نثار علی نامی در قرض خواجه امیر خان صاحب برد و صد روپیه دیگر که در ربیع الثانی طلب داشتم هنوز صورت وصول ندارد ازین جهت که جناب ممدوح بست و یکم ربیع الاول روانه کانپور شدند و از آنجا عزم اراده فرخ آباد دارند و و سه روز است که خطی بخدمت شان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده سبحان علی خان صاحب جواب آن هرگاه خواهد آمد نزد من خواهند فرستاد من امروز رقعه بخدمت ایشان فرستاده بودم دران رقعه این مضمون بوده است که دیروز خط خواجه امامی آمده بود بندگی بخدمت ملازمان نوشته‌اند ایشان هم در جواب سلام و اشتیاق ایشان نوشته بودند و پانزده روپیه هم رسید بعد وصول شدن نزد خواجه قاضی صاحب خواهم رسانید جناب ممدوح کتب مذکوره را نخریده و صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که بآن مرد که برسید شما می دانید که من از شما هم نازک مزاج ترم هرگاه شما خانه داری را که لذت زندگی موقوف بر آنست گوارا نکردید و دانستید که مادام الحیوة در رنج و بلا گرفتار خواهم ماند از من کی میشود که یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن جستجوی نسخ پسند و ناپسند رفاقت خواهم کرد می دانید که ما مردم زن شاه پیرامادر قحبه را می کاییم ما را کجا سر و دماغ تصحیح کتاب هاست ده بار شجرة الامانی که تصنیف خود من است بردم بار از غلط و صحیح آن اطلاعی ندارم و دیوان قتیل و دریای لطافت و هفت تماشا هنوز پیش خان صاحب است این بار که تشریف می آرند می گیرم روزی خود میفرمودند که هر سه نسخه امانت خواجه صاحب حاضر است بگیرید لیکن دریای لطافت را یکی از دوستان من برده است بعد چند روز که میآیند آنهم خواهد رسید الحاصل نسخهای مذکوره را نزد خود تصور نمایند رقعه ۴۶ خط بهجت نمط دیروز که شانزدهم ربیع الثانی ۱۲۔۔ هجری روز چارشنبه بود وقتیکه در باغ پیدا کرا از حضور بیان آفرین مرحمت شده و آقا صاحبان در ایام ورود خود باراده متوقت برای چند شبی گاه گاهی وقت عصر اینجا آمده من و نا بر سنگه رامی طلبند بهیئت مجموعی نشسته بودم میر حیدر حسین نامی که از چندی شب باشی سفر الفصاحت بخدمت قاضی صاحب می خواند مع عرضی که اسمی جلیل امجد خود نوشته بود و بیاد آورده به بهو داد در سهو آنرا بمن رسانید اینچه حواله قلم نموده بود دید ذهن نشین شد آقا صاحبان نیز نام خود را با بر سنگه هم ملاحظه نمودند الحمد لله که طرف ثانی خود بخود حکم تنخواه کرد بی آنکه شما لب را جنبش دهید و چه قدر خوب شد که هفت روپیه اینجا گذاشتید و باقی اینجا فرستادید کلی و جزئی وجه معاش وابسته بخت و اتفاق است آدم همانست که نان بقوت بازوی خود بسر رساند والا میانه حیوانی که ادرا انسان می پرورد و آدمی زاد هیچ تفاوت نیست نان پدر خوردن سوای ایام طفولیت بکار آدم نمی آید و پدر چه موقوف است که نان آقای شبیه به پدر هم برای بی غیرتان زن سیرت است آقای شبیه پدر است که کسی را پرورش بکند مثل خواجه سرلیمان که تبنی را پسر خوانده پرورش میدهند و عمو و خالو و پدر زن هم از همین قبیل است بلکه نانی که بیرنج بدهند آنهم قابل قبول نگرفتجا من بجان شما که این سی روپیه را من سی هزار روپیه می دانم بلکه بر آن سی هزار روپیه که بدولت بدست آید صد درجه ترجیح دارد تفصیل حال بعضی صاحبان دو شاله پوشش و پلاو خوردن اینجا مناسب نیست شما حال آنها بخوبی میدانید خدا آن دو شاله و پلاو و گوشتی که بآن بزرگواران داده بود نصیب

نصیب اوبی غلام شما کند هزار شکر که قدری اطمینان نصیب شما شد آینده هرچه حسب بخت و اتفاق رو خواهد داد
مفیده خواهد شد یک خط طویلی متضمن عبارت رنگین هربع ایلفهم بخدمت آقا صاحبان نوشته و بلفافه سپرده باز نزد من حکایت
احوال خیر مآل خود و شدت اشتیاق صحبت ایشانها سید رقعه ۴۷ خواجه مکرم سلمکم الله تعالی در این نزدیکی تلطف نامه
خانصاحب مرقوم نقیم و بمجه متضمن طلب حقه بردار و خدمتگار رسیده بود لیکن چون در خط جناب ممدوح قید خدمتگار جوان بوده از نزد
سبب سیدن آدم معقول و جوان اندکی متعذر شد و معهذا بغیر خرچ راه کسی اراده نمیکند خانصاحب نوشته بودند که هرچه برای خرچ در کار
شود از میر رضا نعلی باید گرفت چون آدم نزد میر مزبور رفت گفت سبحان علیخان حسب کاخ از کانپور حقه بردار و خدمتگار به مین پوری فرستادند
حالا حاجت آدم دیگر نیست از این سبب دم نتوانستم و باقر بیگ را که حامل این خط است یکروپیه از پیش خود داده روانه لکهنو
نموده شد چند تا سپاری چرب هم میان حاجی حواله او کرده اند باید گرفت می خواستند که چند کلاه و حلوای سوهان هم حواله
او سازند من منع کردم گفتم بعد از این بدست کدام آدم خانگی خواهیم فرستاد چون در خط خانصاحب مرقوم بود که من
به مین پوری میروم من هم آدم مزبور را به مین پوری فرستادم اگر خانصاحب آنجا هستند آدم نامبرده بخدمت خانصاحب
خواهد رفت این خط را خانصاحب نزد صاحب خواهند فرستاد و اگر خانصاحب بنابر ضرورتی هنوز در پرگنه تشریف دارند
نزد صاحب حاضر خواهد شد شما او را بخدمت صاحب والا دودمان برسانید و این قدر دیگر عرض کنید که اگر حقه بردار سوای
آن کسیکه از کانپور آمده است در کار باشد بحضور برسد و الاخیر فلانی حقه بردار بهم رسانیده بود لیکن وقتیکه دریافت شد که حقه بردار
از کانپور بحضور رسید در فرستادن او تامل نمود و هم عرض باید کرد که فلانی حالا در جستجوی باورچی که طعام انگریزی و هندوستانی
خوب بپزد سرگرم است هرگاه بدست می آید روانه می کند و حال این خدمتگار که باقر بیگ نام دارد آنست که عمرش
زیاده از سی نهایت سی و دو سال نیست و در پختن چند قسم نان و ساختن حلویات و مربیات هم مهارت درست دارد
لیکن نوکری در رکابداران کاهی نکرده است و نمی کند خدمتگار است و سوای این ... هم درست است و پدرش
مغل بود و این همه احوال بحضور التماس باید کرد و هفت غزل که در این روزها گفته شد در یک بند بخط والد ماجد شما
غزل دیگر در دیوان ثبت است و دیوان را میر نصیر الدین صاحب برده اند از این جهت فرستادن آنها در خط دیگر
موقوف داشته شد و آنچه شما در حق خیرات علی عرض کرده بودید که بعد وفات نواب آصف الدوله امیر الدوله مرحوم خواست
که او را ملازم خود سازد قبول نکرد قباحت آن بخیال نرسیده باشد ظاهر است که امیر الدوله هشت سال پیش از
آصف الدوله قضا کرده بود شاید غرض شما از امیر الدوله حسن رضا خان بوده باشد بدانید که امیر الدوله خطاب حیدر بیگ خان
بود و حسن رضا خان را سرفراز الدوله می گفتند مخالفان بر این قول اعتراض میکنند و گوینده را متهم به کذب میسازند
آینده اندکی تحقیق نموده حرف باید زد قصد نمود بسیار نازک میباشد اگرچه شما هنوز طفلید احوال امرای لکهنو چه می دانید وجه ضرور
که این چیزها را تحقیق نکنید لیکن در بارانچه معلوم باشد باید گفت رقعه ۴۸ خط بهجت نمط دیروز که بحساب ...
چهاردهم ربیع الاول و بحساب تقویم پانزدهم و روز سه شنبه بود باین مشتاق رسیده خاطر نگران را امید و شش هزاران مسرت
و تسلی کرد باید رسیدن خط از نظر سببی خواهشت که والد ماجد شما مسعود ند که تا خط دیگر از اطراف نیاید چیزی نباید نوشت

چند روز دیگر انتظار باید کشید اگر درین عرصه خط خواجه امامی می آید خیر و الا می نویسم و شاید که مظنون ایشان
بوده است که شما وقت روانگی زری از مهاجن قرض گرفته فرمایش صاحبان آنجا همراه برده اید حالا منتظر سرانجام
زر هستید هر گاه بدست می آید خط و هندوی هر دو را اینجا خواهید فرستاد معلوم نیست که این حرف مقرون بصدق
بود یا نه یقین که دروغ نباشد چرا که این صاحبان مافی الضمیر خود را از من پوشیده نمی دارند الملخص معلوم نیست که همین
خط صرف فرستاده اید یا بند هم آمده است من هنوز عرضه شما که اسمی جد امجد خود نوشته اید ندیده ام بعد ازین خواهم دید
نزدیک من دیدن و ندیدن آن هر دو برابر است کار بدریافت صحت و سلامت بوده است الحمد لله و المنة که از مدلول
این خط مرادی که بوده بر آمد چون قاضی صاحب هنوز در نخاس می باشند و خانصاحب و قبله در چهاونی از باعث
بعد مسافت و آخر شدن روز خط اسمی من بر ستم حواله کردند و عرضه را از سبب خوانده نشدنش آن وقت این جا
نفرستادند این از دو حال بیرون نیست یا بر ستم وقتی نزد قاضی صاحب رسیده است که عرضه نزد خانصاحب و قبله
بچهاونی می فرستادند یا پیش از رسیدن او خط اسمی من نزد خود نگاهداشته عرضه را روانه کرده باشند و خانصاحب
از باعث غروب شدن آفتاب فرستادنش نزد من موقوف بر امروز داشته اند یقین است که حالا بیاید چون شما هم هیچ
مطلبی در خط من باقی نمی گذارید خاطر من جمع است که در عرضه هم مطلبی سوای بندگی و سلام و دعا نبوده باشد
آمدم بر احوال دیگر تاج الدین حسین خانصاحب و میر غلام علی خان هر دو ملازم حضور پر نور رسیدند مشاهره خانصاحب
سیصد روپیه و از غلام علی خان صاحب و صد روپیه قرار یافته خانصاحب خود نگرازیدند لیکن میر غلام علی خانصاحب
گذاره خود درین مشاهره ندیده عازم دکن بودند حکیم مهدی بشرح اضافه و انضمام خدمتی از خدمات استمال نموده نگاهداشته
است باید دید لیکن هیچ یک ازین صاحبان باریاب سلام حضور نیست الا اسجاالعلی خان که بلا فصل هر روز وقت دو پهر حاضر
میشوند این است احوال این صاحبان مقدمه دیهات ایشان هم بفضل الهی حسب دلخواه درست شده برای انتظام
بعض امور رخصت چند روز بکانپور خواسته بودند حکم شد که برای یکماه بروند بنا بر ضرورت با صاحبان عالی شان
هم ملاقات بکنند لیکن با صاحب کلان لکهنو یک قلم ملاقات موقوف است برای دیوان و دریای لطافت و هفت
تماشا که نوشته اید از خانصاحب گرفته حواله قاضی صاحب کرده خواهد شد لیکن دریای لطافت برای چند روز
از دوستان خانصاحب برده است آنهم بعد چند روز خواهد آمد و کتب اربعه یعنی تفسیر ملا فتح الله و ابواب الجنان
و ترجمه شرایع و حق الیقین بتلاش هم خواهد رسید هر گاه جای سراغ بدست خواهد آمد قیمت مشخص کرده برای زر نوشته
خواهد شد و دیگر خیریت

رقعه ۴۹

از چهار پنج روز جواب خط شما نزد والد شما فرستاده بودم خدا داند چه سبب روانه
نشد امروز که سه شنبه بستم جمادی الآخره است وقت عصر خطوط ڈاک فرستاده خواهد شد دیروز وقت عصر آدم
آغا صاحب آن مخدوم جواب خط شما را که آورد در جزدان نگاهداشتم در خیال من این بود که آن خط اول خود روانه
شده باشد حالا منتظر خط دیگر باید بود هر گاه بیاید این خط را در لف جوابش باید فرستاد این وقت زبانی میر
حمید حسین نامی که از والد ماجد شما رقعهای داعی استفاده می کنند دریافت شد که خطوط مین پوری از فر

امروز انجمن روز دوازدهم خواهد شد این را که شنیدم خط معزی الیهما درین رقعه پیچیدم حالا مناسب این است که شما
این بار در عرضه جد بزرگوار خود سلامی برای من نویسید باقی معاف کردم آینده خواهم فهمید عوض خطی بسی من خط
طویلی بخدمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده بغیر مصرع نمودن بفرستید دران خط بزرگی القاب معزی
الیهما و شکر الطاف شان بحال خود و خلوص و بندگی خود را بخدمت شان بعبارت دلکش بنویسید زیاده خیریت

رقعه ۵۰ سبحان طبیعتا خطا هی امیر صاحب می رسد بکریم خان خواهید داد و فردا دو روپیه هم برای آن [illegible] آنچه
خواهد رسید حساب او را درست نمی دانم سه روپیه است یا دو روپیه هرچه باشد مفصل بنویسید دیگر آنکه در رقعه دیروزه
صاحب بلکه لفظ خلاف محاوره اهل علم بود شاید نزد عوام درست باشد رقعه بحنبهها می رسد ملاحظه خواهند کرد
که اصلاح هم در همان است دیگر اینکه از رفتن وزیر صاحب من بسیار خوش شدم فی الواقع مکان بی رونق می شد
من هم سجده ادا کردم که بجناب قبله و کعبه این معنی عرض نکنم لیکن انه بعضی سوال سکوت ورزیدم الحمد لله که خود بخود بخیال رسید

رقعه ۵۱ بلبل شاخسار براعت و قمری سروستان بلاغت سلمکم الله تعالی مسوده اصلاح نموده فرستاده شد بسیار خوب
می نویسید بقیه ضعیف و جنگ و جاته غیر معتدبه این قدر غنیمت است لیکن مراعات بسجع که آن را قافیه نیز گویند در بعضی جا بخوبی
میکنید و در بعض مواقع از سبب عدم معرفت بعلم قافیه راه صحت غلط می شود چند ورق متضمن بیان قافیه در چارشربت است
همین قدر رو برو بای لطافت اگر از والد ماجد خود استفاده نماید مضایقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف بر من باشد
این بار که می آیم جائیکه از افسانه عربی سه ورق میخوانید دو ورق بخوانید و یک ورق یا کم از قافیه خوانده باشید

رقعه ۵۲ مخفی نماند که خطوط مرقومه چهارم ربیع الثانی سنه ۱۲۷٦ هجری دیروز که هفتم شهر مذکور با سنین صدر بود رسید یک پاس از شب گذشته
بود که همه را مطالعه در آوردم سبب بدین خطوط بعد مرقومه باین قدر مدت شب اینست که پریروز که از مشاعره فارغ شدم چه می بینم
که فیل برای سواری بنابر ضرورتی از حضور رسیده است بلاتکرار سوار شده همین جا آمدم و دیروز وقت عصر رسیدم را
بنخاس فرستادم چون بلند و کار دیگر هم متعلق با و بود تا دو گهری شب گذشته نیامده بود و من آن وقت چیزی خورده هنوز تکمیه
قلیان نکشیده بودم که باز حضور پر نور یاد فرمودند و چار گهری دیگر آنجا در قال و مقال گذشت بعد ازان که بیرون آمدم سیم
لفافه خطوط این پسر و سوای خط والده محمد میر دیگر خطوط را بخوبی حواله نظر کردم چون صاحب پیش از طلب در خطاهی فقیر
مستفسر حالات راقم شده اند من هم ابتدا همین تحریر می کنم این است که مزاج من همیشه تاب گرمی نمی آرد و من پیوسته
مراعات بمعنی بکار می برم علاج خود را همین تقلیل میکنم اگر بعضی چیز ها سبزه و بعضی اغذیه عادت بلغم می دانستم که مبادا
معده ضعیف شود و از نعمای الهی بی نصیب بمانم لیکن این قدر هم نیست که اگر شما بگیم فلفل سرخ بخورم یاد پری اغذیه حاره
مثل شنبلیله و غیر آن حال بهتر خود این است که بیچاره مولوی صاحب علی بزعم خود خود را آتشی مزاج داشته گاهی گز
بادنجان و شنبلیله و دیگر چیز های حار و لطیف نمی گشت همیشه اسفاناخ دلال ساگ و خرفه و دیگر بقول [illegible] می خورد آخر
بیچاره دو دفعه گلو تیغ فالج سپرده او باد در دنیا نماند بود و بس فنای هر چیز موقوف بر قوت و استعداد یکه در اصل وارد
هست تا همین که مدت سپری شده تمام شد خواه جماد باشد خواه نبات خواه حیوان بالجمله من بجای ندارم خاطر شریف

جمع باید داشت و عرض کردن برای تنخواه بحضور عالی صاحب والاجاه کمال نادانی و بیجا اندیشی است من باین قدر
که اشاره در خط اول کرده بودم برای آن بود که اگر کسی بالا بالا دریافت شود مضایقه ندارد و الا سوای این گفتگوی
تنخواه چه مصرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگو از این قبیل مناسب نیست شاید رقعه رقعه بصاحب والاشان برسد
و انکار نیابت شکوه‌ها با دعوی اقرار کرد و حالا من در هیچ امری بصاحب نخواهم نوشت بخدا که آنچه در ضمیر من میگذرد
شما آنجا بعمل می‌آرید بلکه من اینجا چار گهری با دل خود مشوره کرده و کنکاش نموده بعد در کردن قلع امری قرار میدهم
و شما پیش از آنکه من بنویسم بهتر از آن کاری کنید پس مقابله با شما خطا است که تائید روح القدس همراه شما است انشاء الله العزیز
در این سفر ملاقات خانصاحب نصیب آنصاحب خواهد شد تازه اینکه چون درین روزها شاهزاده مرزا جهانگیر در این
ملک آمده است دیروز صاحب عالم بهادر … شیرینی دکان کولی و چیزهای دیگر برای او بکانپور فرستاده اند میر یوسف
علیخان وکیل حضور و نامهر سنگه آتالیق شان شده رفته سواری هر دو اسپ است و دیگر توزک بگی هست آدم بهادر دار ندارد ول
نامهر سنگه گفته بودم که همین حیثیت گدائی شما بر او … پهلو تهی کردنش همین است که مرد کار از مدتی کردن طمع بتیغ غیرت استغنا
بریده است … روز … باجا … میر یوسف علیخانصاحب را تجویز کردم لیکن حضور والا نظر بصغر سن میر موصوف نامهر سنگه را
هم همراه کرده اند تا ایک دو روز که اتفاق مکث افتد وقت سوال و جواب پیش طرفثانی تعلیم کرده شان باشند دیگر اینکه عمارت
نو که متصل کوتهی ساخته میشود هنوز مدتی باید که بتمامی رسد اگرچه ترک شهر موجب تنبیح روحانی است لیکن خلاف رای سلاطین
و حکام هم خوب نیست تازه اینکه سابق شخصی ابن الست دو سال که دیگر شما پیش من برای اصلاح مسوده‌ها در باب
نسخه‌های تالیف نمود و من آمده بود و من سوال او را رد کرده بودم درین نزدیکیها شخصی او را بخدمت قاضی صاحب
آورده چار شرح را تمام کرده نهر الفصاحت شروع نموده است و مسوده‌ها را هم قاضی صاحب دیده می‌گویند که مرد که
عجیب بد ذهن نا تراشیده است و اصلا مناسبت با تحریر ندارد الفاظ سهل فارسی را نمیداند تا بالفاظ عربی چه رسد شارعلی
اینه شریف بصیغه خدمتگاری ملازم او بود بیچاره دست بسته استاده می‌شد و مثل انفار کار میکرد و این حال را که مشاهده
نمودم خون از چشم من بارید گفتم این نوکر را بگذار او بجز گفتن هر چه گفتم بعمل آورد حالا چهار روپیه از حضور پرنور برای او
مقرر شده یک تنخواه هم یافته یک پاس روز برآمده پیش آغا صاحب آمده می‌نشیند و وقت عصر میرود و بعد …
داخل خواصان حضور که این منصب منصب امیرزاده‌ها است خواهد شد شما میدانید که بر خواصان حضور مخفی نیست و عزت هم
در چشمان کم نمیشود رقعه ۵۳ مخفی نماند که امروز هفتدهم ربیع الآخر ۱۲۵۳ هجری روز دوشنبه است عریضه شما محرره دوازدهم شهر گذشته
مع خط اسمی اینجانب بمطالعه در آمده مسرور ساخت آنچه از احوال آن ضلع نوشته‌اید همه بجا و بقول شما همه چیز عرضه تسلیم بنحیت اتفاق
دارد … دوستی دوستان بکار نیاید دشمنی دشمنان الحاصل تاج الدین حسین خان عجب مرد با فتوت و مروت است الحمد لله که اگر این ملک
باختیار خان موصوف می‌بود آنچه برای برادر حقیقی خود تجویز میکرد برای شما هم میکرد اگر برای صاحب چیزی صورت نمی
بست برای برادر خود هم نمی‌کرد و سوای این اعتبار هم شرط است شخص منوی از مدتی دران ضلع تحصیلدار بود و اینجا
هم … وقت گیت رای از باعث قرابت و حیثیت رای نامی عزت و ثروت ظاهری داشت و شما دران ضلع نو

نوواردو باکسی سابقه ندارید بلکه صد آفرین که درهمین مدت قلیل با مردم این قدر جوشش پیدا کردید که وضیع و شریف شما را دوست میدارند و آرزومند ملاقات می شوند انشاء الله العزیز بعد چندی شما هم به مطلب خواهید رسید و کار بنده برای شما صورت خواهد پذیرفت خاطرجمع دارید دو ماه میشود که من از درد شانهٔ چپ واویلا دارم حالا مجبور بعد سه چهار روز به ضرورت مسهل مغز فلوس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که مادهٔ فالج نیست مواد ریحی وغیره است والا هلاک میشدم لهذا به همین قدر پارچه مختصر اکتفا نموده شد والدعوی شما در ما را اجین هستند امروز دو گهڑی روز مانده باتفاق مرزا بزرگ پسر مختار الدوله که در شبه پدر بضا دارد من و مرزا حاجی برای شنیدن میر علی صاحب خواهیم رفت اطلاعاً نوشته شد زیاده خیریت

رقعه ۵۴

مخفی نماند که مکتوب دلنواز شما رسید بر مرقومات اطلاع داد و عرضه که برای جد امجد خود نوشته بودید نیز مطالعه در آوردم چه بگویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای مجبوری است خط دیگر اسمی منشی صاحب بموجب ایمای شریف سر باز در همین خط ملفوف است بعد مطالعه سر بسته نموده به مکتوب الیه برسانید تمام شد این قصه حالا بشنوید که دنیا مقام رنج و راحت است آدم اگر دو روز بطرب می گذراند دو ماه عوض آن بتعب بسر می برد و بی حرمتی برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز متصور نیست و معنی بی حرمتی همین است که آدم کاری بکند که باعث بر بیحرمتی او بشود و اگر چنین نکند هرگز حرمت او نمی رود مثلاً اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد داد یا دست و گریبان خواهد شد همین بی حرمتی است و اگر شما کسی فحش ندهید و دیوانه در بازار بی سبب به شما گیر و فحش آب کشیده بد هد حرمت شما هرگز نمی رود مثال دیگر اینکه زید از خانهٔ خود برای کاری میرود و پیادهٔ چوتره کوتوالی در صورت او بدزدی اشتباه کرده او را بگیرد از این چه میشود گرفته باشد این را وارادات اتفاقی و بدی طالع میگویند زید نزد کاملان و هم پیش نفس خود شرمنده نیست زیرا که مصدر فعلی نگردیده که ندامت داشته باشد در این روزها ولد الزنائی افترائی بر من کرده بود که کشته شوم یا به قید ابدی گرفتار شده باشم وقتیکه بعضی دوستان این احوال را به من رسانیدند و رای شان قرار برین گرفت که ازین شهر برآیم با نها گفتم که در پنهان شدن و گریختن قول مفتری را قوت دادن است چون من حرکتی نکرده ام که در پاداش آن مرا بکشند یا بزندان برند پس ترسیدن چه ضرور و اگر این بلای ناگهانی باعث بر قتل من می شود مجبورم این را هم از قبیل بیماری می دانم در مدقوق و مسلول یا مجذوم شدن آدم گناهی ثابت نمی شود زیرا که اکثر حرامزادها صحیح البدن بسر می برند و نیکوکاران مجذوم یا مدقوق یا مسلول شده می میرند چون افترای محض بود و اصلی نداشت ازان بلیه نجات یافتم بسر شما که ازین خبر اصلا تغیری بر چهرهٔ من و تردد در خاطر نبود بعضی دوستان گفتند که بفلان و بهمان رقعه باید نوشت گفتم دل نمی خواهد که رجوع بهر کس و ناکس بکنم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من بیائید در شهر بودن شما مناسب نیست عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت تا هر چه بشود ازین تحریر غرض این است که رنج و راحت دنیا برای ما و شما است تا در قید حیات گرفتاریم گاهی خوش گاهی ملول لازم طرف خود مصدر فعل بدی نباید شد آینده قسمت

سوای کردار بد هیچ چیز اندیشه نباید کرد از آدم دیوانه باید گریخت **رقعه ۵۵** بپیر و زجمن خان پیاده خط خانصاحب
کرمفرما تاج الدین حسین خان بمن رسانید جواب هم بالوقت نوشته تفویض نامه بر ده نمود شد مضمون خط این بود که
خواجه امامی صاحب از این حادثه خبر شد و من بی اذن صاحب الاجاره بمین پوری نمیتوانم رفت اگر طلب میفرمایند
میروم والا خیر و نیز مرقوم بود که از حضور برای باورچی و حقه بردار تقید بسیار است بلکه نوشته اند که شما میخواهید که من نان
خشک خورده باشم پس از شما متوقع ام که یک باورچی خوب بده روپیه مشاهره راضی نموده و یک حقه بردار که سوای اینکه
آتش بسر قلیان بگذارد و دیگر هیچ سلیقه درین کار نداشته باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد زود باید فرستاد تمام
شد مضمون شفقت نامه خانصاحب معزی الیه حالا شما بشنوید که باورچی خوب لکهنو بده روپیه هم نمیرسد چه جای اینکه
بمین پوری بیاید و هردو طعام هندوستانی و انگریزی خوب بپزد لیکن شما بحضور عرض بکنید که هر باورچی این سلیقه
ندارد که هردو طعام را بخوبی تمام بپزد مگر بتلاش بسیار شخصی بدست آید هرگاه حال باورچی هندوستانی در لکهنو باینصورت
باشد که هفت روپیه مشاهره ذات و یک پیش خدمت بد ماهه سه روپیه و یک آثار آرد هر روز گرفته باشد اینگونه باورچی
که سلیقه ... و طبخ داشته باشد چگونه در سفر کم از بست روپیه قبول خواهد کرد زیرا که در لکهنو برای چنین کس مع پیشخدمت
پانزده و شانزده مقرر است و در بعضی سرکارها ازینهم زیاده اگر حضور عالی مرکوز خاطر دارند که طعامهای خوب برآمده
چیده شود پس یک باورچی هندوستانی که قدری از سررشته رکابداری هم آگاه باشد مع پیشخدمت بچارده و پانزده روپیه
ملازم فرمایند آرد خود داخل حساب نیست معمول باورچیست و یک نان بائی بهفت روپیه که اقسام نان پخته در حضور بیارد و اگر
شوق نان هندوستانی نباشد و مرضی مبارک همین است که اطعمه هندی و ولایتی هردو در حضور بیاید پس ارشاد شود که باورچی
باین صفت تلاش نموده آید لیکن مشاهره مع پیشخدمت کم از بست روپیه نخواهد گرفت و ما مردم نیک بد طعام ملک خود را
خوب می فهمیم قوت تمیز ما در اطعمه ولایتی ناقص است لیکن اگر اتفاق نیو دیگر چیز که خواهد پخت بکسانیکه ممتحن طعام ولایتی
هستند چشانیده خواهد شد یا در حضور بامتحان خواهد رسید دیگر اینکه تلاش حقه بردار هم می کنم هرگاه بدست آمد روانه
خواهم کرد تمام شد این قصه هم غزلهای مشاعره حال اگر واجد صاحب نوشته باشند فهو المراد والا بعد ازین خواهد رسید
و این بی خبری از انست که من درین چند روز بمجالس نرفته ام فردا دعوت جناب عالی با فرزندان ارجمند و صاحب کلان و
دیگر صاحبان عالیشان بتجارتخانه حضرت مرشدزاده خود ما مقرر است لیکن جلسه از سر شام تا یک و نیم پاس شب خواهد بود درین
صحبت مرزا سلیمان شکوه بهادر هم خواهند بود آتشبازی از سابق دو چند و دیوارهای نی برای روشنی چار طرف و بعد
رفتن شما از بدست آمدن زمین نو وسعت حاطه هم بسیار است و برجهای کاغذی هم درست شده است این برجها
همان است که هوا بلند میشود و عوام آنرا غباره می نامند شما هم ملاحظه نموده اید دو صد و پنجاه روپیه برای باورچیخانه
جناب عالی و نصف آن برای مطبخ صاحب کلان فرستاده شد و طعامهای دیگر اینجا هم پخته خواهد شد دیگر خیریت در تلامذه شما
خواجه حسن خیلی با شما دوست است بچه رشید نیست هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی آنجا برود مرا خبر بکنید شاید چیزی ارسال
هدیه از قسم حلویات مرکوز دارد و معلوم نیست که شما چه افسون بگوش شاگردان خود دمیده اید که از اصلاح عمو صاحب

بلکه والا قدر شما خوش نمی‌شوند و قوت تحریر شما از همه زیاده میدانند لیکن بر حال من مهربان اند روی کم فرصتی سیاه
دماغ اصلاح کسی ندارم میر یوسف علیخان دختر خود را از شیر وا کرده است بخش شیرینی نخاس هم فرستاده بود جای دیگر کهو خانه ساز
رفته بود و اینجا هم از دکان کولی بود و از آقا صاحبان محظوظ دم و آقا صاحب که میفرمای خود ما و لاله امرت لال سلام و اشتیاق از
حضور پرنور دعا ارشاد شده همه صاحبان بخیریت اند الا آقا محمد صادق خان صاحب از چندروز تپ و صداع داشتند حالا
فضل الهی است امروز مسهل دوم بود دیگر مسهل نگیر خواهند گرفت **رقعه ٥٦** چند روز است که جواب خط زبان اردو
که دران احوال محسن نوشته بودم رسیده بود جوابش نوشتن ضرور نبود زیرا که جواب خط من بوده است و با مطلبی هم
اشتمال نداشت لیکن چون بعد ازان که جواب خط شما که ملفوف عرضی آمی قبله و کعبه آمده بود نوشته فارغ شدم آقا صاحب
جواب خط شما فرستادند درین خیال بودم که هرگاه خط صاحب بعد ازین بیاید عنایت نامهٔ معزی الیها دران پیچیده خواهم فرستاد
درین اثنای میر حیدر حسین نامی از اولاد نواب شایسته خان که درین روزها بخدمت والد ماجد شما نهر الفصاحت می‌خوانند و بسبب
ورقهای فقیر استفاده میکنند آمده ظاهر نمودند که خواجه قاضی خان صاحب گفته اند که از باعث بعضی عوائق خطوط فاکی نزد
برخوردار فرستاده نشد پس فردا بحول الله و قوت ایزدی روانه می‌کنم گفتم میر صاحب تا امروز چهار روز است که من خط بقاضی
صاحب داده ام موافق معمول همان روز بایستی که روانه شود خوب اگر یکدو روز باز سببی دیر کشید مضائقه ندارد این نمی‌شود
که چهار روز بگذرد و هنوز این هم حواله پس فردا باشد شاید شما سهو کرده باشید ماضی را مستقبل ساختند گمان دارم
که قاضی صاحب همین قدر گفته باشند که پریروز خطوط روانه شد شما بهیچ حال کردید که پس فردا روانه خواهد شد میر مرقوم
متغیر شده گفت این چه میفرمایید من این قدر جلنبر و نادان نیستم که ماضی و مستقبل را از هم فرق نکنم چون دیدم که طرف ما
بهر چه گفته بود برقرار و بلا دیگر آمی شما نوشته مع عنایت صحیفهٔ آقا صاحبان در یک لفافه بدست میر مقدم الذکر نزد قاضی
صاحب فرستادم طرفه تا ان خط را به قاضی صاحب رسانیده که آمد بسهو خود اقرار کرد که بلی از من غلطی شد خطوط پیش از
پس پریروز روانه شد لیکن قاضی صاحب خط امروزه را از من گرفته در قلمدان گذاشته اجازت از شما میخواهند اگر تقدیر باشد
بادم تاج الدین حسین خان صاحب که فردا روانه می‌شود بدهند گفتم ازین چه بهتر اینقدر گفت همچو را با رقعهٔ کوچکی بخدمت
جناب ممدوح فرستادم ایشان همان وقت خود موافق معمول نزد مولوی حسین علی خان صاحب رفته خط را تفویض شان کرد
یقین که تا حال رسیده باشد یا بعد ازین برسد هرچه دران خط مرقوم است بران عمل باید کرد و اگر از اتفاقات خط
مذکور دیرتر برسد مضمون آن اینست که من یکبار بر سلام اکتفا می‌ورزم شما در عرضهٔ جدا خود خیر و عافیت خود را
بمن بنویسید و بس لیکن خط طولی آمی آقا صاحبان نوشته لفافه ببندید و سه بار نزد من بفرستید در خط خود
هرقدر که خلوص و ارادت از طرف خود و فضل و بزرگی این صاحبان خواهید نوشت خوبتر است تمام شد این
مطلب آمدیم که پریروز عرضهٔ شما و خط آمی من رسید و مضمونها بمطالعه درآمد خالف صاحب الا قدر و رسیدن
اشیای مرسله ازینجا بشما و لطف و عنایت آقای قدردان بحال شما و موقوف داشتن کار شکوه آباد با نوید همراه بردن
دریافت شد و شکر الهی بجا آوردم این تنخواه که بالفعل است اگر امروز نیاید فردا می‌آید تعجیل چه نیست خاطر انگیز معتدل است

که تنخواه ملکس رسد چون دنیا بامید است ازین مژده که صاحب والاجناب بحال شما مهربان است بسیار خوش شدم
آفرین محنت و جفاکشی و علو همت شما روزیکه فضل آلهی شامل حال خواهد شد ما هم از جناب شما امیدوار فیض خواهیم بود
از اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع قوی داریم که به سلوک نمایان پیش خواهید آمد من هم بعد شانزده روز پریروز از
حضور رخصت ... در ریکه آمدم راست بخط مستقیم در اوتق آقا صاحبان رسیدم شب همین جا بسر بردم صبح در مشاعره رفتم
و دو شب هم که از مشاعره برخاستم از باعث گل ولای که باران شدید باریده بود باز همین جا آمدم چون آخر شب هم باران بود
از صبح تا این وقت هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پرزور و شور می بارد و حالا اندکی استاده است هنوز همین جا هستم شام یا
فردا به ... میایم غزلهای مشاعره حال ... که امروز برای شما نوشته شود و نا ... که حالا به گرو گنگارام شهرت دارد در این
روزها از باعث ... خود بخود از دو سه جا چاک شده است و ورم هم کرده یک شب پیش ما بود دیروز باز به ...
نزد ... صاحب مختار حضور پرنور رفته خلاصه بجدی آزار کشیده است که چه بگویم قلم برنتوانند داشت که یک سطر هم بنویسد
من با جازت او ... از طرف او می‌نویسم حالا لازم این است که شما رقعه متضمن استفسار کیفیت حال و تألم خود از
از دریافت این خبر برای او بنویسید که خیلی محبت با شما دارد زیاده خیریت ایام دولت بکام باد

رقعه ۵

مخفی نماند که خط بهجت نمط رقم زده بیست و چهارم شوال ۱۲۷ سنه هجری بتاریخ بیست و هشتم شهر صدر رسیده مسرور
ساخت بگمان ما شما در تشکر ... بود دیدار خط حال دریافت شد که بعض عوارض جسمانی قطع الله اصلها مانع حرکت
گردید ... که آن بار از سر بازگشت و بمنزل مقصود روانگی اتفاق افتاد حالا بر سر نامه خط آنچه شما نوشته اید
نوشته خواهد شد ... رسیدن خطوط نزد شما تردد بود و خیال می کردیم که حالا باین زودی رسیدن خطوط
صورت نخواهد بست لیکن از عبارت شما که برای عنوان جواب مکتوب خود قرار داده بما رقم نموده اید اطمینان کلی حاصل شد
یعنی زود زود خطوط از طرف ما خواهد رسید در اینولا خط مشفق مکرم مخدومی تاج الدین حسین خان صاحب بصحابت
آدمی که ... دریافت چگونگی آقا صاحب مخدوم ... آقا محمد صادق خان صاحب آمده بود بفقیر رسید در خط مذکور
... از احوال صاحب هم بزبان قلم سپرده بودند از تحریر خان صاحب می تراود که صاحب والاجاه از شما راضی است
اگر ... سلوک نمایان می‌کرد و جای شما در دل او هست بشرط دستگاه یقین که باز هم یاد فرماید هر چند آنچه
مقسوم شماست ... خواهد رسید و نه سعی شما و سفارش دیگری لیکن راضی بودن آقا
از نوکر باعث مزید عزت او ست ... کردن صد روپیه هرگز مناسب نبود این ادا با در عالم همچشمی زیبا است با
نوکر را این رفتار نمی باید عنایت اطلس برای قبا هم دریافت شد خدا مبارک کند شاید در خط خان صاحب
مشفق مکرم سهو القلم اتفاق شده باشد که بجای صد دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین مرحمت شده از باعث
تعجب درین پوری و سهو کند خبر صحیح با ایشان نرسیده باشد یا همه مطلب را با جمال یک جا حواله قلم کردند بهر حال هر چه شد
خوب شد آینده خدا افضل خواهد کرد حالا شما یک تنگ تحصیلدار شده اید بعد ازین بشرط شمول عنایت ایزدی تحصیلدار
خواهید شد خدا هر چه بدهد بعزت بدهد زیاده خیریت خرد و کلان این حویلی و آن حویلی چاق و تندرست اند دیگر آنکه

انکه در عرضی شما این بار مرقوم بود که آخر در انحالت همه رفتن شکوه آباد قسمی نمودم والد ماجد شما بعد مطالعهٔ این عرضی سکوت کردند
وقتیکه رقعهٔ شما نوشته فارغ شدم گفتند که برای خواجه امامی درین خط تنبیهی ضرورست که فسق را بجای فسخ نوشته است باید دانست
که فسق بمعنی بدکاریست و فاعل آنرا فاسق می نامند و مرادف آن فجورست چنانچه فسق و فجور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر
گفته میشود و زنی را که باین صفت متصف باشد فاسقه و فاجره می گویند و بجای اراده و عزیمت لفظ فسخ استعمال می نمایند
یعنی برهم خوردن اراده و عزیمت جناب امیرالمومنین صلوات الله علیه میفرماید عرفت ربی بفسخ العزائم یعنی شناختم
خدای خود را به برهم خوردن ارادهای خود رقعه ۵۸ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز رقعه رسید مارقم
فیه دریافت گردید البته رقعهای ترکی خالی از مزه نیست برای اینکه خوانده را از ان لذتی دست دهد باین طریق نوشته
شده و بیشتر این حرکت با پای عموی شما ست آمدم بر ذکر دیگر بتاریخ هفدهم سه گهری شب گذشته نکاح میر تقی خوانده
خواهد شد بجناب قبله و کعبه یعنی جد امجد خود عرض باید کرد که بروز یکشنبه رسم را برای سند خواهم فرستاد پوشیده نماند که
رقعه ۵۸
در نکاح زیاده از سه آدم که یکی از ان حاجی کربلائی صاحب هستند نخواهند بود خلاصه اینکه فردای نکاح میر موصوف
و زوجه اش رنگ زعفرانی پوشیده خواهند شد و تاریخ بیستُ و دوم رسم ساچق عمل خواهد آمد و فردای آن حنابندی بیست و چهارم
یعنی شب بیست و پنجم مجلس عروسی مرتب خواهد شد رقعه ۵۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی امروز که
چهاردهم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه بطرف بهدرسه روانه شد و دیگر چیزها هم مثل کبوترخانه و باورچیخانه
و اسباب هیچ رفت فردا قطعاً کوچ ست لیکن رخ خیمه بطرف لکهنو نیست رخ الله آباد ست مشهور این ست که برای
رقعه ۵۹
انتظام پرگنه سلطانپور و تهدید عمال میروند شاید که یکدو مقام در انجا اتفاق افتد بعد از ان بلکهنو بروند و همین
صحت دارد و نهایت سفر تا پرتاب گده باشد که بست کروه از سلطانپور بانطرف است در هر صورت توقف هیچ جا
نخواهد شد چرا که این طرفها شکار نیست و هر دو مسوده عربیه را فرداد دیده ترجمه خواهم کرد بعد ازین میرسانم انشاالله نقل بکار
این ست که شخصی از عمائد فیض آباد وارد خانه میان آفرین شده بود از من می پرسید که سوای تو در شعر حالا بالام کیست گفتم از من همه صاحبان بهتر اند گفت شخصی تعریف خواجه امامی میکرد جناب هم شعر ایشان ملاحظه فرموده اند
گفتم من هم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشان را دیده ام نه تحریر بر گفت من دو سه رقعه پیش خود
دارم بطور ولایت به از ایشان کسی نمی نویسد لیکن ان قبله در طرز قدیم کتابی آشنا شده اند و تمام شد نقل خدا
مبارک کند رقعه ۶۰ خواجه خواجگان سلمه الله تعالی خط مسرت مرقوم دوازدهم در لف عرضه بزرگوار شما
بفقیر مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد فقط حسب صفا خالی از فایده نیست انشاالله العزیز هرگاه کلکته طلبم می اید باز همین
رپوت نزد صاحبان شهر خواهد رسید منظور خواهد شد خاطر جمع باید داشت این پرگنه از ازل بنام شما مقررست انجا هم یکدو کس از دوستان فقیر
خواهند بود از انجمله دو کس مختار مهمات ان کلکته اند که با کنور جی پسر راجه بالکرام خیلی رابطه محبت دارند و حال کنور جی قسمی که
با من هست شما خوب میدانید اگر چه کم گو است لیکن زبان رنجش میتواند داد چرا که حال خلاص من و شما بر شما ظاهرست دیگر
خیریت خط آمی آقا صاحبان این وقت فرستاده شد جواب بعد ازین خواهد رسید خط گردگنگارام ملفوفست مردکه نسخه هم نوشته است
رقعه ۶۰

ملاحظه باید کرد بدنیست آقا صاحب کلان را قدری صلابت از باعث استعمال مبردات در معده معلوم می شد و این
بی پیر نقدر سه استسقاست لله الطبیب و انا نمدارا موقوف داشته آب گوشت بایشان می دهد **رقعه ۶۱** خواجه امامی
صاحب سلمه الله تعالی دو قطعه رقیمه یکی اسمی والد ماجد شما و دوم در خصوص احوال خواجه قطب الدین صاحب موافق وعده
در رقعه امروزه صبح اگر میر نصیر الدین صاحب بخدمت فرستاده باشند میرسد هر دو سربا بست ملازمان شریف خط اسمی والد خود
را بعد مطالعه بصمغ در گرفته در لف خط غانگی روانه نمائید و بخواجه قطب الدین صاحب بگوئید که بعد مطالعه این خطها را نیز حواله
بصمغ نمائید دیگر آنکه شما خوب میدانید که من خود صاحب را از دادن کتاب بمردم منع می کنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب
از سبب دوستی من از دهلی اینجا وارد شده اند و ترکی چار شربت را از من بصحبت رسانیده می خواهند که اگر مهارت درین پیدا
کنند لهذا برای صاف نمودن ذهن و دریافتن عبارات نسخه تصنیف شما که تحریر نموده اند بخواهند جای اندیشه نیست بلا تامل
حواله باید کرد لیکن چون آدم ایشان را نمی شناسید آدم خود همراه آدم میر صاحب ممدوح کرده باید فرستاد اگرچه بی رقعه من
آدم هم بخدمت نخواهد رسید و رقعه مرا شما خوب می شناسید در نصورت احتیاج آدم هم نیست تصنیف هم برای همین است
که کسی مستفیض بردارد الحمد لله که مردم را احتیاج بتصنیف آن صاحب افتاد من کتاب را ملک بی دریغ می آیم لیکن بردادن کتاب غیر
کس ازین راه تامل میرود که بعضی اشخاص بایه جهت باطراملاحظه نمی کنند برای این می ترسم بالجمله میر نصیر الدین از
نسخه ترکی که تصنیف صاحب است بی تامل باید داد خواه بخوانند خواه نقل بردارند دیروز آداب آورنش از طرف شما بحضور عرض
کرده شد و آقا صاحب را نیز از حضور دعا ارشاد است و آقا صاحب سلام میرسانند و جعفر علی هم و مزاج حضور بفضل الهی رو
بصحت کامله دارد **رقعه ۶۲** دو روپیه برای آن زن کور نمیرسد حواله آدم امیر صاحب باید کرد که بر دیک روپیه باست
آخر جمادی الاخره دو روپیه دیگر نزد صاحب خواهد رسید و برای هدیة الغرباء دو بار آدم در رقعه رفته بود مرزا جعفر صاحب یکبار
بدربار بودند و یکبار در جواب رقعه با آدم مرزای ممدوح سپرده شد و وقت بیداری خواهد داد بخیل که تا شام کتاب بیاید اگر می آید
صبح میرسانم البته کریم خان هم دو کس بگهری روز بر آمده خواهد رفت انتظار کتاب خواهید کشید و اگر نمی آید
جواب خواهد رسید باز فرستاده می شود لیکن شما در خطها هیچ ننویسید اگر خواهد آمد بر سرنامه این قدر خواهید نوشت
که هدیة الغرباء هم فرستاده شد یا پرچه علیحده داخل لفافه خواهید کرد و بعد تحریر رقعه کتاب هم آمد باید گرفت **رقعه ۶۳** خواجه امامی
صاحب پیاله شربت انار نزد صاحب فرستاده شد اگر شربت با آدم مولوی حسین علی صاحب داده باشید این پیاله را بخدمت
وزیر صاحب برسانید که داخل شیشه سازند و اگر نداده باشید برحیم بیگ یا حسین بیگ بگوئید که بخانه مولوی حسین علی خان صاحب
رسانیده بیاید فردا وقت سه پهر بالای بنگله خواهید نشست اگر اتفاق شد من می آیم و شما را سوار کرده برای سیر دریا خواهم
برد و در مکان آقا صاحبان نیز خواهم نشست مکان مولوی حسین علی صاحب همان خانه مولوی صاحب علیحده انصاحب
است حوالی دیگر که بکرایه بود ازان دست بردار شده اند **رقعه ۶۴** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی در عبارت
دیروزه که ترکی بود یک لفظ بسبب تعجیل غلط نوشته شده بود و عبارت مذکور این است که نسخه کیا خواجه قطب الدین کتمغا کیا
کتمغای لفظ درین مقام صحت دارد یا کتمکای با کاف فارسی کتمغا بکار ای چه دیگر آنکه فردا اول روز بخانه تاج

تاج الدین حسین خان و آخر روز بخانه میر سید علیخان خواهم رفت پس فردا نهایت پیشتر فردا سها بخانه می آیم زیاده عمر و دولت
نصیب باد **رقعه ۶۵** خواجه امامی صاحب بمجرد دیدن این رقعه نزد فقیر بیایند و دیگر رقعه هم همراه بیاورند از دیر در زدن
موقوف است این وقت کهاران میر صاحب نان برای خود می پزند و الا سواری میرسید چون راه خشک است پیاده باید آمد
از اینجا من و میر صاحب و شما باتفاق بدولتخانه شما روانه خواهیم شد امروز وقت شام فرصت الله موافق طلب میر صاحب و حوالی
آقا صاحبان برای خواندن خواهد آمد **رقعه ۶۶** مسوده اصلاح شده می رسد باید گرفت من هم سر پهری آمم آنچه خوانده
و فهمیده نخواهد شد تحقیق خواهید کرد در رحمت خدا که خیلی خوب نوشته اید دیگر این که مرزا شفیع امروز میرود و همراه او نسخه کتاب افسانه
عربی از و بگیرید نشود که در پریشانی حواس رسانیدن آن فراموش کند و بمرزا خانی باید گفت که در خط اسمی طالب حسین خان
خطی ملفوف سربسته است آنرا رسانید و باقی را پاره بکنید **رقعه ۶۷** خط فقیر و خط آقا صاحبان اسمی قاضی صاحب میرسد روانه
باید نمود و بخط دیگر است که لفافه آن معرای محض گذاشته شد این گرفته بنوعیکه هست سربسته نزد خود نگاه دارید هر وقت که سخن اهم
میگیرم و من … دیگر اینجا ها ستم بعد از این می آیم خارش بی پیر بخت تر آورده است و فسانه زعفران پری تصنیف ملا زمان
میرسد باید گرفت **رقعه ۶۸** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی عرضی پسر امان علی صاحب بنید بجناب قبله و کعبه
عرض باید کرد که یکبار نزد مرشدزاده نصیر الدوله بهادر باید برد اگر گویند که عرضی شخصی که نوکر حضور نباشد بحضور فرستادن خلاف
دستور است جناب قبله و کعبه آن وقت بمرشدزاده بگویند که این شخص خانزاد قدیم و از رشته تنخواه او حاق دولت است اگر بعد این
تکرار نکردند فهو المطلوب والا مجبوریست عرضی را بطرف ثانی رد خواهم کرد و من از دیروز شاه متره سبز می خورم و طعام من پرهیز است
رقعه ۶۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی سواری بخدمت میرسد بلا تامل سوار شده باید آمد و هر سه کاغذ مرزا حاجی
پسر مرزا جعفر صاحب حواله میان حاجی کرده باید گفت که این کاغذ ها … نیست هر کس که رقعه فلانی بیارد باو باید داد **رقعه ۷۰**
خواجه امامی صاحب بدانید که در جزو دان من جزو … را که تا دیروز دو نیم ورق از ان نوشته شده است در میان
اجزای نسخه تصنیف دیده و بر آورده حواله رستم بکنید که همین جا خواهم نوشت ماجرا این است که امروز مرزا جعفر صاحب را
خلاف عادت بنا بر ضرورتی بیلی صاحب طلبیده اند و الا روز جمعه بدربار نمیرفتند و تا وقتیکه من رسیدم ایشان عازم رفتن
بودند بپاس خاطر من چار گهری نشستند آخر من خود از ایشان رخصت شده بخدمت آقا صاحبان آمدم مرضی صاحب
خانه ما این است که تا شام اینجا باشم درین صورت بیکار نشستن فایده ندارد چیزی باید نوشت **رقعه ۷۱** تازه اینکه شخصی
لغز یعنی پهیلی بزبان هندی در حضور پرنور جناب العالی دام اقباله عرض کرده بود آن لغز این منوال بوده است که آن
کدام چیز است که مرکب از چار حرف است هرگاه یک حرف از ان دور نمایند همان چار بماند و اگر دو حرف محذوف شود همان چار
بماند و همچنین اگر سه حرف دور نمایند باز همان چار بماند و اگر چار دور نمایند باز چار بماند میر انشاء الله خان صاحب رقعه بمن نوشتند
که هر چند تو متوجه این چیز ها نمی شوی لیکن بپاس خاطر من ملتفت شده این لغز را دریافت کرده بنویس چون خاطر
خان موصوف عزیز است تامل کردم همین که اندکی فکر کردم مطلوب بدست آمد معلوم شد که پهیلی مذکور عبارت
از چار دست زیرا که هرگاه یک حرف از ان دور کرده شود چار باقی می ماند یعنی دال یا هرگاه دال از چیاد محذوف شد

چار باقی ماند واگر دو حرف دور شود همان چار می ماند یعنی دال و رای مهمله ظاهر است که بعد دور کردن دال و رای بی نقطه
از چادر چا باقی می ماند که بحساب ابجد چار می شود همچنین از دور کردن سه حرف که چار باشد دال میماند که بحساب ابجد چار است
و همین صورت از دور کردن چهار یعنی دال که بحساب ابجد چار است لفظ چار باقی میماند این نغز را مفصل در خط خانصاحب
هم باید نوشت و از دیوانصاحب هم باید پرسید اگر فکر ایشان کار نکند خود ذکر باید کرد **رقعه ۴۲** امروز که نهم صفر
است عرضی که آنجناب قبله و کعبه بود دیروز آمده بود و بمطالعه در آورده دوم آن رقعه مختصر که برای خودم بود نیز دیده شد از
استعفای خانصاحب بدمزاجی کلکتر نو سخت تردد دارم باید دید که محنت شما چه ثمر می آرد چون مقدمات دنیا متعلق ارادهٔ
بشری نیست اتفاقی ست خدا داند چه شود از اول خود را حواله بفکر کردن چه ضرور دانا باید که از خود کاری نکند که مطعون
و ملوم شود و هر چه خود بخود صورت ظهور دهد این کس از آن معذور است دیگر اینکه در عرضی شما این بار دو لفظ غلط دیده شد
شاید از باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی اینکه از دو آشنائی دارم بجای اینکه با دو آشنائی دارم دوم همشیران بجای
همشیرگان یا همشیرها دیروز خطی آنجناب صاحب نوشته شده بود و در همین خط ملفوف است چیزی از حساب هم در آن مذکور است
رقعه ۴۳ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از مزاج جناب قبله و کعبه هیچ اطلاع ندارم مفصل باید نوشت که دیروز
چگونه بود و امروز بر چه نمط است فقط پس فردا که روز جمعه است اراده کانپور دارم باین صورت که اول بنجاس می آیم و
از آنجا سوار شده براه خواهم افتاد میخواستم که دیروز بیایم و شب آنجا بسر نموده صبحی روانه شوم لیکن میر بدعلی نگذارد
چراکه شب عروسی مشارالیه فردا شب است دیگر آنکه کهار به مولوی مصاحب علی صاحب بار سنگین و گران است و بغیر
از ده دوازده کهار برداشته نمیشود اگر کدام جوپاله در سرکار باشد بخدمت جناب قبله و کعبه بطرف من عرض باید کرد
که برای هشت یا ده روز عنایت شود زیاده خیریت **رقعه ۴۴** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی والد شما عجب کاری
کرده اند اینست که وقتیکه بهل برای سواری ایشان آمد آغا صاحب کرم فرما سه روپیه سکه بحساب هشت آنه یومیه خرچ دانه
و کاه گاوان و خوراک خودش به بهلبان داوند و هر دو سپاهی خود نوکر سرکار بودند ایشان یعنی قاضی صاحب همینکه
بمنزل رسیدند بهلبان را طلبیده گفتند که گاوان تو هر روز چه قدر دانه می یابند و برای کاه چه می گیری و برای
خوراک تو چه در کار است بهلبان جواب داد که صاحب تدبیر آدمهای خود بکنند آغا صاحب خرچ راه با داده اند اگر
نمی دادند از صاحب میگرفتم حالا که زر پیش ما موجود است از صاحب چه طور بگیریم هرگز با هضم نخواهد شد گفتند این گناه
نمی شود که شما از پیش خود بخورید و این دروغ میگوئی که آغا صاحب خرچ داده اند بهلبان سه روپیه از کمر خود
کشیده بایشان نشان داد باز هم قبول نکردند آخر طرف ثانی مجبور شد غرض که خرچ خوراک هر دو سپاهی و بهلبان
و گاوان بذمهٔ ایشان بود و وقت رخصت هم یک روپیه انعام دادند بهلبان آن سه روپیه را با آغا صاحب
رسانیده این حکایت را نقل کرد آغا صاحب گفتند که اگر طبیعت ایشان این قدر در خرچ کردن
بی اندیشه بود چرا بهل بکرایه طلب نکردند خوراک سپاهیان و بهلبان هم مضائقه نداشت خرچ گاوان و انعام چه
ضرور بود بهل مال ایشان بود الحاصل درینجا تجویز شده بود که آنچه از ایشان خرچ شده است بخدمت شما

رقعه ۷۵

شما که قائم مقام پدر بزرگوار خود هستید برسانیده شود ولیکن من منع کردم گفتم در عالم اتحاد و انعام مضایقه ندارد
پوشیده نماند که خط شما امروز که غره صفر است بمن رسید لیکن چون من اکثر بر زبان بحضور آمده ام و هنوز دو گهری نگذاشته
کرده بودند که بعد از تخاس این خط عرضیه که برای جد امجد خود نوشته بودید پیش من آوردند دانستم که هرگاه خط اینقدر امروز رسانیده
یا دیروز ظن غالب اینکه دیروز آورده باشند خلاصه این عرضی جواب همان خطوط است که بیست و چهارم محرم از این
طرف رفته بود زیرا که بیست و هفتم شما این خطوط را نوشته اید الحاصل مضامین مرقومه ذهن نشین شد فی الواقع فرستادن
خط متضمن وفات مرحومه مغفوره اسمی میرزا ابوالحسن خان دیوان وقت تحریر خط تعزیت از خاطر من رفته بود حق
این است که اگر من نمی نوشتم سوای بزرگان شما که از طرف من ممنوع بودند خود هم مناسب ندانستند دیگری چگونه می نوشت
آنچه از وفور الطاف آقای قدردان ملک خصال در حق خود نوشته اید یک سر مو کذب و سخن آرائی در آن گنجایش ندارد اگر
صفات حمیده صاحب والامناقب مدظله العالی گوش سامعان را نمی نواخت رفتن شما که روا می داشت الحمدلله که رفتن
شکوه آباد اصلی نداشت و این شهرت بنابر مصلحت بود دیر و شکر در دهن عمله که خاطر ما را خوش کردند با قربیگی خود نقیض است
که مورد عنایت شده و باورچی باین صفت که طعام انگریزی و هندوستانی هر دو خوب بپزد بغیر از بیست که بیست روپیه مشاهره به او
او قرار گیرد راضی برفتن مین پوری نمی شود و حق بجانب اوست چرا که اگر جای او و باورچی نوکر کرده شود هر یک
کم از ده ده در سفر نمی گیرد پس این بیچاره که یک دو آدم پیش خدمت هم خواهد گذاشت در سفر چگونه کم از بیست روپیه خواهد
گرفت خلاصه آن باورچی که اول مقرر کرده بودم بتعظیم آباد رفت و خوب شد که رفت برای این که بسیار بد رو بود
لائق امرا نبوده است و حقه بردار معقولی بدست آمده بود و هنوز هم هست لیکن پنجاه ساله بلکه از پنجاه هم متجاوز است خالصاحب
پسند نکردند بهر کیف شما خود بجناب صاحب والامناقب عرض بکنید که اگر مشاهره باورچی مع پیش خدمتش بیست روپیه منظور
خاطر والا باشد من باین صفت شخصی که هر دو طعام خوب بپزد بدست آورده روانه خدمت عالی سازم یا دو کس
جدا جدا با هر صناعت بده ده روپیه راضی کرده نفرستم آنچه نوشته ام بحضور عرض کرده هرچه بفرمائید باید نوشت
زیاده خیریت **رقعه ۷۶** ستاره اوج معالی و مهر برج تمنا دائی سلمکم الله تعالی خط دیگر اسمی عمو صاحب شما در جواب خط
ایشان که امروز معرفت سبحان علی خان صاحب رسیده است به بیدای ابراهیم بیگ کریم خان باید داد و نیز این است که هر دو خط
اسمی ایشان در خط خود پیچیده با آدم مذکور بدهید دیروز دستار دوپیه و شمشیر و تنبول رسیم را در مکان مهر انتشار الله خالصاحب
با قلبیان هندی و سوزنی صاحب خانه و دو دستار و یک پاپوش از دیگر آدمان ذر دبرد و بخواجه حاجی خان باید گفت که مسوده
خود را حواله حامل رقعه نمائید بار دیگر شاه علی مهل نباید داد مردک سخت خر است در باغ میرزا حاجی پسر میرزا جعفر رو بروی بنجا
کس من میدادکفتم پیش خود نگذارد مردک جلینبر موقع را درست نمی فهمد من برای آمدن سعی میکنم لیکن هنوز در حضور کارهاست معلوم
نیست که مفردات را تا کجا حفظ کرده بود و در مصادر چند ورق باقی است خط قاضی صاحب فرستاده شد باید گرفت آن خط اول خود
نزد قاضی صاحب روانه کرده باشید یا در همین خط که حالا جواب آن عرضی خواهد بود روانه خواهید کرد خلاصه خط آغا صاحبان هم در خط
خود خواهید گذاشت زیاده خیریت **رقعه ۷۷** خواجه امامی حسب مصادر یافت نمایند که در خط متضمن سفارش امیر علی میر سید مشار الیه

بر ده خط حواله باید نمود و باید گفت که هر دو خط را مطالعه در آورده همین وقت در خانه خود پیش سرشان بصمع بگیرد و سبز نگاه ندارد و در میان خط آهی مرزا باقر صاحب کاغذ کوچکی دیگر است که تتمه آن خط است آن را نیز با حتیاط تمام در خط خود گذاشته بند بکنند تا نشود که کاغذ گم بشود و خرابی بیارد و بعد حالا صاحب بشنوند که این مرد عزیز روز اول بمن گفته بود که صاحب خط نوشته بد هند بمن سوای نوکری کسبی مقدمه اخراجات نخواهم شد این قدر خرج بیش خود دارم بر یروز زبانی صاحب دریافت شد که گدائی پیشه اند باید که بمن از فرستادن چنین آدم سخت خجالت می کشم و کار این گونه مردم کاهی درست نمی شود مگر بتقدیر می شود که کسی باین خاطر کسی بکیار بطریق خیرات چیزی میدهد رحمت خدا بر خواجه قطب الدین که عزت خود و آبروی مرا نگاه داشت خلاصه این است که در خط آهی مرزا باقر صاحب بمجبوری چیزی نوشته ام از اول خبر نداشتم که گدائی پیشه اند والا جواب صاف داده می شد حالا که وعده کرده بودم ایفای آن ضرور افتاد من هم بعد دو روز می آیم غزلی امروز هم گفته ام فردا با غزل دیگر بخدمت خواهد رسید رقعه ۲۸ مخفی نماند که خط منشی نظام مرقوم بست و هشتم جمادی الاولی ۱۲۷۳ هجری امروز که پنجم جمادی الآخره موافق شنبین مرقومه بروز دوشنبه مشهور بروز بنی امیه در شیعیان است رسیده مطالب مندرجه را حرف بحرف ذهن آشنا ساخت عرضه که بجناب قبله و کعبه نوشته اید نیز بنظر در آمد لیکن خط اسمی خان صاحب لطف نشان نرسید زیرا که جناب ممدوح پریروز وقت عصر به الخیر روانه منزل مقصود شدند خط مذکور ملفوف همین رقعه است لعد مطالعه پاره باید کرد مخلص و ناهر سنگه از پریروز بخدمت آقا صاحبان مخدوم بوده ایم ملازمان ناهر سنگه صاحب که حالا نگار ام موسوم اند صبح با آستان دولت صاحب عالم بهادر خود رفتند بخدمت ایشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست لیکن چون شما نوشته اید البته چیزی میگویم یا می نویسم رای صاحب الاقدر ممدوح عجب محبتی با شما دارند بعد صد خط هم اگر یک جواب نرسد خط صد و یکم از طرف ایشان خواهد رسید و گله هم نخواهند کرد و آنچه در مقدمه قبول نکردن کهر کهریه و تا نکین دیوانصاحب تفویض عالم نموده بودید باعث سرور خاطرم شد رحمت خدا بر آفرین همین مناسب بود و بکفایت ده روپیه خود را انگشت نما و بزبان زد مردم ساختن چه ضرور اگر کهاران جناب ممدوح با تانکین اینجا می بود بار هم ممکن نبود که شما بول صرف کنید در بقیه مدت هرچه در تنخواه کهاران میدهند همین قدر آنجا صرف می شد اگرچه حقیقة المجد شما میفرمایند که خواجه نامی آنجا اوقات خود را بطمانینت بسر برد با بر تنخواه ایشان کار نداریم لیکن آنچه شما قرار داده اید همان نیکوتر است یعنی هرچه بعد مصارف ضروری بماند اینجا باید فرستاد احوال آنجا هر قدر که بود با ظهار خانصاحب الاسناقب متقدم الذکر دریافت شد وقت روانگی جناب قبله و کعبه را هم دیده رفته اند لیکن مطالب مذکوره مفصل از زبان خانصاحب بوساطت من دریافت فرموده بودند هنوز مشاهره مولوی حسین علی خانصاحب بدستخط خاص نگردید و امر امانت هم مفوض نگشته مگر در تمام شهر همین خبر است که یکصد و پنجاه روپیه مشاهره قرار یافت و عهده امانت عدالت یافتند با ببینیم تا چه بظهور آید میر اکبر علی خان وکیل پریروز فوتی کرده بودند خوان سیاهی بر آمد و تب شدید داشت ... دیروز و دیروز از پریروز بهتر بود بنده از طرف مناسب سلامی و بندگی تقدیم مرتبه بهر یک از ین جماعت رسانیده خواهد شد این مرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم هم باید نوشت بطویل یا مختصر موقوف نیست هر قدر که امکان داشته غزلهای مشاعره حال در شقه جداگانه ملفوف

ملفوف خواهند شد پیش خود نگاه باید داشت تا وقتیکه دیوان نزد صاحب برسد و دلیها برای صاحب و برای دیوان صاحب
ڈلی و الایچی هر دو روانه شد خان صاحب مخدوم خواجه محمد دو صد روپیه از دیوان صاحب گرفته همراه خرج خود نزد من باید
فرستاد که بدوستی بهبابنده شود زیاده خیریت

رقعه ۹۷

مخفی نماند که دیروز که روز جمعه هجدهم شعبان بود خط مسرت
نمط موافق دستور در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه متضمن صحت و سلامت و آمدن خان صاحب مشفق تا رسیدن آینه و مهمان شما بودن
نامدن یک شب در آنجا و عنایت صاحب‌ها لا حاجت طلبیدن پولها برای جهیز و نوید تازه که خداوند کارساز زود نشش نصف طهور جلوه
دید رسیده مسرور ساخت دعوت خان صاحب مع خدمه و رفقا از واجبات بود آنچه بعمل می آرید بجا و پسند طبع است و بو
که از گل صد برگ بدماغ شما رسیده است مشام کوش ما مردم مشتاق آنست بنیم کی دماغ آرزوها را معطر می کند و عذریکه
درخصوص عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بود بیجا نبود خوشا زیکه در ضیافت دوستان شفیق بمصرف دا
رفتن شکوه آباد و خانه خراب هم جاری در دل می شکست الحمد لله که این بلا از سر باز شد از اخبار تازه این که روز غره شعبان
غلام حسن خان صاحب جد تاج الدین حسین خان صاحب جنت الهی پیوستند اگر چه از مدتی آفتاب لب بام بوده اند لیکن چون
همه صاحبان ماتمی بعمل آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خان صاحب نوشته ارسال دارید که رسم دنیا همین است
و عذر بیخبری خود نیز از این واقعه نویسید تمام شد این مطلب پیشتر نوشته بودم که ما دخیس با بیمای قبله و کعبه مع فرزندان و
احمال و اثقال خانگی در حویلی نو تعمیر اقامت گرفته و خبر نیست که زوجه میر عبد الله نیز هم آنجا برود و خواجه عبد الله هم شاید همانجا رفته
بودند حالا حقیقت حال برین منوال است که هفته‌ها با شتیاق عمارت نو و طمع هوای خوش در آنجا مانده بعد پنج شش روز که
برای دو روز برای فرستادن گشتی نیاز خضر کنار دریا خرد و کلان آنجا آمدند بعد حصول فراغت ازین مهم والده میان لله با
اولاد و امجاد خود بجای خود مراجعت نمود و دیگران خود را از رفاقت شان دزدیدند گفتند که ما مجبوریم آن مکان مثل ماهی بیند
و قتیکه آنجا خانه‌ها جدا جدا طیار نشود ما حویلی را نمیگذاریم قبله و کعبه ازین حرف ترآمده گفتند که خوب است همین جاها باید بعد از ایام
بارشش عمارت مختصری برای خود میسازم این قدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جداگانه عمارتی تعمیر کنم بهر حال بعد
برشکال باید دید بالفعل خود تنها و والده میان لکو مع فرزندان آنجا است و دیگر و ضیع و شریف از اناث و ذکور و اطفال
کوچک و بزرگ همین جا می باشند مرضی قبله و کعبه این بود که بعد تعمیر پذیرفتن جمیع امکنه که بعد برشکال متصور است آن جا برند
روزی نواب شمس الدوله بهادر در خلوت گفتند که برای خدا زود تر همانجا برو بد زیرا که طبیعت حضور گرفتار توهم است
مبادا انجا طر بگذرد که ایشان خود در شهر می باشند آنجا هم سیرگاهی ساخته اند که گاهی مع رفقا و عیال و اطفال آمده
یک دو روز بسر می برند و اینخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود لیکن هنوز از باعث نحوست ساعت که نجومی برای چند
روز منع کرده بود در شهر متوقف شد از بد قسمتی او روزی سواری از آن طرف گذشت آن مکان را خالی از آدمی دیده پرسیدند
که این خانه از کیست ساخته است مردم عرض کردند فلانی همانوقت مسکین را بر طرف کردند قبله و کعبه بمجرد استماع این
حکایت فردای آن روز رونق افزای باغ شدند و شب و روز همانجا بسر میشود دیگر آنکه آقا صاحبان شفقت نشان
از سه چهار روز جواب خط سابق شما نوشته نزد من فرستاده بودند در لف همین کاغذ میرسد این بار رسید آن

باید به نوشت لیکن کاغذ قدری طویل و عریض باشد رقعه وار اکتفا نباید و رزید برای من پارچه کوچکی کافی است و دیگر گفتا
رام جی بخیر و عافیت اند لیکن از بیکاری فرزند دلبند خود خیلی مشوش میباشند باید دید چه میشود بر سر نامه عرضی لفظ غلام خواجه امام الدین
بود معلوم نیست که این غلام را شما هم می شناسید یا نه سابق ازین برای یاران لقبها بود حالا گفتن چه فائده زیاده خیریت

رقعه ۸۰ منشی جریری مرتبت و لوذعی سحبان منزلت سلمه الله تعالی بعد آرزو نامخفی نماند که امروز که پنجم شهر حال است صحیفه
محبت طراز رسیده جهان جهان نشاط باین مشتاق ارزانی داشت برعنوان مکتوب شمار قوم بود که شاید خطبه دیوان
رسیده و الا نا ترجمه سر رسید انچه گمان برده اید مقرون بصحت است اگر بداعی منتظر سر رسید ترجمه آن نوشته میشد تا هم
معلوم نیست که خط مشتمل بر خطبه در ڈاک فرستاده بود باید بدست آدمی که باین طرف می آمد سپرده اید اگر در ڈاک داده اید نرسیدنش
دلیل قطعی بر تلف شدن آنست یا غالب شدن سهو بر متصدیان ڈاک در هر دو صورت ازان مایوس باید شد و اگر این هر دو علت
پیش نمی آید گیهار رسیده بود و جوابش نوشته شده بود و اگر تفویض بشخصی که عازم لشکر بود نموده اید بعد ازین خواهد رسید تحمل آن مرد
از جهت بعضی ضروریات چندی دیگر در شهر توقف ورزیده یا در راه کدام ناگهانی پیش آمده مختصر هرگاه خطبه بفقیر میرسید ترجمه اش
بخدمت شریف خواهد رسید تمام شد این مطلب آمدم بر گفتگوی دیگر خطی که ملفوف خط خانگی خانصاحب و قبله میر انشاء الله خانصاحب فرستاده
ام و بصاحب رسیده نرسیدنش از مجبوریهاست تشخیص این است که خانصاحب روزیکه من این خط بخدمت شان رسانیده ام دو
خط نوشته بودند یکی متضمن احوال خود که هر روزی می نویسند و آن را در ڈاک سپرده بودند و دوم مشتمل بر هندوی پنجاه روپیه کان
مهاجن فرستادند از اتفاقات عباد الله خان سامان خانصاحب خط فقیر را در خط هندوی ملفوف کرده که با جنسها تمام برسد یا سهو
واقع شد چون قاعده فرقه مهاجن است که خط هندوی را بعد جمع شدن روانه می نمایند یک هندوی را از دو سه روانه نمی سازند
ازین جهت سه چهار روز بدکان مهاجن ماند و چهار روز هرکاره مهاجن بلکهنو رسید و آن جا رسید خدا داند که مهاجن چه وقت
باکریم علی خانصاحب پسر خانصاحب خبر کرد بالجمله اکرم علی خانصاحب خط بند کوربه برخوردار کامگار میر محمد تقی خان سپرده اند
اگر فرستاده باشند فهو المطلوب و الا خدا بخش را در حویلی اسمعیل گنج فرستاده باید طلبید و دیروز هم خطی در لف خط خانصاحب
فرستاده ام آن را هم برخوردار خواهند رسانید یا صاحب خود طلبند

رقعه ۸۱ منشی بلاغت نشان تخلیند بوستان عبارات
براعت نوایان سلمکم الله تعالی بعد از آرزوی ملاقات شریف و تصور خوابهای خوش در شب مهتاب بالای بام و خط
برین از فیلبان آلوش خواجه وزیر خانصاحب دام لطفهم واضح باد که دیروز هر دو رقعه طبع زاد صاحب ملاحظه نموده با ترجمه
بازی دو قدسین در رقعه خود هم پیچیده در لف خط خانگی خانصاحب و قبله میر انشاء الله خانصاحب روانه نمودم اغلب که بکر فرسش
از رسیدن این خط بخدمت رسید یا اینکه از سبب بعد مسافت مکان خانصاحب از نخاس در رسیدن آن دیر کشید پیروز بیتاز نامه
بخدمت والد ماجد صاحب نوشته فرستاده شد باین صورت که خط در ڈاک انگریزی روانه شده تردد بوالفضاحب خواهد رسید
انشان تقاضی صاحب خواهند رسانید اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفه شما دمیدم یاد می کنم و می خندم تقاضی
صاحب هم آن لطیفه را اگر اجازت بدهید بنویسم احوال لشکر این است که هنوز جائیکه هست کوچ شنیده نمی شود شاید
تا آخر ماه ربیع الثانی بلکهنو متوجه شوند این قدر هست که ازین زمین بفاصله یک کروه پیشتر رفته خیمه می زنند زیرا که

زیراکه در این جا از باعث تقامات قدری عفونت در هوا هم رسیده است لولیان این ضلع هم در لشکر آمده اند عجب
صورتی و طرفه خواندنی دارند لیکن این قدر هست که طرز خواندن و پوشاک لکهنو دگر چیز است صورت با اختیار خدا است
بر شهر موقوف نیست همه زنها در خواندن بلا بر سر غزلهای فقیر می آرند زیاده خیریت **رقعه ۸۲** افصح الفصحا
واعرب العرب با سلمکم الله تعالی بعد دعای طول عمر مخفی نماند که ذریعة النشاط یعنی مکتوب دل نواز شما در سلطانپور که تفاصل
پنجاه کروه از لکهنو کنار نهر گومتی واقع است رسیده فرحت افزای خاطر نگران گردید هر دو رقعه که در لف آن بوده
است با ترجمه در همین کاغذ ملفوف است ملاحظه باید کرد لیکن این بار اندکی غور در آن ضرور است چراکه من از سبب
تنگی جا ترجمهٔ الفاظ زیر آن نکرده ام شما خود نام خدا صاحب فهم رسا هستید در اصل رقعه نظر نموده لفظی را که از آن مسموع
صاحب نباشد و معنی آن نفهمید در همین کاغذ الفاظ ترجمه را دیده جای خود بکنید و آن عبارت را با انتظام درست نمائید
و نیز بعضی الفاظ را که معنی آن صاحب می دانند و در رقعهای دیگر هم ترجمهٔ آن نگارش پذیر رفته از قلم رنجیت حالا عنایت
ایزدی شما آن حال ندارید که لفظ لفظ را شما بفهمانم العاقل تکفیه الاشارة صاحب بجای خود وقت فرصت ترجمهٔ رقعها
را مطالعه نمائید بیشتر خود بخود دریافت خواهد شد و هر چه از باعث سهو من در تحریر یا مخدوش شدن خط یا
سبب دیگر نخواهید فهمید من نشان خواهم داد مسوده که در خط سابق بر صاحب فرمائش کرده ام زود نوشته
باید فرستاد و مضمون خط قاضی صاحب دریافت شد بر یک فقره که در خط صاحب بود بسیار خندیدم این امر طبیعت
می گویند و همین جان تحریر است صد آفرین احوال لشکر این است که پریروز بستم شهر حال از گومتی عبور واقع شد و اینطرف آب
خیمها زدند خبرها موافق زبانهای متعدد مختلف است بعضی بر آنند که پنجم ربیع الثانی داخل لکهنو می شوند و بندی برین که لطف
انتهی کلان رو باله آباد برای شکار کوچ خواهد شد و یاره چنین می گویند که بدلمو و بریلی که از لکهنو بعد سه منزلی دارد ... و نیز
خبریست مخفی که بیگم فیض آبادی که عاق شده بود باز بیمار شد و اهل عبادت همانجا میروند والله اعلم بالغیب هر چه
از قلم قدرت ترشح شده جلوه ظهور خواهد داد و تازه این است که پیش پریروز جناب عالی پشت سر خیمهٔ حضور پر نور در سلطانپور
از گومتی عبور نموده اشرف علی خان داروغهٔ داغ تصحیحه را برای وانمودن این پیغام بحضور معلی فرستادند که حضور در این
سفر با وجود کثرت تقامات در فیض آباد نیز را یاد نفرمودند و میر اکبر علی را هم نفرستادند حالا هر روز که مرضی مبارک
باشد شرف اندوز شوم ملازمان والا فرمودند که مالک خانه را برای آمدن در خانه حاجت با جازت کسی نیست
هرگاه طبیعت رخصت دهد خانه خانهٔ صاحب است بعد از آن میر اکبر علی بوقت معین پیش جناب عالی رفتند اول مقسم
شدن فرمودند که من گاهی بغلط هم در اوقات حضور نخواهم رفت زیراکه درین مدت سفر گاهی مارا یاد نکردند
و در فیض آباد شما را هم نفرستادند خلاصه بعد قال و مقال چنین قرار یافت که فردا معاف پس فردا از اینجا که سوار
می شوم راست بخط مستقیم در خیمهٔ حضور می آیم چنانچه دیروز موافق وعده تشریف آوردند و تا شش گهری جلسهٔ معقول
و اختلاط دلخواه بود چون این بار طائفها همراه لشکر نیامده اند چهار جوکی مردانه از ارباب طرب که یکی از آن بنگالیست
آمده بود **رقعه ۸۳** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی از ... اکبرآباد کوچک میر انشاءالله خان عرصه ... شد که بعد

رقعه ۸۲
رقعه ۸۳

که برای خدا یکبار مرا هم همراه خود در میله سورج کند باید برد و من هم وعده کرده بودم که انشاء الله العزیز این بار شما را می برم برای
همین شما گفته بودم که بجناب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر بطلبید والا برای ما مردم یک فیل و یک میانه کافی بود
الحاصل درین ایام که میله نزدیک شده بود آدم آمد و دو سه روز پیش ازین که برای عیادت پسر خان مزبور رفته بودم
باز همین قصه بود و از سر نو وعده شد پریروز تا شام هیچ غلغلی در رفتن واقع نبود و دفعة واحدة این سانحه در پیش شد من نوبت
بصاحب گفتم که حالا حرف میله هنوز هم بر زبان نباید آورد شما هم گفتید که هرگز بغلط هم از زبان نمی آرم صورت اینست که من
از روزیکه وارد لکهنو بودم گاهی بسر شما و با امیر المؤمنین علیه السلام که صورت میلهای لکهنو ندیده بودم از روزی که مولوی
عبدالقادر خان و رفقای ایشان وارد این شهر شدند و ملن حیایان شدند یکبار برای دو گهری وقت عصر در میله اتهون
و یک روز بر تالاب میان فتح علی رفته بودم و این همه گروشها یعنی بمیله هنومان و سورج کند و کنار گومتی که
اتفاق رفتن شد از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان سلمه الله تعالی و والد ماجد شماست که همیشه مرا ترغیب میله و طعن
کاهلی و جودیها داده بر سر آن آوردند که من هم در هر میله شریک این صاحبان می شدم و ایشان هر دو صاحب تابع رای
مرزا مغل بودند شما دران روزها صغیر بودید و در صحبت ما مردم کم می نشستید الحاصل این بیره که مشتاق میلهاست از دیروز
خود را پیش من سالینده شب هم همین جا بود و مجبور از جهت که تنها همراه این طفل رفته چه خواهم کرد آقا صاحبان اگه فیل ایشان
بجرار رفته است راضی بسواری چوپاله ساخته ام هر دو بزرگ بپاس خاطر من ترجیح کرده چوپاله ها از خانه یک سوداگر کشمیری
طلبیده و نه بوره کهاران از پیش خود داده اند و تاج الدین حسین خان عذر درد سر پیش کردند و این بهانه نیست راست است
و این هم خوب میدانم که جناب قبله و کعبه قائل تقدیر الهی هستند و بنا این چیزها نیستند میدانند که کسی که رفت باز نمی آید پس این
حرکات برای چه لیکن از زبان مردم رهائی نمی شود و زبان مطعون میسازد و شما بفضل الهی میلها دیده اید و تماشا ها
کرده اید و سوای این پیشتر هم تجربک پدر و عمو میر قیدش دیگر بیماگاهی بی اختیار نبوده اید روح شما روح آدم بود سالها است
بلکه از هم چند قدم پیشتر باید که من بپاس خاطر این طفل که از دیروز بگردن من چسپیده است میروم و آقا صاحبان بپاس خاطر
من تمام شد این مطلب انشاء الله العزیز وقت عصر من هم می ایم **رقعه ۸۴** خواجه خانقاه فهم رسا و سجاده نشین ارباب عقل
و دانش سلمه الله تعالی بعد تمنای ملاقات شریف مخفی نماند که بتاریخ یازدهم شهر حال روز دوشنبه نوشته الفت سرشته با دو
مسوده مرقوم هشتم شهر مذکور و دیروز که دوازدهم و روز سه شنبه بود صحیفه دیگر مرقوم ششم با دو مسوده دیگر رسید و بزبان عربی رسیده
مسوده ساخت خواسته بودم که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستم لیکن دیروز صاحب عالم بهادر بسیر فیض آباد تشریف
برده اند فقیر هم در رکاب بودم از جهت فرصت آن نشد که دست بقلم زنم امروز دو مسوده فارسی ترجمه نموده درین
لفافه پیچیدم و دو تای دیگر که باقی ماند فردا یا پس فردا خواهید دید نوشته بودید که قریب پانزده خط فرستادم
ازین که در راه ضائع شوند مجبورم چرا ام که چه خاک بر سر خود بریزم صورت اینست که من این معامله را می فهم اصلاح و تحریر
شمار القصور نسبت نمی توانم کرد همین است که هرکاره های ڈاک نرسانیدند و این چه حرف است خاک بر فرق
دشمنان خود بریزید سر شما را من قابل تاج جواهر نگار میدانم دیگر آنکه من از بیخطی بخواجه امیر خان صاحب نوشته در ڈاک

ورداک انگریزی فرستاده بودم دیروز جواب هم آمد از خط مذکور دریافت شد که شاه علی در کالپی هست امیر صاحب حال و حرم
آورده شاید چند کس بلا با خود متعلق ساخته بطور چنده چهار روپیه ماه بماه مقرر کرده اند و اراده دارند که بنصیر الدوله
هم سفارش کنند و احوال لشکر برین نمط است که زبانی چوبدار صاحب کلان دریافت شد که در دو سه روز کوچ به لکهنو
میشود و در رقعه آغا صادق صاحب باین مضمون بود که پس فردا کوچ بلکهنو هست و الله اعلم بالصواب لیکن اینقدر رسیده ام که حالا
سوای لکهنو هیچ طرف کوچ نخواهد شد اگرچه یاران تعریف زمین فیض آباد بسیار می کنند لیکن بیت الخلای
لکهنو را به از عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتی که این آباد بود و لکهنو ویرانه باز هم لکهنو را پسند میکردم کسانیکه این
شهر را می ستایند شعور ندارند زیاده خیریت **رقعه ۸۵** سرآمد خواجگان عالی شان خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی بعد
اشتیاق ها واضح باد که امروز که بستم شهر حال است بعنایت الهی بدائو دیور کوچ شش کروهی بطرف لکهنو اتفاق افتاد
و چنین قرار یافته که ازینجا در شش روز بلکهنو برسیم امروز جمعه است از فردا که شنبه است شش روز حساب باید کرد
اگر خدا خواسته است بروز پنجشنبه آنجا خواهیم بود مرضی جناب عالی نبود که کوچ بکنند صاحب کلان بپاس خاطر کوچ خوش
تعجیل کرد خدا جزای خیرش بدهاد **رقعه ۸۶** نهال بوستان شرف و جلالت نصرکم الله تعالی امروز بخدمت
آغا صاحبان احوال شادی همشیره خواجه قمر الدین نوشته شد چون مجمع بسیار کم است ایشان بپاس خاطر تشریف خواهند آورد
لیکن بروز پنجشنبه رفتن صاحب بخدمت ایشان ضرورست خلاصه من هم تا فردا می آیم بطوریکه مناسب میدانم بعمل می آرم
و شاه کروزی نو مسلم پسر حکاوری سنگه مانک شاهی سه جزو اخیر چارپیشربت نزد من رسانیده بودند از رستم باید گرفت
رقعه ۸۷ زنده کن نام سعدی و نظامی خواجه امامی سلمه الله تعالی دو روپیه و دو لفافه نزد آن معدن فضل و کمال میرسد
گرفته یک روپیه در قرض خود که برای آن هر دو مغل تازه وارد مسافر راه مکه آورده بودید بگیرید و یک دیگر بمرزا محمد شفیع برسانید
و امروز بعد عصر وقتیکه دو گهری روز باقی بماند هرکاره کار را گذاشته در دالان پایین باز دیگر رخصت بخیر بروند بنشیند
هرگاه خیرات علی خدمتگار خدمتگار آصف الدوله بهادر که صاحب هم او را بخوبی می شناسند باید یک لفافه ازین دو لفافه
که عبارتش عربی است بنامبرده بدهید و بگوئید که در گهری اشرف آباد داخل شده خانه حکیم میر صادق را بپرسد و از
خانه حکیم مزبور خانه مولوی غلام ضامن صاحب را دریافت نموده این لفافه را بدست مولوی صاحب ممدوح بدهد هرچه
در جواب بگویند آمده بخدمت شما گزارش دهد و صاحب را لازم است که از دو گهری روز باقی مانده تا وقتیکه تاریکی
زمین و آسمان را بگیرد و نوبت احتیاج قوت باصره هر ذی حیات باعانت چراغ و مشعل رسد بیرون نشسته باشند درین
عرصه یقین است که نامبرده موافق قرار داد خود پیش شما بشدت احتیاجی وارد خواهد آمد و لفافه فارسی را پیش خود نگذارید
هرگاه آمد که بر صدای هیچمدان نتیجه از مقامات که بزعم خود نقش آوازه و عازم فرخ آباد بتوقع خوشنوائی خود برای
تحصیل زر است باید تفویض او باید نمود و هم بگوش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن جناب عالی بخانه صاحب عالم
از وقوع این امر پیش کسی بزبان نباید آورد زیراکه این مردم قاعده دارند که خبرها را شنیده جا بجا بمجالس انتشار
میدهند مبادا اخال قال جاسوسی بگوش رئیس برساند و موجب تکدر خاطر نازکش شود و اگر بخدمت قبله و کعبه هم

این خبر عرض کرده باشند و از این قدر باز عرض بکنید که بر زبان نیاید هر چند میدانم که بر منع کردن ما موقوف نیست
خود بخود کسی نخواهید گفت لیکن چون از قبیل اسرار نیست شاید بمقتضای بشریت در عالم اختلاط بر زبان آید پس آگاه بودن
از بیخبری بهتر است **رقعه ۸۸** برادر عزیز اقبال مندی خواجه امام الدین خان سمرقندی دریافت نمایند که دیروز
وقت شام بهیچ یک رقعه و یک کاغذ مزین به هر چند کس در نقد میر زین که امانت نزد لطفی بیگم بود آورده چون شما را آنجا
نیافت نزد عمو صاحب شما گذاشته رفت یقین که شب بملاحظه شما در آمده باشد معلوم نیست که شما کجا رفته بودید شاید جای دیگر
داعی شده باشید و الا عادت شما نیست که جای بروید و من امروز دوای دیگر شروع کرده ام چهار روز این را هم میمالم
بعد از ان آنجا آمده بنای آمدن خاله صاحب شغل می گزارم و فردا در حضور پرنور مجلس تعزیت امام علیه السلام است صبح
ارشاد شده بود که بخواجه امامی بنویسید که فردا با هر دو برادر خود چهار گهری روز بر آمده اینجا برسند عرض کردم که خواجه امامی
درین مجلسها کم میروند فرمودند که این چه معنی دارد که آدم در مجلس تعزیت سید الشهدا حاضر نشود و در خانه ما قاعده سنیت
که کسی سب اصحاب بکند گفتم خواجه امامی این همه تعصب ندارد و اگر کسی بد بگوید بدهم نمی‌برند چرا که ایشان کار با جناب امام علیه السلام
دارند اگر کسی بد خواهد گفت سزای خود را خواهد یافت یقین که مرد بالیاقت این حرکت نخواهد کرد که علی رؤس الاشهاد تبرا کند
و از آدم رذیل مقام شکوه هم نیست بهر صورت ایشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسله قال و مقال با حضور حالا
بشنوید که فردا هر دو فیل و دیگر سواریها برای آوردن مرثیه خوانان و کتاب خوانان وغیره خواهد رفت درین صورت
هیچ سواری خالی نیست که نزد شما برسد پس لازم این است که شما و خواجه عبد الله که یکجا در میانه باشید و خواجه اسمعیل
خان را بالای اسپ عمو صاحب خود سوار کرده چهار گهری روز بر آمده اینجا برسید آخر روز از اینجا هر سه برادر بالای فیل خواهید رفت
فردا بهر صورت آمدن ضرور است زیرا که حضرت خود فرموده اند در نیامدن گمان تعصب خواهند برد و سوای این مکروه است
که در مجلس رقص باید آمد و در تعزیت کناره باید کرد **رقعه ۸۹** رقعه دیروزه شما خواب بود لیکن بخت سعیدی و طالع
حمیدی غلط بوده است ازین جهت که بخت موصوف است و سعید صفت آن و همچنین طالع موصوف است و حمید صفت
آن و ضابطه نیست که صفت و موصوف را در یکجا مضاف سازند بخلاف فارسی که آنجا بخت سعید من صحت دارد و طالع
حمید من نیز و در عربی قاعده این است که هرگاه صفت و موصوف را می خواهند که مضاف بچیزی نمایند موصوف را مضاف
ساخته صفت را بعد از ان ذکر می کنند و الف لام تعریف بر صفت می افزایند مانند بختی السعید و طالعی الحمید و الف و لام بر
صفت برای آن است که در صفت و موصوف مطابقت ضرور است چنانچه در بحث صفت و موصوف شما هم
خوانده اید درین مقام هرگاه بخت مضاف شد بضمیر متکلم ظاهر است که از قید نکره بر آمده معرفه شد پس صفت را
بمتابعت موصوف معرفه باید ساخت لهذا الف لام تعریف بران زیاده کردند این مقدمه را بخوبی ذهن نشین ساخته
آینده در تحریر رعایت آن می کرده باشید و کاری که شروع کرده اید آنرا بخوبی با تمام رسانید دیگر آنکه فردا شما هر سه برادر
از دو گهری شب بیدار شده و رخت پوشیده نماز گزارده بنشینید من دم صبح آنجا خواهم رسید و شما را سوار کرده
انتظار سواری حضور که بعد یک لمحه خواهد آمد خواهم برد **رقعه ۹۰** امروز که گوشت گوسفند برای وزیر صاحب داده بودم

رقعه ۸۸

رقعه ۸۹

رقعه ۹۰

بودم غرض من نبوده است که این چه کباب و نعمت عظمی است بلکه مقصود من این بود که در یک و نیم اثار گوشت همگی دو لواله
روغن بود با وجود قلت روغن این قدر چرب بود که گویا فی آثار از نیم سیر روغن هم زیاده دارد همین گزارش باید که دو دو نیز
نثار علی آمده بود گفت خواجه حسین سه پاو آرد و یک فلوس نقد هر روز میدهند و یک روپیه که مهر دو هشت
غلام پدرم ماه بماه میرسانیدند از باعث وصول نشدن تنخواه شان آن هم نمیرسد و سوای این یک آس
که به از جای نمی آید بر احوال بیچاره دلم کباب شد آخر رقعه بمیان اکرام احمد خانصاحب نوشته دادم بخیر و به
دادند خدا جزای خیر دهد مقدر را چه باید کرد و مادرش خود بخود تیشه بپای خود زد و الا قبله و کعبه چه قدر
پرورش او مرکوز خاطر داشتند بالجمله دیروز غزل دیگر گفته شد این است **غزل** دوزخ نمونه ز دل پر شرار ماست

بتخانه به ازین اگر این خانه خداست | پیدا نشان ناقه نه وا ز هزار سال | ربطی میان گوش من و ناله درا ست
قربان عدل ایزد یا لم که جا بجا | خلق از غمت هلاک شد و متهم قضاست | سوزن برون میار مسیحا که پا به
دست غمم کسی بگریبانم آشناست | ای تیغ آبدار کسی زود همتی | کز فخط آب کوچه او رشک کربلاست
تا بند کوچه خم زلفت گذار گرد ها | بوئی هزار نافه ختن بهره صبا ست | که خونبدید به سر کوی او قتیل
تنگ آمدم ز دست تو آه این چه ماجراست

رقعه ۹۱ معلوم نیست که مسوده گوشت آنچه که نوشته بود دیروز
همراه برده بودیا همین جا فراموش کرده بود جناب قبله و کعبه امروز بخانه نصیر الدوله بهادر رفته بودند بانه هرگاه تشریف انجا
برند عرضی میر منو صاحب باید داد تکفل این مهم تفویض بهمت صاحب است و در مقدمه دعوت خانصاحب اگر دیروز گفتگو
طی نشده باشد امروز طی باید کرد و هر چه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد از آن روزی قرار داده آید و من باز بیمار بودم روز
دوای هست که آن را تخصی من نشان داده بیرلی رنج است بعد ما لیدن در بدن گزنده میست استعمال خواهم نمود و مقدما
شجرة الامانی هر قدر که خوانده ام از اول تا آخر بطور خود در بیکاری ملاحظه باید کرد و امروز آخر شب که خشم وا شد این غزل
بخاطر رسید **غزل** منم که ناله مرغان گلشن آموزم + بروی خاک به بسمل طپیدن آموزم + ز بسکه دشمن جان و
دل خودم هر دم + جفای تازه به آن چشم پرفن آموزم + عجب مدار ز بیتابی من شبها + که طرز کشتن خود ابد شمن
آموزم + بکنشت بلده ملک حجاز را بخردا + تشبیح کعبه اگر دین برهمن آموزم + چنان بپا طلب افتاده ام بوادی عشق
که سوی برق دویدن بخرمن آموزم + اجل بگیر دم از ضعفی دامن که گردد اگر + باهل تعزیه انداز شیون آموزم **قتیل**
از غم آن نیشتر نگاه مدام + گشودن رگ جان را برگ زدن آموزم + **رقعه ۹۲** نوشته اید که این شعر بوستان سعدی
لفظ چه دارد **شعر** گرچه شاطر بود خروس بجنگ + چه زند پیش باز روئین چنگ + صورت این است که این شعر شعر سعدی لیکن در بوستان
نیست بلکه در گلستان است زیرا که بحر بوستان درین وزن نیست بلکه وزنش این است فعولن فعولن فعولن فعول بیت اولش همین است **شعر** بنام
جهاندار جان آفرین + حکیم سخن بر زبان آفرین + معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در طفولیت نیفتاده اگر ابیات بیشتر ازان گوش
شما میرسید واقف میشدید که نظم است هرگز این قدر بعد ارتباطه و نبود از برا که کتابهای نظم سوای دیوان شاعر که قصیده و رباعی و مخمس و مسدس
همه داخل مثنوی میباشد و مثنوی از ابتدا تا انتها در یک بحر واقع میشود و در شعرها مختلف الوزن میباشد بهر صورت این شعر که در گلستان سعدی است

اول مصرع ثانی آن جیم فارسی مکسور واقع شده که بمعنی استفهام می آید نه چه بر وزن نه معنیش این است که هر چند خروس
در جنگ چالاک است لیکن پیش باز چه طاقت دارد که پنجه زدن می تواند زد در جناب قبله و کعبه یک روز پیش من هم معنی
این شعر فرموده بودند لیکن نه در مقام خوبی این معنی بلکه از روی تمسخر ملاهای مکتبی میگفتند که بعضی ملاها این شعر را باین صورت
میخوانند من و میرزا این را فراموش کرده بودم بخیال رسید که شاید کدام شعر بوستان مشتمل برین لفظ باشد که من بخاطر ندارم ازین
شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر صحیح و آنچه منظور صاحب است ازین لفظ بر نمی آید بالجمله برای شما چه نقصان وارد
فقره دیگر تحریر نموده بفرستید و برای مقدمه معلوم هرگاه من هم آیم تجویز می کنم دیگر آنکه عرضی میر منو صاحب بقبله و کعبه نداد
که نمه بنصیر الدوله بهادر بهر حال این وقت رقعه میر منو صاحب آمده بود نوشته بودند که عرضی من اگر نزد نواب نصیر الدوله بهادر
رفته باشد که خبر انتظار جواب بکشم و اگر هنوز همین جا باشد چندی در فرستادن آن توقف باید کرد که من فردا یکانپور میروم
هرگاه از انجا بر می گردم مصدع خواهم شد بنابر اطلاع همین وقت نوشته شد ازین اندیشه که مبادا فردا جناب قبله و کعبه سوار
شوند و عرضی بصاحبزاده برسانند و طرف ثانی از اتفاقات بحضور بفرستند و از انجا دستخط شده بیاید و صاحب عرضی حضور
طلب گردد و سطحها از بودن او خجالتها بکشند و بردن عرضی موجب چشمک زنی مردم شود

رقعه ۹۳

احوال مشاعره
بر منوال است که چون روزهای موسم زمستان کم عمر است و تا فارغ شدن مردم از طعام و طی کردن مسافت تا اینجا انعقاد
پذیرفتن صحبت سه پهر شب میرسند ازین جهت صحبت و هر روزه بضعف شب کشید جا بجا دراز مانده شده بود حجره میر صاحب
خوشگو بدستور بوده است تمام جسم مبارک ایشان رعشه داشت و آواز هم کسی نمی شنید لیکن من و خدا که غزلها خوب گفته
بودند احوال آن کس و ما در معلوم شد شما را باین هرزه جاها چه کار است آینده که بیاید حرف نباید زد و اینها
عادت حرف زدن با اهل بازار دارند این ما در مجلس را اول عموی شما بعد از ان پدر شما باین جا رسانیدند که حالا پیش
کوده می نشینند دیگر اینکه بندگی صاحب بخدمت آقا ماهیان رسانیده شد گفتند چه شد و که اگر امشب هم ایشان همین جا
بیایند گفتم باید دید خلاصه وعده درمیان نیست آمدن و نیامدن موقوف بر طبیعت صاحب است دیگر آنکه آغا صاحبان اصفهانی
زعفران پریکی که تصنیف شما در فارسی است طلب کرده اند بدست هیچ نفرستید

رقعه ۹۴

دیروز طرف عصر بخدمت رقعه شما
آورده بود چون آن وقت صاحب در مستراح بودند و یکدو کار دیگر متعلق او بوده است حواله کدام زن خدمتگزاری کرده
زن مذکوره آن را بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم شد که از انجا کدام بچه برداشته برد و بمطالعه رسید خلاصه تحریر این
بود که بر پرز رقعه که صاف صاف نوشته بود دیده عبارتش خیلی چست و درست و خوب بود اصلاح صاحب بر مسوده معلوم نیز
دیده شد هزار آفرین بر ذهن وقاد و سلامت طبع و استقامت سلیقه شما گمانهای صاحب همه راست بود سوای یک گمان
که غلط محض بود یعنی نسبت آن بمیر حیدر علی زیرا که میر منو باین منصب نمی تواند رسید و اگر برسد هم از قدرت الهی چه بعید
لیکن بالفعل خود از روی او باین مقام نمی تواند رسید حالا مفصل بشنوید که این مسوده را لاله امرت لال درست کرده اصلاح
از من گرفته بودند من بعد صاف نموده برای ملاحظه من فرستادند من بایشان نوشتم که این مسوده صاف شده را من پیش خود
نگاه داشته ام صاحب منقول عنه پیش خود دارند بر کاغذ دیگر نقل آن بر دارند من بعد بخاطر رسید که امتحان قوت

قوت قلم شما باید کرد پس بی تامل نزد شما فرستادم لب تسطیر آنکه بامد که دخل [illegible] همه بجا بود بتخصیص این فقره که از کلک سحر
نگار شما ریخته چه قدر خوب آمده است هر لب سرهای تهیدست لا ابالی گویان بر خود چینند و این فقره هم لائق مرحباست، و سر
استعلام اعجاز ترمیش چشم بی نور سلطنت امور ساخته و بجای لفظ خصوصاً لفظ سیما چه قدر خوب نوشته اید این یک لفظ برابر هزار
لفظ بلکه هزار فقره است شما می دانید که من پاس خاطر کسی ملحوظ ندارم عیب آدم را مانند آینه بر روی او میگذارم درین مقام صبر و
تحمل ندارم من خود این مسوده را دیده بخدا که شکر ایزدی بجا آوردم شما هم شکر بسیاری ادا بکنید لیکن باین قدر مغرور نباید شد
بلکه خود را نادان محض و طفل مکتب دانسته عرق ریزیها باید کرد تا بمقامی برسید امروز خاطرم از طرف شما مطمئن شد و لفظیکه بفهم شما درست
نیامده بود آن لفظ لفظ صباست مسوده نزد شما می رسد ملاحظه باید نمود دیگر فقرها هم که نوشته اید پاکیزه بود مردم لکهار [illegible]
صرف می کنند شما مفت مفت این [illegible] ولتها را می برید و این شیوه شیوه قطاع الطریق است **رقعه ۹۵** خواجه نامی [illegible] صاحب
سلمکم الله تعالی شخصی اصلاح شما بر مسوده معلوم نموده خیلی معتقد شما شده است شما نیز او را بخوبی می شناسید از مخالفان نیست از زمره
خیرخواهان ما و شماست مرد بسیار قابل و صاحب فهم درست سوای آن شخص اول که مسوده اش را اصلاح کرده اید خلاصه
چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجه صاحب بفرستید که این هم اصلاح بکنند حالا من بشما میگویم که این مسوده
را خوانده بی تامل قلم روان بکنید اندیشه نباید کرد و این مرد را امتحان شما منظور است باجازت من هر چه من بگویم
بکنید و همین شخص امروز می خواهد که مسوده اصلاح شده را برای نقل بگیرد من برای اینکه مبادا طرف ثانی شنود
و ملال در دلش راه یابد ندادم لیکن این عزیز خود خواهش کرده است مضایقه ندارد و صاحب مسوده اول هم از دوستان
صاحب است اگر می بیند خوش میشود لیکن باین صورت چه ضرر که از نه کار بیخبر باشد و مسوده اصلاح شده بانام
مصلح دفعته باو برسد تمام شد الیوم لقیت مکتوبکم فی خطی ما ارسلت الی امرت لال فقد ارسلته الی المولوی صاحب
وایضا ارسلت ظرفا صغیرا من الطین لاجل عمکم الخواجه وزیر خان صاحب فتاخذ من [illegible] بظرف معلوم عند عمکم و
تناوله الیه فان الماء یبرد فی الظرف الطینی ویکون [illegible] چون این دفعه این مسوده را نوشته است شما در همین ظرف مدت
بیچو از خانه امرت لال برگردد و اصلاح بکنید و [illegible] نمائید مضت ستة ایام لم تصل مسودتکم الی [illegible] طبیعتکم وانما
تبلغ منی آداب الجناب جدکم **رقعه ۹۶** این مسوده را عزیزی پیش من آورده گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم
من فرصت کجا دارم الحاح بسیاری نمود گفت که یکی از شاگردان خود بگوئید که درست کرده بدهد لهذا نزد شما فرستاده شد
باید که آنرا بطور خود هر جا هر چه در خاطر بگذرد نوشته درست بکنید من آنرا ملاحظه خواهم کرد به جائیکه تحریر صاحب مرجح خواهد بود
آنرا نگاه خواهم داشت و هر جا که حق بدست طرف ثانی خواهد بود جانب او را خواهم شد و شما را اطلاع خواهم کرد **رقعه ۹۷**
دیباچه لطافت [illegible] که دیروز نوشته ام بمیر رضا علی باید داد و آن کاغذ دیروزه را اگر اصلاح کرده باشید
بفرستید که مالک تقاضا خواهد کرد الیوم جاء الیه محمد علی و قال ارسلت النسخة الموسومة بنهر الفصاحة بصحابة خادمی الی الخواجه
امامی و هو طلبنی عنده لامر قلت لای امر قال لا اعلم لم طلبنی الان اسئل عنکم انتم قولوا لم طلبتم السید هو یجیء عند
کم الیوم وقت المغرب او غدا وایضا جاء الیوم مکتوب المولوی منیر علی باسمکم ارسلته الیکم بید السید محمد علی شنیده و نماند

که در اول تحریر این رقعه میر محمد علی ارادهٔ نخاس نکرده بودند این وقت عازم شدند و رقعه را تفویض ایشان نمودم کتاب را آدم من خواهد آورد

رقعه ۹۸ کاغذ غزلهای من که دیروز بدست خواجه رحمت الله خان فرستاده بودم اگر نوشته باشید حوالهٔ آدم من بکنید والا همین وقت نوشته نفرستید و این جزو اشعار میان مهر انجلا و یک تخته کاغذ ساده بندوی هم گرفته پیش خود نگاه دارید که بوقت ضرورت خواهم گرفت و خط والد خود که اسمی من بود گرفته بعد مطالعه بشوئید باید برید یا هر چه بخاطر رسد و عمو صاحب خود را بگوئید که سه غزل از غزلهای قدیم بخواجه رحمت الله خان بدهند که در مشاعره بخوانند لیکن یکبار خود هم از زبان خواجه صاحب موصوف بشنوند

رقعه ۹۹ ازین غزل شما معلوم است که طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعر است لیکن بسیار متوجه این نباید بود چرا که لذت این بی پیر آدمی را از تحصیل علوم شرعیه باز میدارد گم گفته باشید مضایقه ندارد و قتیکه قدری عربیت هم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت ممیزه پیدا خواهد شد آن وقت تعلیم اصلاح این فن هم عمل خواهد آمد این هر دو خط را حوالهٔ میان امیر محمد که آن شب از بانده آمده بود تا هر گاه بیایند باید نمود یقین است که برای گرفتن فرش میرزا مغل خواهند آمد

رقعه ۱۰۰ دو غزل تازه که دیشب اتفاق افتاده در همین کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان باید کرد و این بیت را که یک مصرعه آن این است **مصرعه** شکوه هر چه از آن شوخ پرنیاد کنم ✢ در حاشیهٔ دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید کرد

غزل اول

سبزه زار بی سبزه لاله زار آمد — طپیدن دل پرخون ما بکار آمد
نشسته چو کس دم مرگم بفصل گل بوی نغز — دل ستم زده نالان بکوی یار آمد
زراه سیر چو گل شد شکفته خاطر ما — مرا گمان که نسیمی از آن دیار آمد
صدای ناله نمی آید بگوش اسیری — دو دیده تا بکوی خود آن نگار آمد
دمی که رفتی و از جان شد روان بستم — چگونه این که چه یارتن نزار آمد
بود بگرد دل این طفل خوش من که چنین — ز ملک گریبان بر سر مزار آمد
فتاده لرزه براندام عاشقان در حشر — بمجمعی که **قتیل** سیاه کار آمد

غزل دوم

بر دل نگاه او وقت می کشد تیرها — گرد کار خود چشمش از نهفته دیدنها
تا بگی بدنبالش جا بجا دوم اکنون — هیچو نقش پا بجاها وارسیدنها
من فدای این تمکین کز ادب نگوید او — نیست بسمل بسمل از رخصت طپیدنها
گر کشش بمعشش غیر نیست از یاری — بهر کشتنم باشد این سپاس خندیدنها
میکند نصیب من خنده گل و بیرز — از غم گل اندامی پیرهن دریدنها
میجهد دم بسمل جوان من مکرر دارد — مرغ نوح تا باشد خوش تپیدنها
آنکه می قتیل اینک نیست شد **قتیل** امروز — در غمای من وارد شوق لیک بر بدنها

رقعه ۱۰۱ فردا خطی بعبارت صاف صاف اسمی مولوی منیر علی صاحب بالتماس روز برامده بلکه ازین هم کمتر نزد من بفرستید بایں مضمون که هر چند آن تحریر که در عرضه سابق مستعمل آمد منافی طبع ادب پسند بود لیکن نا واقفی که با نقصان متاع خود را بکاملان نفروشند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند ازین جهت از جادهٔ ادب انحراف گزیده بود امید وار عفو است و فقره چند که در حق این هیچکاره چکیدهٔ قلم اعجاز رقم بوده است ذخیرهٔ مباهات در مجالس و محافل شد گو بنای آن بر تفریح اطفال باشد این قدر بعبارت دیگر نوشته اشتیاق خود را باید نوشت

رقعه ۱۰۲ شما از پیش خود رفتن آن طالب العلم همراه والد خود و برگشتن از منزل اول همراه پدر و بکید و مطلب دیگر تراشیده بزبان عربی بنویسید یا از جناب قبله و کعبه پرسید این برای آن است که تا رسیدن من فصل در تحریر واقع نشود

رقعه ۱۰۳ امروز

امروز میر محمد علی مسودهٔ خرم بیگ آورده بودند جا بجا اصلاح خوب کرده اید دل بسیار خوش شد میر فرابوهیم خیلی عذب البیان
صاحب هستند و خطا اسمی قاضی صاحب بعید مطالعه مهر زده ملفوف خط خانگی روانه نمایند لیکن دیگری اثر انه بندد در
برهان قاطع لفظ خوشنود که بمعنی رضامند است ملاحظه نمایند غرض من این است که درین لفظ بعد خای نقطه دار واو هم نمی نویسند
با می نویسند پس اول ده خا و واو ببینید اگر برآمد خیر والا در خا و شین نقطه دار باید دید بخار عارضی بفضل الهی از سبب ترک غذای
یک روزه رخصت شد و برای حرب قیماغ و گلاب البدن امروز شروع کرده ام باید دید خدا این حرب را از اشتهاانه شما دور دارد که چه
چیز است رقعه ۱۰۴ فردا انگریزی با جرا که از اغذیه فصلی هندوستان است برای صاحب خواهد رسید قدری انتظار باید کشید
البته لباس وزیرزاده فرستاده خواهد شد و براقچه گلیم باقی در رستم بی برمنکیر و مسودهٔ عربیه اگر نوشته باشید بفرستید رقعه ۱۰۵
سه خط سربسته و یک خط بی لفافه نزد صاحب میرسد خط بی لفافه از طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی ملازمان شریف در جلد
فقیر بود باید خواند و سه خط دیگر را نزد خود نگذاشته دو خط که یکی اسمی مولوی صاحب علی صاحب است و دومی اسمی میان علی حسن
است به هیچ باید داد که بدوان مولوی صاحب ممدوح رسانیده نملای که سر در جماعت اطفال را درس میدهد بگوید که یکی برای مولوی
صاحب است و یکی دیگر برای میان علی حسین صاحب میرزا صاحب فرستاده اند و اگر ملا بدروازه نباشد بخادم حسین یا تفضل حسین بگوید
و اگر اینها نیز نباشند حبیب را طلبیده بگوید که میرزا قتیل این دو خط داده اند یکی برای میان علی حسین است و یکی برای مولوی صاحب لیکن
حسین بیگ یا رحیم بیگ را نیز با آنجا همراه هیچو باید کرد و قدغن باید کرد که این هر دو خط آنجا رسانیده باز نزد آن صاحب بیاید و هرگاه بیاید خط
میر نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان است باو باید داد که رسانیده خود بخانه خودش رفته رخت نو برای پوشیدن من بیارد و دو روز
دیگر فقیر با اسعاف باید داشت بعد ازین می آیم و تدبیر آوردن خان صاحب حکیم رقعه ۱۰۶ محمد جمال باورچی بحضور عرض کرده بود
که در ایامی که ملازم نواب ضابطه خان بودم سوای مرغ پلاو هیچ نمی پختیم همین قسم چند باورچی دیگر که بودند یک یک پلاو هر یکی می
پخت و مقدار طعام زیاده از یک و نیم آثار برنج نبود حکم شد که فردا همین پلاو بپزند بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که از طعام فقط
خود سا صبحی برای آن قبله خواهم فرستاد و از فضل الهی امیدوارم که چهار گهری روز برآمده باید که طعام آنجا رسد لیکن باز هم انتظار ضرور
است رقعه ۱۰۷ بیاض آغا صاحب که غزلهای تازه دران نوشته شده بخانه اشتیاق ... رفته است لیکن بالای بیاض
از همین دو بند نوشته شده حالا صاحب را می باید که درین هر دو بند نظر بکنید بر هر غزلی که من صاد کرده ام آنرا در دیوان بنا باید نوشت
و به هیچ خالی از علامت مذکوره باشد بی تامل در هر ردیف بنویسید رقعه ۱۰۸ این وقت رقعه بخدمت آغا صاحبان که مطرا نوشته
تفویض آدم خود نموده ام ... بخدمت شریف می آرد صاحب زود دستر نقل این غزلهای تازه بردارید و کاغذ مذکور بآن آدم من بدهید
که با آغا صاحبان بگرم برساند و تا وقت نقل کردن غزلها آدم را نباید گذاشت که جائی برود دیگر آنسوانح این که پیشینه الا امر سال
بیچاره هر دو امروز موافق عقیده خود حواله باتش کردند بیچاره خیلی در غم بود خاک عزا بر سر می کند من این عمه را بسیار دوست میدارم که
در اخلاص کیشان صادق الوداد است خرد امن و آغا صاحب از اراده تعزیت دارم اگر اتفاق افتاد از همان راه آمده صاحب همراه بگیریم اطلاع
نگاشته آمد رقعه ۱۰۹ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی من این وقت از سبب قال و منفالی که آسمان دارد دنی نتوانم آمد وقت نماز ظهر
یا عصر می آیم و اگر همین معامله است مجبورم و از ذالی در برزه که پیش نهیم است هفت کیله و چهار نارنگی بصحابت رستم اینجا باید نشاند

وباقی باطفال باید داد کیله را شما هم بچشید میگویند که کیله کوچک بنگالی الاصل خیلی لذیذ میشود و آینده هرچه ازین قبیل
بیاید و من در خانه نباشم شما مختار صرف کردن آن هستید حاجت باجازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم که اگر چیز مطبوع
خوش طعمی خواهد بود حصه من خواهید گذاشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد از وهم برای من خواهید فرستاد یا نگاه خواهید داشت
زیرا که انچه میدانید که مرغوب طبع فقیر است از هر جا که بدست می آید برای من میفرستید و بنوید دیگر برای صاحب اینست
که مدتی پیش ازین چهار دیوان فقیر بخانه میرزا جعفر صاحب نقل شده بود از ان جمله دو دیوان برای دوستی فرستاده بودند
و دو تای دیگر نزد ایشان بود ازین دو تای باقی مانده یک دیوان گم شد و یک دیگر در صندوق بوده است که بدست آمدنش از
بعضی موانع پر مشکل بود و آن دیوان گم شده از جای بدست آمد در میان این دیوان بعضی غزلها هست که شما ندارید انشاء الله العزیز
فردا یا امروز می طلبم در دو سه روز نقل آن باید برداشت زیاده خیریت رقعه ۱۱۰ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی اینوقت
آغا صاحب را تکیه و مسند در کار است بحضور قبله و کعبه عرض کرده همین وقت تکیه و مسند حواله آدم آغا صاحب باید نمود که امشب ایشان
خواهند آمد اگر چه یکروز از اول میبایست که آدم بیاید لیکن بهر طور که باشد همین وقت باید داد رقعه ۱۱۱ امروز از هوای گرم رسیده
دعا هم مثل بیدم برهنه نشستن خود چندان دشوار نبود لیکن غسل بعد ازین بلای عظیم است مگر اینکه مثل نی چهار کاه بحضور
آمده بود بندگان قدس حضرت میدانند که من این چیزها را دوست میدارم از راه لطافت طبع یک کلاه من هم مرحمت فرمودند
من بعنایت حضور بعید از ادب دانسته گرفتم چون خودم نمی پوشم برای شما فرستاده ام اگر چه در حق شما هم روا نمیدارم لیکن بهر صورت
نزد شما میرسد خواه بکار خود آرید خواه بکسی ببخشید بهتر اینست که بکسی بدهید رقعه ۱۱۲ از رقعه دیروزه احوال گشتن طالع
دریافت شد همه کم قدر دان روزگار هم سیدان بکه تا الی کوبدریوزه باشند با اولاد خود همین حال دارند اگر چه دولت تعلق
بخت و اتفاق دارد لیکن بظاهر باعث افلاس همین حرکتها میشود دولتمند زاده ها که با اولاد خود این شیوه پیش میگیرند آنها
نیز داخل همین جماعه هرزه جا نه بی ننگ و عار اند بلکه اینها نیز همین حال دارند که اقربای خود حولی بخش و چند درخت را که اشته
جای دیگر میروند و بزعم باطل خود خود را به از شهریان میدانند دیگر آنکه دو روپیه رستم بخدمت می آرد یکی بشاه علی ارباب
باید داد و یکی دیگر بآن مرد زن کور باید رسانید و نهر الفصاحه از شاه کوری طلبیده بودم گفت که در دیده العمر نام نهر الفصاحه نشنیده ام
خواجه امامی را هم میشناسیم هم ایشان عظیم گفتم در نخاس میباشند گفت خدا داند و چه زود آن فقیر که پیش صاحب است هر گاه بهم رسید باز داده باید
رستم کار دیگر و پیش دارد رقعه ۱۱۳ امروز خط برای میر نصیر الدین محمد صاحب نوشته وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود فرستاد باید مسلم
که فردا روانه کرده اید و مسوده عریضه هنوز باصلاح نرسیده بعد مطالعه درست نموده فرستاده خواهد شد معلوم نیست که آیا سید حسین جان
دیوان را رسانیدند یا نه امروز دو غزل دیگر بخیال رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال میرزا خرم بیگ و سیف الله
خدمتگار را نوشته آورده اند با خود بخدمت شما برای اصلاح حاضر میشوند یا مصحوب خدمتگار خود خواهند فرستاد باید دید برای
اطلاع نوشته شد لیکن تامل اصلاح باید کرد اندیشه را بخاطر راه دادن خوب نیست رقعه ۱۱۴ آخوند خواجگان سلمکم الله تعالی
اینوقت لفظ کوز را که با کاف تازی و واو معروف و رای نقطه دار است در برهان قاطع ملاحظه نموده احوال آن باید نوشت
که بمعنی می آید کوز پشت بمعنی خمیده پشت مشهور است و در عوام کوزه پشت میگویند درینصورت یک های هوز زیاده

رقعه ۱۱۰
رقعه ۱۱۱
رقعه ۱۱۲
رقعه ۱۱۳
رقعه ۱۱۴

زیاده میشود معلوم نیست که این های هوز اصل هم صحت دارد یا در عوام چنین شهرت یافته شما نجوبی دریافت کرده خواهید
دوریای لطافت رسید غرض من از تحقیق لفظ مذکور همین صحت و غلطی های هوز است که بمعنی خمیده و پشت با های هوز می آید
یا بغیر های هوز با دیگر معنی سروکار ندارم **رقعه ۱۱۵** خواجه صاحب بلند مکان سلمکم الله تعالی کاغذ دیروزه بعد نقل
غزلها رسیده یقین که نزد آغا صاحبان مخدوم فرستاده باشید و دیشب من و سپاهی گشنیز حصه شما برده بود و در وقت تقسیم حصص اشخاص
شخص سپاهی مجلس کرم سازان مرحمت شده بود دیگر رفته هر دو حصه یکجا کرده شد شما با هم بفهمید هر دو حصه علی الستو بود و ازین مجموع نصف شما
بگیرید و نصف بخواجه اسمعیل خان مدبر بسیار بشاد دلی چهار سی چهل حصه شماست معلوم نیست که خط الله آباد امروز روانه شد یا خیر و
فردا که عید اضحی ست برای یکدو ساعت نزد آغا صاحبان باید رفت لیکن اول خبر باید طلبید **رقعه ۱۱۶** نگارستان صحت شما
مانند نگ ایوان بلاغت سلمکم الله تعالی خط دیروزه که آنهم بمیر نصیر الدین صاحب و بمطالعه فقیر در آمد قرآن به دیده ماند شما که
بسیار خوب نوشته بودید در مقام اول شک واقع شده بود آخر معلوم شد که من در خواندن غلط کرده بودم عبارت شما
صحت کلی داشت و این غلطی که از من اتفاق افتاد از برکات خط زشت آنصاحب است حق اینست که خوش نجانه و نیک
بیشتر خط خوب بجمال لی بصیرتان عیبها میفرماید بسیار کم دیده میشود که منشی بلیغ یا دیگر صاحب کمالی خط هم درست داشته باشد
لیکن چون شما را صناعت ملالی مرکوز خاطر است اگر بطور خود خط متوسط شکسته هم بهم رسانید مضایقه ندارد و دیگر اینکه بعو
صاحب خود بعد سلام نیاز از طرف من بگوئید که نزد بنده یعنی شیهه در بازار بسیار است جناب اسامی را اگر مربی ساختن منظور است
بسازند معلوم نیست که نامه سنگ دیروز شسته آورده بود یا خیر **رقعه ۱۱۷** دیروز زولیها از دیگر چیزها جدا کرده فرستاده شده و
سوای این هرچه بود از خاطر رفت لازمست قهوه و گشنیز می آرد تمام شد این مدعا بنجانه تاج الدین حسین خان صاحب رفتن مضایقه
ندارد لیکن وقت و دیگر باید رفت زیرا که امروز از سبب عید احتمال نبودن ایشان هم بخانه قوی است بهر صورت وقت
دیگر از وقتهای دیگر بهتر است موافق قاعده هر بنده خدا در چنین روز اول برای دید و وادید میرود تا آخر روز بر دوانچه
درمیان ست راحت خود را در آن میجوید مختصر اینکه درین رفتن نرفتن شما مختار آید لیکن رفتن بهتر رفتن می چیست اگر
ملاقات شد خوب است و الا سیری هست و بهتر این ست که یک رقعه کوچکی بدین مضمون برای خانصاحب نوشته و ملفوف نمود که
وقت سوار شدن همراه ببرید مضمونش اینکه داعی نیاز کیش برای تهنیت عید حاضر شده بود اگرچه دولت ملازمت نصیب نشد
لیکن حاضر شدن بدر دولت هم باعث هزار سرور است حق تعالی این عید و هزار عید دیگر مبارک کناد و اگر صاحب خانه آنجا
یافتید رقعه را بخانه رسیده مرخص و بایه خواهید کرد و اگر نیافتید حواله میر صاحب یا میان نجیب الله نامی یا آدم دیگر کرده بیرون شوید
و آغا صاحبان هرگاه بخانه باشند خبر دریافته باید رفت دیگر خیریت بجناب قبله و کعبه عمو صاحب خود از طرف من مبارکباد
عید عرض باید نمود **رقعه ۱۱۸** ازین بنده غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل لوکه قافیتان خردسان و فردستان است
در دیوان بنویسید بعد از آن غزلهای این بنده را ملاحظه بکنید بعضی غزلها تمام نوشته شده است و بعضی از سبب
ناتمام مانده چنانچه برای همین جا خالی گذاشته ام پس شما را می باید که همین غزلهای تمام در دیوان همراه رده اشعار
غزلهای بنده را با آن مقابل بکنید هرچه باقی مانده باشد از روی دیوان بر کاغذ دیگر نقل کرده مصحوب حامل رقعه نزد بنده بفرستید

این قدر محبت نیست دو شعر از غزل زمین نمی‌توانست چنین نمی‌دانست و یک مصراع از زمین دل خود را شناخت بسبیل خود را
شناخت باید نوشت و در غزل زمین نمی‌دانست مصرع اول یک شعر را تغییر داده‌ام شما هم همین صورت بنویسید حاجت
باظهار نیست عند المقابله معلوم خواهد شد **رقعه ۱۱۹** خواجه صاحب من ظاهر لال بیگ را شما طرف کرده اید من از حالات
نامبرده خبر ندارم چنانکه احوال آدم عند المعامله معلوم میشود یا در سفر شما بهتر می‌دانید که مدتی در سفر و حضر پیش شما بوده است
البته تقصیری کرده باشد که نوبت باینجا رسید بعقیده من احمق و نکاری بوده باشد لیکن خائن و دزد نیست مردی است
متدین دیدم خواه آقا هم نیست اگر بد باشد که همین قدر گناه که بحث و تکرار می‌کنی جواب داده اید و اگر این عادت را گذارد مورد تقصیر
نیست او را فهمانیم تا بعد از این هیچوقتی نخورد و اگر سوای این تقصیر شده است که از دل و دست بهر چه بدتر شش آدمها
بسیار اند نخواسته‌ایش داده ولیش سیاه باید کرد و دیگری بجای او باید گذاشت و اگر چنین نیست تقصیرش معاف
باید نمود که آدم قدیم است و راز دار و خیرخواه می‌گوید که مرا بی قصور جواب داده اند گفتم تو غلط می‌گوئی من هرگز باور ندارم
که فلانی بی سبب و حسبی التقصیر وار قرار داده جواب بدهد مفصل این احوال را بنگارید که چگونه است **رقعه ۱۲۰** خواجه امامی سلمکم
الله تعالی چون بخیر و متصل برای دفع حرب عرق لیمو در بدن جذب شد و تب آثار بخار برای عبادت حاضر بود لیکن فصل لیمو
شامل حال شد امروز در غذا پرهیز خواهم کرد دیروز شخصی چند دانه لیموی بسیاری بطریق هدیه پیش من آورده بود قدری برای
صاحب هم فرستاده شد چرا که مال فتوح تنها نباید خورد **رقعه ۱۲۱** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی اللهم یسر
رفیق و گماشته بیا چند که عرضی نشان بخط قاضی صاحب برای حضور پرنور در قلمدان شماست نزد شما می‌آید و اراده ملازمت
جناب قبله و کعبه دارند لازم که با آئین شایسته تقریب نموده جناب والا را بران آماده سازند که نذر الاله نامبرده قبول فرمایند
و این قدر هم ارشاد شود که مادر متقدمه بابو نیا چند بدل سعی خواهم کرد دیگر این که مشار الیه می‌گوید که در مذهب هنود این ایام
میمنت ندارد دو روز دیگر در رسانیدن عرضی نزد مرشدزاده توقف مناسب است دیدنی پرستاد هر روز بخدمت حاضر
خواهد شد هرگاه که نحوست ایام زوال خواهد پذیرفت خود برای بردن عرضی عرض خواهد کرد **رقعه ۱۲۲** پریروز و دیروز
بخانه انشاء الله خان صاحب بسر بردم امروز باز بحضور آمده‌ام دو روز دیگر اینجا توقف است باز مائیم و لکهنو جواهر لال و بیرا
پریروز دو روپیه خرج راه داده بیاندار رخصت نموده شد و خط هم برای دو کس تو بیانیده است لیکن هیچ نخواهد
شد باید دید چه می‌شود و چهار روز خشخاش مالیده بودم امروز دوای دیگر شروع شده این را هم دو روز دیگر سوای امروز
می‌خورم اگر فائده کرد بهتر و الا هر چه تدبیر حرب عمل شما خواهم کرد **رقعه ۱۲۳** از خرد و دان من مسودات فقیر که صاحب
بخط خود نوشته اند برآورده نزد خود نگذارید و باقی را حواله بهیو بکنید و میر امجد علی از خانه شان طلبیده باید گفت که فردا
روز جمعه است بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری بدر دولت سلطانی باید فرستاد و نه خوب خواهد گذشت
رقعه ۱۲۴ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی فیل برای سواری میر شما و خواجه حاجی و خواجه عبد الله سوار شده
همین وقت بیائید لیکن دستارهای سفید همراه باید آورد اگرچه اینجا احتیاج آدم نیست لیکن باز هم رحیم بیگ را در جلو باید گرفت
شب همین جا بسر باید برد و فردا صبحی هم همراه شما نخاس سوار خواهم شد **رقعه ۱۲۵** دیروز که وارد شهر شدم حال مستخشی دیدم

رقعه ۱۱۹
رقعه ۱۲۰
رقعه ۱۲۱
رقعه ۱۲۲
رقعه ۱۲۳
رقعه ۱۲۴
رقعه ۱۲۵

روز پنجشنبه بود در نیم بیگ ... الله شکوه آباد ... و بعد مطالعه عریضه مسرور گردیدم و خطا می‌خواهم ... فرمایش کتابهای
امامیه مثل حق الیقین و ترجمه شرایع سرانجام پذیرفتن اندکی دشوار است زیرا که اینگونه نسخ در همین ایام عزیز شده است بیشتر
کسی نمی‌پرسید و حالا هر کس خریدار این چیزهاست اول کمیاب دوم اینکه گران تر بدست می‌آید مثل مثنوی ملای روم که در بلاد
ایران عصر دولت صفویه بی جدول طلا بر کاغذ ساده بخط آسمی قیمتش شصت هفتاد و هشتاد بود و در وقت شاه سلطان حسین
شهید که ختم السلاطین صفویه است به هشت آنه هم کسی نمی‌خرید و یک روپیه گران میدانستند قدر هر چیز موقوف بر رواج است شنیده
باشید که همایون بادشاه چون بعد هزیمت خوردن از شیرشاه افغان دوباره در اکبرآباد جلوس بر تخت سلطنت کرد موافق
وعده نظام سقا را که وقتی بادشاه را از تلاطم دریا نجات داده بود نصف روز بادشاهی داد و جمیع امرا و اهلکاران تابع فرمانش
کرد نظام برای اینکه یادگاری در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه و اشرفی از چرم ساخته بیارند وقتیکه ساخته شد وضع
و تشریف آنها را در بازار برده بمصرف در آورد و اهل بازار بلا انکار به قیمت اجناس گرفتند خلاصه اینکه این کتابها مثل کتب دیگر بازار
بدست نمی‌آید مگر کسی بطور خود از ناداری یا از راه طمع بشرطیکه دو نسخه پیش خود داشته باشد بفروشد و هر فروشنده نسخه
ساده بر کاغذ سیمی که می‌آرد بیست روپیه یا سی روپیه قیمت آن میکند و میگوید که این نسخه خیلی صحیح و محشی و از نظر مرزا کاظم علی
صاحب شاگرد مولوی دلدار علی صاحب گذشته است حال قیمت این طرف ثانی همگی پانزده روپیه فرستاده نسخهای مذکوره را
مثل گلستان و بوستان و سکندرنامه و یوسف زلیخا خیال کرده فرض کردم که پول دیگر هم خواهد فرستاد لیکن بالفعل ازین مقدار قلیل هیچ
کار بر نمی‌آید به کیف من از هر ریکه شما نوشته اید بچند کس گفته ام که ازین نسخها هر نسخه که بهم رسد باید آورد و شخصی از بزرگان دین
اقرار نموده بود که نسخه صحیح محشی از نظر خود و هم دیگر بزرگان گذشته را می‌آرم اینقدر گفته سکوت ورزیده است هر گاه مکرر میگویم و
اشتیاق مشتری براو ظاهر میشود سی روپیه یا چهل قیمت آن خواهد کرد چون دلال و بایع هردو صادق و از بزرگان دین اند
و در تکرار قیمت تکذیب شان لازم نمی‌آید پس میباید که بلا حجت هر چه طلب نمایند بدهم نه از قیمت آن کم میتوانم کرد و نه واپس
میتوانم داد زیرا که در هر دو صورت خود هم ذلیل و بی اعتبار می‌شوم درینصورت چه باید کرد بحث مشکل است و قاضی صاحب
هم مجبوراند پیش ایشان یکدو نفر از شهر برای درس می‌آیند آنها با این کتب معرفتی ندارند لیکن بطرف ثانی هیچ نباید
گفت هر گاه نسخه به قیمت مناسب بدست خواهد آمد اطلاع کرده خواهد شد از زر قلیل فرستادن خریدار دل می‌ترسد که
مبادا کتابی به پانزده روپیه نگیریم و در نظرش مال حالی به روپیه باشد و تصحیح دیوان انشاء الله خان بالفعل بر دست ممتنع ازین سبب
کاتب هر آنچه نوشته است با اصل مقابل نیست و دیوانیکه نزد مصنف است غلطی پر این دیوان است مگر تصحیح آن در حالی صورت
امکان دارد که مسوده [illegible] میرزا احمد [illegible] میان صندوق است بیرون آید و میرزا عمر [illegible] بعد در آن [illegible] و این هم
زیرا که خانه میرزا احمد از خانه خاکسار [illegible] و گاهی می‌آید زیاده از دو روز نمی‌ماند و سوای این ازین جهت که چند روز
نفث الدم که در سرفه خون بر می‌آید داشتم و [illegible] نحیف و نقیه شده است از باعث آن شدید اطبا هم او را از تحریر و مطالعه شدید
مانع میشوند و تصحیح کتب که تعمق نظر ضرورت [illegible] بند و پس مجبوری دیوان بعد درستی جدول و طوریکه است بخدمت خواهید رسید و از
حرکتیکه شما بجای خود و [illegible] شهر [illegible] دل بسیار خوش شد اگر [illegible] ضروری [illegible] مهمات [illegible] دارد [illegible]

آنوقت البته مانع این عمل میشوم و در عالم بیکاری از خوردن و خوابیدن هزار درجه همین بهترست چون مطالعه تعلق بشوق دارد
بقول استاد که میگوید مصرع شوق در هر دل که باشد رهبری در کار نیست + حاجت استاد نیست هرچه هست
خود بخود در شما منکشف خواهد شد و در عالم بی شوقی اگر صد بار پیش من می‌آمدید باز هم فائده نمی‌داشت بالجمله ایطای
جلی همان ست که سوای روی دران تکرار حرف زائده باشد اگر بعد دور کردن آخر و حرف زائد مصرع ثانی همان باشد
که در مصرع اول ست قافیه ازین عیب پاک ست مثل شفیقان و رفیقان و الا ایطای جلی دارد چون عزیزان و رفیقان
چه بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد و همچنین خندان و نالان ازین سبب
که درینجا الف و نون صفت فاعلیت ست هرگاه دور کرده شد خند و نال باهم قافیه نمیشود و خندان و پنهان و رفیقان
و پنهان و خندان و رفیقان هیچیک ایطای جلی ندارد زیرا که پنهان یک لفظ است الف و نون آن زائد نیست و در خندان
الف و نون برای فاعل و در رفیقان برای جمعست پس هر دو باهم متحد نیستند از هم متغایراند لیکن اینجا دو مذهب است
بعضی برانند که خندان و رفیقان نیز ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائد اگرچه در هر دو مصرع جدا جدا هست لیکن چون
زائد افتاده است بعد دور کردن حروف زائده از هر دو مصراع هر دو روی از هم جدا میشود و درینصورت ازینهم اجتناب ضرورست
و پاره بران رفته اند که زوائد در هر دو مصراع جدا جدا در کار نیست اگر باهم متحد اند البته ایطای جلی نامیده میشود و اگر باهم
متغایر اند هرگز ایطا نیست و شاگردان را همین قافیه است که مشابه ایطای جلی باشد تمام شد این حکایت هم آقا صاحبان
مکرم سلام و اشتیاق می‌فرمایند و تاج الدین حسین خان صاحب از چهارده روز بلکهنو تشریف آورده و در بار حکیم مهدی علیخان
می‌گذرانند شاهرة ایشان سه صد روپیه مقررست یکقسط پیشتر داده بودند که در قرض میر صاحب رفت و دو قسط دیگر که از باعث
نبودن شان در شهر تا حال بدست نیامده بعد سه چهار روز هر دو یکجا گرفته میشود و بعد ازان باهم در ولایت علیخان خان
موصوف چون زین و زیبا هیچ ندارند و از قدیم با دوست و سخی ست از شرم جواب خط شما نمی‌نویسد لیکن در معامله و
تکمیل و مال مرحوم ضرورست خط آمدی مرزا ابو المحسن خان فرستاده جواب آن در لف خط خود باید فرستاد رقعه ۱۲۶
مخفی نماند که دیروز که سلخ رجب و روز یکشنبه بود خط شما که مرقوم بست و سوم شهر مذکور بود رسید و هندوی ده روپیه
دیروز که غره شعبان بود و بعد وصول رسید بشیب میر نیاز علی آمد که خدا احمد هر دو بیل حضور و پنج اسپ یکسیاسیان
و النکها و ساز عربی و روشن چوکی از اینجا بخانه میر موصوف رفته بود و او را از انجا بالمباس که خدا یان آن همه از راه نخاس
بجهانی آورده‌ایم خواجه عبد الله از باعث بیرنگی مزاج سوار نشد داعی و میان حاجی و گنگا رام بر یک فیل دنبال اسپ نوشته
بودیم دیروز از حضور هم خلعت و مرحمت شد تمام شد این احوال حالا حکایت دیگر این ست که چون جد امجد شما را با اطفال
محبت بسیار است و تمامی بچه‌ها با خواجه وزیر صاحب انس گرفته و ماندن ایشان از سبب تشریف داشتن جناب
والد ماجد شان بجهانی اتفاق افتاده و انجا همه اطفال بی آرام و در یاد ایشان بودند و ازینجا این صاحبان از
نیامدن آنها حالت منغص بل نشستند ناچار بنابرین گذشته شد که محسن محتشم اطفال عمره ما را همین جا بیارند چون
ممکن نبود که محسن بی مادر خود بماند مادر شانرا نیز آورده و محتشم را نیز که مسکین بی مادر است و زنی که در پرورش او می‌باشد

رقعه ۱۲۶

میباشد همان بجای دایه و عاشق اوست بانمان نگوید همین جا آورده‌اند چون نظامی و اسحق هم دربلی مادری شریک موتشیم اند
آشنا نیز باز نانیکه در کنارشان بزرگ شده‌اند از شهر بهاونی نقل کرده‌اند حالا انده اطفال سوای محمد میرکه بود برسار کوه دیگر
مکانات او نیز همین جا خواهد آمد و در حویلی نخاس کسی نیست زوجه میر عبدالله از روزیکه اینجا برای دیدن والده خود آمده است
ولش رخصت نمی‌دهد که در شهر بیاید هر دو دختر عموی او وسط شما نیز در شهر آمده یکروز اینجا هم آمده بودند آنچه از احوال محمد حسن شنیده بودند
و اخفای محبت خود باو کرده‌اید یعنی چه آیا در دنیا کسی هست که محبت با فرزند خود نداشته باشد بر انسان چه موقوف است
که حیوان با وجود بی‌نصیب بودن از عقل فریفته بچه خود می‌باشد بالجمله محسن و احسن هر دو برادر بخیریت هستند و دیگر اطفال آنکه
که شما گذاشته رفته‌اید یکیک بفضل الهی در زیر سایه عاطفت جد امجد شما شب را بروز می‌آرند خاطر شریف از این رهگذر
جمع باید داشت و بر شکوه آباد موقوف نیست اگر آقا بکابل نفرستد باید رفت رحمت خدا بر حوصله و همت شما کار مردم غیور
همین است این عادت عادت پیغمبران است که بی رنج و محنت نان بزرگان خورده در یک مکان میگویند باشد که اگر سوالی
قبل از پیغمبری بدست آید صد بار پیاده راه رفتن به انسان است نقشه زمین و مکان نو باین صورت است که از دروازه اول
تا بدروازه دوم یک قطعه زمین است که وسعت آن یک و نیم برابر بلکه دو چند صحن بیرون حویلی نخاس است یک حویلی معقول
در آن طیار میتوانند شد چون در خانه زنها از خواجه جان رو میگیرند شاید برای خواجه موصوف همانجا حویلی تعمیر کرده شود
از دروازه دوم تا کنار چاه قطعه زمین صد ذراع در طول و هفتاد ذراع در عرض خواهد بود عمارتها جدا جدا بر همین زمین ساخته
خواهد شد و از کنار چاه تا دیوار احاطه تمام زمین مذکور قطعه زمینی است اما در نشیب بقدر ترنیم زینه طول آن از صد ذراع
بیشتر و عرض پنجاه ذراع بوده باشد این قطعه تمامش باغی است دو باغبان هم برای درستی آن نوکر شده‌اند
بالفعل پانصد درخت گلاب و ششصد درخت بیله و موتیا در آن جو داشته انگور هم از قسم حبشی و سفید دو عشر قریب شاداب
درخت همچنین درخت چنبه و مولسری و دیگر نهالهای میوه حالا خریده‌اند و سوای این [illegible] نقول و ریاحین همین بنا
خالیست تمام شد طول و عرض زمین مذکور که پانصد روپیه بر دیوارهای احاطه آن صرف شده و هنوز سوای [illegible]
و تیتهای بوریا که برای پرده محل سرا ساخته‌اند مکانی ندارد و بعد برسات البته مکانهای متعدد تعمیر خواهد یافت خدا کند که
روانگی شما به پهنچ صورت بندد لیکن شما را سعی در رضامندی آقا مناسب است هرچه مرضی صاحب واله جاه باشد بعمل باید آورد
تا حال آنچه شما با صاحب الاشان گفت و شنید کرده‌اید همه معقول و مربوط بوده است آینده هم خدا فضل خواهد کرد
مرهم و بیش مشاهره هیچ موقوف نیست تا قوت در بدن است نوکری باید کرد که تا [illegible] باز و عجب [illegible] دارد الواقع
ابوالحسن خان مرد خوبی قرادم سیر چشم صاحب تقوی فیقی است و دوستی با وضایع نخواهد شد رقعه بنام مرزای موصوف در همین
خط ملفوف است باید رسانید باید دید که خانصاحب کی بحضور می‌آیند خدا کند که زود بیند تا مقدمه شما یکسو شود [illegible] که من از
استقلال شما خیلی تنگ کرده‌ام زیاده خیریت

رقعه ۱۲۰

بگلبرگی قلم و برعت قهرمان ملک الدعت سلمکم الله تعالی
سلام شوق سوگند اشتیاق واضح باد که رقیمه الوداد محرره [illegible] شهر حال راسخ مفاوضه مخدوم مکرم خواجه [illegible] امین
انحرافی النسب سمرقندی الموطن که نشو و نمای ایشان از خاک فرغانه است متضمن صحبت عافیت جمیع حمدان

در جواب سطور مرقومهٔ فقیه عالیه سای کاکل پوهوا گردیده چشم نگران را مایه وار روشنی گردانید سبحان الله شما بفارسی خوش تاج

ثانی سلاست الفاظ ترکیب پیراستن طرفه کاری ست الهم زود ال زحالا که طبیعت شما بسیار خوش شد در تمام خط هیچ غلط

نبوده ست الا دو جا این غلط را غلط نمیگویید بلکه خطا باعتبار کثرت و شهرت است و آن مثلیست که شما از ارشمیدس و بطلمیوس سا

که حکیم زبردست بوده اند مثل جالینوس بقراط و ابو علی دانسته معالجه را بآنها منسوب ساخته بودید هر چند این هر دو کس در

طب هم مهارت تام داشته اند لیکن از کثرت مزاولت در فنون ریاضی مشهور بهندس و هیاتی شده اند و اقلیدس نیز همین

حال دارد آینده احتراز ضرور است این سقم سقم عبارت نیست بلکه غلط در تحقیق احوال واقع شده بالجمله درین روزها

اکثر پلو برنج و دماج و بیلدرچی بحضور به نور از طرف جناب عالی می آید و کباب و قورمه و آب یخ که خورده میشود یاد می آید

و جای شما سبز و سیر و تماشا هم لطف دیگر دارد میخورم که این گونه کیفیت گاهی گاهی بعد سالها در شهر نصیب مردم میشود و بعد

مسافت روز کوچ زیاده ازین نیست که از حویلی شما تا بلسو یج کند رفتن و آمدن و اگر زیاده ازین اتفاق افتد از خانهٔ خود

بهنومان رفتن و آمدن تصور نمایید و دیگر ابلیس علیه السلام آدمی ست افیونی هیشه مثل شیخ محی الدین عربی علیه الرحمه با عالم قرار سر

و کار دارد و پنج سفر را طبع رسانیده طلبش بر بنی تا به جای خود نشسته ارسطوی زمانه است هر روز تخم تدبیری میپاشد لیکن کاه

نوبت بمرور نمیرسد خلاصه که بیچاره اسیر اختلاط خوبی دارد و دیگر اینکه پریروز یک خط دیگر آهی عمویی شما نوشته در ڈاک

رسانیده ام یقین که رسیده باشد یا برسد و همان خط سطری چند برای شما هم هست ملاحظه خواهید کرد حالا از طرف عبارت

شما خاطر فقیر جمعیت لیکن اندک خط پیدا باید کرد که روبرای تحصیل همین عمر ست وقتیکه خط پیدا شد خط کجا و بدانید که بهترین

علوم علم تحصیل معاش و بهم رسانیدن ترفع در امثال و اقران ست خوشا بخت فرزندی که نبود ر باز و حق والدین را ادا نماید

از اطوار شما می بارد که چیزی خواهید شد بهر حال زفارسی حرف زدن دست بر نخواهید داشت که این دولت نصیب

هر کس نمیشود دیگر چیزها از کتاب حاصل میتوان کرد و این بغیر صحبت دست نمی دهد هر چند مشکل ست برای شما آسان

است زیرا که تسویدات شما همه مطابق روزمره است آنچه در خطوط می نویسید همین در حرف زدن بکار برید حالا هم فارسی

شما قابل مذمت نیست این قدر هست که کم حرف میزنید و در اثنای حرف زدن دم بتو میشوید این خوب نیست روانی

از همه چیز بهتر ست امروز درینجا مقام بود فردا ما هم و کوچ پیشتر زیاده خیریت **رقعه ۱۲۸** مسیحای مضامین مرده

و نشاط فزای طبایع افسرده حریر قدرت فرزند بلاغت سلمکم الله تعالی بعد سلام و اشتیاق فارغ از حد و نهایت

واضح باد که رقعهٔ محبت شمیمه مرقوم بیستم شهر حال متضمن صحت و عافیت بیان بیوانگی و هرزه جائی شخص معلوم به عبارت ترکیبه

حلقهٔ طوق کمر وصول گردید خاطر مشتاق را نشاط که طول گرش مبطل تناهی ابعاد باشد ارزانی داشت ایزد تعالی باین یاد

آوریها طیب اوقات نصیب کند امیر فلیغم الکیشی یوکون لار دو تلمه بولوپ و زهره کیم قیلور اندیشه سیز قیلور برکون

بو ایش لار بو بالیق درین چیقماقی بی نابی بو لغامی لارینکا کیم کته کیشی بو کیشی و بن کوپ تنغور ابر ورد عبارات شما

بزبان اتراک همه خوب بود و صد آفرین و هزار مرحبا لیکن چون هنوز مشق آن چنانکه باید ندارید بعضی صیغها

غلط واقع شده بود و این مضایقه ندارد می شود در رفته رفته صاف تر خواهد شد حالا هم از میرزا فضل بهتر بود و بنازم

رقعه ۱۲۸

بنازم عرق ریزی عموی شما را که چه قدر زود تر شما را باین زبان آشنائی داد بیغا لمه ریب پنهان از تاثیر باطن اشراق مواطن
آن غواص دریای عرفان است والا مردم استخوانها درین راه شکسته اند و سر منزل مقصود را بلد نگردیده اند بالجمله امروز که بیست و
سوم ماه است بملاپور رسیده ایم و فردا بسرپور میرسیم و خط شما دیروز بملاپور نام مکانی رسیده حالا از دو منزل شیر هم نیست
و بعد ازین هم نخواهد بود و شیر اگر برآید تعجب نیست لیکن بحوم خوردنی از قسم آهو و پاڑهه کجا شاید بلید رجی و دراج بدست آید دیگر
آنکه بخدمت والد ماجد خود از طرف من بعد سلامها بگوید که زود تر در وقائع نعمت خان عالی خوض بکار برده قطعه هجو ایرای که
مصرع اولش این است مصرعه ایوای چون کنم که ایرای شد سقط + و قافیه حساب کتاب ردیف کرده واقع شده بر آورده کاغذی
بخط نستعلیق قطع نظر از زشتی و زیبائی آن بنویسند و آنرا در خط خود پیچیده زود تر بداک برسانند که در لشکر من بسد شیر خم علی بخدمت
ایشان یعنی قاضی صاحب متضمن همین مطلب نوشته ام محتمل که رسیده باشد و ایشان هم جواب آن بقلم سپرده باشند تازه اینکه پیش بریروز
یک شیر دیگر و قلاده میرزا مهدی علیخان صاحبزاده اصغر علیخان نوع جناب عالی تنها بدست خود شکار کرده آورده بودند حملی
بست نه شد تمام راه که می آیم بچهای شیر در پنجرهای چوبین می خروشند یک بچه را جناب عالی بحضرت صاحب عالم نزد وعده
کرده اند بلکهنو که میرسند می دهند ایشان در موسم زمستان محتمل که نزد حضرت خدیو آفاق روانه فرمایند مگر آنکه چون
خط تمامی رسید سواری جناب عالی از شکار مراجعت بخیمه کرد و یک شیر کلان بر فیل ما بود حالا سی شد و بروایت بعضی
سی و یک لیکن شیر امروزی کلان تر از همه شیرها و سخت رشخندی بود یعنی هر گاه گلوله از فیل خورده از جا در آمده روبروی
فیل حضور نشست و بتهور تمام حملها می کرد لیکن طاقت حرکت نداشت آخر تکیه ها از جا طرف بر و باریدن گرفت و در دهن
گرفته انرا شولیده میساخت و می غلطید و می خروشید خلاصه اگر جناب عالی را موئم الاشبال بگویند می زیبد زیاده خیریت

رقعه ۱۲۹

مخفی نماند که خط بهجت نمط موافق معمول دیروز که هفدهم رمضان بود یکپاس شب رحویلی قدم شما بمطالعه
در آمد آنچه نوشته بودید که غلطی در دو لفظ از باعث تعجیل بعمل آمده نه از بیخبری یقین است که چنین اتفاق افتاد من هم
اند اول همین نوشته بودم لیکن مرا باین چیزها سروکار نیست اگر شما تمام برهان قاطع و صراح در سینه داشته باشید کمالی
برای صاحب حاصل خواهد شد البته چون میانه من و شما محبت و عالی است لهم خوش میشوم لیکن اگر شما خط خام که نویسندها در
بازارها می نویسند بنویسید باز هم تنگ نمی آیم آنچه من ازان مسرور میشوم آنست که زری و شوکتی و نامی در چشمان پیدا بکنید و اقربای
شما چیره خوار و محتاج شما باشند یا طالب علم و فاضل هستند که بگدائی نان میخورند و از عادات بد مطعون خلق خدا می شود پس
لیاقت و رشادت و بزرگی انسان موقوف بر صفات حمیده اوست که آن رحم و کرم و خلق خوش و مروت و فتوت و جود و احسان
به چشمان کردن و خود ممنون یکی از اقربای خود نگردیدن و دیگر امور غیرت است شاه پیری مادر قحبه که جهانی را مسخر کرده همین صفات
پسندیده این حکم چاپانه داشت لیکن زن جلب مکر و فریب بسیار میفروخت و روزهای ماه مبارک تا امروز که هیجده روز شد بخوبی
گذشته باشد آنچه باقی است آنهم بآسانی خواهد گذشت بالجمله خدا کند که زود از صاحبان نوع بزود نوشته برسد که شما هم بجاهای خود روانه شوید
وقت حصول اطمینان هر کتابی که در کار خواهد شد ازینجا خواهد رسید خاطر جمع باید داشت لیکن وقت فرصت از کار سر رسیدن کتاب و سه چند شدن
ملن چیزها مضائقه ندارد و بعد تشریف بردن پرگنه یکه دستور العمل من هم ازینجا هم فرستاده حیله کاغذ ایرن سرکار هم بشما خواهد رسید لیکن باید دستورالعمل

در بعضی جاها و بعضی ایجان بکار نخواهد آمد حالا بهمین قدر اکتفا می‌کنم که خرد و بزرگ در حویلی نو تعمیر و حویلی قدیم بصحت
و عافیت اند آنچه دیگر نوشتن آن ضروری خواهد بود بعد ازین خواهم نوشت این وقت سخت تشویش دارم سبب
تردد این که مزاج آقا صاحب سراپا لطف و احسان آقا محمد صادق خان صاحب سوای این دیگر چه نویسیم که تا آن درجه
علیل است که اگر این بار سلامت باشند و جان بر شوند یقین من خواهد شد که صد سال بلکه بیشتر دیگر زندگی خواهند کرد شما هم دست
بدعا باشید آنچه بر دلم می‌گذرد من میدانم چون همدردی نیست این احوال را که گویم پس پریروز عجب روزی بود که ما همه
مایوس بودیم لیکن باز بهوش آمدند و سوز نفس هم بر طرف گردید امشب زیاده از آن شب بود امروز از طرف شما بندگی که گفتم
پرسیدند که کیستند و خود بخود گفتند که میرزا امامی پسر خواجه قاضی خان است و باز گفتند که بیشتر خود به سیاه اینجا می‌آمدند
حالا شاید درین شهر نبوده باشند پریشب در حویلی ما آمده بود لیکن بالا نیامد این قدر که من نوشته ام در چار گهری تمام
کرده بودند و آواز ایشان با وجود بردن گوش مقابل دهن شان بگوش من نمی‌آمد از ده سخن یک سخن بدشواری بگوش میرسید
و بدقت فهمیده می‌شد عمل ظاهر برای ایشان حکیم تجویز کرده بود قبول نکردند لیکن دو سه ست که خود بخود در عالم غشی
آمد تا امروز همان باعث زندگی شد برادر خدا کند که این مرض زود تر جاق شود مرا این خیالات دیده عجب المی است که ناگفته به لیکن
چه باید کرد که این امر باختیار کسی نیست امروز روز مسهل ایشان است دو آدم نشانیده برای ضرورتی در حضور آمده ام اگر
مسهل عمل بکند و چند دست اجابت می‌شود امید صحت است از لاغری و نقاهت چه گویم هرگز شناخته نمی‌شوند خطی درین
مقدمه زود تر برای آقا ابوالحسن صاحب که از فرط محبت زیاده از ایشان در بلا گرفتار اند باید نوشت احوال مرض نه بلکه تقویت
که شود زود و بهتر زده اند این است بعد ازین هر چه صورت می‌بندد نوشته خواهد شد امیر صاحب هم ازین سبب بار مغموم اند
پریروز امیر صاحب و دیروز قاضی صاحب هم آمده بودند امیر صاحب را گمان میرود که امروز هم برسند در تمام شهر مردم
تب کرده اند لیکن تب ایشان عجب تبی بود باعث اینهمه فساد همین است که ایشان صفرای محفل واقع شده اند این
بیوست را غور باید کرد که چار چار روز در بیت الخلا نمیروند ما ازین میترسیم که مبادا قولنج بهم شود خدا چنین نکند دیگر حالات
که در عالم کرب معاینه کرده ام چه نویسم که تفصیل آن در طومارها نگنجد بس بدیدنی است

رقعه ۱۳

مخفی نماند که خط بهجت
نمط مرقوم ذیقعده از شکوه آباد ملفوف عرضه رسیده مسرور ساخت آنچه از عدم قبول نذر قانونگویان و دیگر عمله کچهری در اطلاع
شخص معلوم نوشته بودید باعث اطمینان گردید نگرفتن نذر باعث مزید اعتبار و ترقی دولت خواهد شد و تحصیل
سنوی بتقریب معلوم می‌شود که باشنده شاهجهان آباد است و اگر از جای دیگر هست در آدمیان ترک شرع باشد
چون او بمبالغه تمام شما را بر کرسی جا داد خوش شد بر مونده هم نشست مضایقه ندارد لیکن در صورتیکه زیاده از یک
کرسی و بچونده هم در آن مکان نبوده باشد اگر مونده هم در آنجا بود لازم همان بود که بر مونده نشینید لیکن ظن
غالب همین است که آن وقت زیاده از یک مونده نخواهد بود و الا شما بر کرسی نمی‌نشستید بهر حال اگر طرف ثانی برضا و رغبت
خاطر کسی را بسر خود هم نشاند باید که عذر نکنید از خود ترفع بر آدم صاحب عزت منع و معیوب است هرگاه طرف ثانی مجوز
شود چه مضایقه از رفتن شما در آن جلسه بسیار خوش شدم در خانه سوای خوردن و خوابیدن حاصلی نیست لیکن حال برای

رقعه ۱۳

برای دیدن شما می‌خواهد و هنوز شاهد مطلوب از رخ نقاب خفا برنداشته قدری از آن تازه به پرگنه رسیده باید تا رسیدن
کلکتر نو وارد وقتی آنجا ها آنجا باید بود و بعد حصول طمانیت ازین امور چند روز دیگر هم آنجا بسر باید برد تا ایام رخصت
در رسد و شما رخصت گرفته اینجا بیایید دیگر اینکه کنور رتن سنگه برای بالکرام با منشی معلوم که در سرکار صاحب احتیاج
کلی داشت برادرانه مربوط بودند اگرچه در آن ضلع میر سید ند عرف تبیاری در مقدمه شما کرده بلبل از انقلاب فلکی آن
بساط برچیده شده یعنی منشی مزبور استعفا داده بوطن مالوف خودش که بنگاله است روانه شد هرچند حکم صاحب آن بود را قعا
کلکتر بدین مضمون رسیده که فلانی چرا بی موجب استعفا نوشته است لیکن نوشدارو پس از مرگ فائده نکرد یعنی تا رسیدن حکم
ناقد طرف ثانی به بنارس رسیده بود من دو کلمه که مشتمل بر ذکر کنور جی نوشتم باعتماد محبت منشی مزبور بود تمام شد این

رقعه ۱۳۱

مطلب جناب مخدومی آقا محمد صادق خان صاحب عالی‌العنایت شانی مطلق حاذق و تندرست اند املا فاتقلم اندر قلم ۱۳۱
پوشیده نماند که در جواب خط شما که چند روز پیش ازین روانه شده وطن عالی رسیده باشد جواب بعضی سوالها از خاطر
فراموش شده بود حالا می‌نویسم این است که قافیه معمول را چون بعمل و صنعت حاصل می‌شود استادان قدیم معیوب
می‌شمردند و حالا در متاخرین داخل صنعت گردیده و قدغن نموده اند که در غزل زیاده از دو قافیه معمول و در قصیده زیاده
از چهار نباید آورد و لیکن کسی بر این عمل نمی‌کند در غزل زیاده از پنج و شش می‌شود و در قصیده زیاده ازینهم الحاصل قافیه
معمول ترکیب دو لفظ یا دو جزو لفظ حاصل می‌شود و آن را معمول ترکیبی نامند اما آنچه دو لفظ مستقل بهم رسیده مثالش درین شعر
موجود است شعر گر دیو مسخر تو گردد ✤ زین هر دو جهه حاصل تو گردد ✤ چون در هر دو مصراع لفظ گردد به طریق تجنیس قافیه
شده و گردد در مصرع اول ترکیب رد لفظ حاصل شده و در مصرع ثانی یک لفظ است لهذا معمول ترکیبی خوانند و
شک نیست که گردد در مصرع اول مرکب از رد و لفظ کامل است زیرا که بمعنی اگر حرف شرط است و لفظ مستقل و رد بمعنی بهایم
و سباع چون اسپ و شتر نیز لفظ کامل و آنچه ترکیب دو جزو حاصل شود مثالش این است شعر کی در بیابان خلق تشنه یافت
بردن از زمین در حیاتش نیافت ✤ ظاهر است که تش جزو لفظ حیاتش است بر الفظ نیست که معنی داشته باشد
و نون مفتوح که از نیافت گرفته شد آن نیز لفظ مستقل نیست که جداگانه بیاید بلکه جزو این چهار لفظ است که اینها بذات خود
مستقل و لفظ کامل اند و جداگانه می‌آیند یعنی نه و نه و نی و نی درین صورت قافیه ترکیب پذیرفت به دو جزو لفظ مثال
مستقل بودن نه شعر چراغ روی ترا شمع گشت پروانه ✤ مرا بجان تو از حال خویش پروانه ✤ نه در مصرع
ثانی نیست آمده و آن لفظ کامل است و نون فقط تنهائی آید همراه فعل ماضی چون نرفت و فعل مضارع چون نمیرود
استعمال می‌یابد چون میم نهی که خصوصیت بنهی دارد مانند مکن و مرو درین مقام شعرا و اهل کتاب همیشه میم آرند
و در روزمره اینجا هم نون می‌آید نکن و نرو می‌گویند مکن و مرو در روزمره زبان کم است لیکن اگر کسی در شعر بیارد
از عجب اوست تمام شد بحث معمول ترکیبی باقی ماند تحلیلی آن بتفصیل نوشته شد بگیر چه عمرو و موت بما
گونه است یکی حقیقی مقابل مونث مانند جمیع زنان مانند چادر زبیده و حادث هند دوم تقدیری مانند دار و ارض که نجاة
عرب فرض کرده اند تانیث آن در کتب ارجمت آن آمده است که تصغیر این هر دو لفظ اریضه و دویره بوده است

اگر اریض و دو یرمی بودند کر استعمال میکردند پس معلوم شد که اینها مونث تقدیری اند زیرا که در تصغیر مذکر های هوز که آسنا تای تانیث
گویند نمی آید سوم مونث معنوی و آن منحصر است در لفظیکه آخر آن الف مقصوره یا ممدوده بیاید مانند حمرا الف ممدوده و حمرا الف
مقصوره لیکن این تانیث در غیر ذو العقول منحصر است اگر علم کسی از ذوی العقول باشد یا صفت آن پس مرد را بطور مستعمل
خواهند کرد و زن را بطور ثانی مانند موسی علیه السلام که زن وزن است چه ضربت موسی درست است نه ضربت موسی و
مثل عذرا که نام محبوبه ایست و اینجا ضربت عذرا خوب است ضرب عذرا این مثال مثال علم بود مثال صفت مانند حبلی
باشد که زن حامله را گویند و مونث سماعی محصور نمیتواند شد لیکن بحسب ظاهر چند لفظ دیده شده و آن اینست که اعضای بدنی
آدمی چون چشم و گوش و ابرو و بینی و دست و پا و غیر آن همه مونث باشند و شمس و هر چه بامعنی آمده و فردوس و هر چه مرادف
آنست و باقی چیزها موقوف بر دیدن کلام شعرای عرب بالغت است در مونث معنوی اگر کسی ضمیر مذکر هم بیارد غلط نیست
چنانچه در کلام الهی الفلک المشحون وارد شده چه فلک معنی یک کشتی و کشتیها آمده و در هر دو صورت مونث است پس صفت
آن مشحونه می بایست دیگر هر جمع عربی و رای جمع ذوی العقول حکم مونث دارد مانند قامت الرجال لیکن قام الرجال هم درست است
من فرق این مراتب در قانون مجدد بخوبی بیان کرده ام و آنچه متصدیان و امثال شان مینویسند همه غلط و پوچ محض است
لیکن اعتراض بر نوشته آنها نمیرسد مگر کسی که با دهشت مفرط بهم رسد اگاهش باید نمود بلکه خود هم در کچهریها هرگاه قانون نامه یا
روبکاری نوشته شود بهمان دستور که مروج آنجاست باید نوشت زیرا که اینگونه عبارتها در کچهری صاحبان عالیشان از فارسی
و عربی رواج پذیرفته است و بخاطر آنها همین منقوش شده در ینصورت کسی را که خلاف آن یعنی صحیح بنویسد بیخبر محض میدانند
مجبور اطاعت قوم باید کرد و هرگاه رنگ تحریری برای اصحاب فهم و ذکا و آشنایان کتاب و صاحب قدردان بر تحریر
و محققان سنجیده شود از الفاظ غلط و مشکوک و سقیم احتراز ضرورست تمام شد این مطلب حالا بشنوید که علم هر کس که حاصل شده است
از فیض مطالعه کتب است در مکتب و مدرسه آنچه خوانده میشود قطع نظر از ینکه یاد بماند بفهم کسی درست نمی آید پس صاحب شوق را
لازم است که عند الفرصه با معان نظر کتاب را ملاحظه نماید البته بعد مشاق فائده دست می دهد این نیست که درخت محنت بری
ندهد زیاده خیریت

رقعه ۳۲ استند بعضی فصحای صفاهان بیگلربگی دار السلطنه براعت و رجحان سلمکم الله تعالی
بعد تزیین صفوف فنون عبارات بدسته قزلباشیه الفاظ رنگین قدمبوس معنی اشتیاق تازه و آرزوهای بی اندازه در
میدان قرطاس تفلیس مدار جولانگاه افراس فوج دریا موج بیان میسازم که دیروز که بیست و هفتم شهر حال و از چهار روز
بیت الشرف آفتاب سعادت یعنی فرودگاه لشکر ظفر منظر جناب عالی دام اقباله ارض نثیاره بود امروز هم دائره دولت
همین جا شرف افزای قرب و جوار است فردا باید دید لیکن غلبه برای مقام است غیرت بیاض فرزدق و حسان و رشک
سبعه معلقه شعرای بلاغت نشان مکتوب محبت اسلوب از اول تا آخر مرغوب جاذب القلوب کان کل سطر منه و سق یجذب
قلوب المشتاقین بعد نصف النهار که چاشت کرده دراز کشیده بودم بتوسط چپراسی هندی یعنی هرکاره و ڈاک رسیده اوقات
را خوش ساخت **مصرعه** ای وقت تو خوش که وقت ما کردی خوش **مه** عبارات این صحیفه لیاقت
تحسین و آفرین داشت جزاکم الله فی الدارین خیرا و خطوط دیگر که در آن پیچیده بود دیده هم دیده شد جواب خط

خط والد و عموی شما دیروز بتحریر در آمد و جواب خط صاحب موقوف بر امروز بود ازین جهت که یکی از دوستان
صدر الدین محمد خان آشنای والد شما می خواست که خطی از طرف خود اسمی خان مشار الیه نوشته بمن بدهد باین توقع
که راقم حروف آنرا در لفافه خط خود روانه سازم بالجمله از صبح تا این وقت که دو پهر از روز [illegible] انتظارش بردم چون دیدم [illegible] مجبور
ارسال آنخط را بروز دیگر حواله نمودم دیگر احوال بدینمنوال است که امروز هم خبر رسید که ستاره ایست دو سه روز حرکت [illegible] نمی آید باد در نظر
نیز محسوب شده بود امروز ده باشد صبحی که جناب عالی سوار شده بجنگل تشریف بردند قریب لشکر شیر اجل گرفته دوچار شد دیگر کله
رفل بزمین غلطیده چگونه زنده بماند که مقدار گلوله هم قریب نیم پاو است یا کمتر ازین باشد خدا داند و بنفس الطبیب علیه السلام [illegible]
از رفتن باز داشته بود محتمل که رفته باشند و آنچه نوشته بودم که همیشه فارسی حرف بزنید غرض این بود که هرگاه صحبت با عمو
صاحب خودتان خواجه امیر خان دست دهد آنوقت هرقدر که بگویید فارسی بگویید لودر تمام روز یکساعت بیرون بیایند و تمام
روز در خانه باشند و بر خواجه امیر صاحب چه موقوف است با جد امجد خود و عمو صاحب کلان هم همین معامله داشته باشید و باید شما
این بینید که از راه تعنف با شما حرف نمیزند بلکه شرم بسیاری که دارد مانع او است آمدم بر مطلب دیگر مثل ستاره که از [illegible] خیمه گاه [illegible]
پر نور هست عجب تماشای و طرفه آب و تابی دارد که وصف آن بزبان ادا نمی توان کرد مانی قلمی باید که نقشه را بکشد حضرت صاحب
عالم بهادر دام اقباله العالی بتاریخ جناب عالی نقشه این زمین را با سواری نواب صاحب ممدوح بر ورقی کشیده اند لیکن هنوز
کرده است در لکهنو بر ورق دیگر درست نموده پیش طرف ثانی خواهند فرستاد دیگر خیریت رقعه ۱۲۳ شمع شبستان
روشن بیانی و دری سما [illegible] دامت النعم الله علیکم بمدارج ابلغها بعد سلام مسنون و اشتیاق روز افزون واضح و لائح باد که فقیر
یاد ندارم که هیچ خطی از شما درین سفر رسیده و جواب آن بتعویق قلم مانده باشد آخر خط امروزه شما که بست و دوم شهر حال
بود [illegible] می نمود که جواب خطی رقم زده کلک بلاغت شما بتاریخ چهاردهم ماه مذکور اسمی فقیر آمده بود الصاحب نرسیده غبار تردد از
من صورت این است که بتاریخ مقدم [illegible] خط اسمی خواجه امیر خان صاحب اتمام کردم و از لفافه فراغت شد آمدم از حضور پر نور
رسید که بر سر [illegible] خوان نشسته فقط شما [illegible] گفتم خوب است عرض نکن که فلانی برای استنجا رفته است [illegible]
سوای این چاره ندیدم که فوری کاغذ از تخته بریده دو سه سطری که همان وسی جواب خط شما باشد نوشته توی لفافه خط
خودم که اسمی عموی شما بود گذاشتم شتابان آمدم بدیر آن [illegible] انشاء الله خانصاحب [illegible] گم کرده [illegible] اگر من ده با
خط بنویسم و شما از تنگی وقت جواب یک نتوانید من دست از تحریر بر نخواهم داشت و لیکن توقع از شما دارم که اگر من جواب صد
خط باهمال گذارم باید شما شیوه تحریر را از دست ندهید و یک خط دیروز برای شما که بست و سوم و روز شنبه بود نوشته
طرز ارسال نپذیرفت لیکن بر سر نامه از سهو تاریخ بست و دوم نوشته شده بعد فرستادن خط در ڈاک یاد آمد این خط جواب
خط پیروزه شما خوب است و عموی شما خوب شد آنکه از عبارت شما ترسیده جواب خط ننوشتند خط شما بخط والد شما بالعید [illegible]
[illegible] است رحمت در عالم اتحاد کشیده [illegible] من که این قدر خطوط شما نامی نویسم بجناب [illegible] آداب اقتضا و
همچنین بخدمت عمو صاحب کلان شما بگذارش سلام اکتفا کرده ام از همین سبب است که خطوط [illegible] اسمی شما [illegible]
[illegible] بخدمت [illegible] صاحب [illegible] جهان افروز [illegible] پرنور دارا [illegible]

دوالصاحب وقبله دریافت نمودم و عیش من تلخ شد و فتیله انجامی ایام دریافت می شود که چه رو داد و شما سیا
خوب کردید که فصول اکبری شروع نمودید لیکن این قدر میگویم که حواس را پریشان نباید کرد و دماغ را ضعیف نباید ساخت
و فرموده این استاد را منطبق بر انشا نخواهید کرد نشود که آنچه یاد گرفته اید همه فراموش شود و از راه راست کج رفته سر کوچه مقصود
را غلط بکنید دفعةً واحدةً در چاه تنگ و حجت که عادت این فرقه است بغلطید هر چند آدم همین تقلید کسی نمی کند و هرچه
بخاطرش می خورد آن را می پسندد تنگی را ترک نباید کرد این قدر که شما می نویسید مردم استخوانها شکسته اند و باین
مقام رسیده اند و نیز المعنوی خود باید گفت که آدم نزد لیکهراج فرستاده رقعات خود را ازو طلب نماید طرف ثانی هرگاه
رقعه من خواهد دید خواهد داد و احوال لشکر این است که دیروز هم یک شیر کلان شکار شد و امروز منزل ما تیر است پس فردا
آن روی نهر جوکا محط الرحال مبارزان نصرت اندیش رکاب جناب عالی خواهد شد ان شاء الله العزیز القدیر بروز شنبه
داخل لکهنو میشویم و اگر ازین هم دیر بشود روز یکشنبه خود از دست نمیرود دیگر خیریت. **رقعه ۳۴** لوذعی المعی جریر زمان
فرزدق دوران سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق واضح باد که امروز بیست و دوم شهر حال روز یکشنبه است یک شیر دیگر
شکار شد و خیمه بجای خود است هر چند پیش خیمه از دیروز رفته است خدا داند فردا هم کوچ می شود یا خیر دیگر پری می آید
پس تا امروز شش شیر بشمار رسیده لیکن عند التحقیق معلوم شد که هیچ یک ازینها نر نبوده است تا دیروز میدانستیم که
یکی نر هم بود امروز معلوم شد که همه ماده بوده اند اگرچه اینجا در هر منزل سیر و تماشای تازه است و دل شاد و خاطر حاصل
میشود لیکن روز بروز آبهای بیمزه مضعف معده نصیب مردم میشود حالا بجای روی نهر جل ورق استاده است بالجمله خدا حفظ
صاحب عالم و جناب عالی را سلامت دارد که داعی را از دولت ایشان آبهای سرد و نان گرم و لحوم شکاری میسر است و در
مراجعت لشکر اختلاف بسیار است نزد بعضی این است که ازینجا تا مینا دهوریا پور که هوا لطیف هموم ناو به و آتش همه
آب خنطل است رفته از انجا بمحمدی خواهند رفت و از محمدی بخیرآباد رفته از راه سندیله بلکهنو میرسند و بعضی برین که
تا شاه آباد خواهند رفت و نزد بعضی چنین ثابت شده که از مینا دهور برگشته به بهرائچ خواهند رفت خلاصه اگر بهرائچ برفتند
سیر خوبیست دو بار پیشتر هم رفته ام مینا هم بموجب فرمایش والد ماجد شما آنجا هم می توانند رسید میر یوسف علی در
خریدن مینا خیلی اهتمام دارد لیکن چه کند زمین سخت آسمان دور تنها چه طور برود دیگر اینکه عرضه بخدمت ملازمان نواب
محمد سعید خان بهادر ملفوف این خط میر سید بخش علی باید داد که رسانیده بیاید بلکه جواب این عرضه و جواب خط
فقیر از میرزا محمد صادق خان هم طلبیده در خط خود ملفوف باید ساخت و احوال میر علی صاحب را اگر ملیش عمو صاحب
یا والد شما بیاید رسیده باید نوشت که بطرفی میروند و زاد راه سر انجام یافت یا لا تمام شد این خط بخت و دولت
همعنان شما باد. **رقعه ۳۵** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق فهما مخفی نماند که دیروز که غرة ربیع الاول سنه ۱۲۰۲
هجری بود قطعه مکتوب شما یکی دو ذات حیا العالی رو دوین ملفوف خط غلام حسین خان صاحب بسنت آورده تاج الدین حسین
خان صاحب هر دو رقعه فقیر که در آن ملفوف بود رسید لیکن خط میان جیو در آن نبوده است معلوم شد که از دست آن مرد
لفافه از خاطر فراموش شد حالا اگر خط مذکور پیش شما باشد در خط و بگیر همین نزد غلام حسین خان صاحب بفرستید و اگر گم شده است

است بخواجه محمد صالح بگویند که محمد کامل خان بگویند که خط اول صاحب را که تلف شد خط دیگر بهمان مضمون مختصر نوشته بدهید
که بدست آدم معتبر روانه کرده شود هرگاه بیایند در خط خود همچنین نزد خانصاحب متقدم الذکر باید فرستاد تمام شد
این مطلب از اینجا میگوییم که در خط شما لفظ چپر بمعنی قاصد و هرکاره بود پوشیده نماند که چپر شخصی را میگویند که همراه خود احکام
پادشاه برای امرای برد و جاییکه القاب باشد خواه دام ظلکم خواه دام ظلهم هرچه بنویسید درست است و سوای این برای
شخصی مخاطب دام ظلکم و برای غائب دام ظلهم می نوشته باشید ق ۱۳۶ مخفی نماند که دیروز که سیزدهم جمادی الاولی
روز چارشنبه بود قاضی صاحب لفافه خواجه امامی ساکن بنارس نزد من فرستادند در لفافه مذکوره عرضه بنام خواجه
پادشاه خانصاحب و خطی بنام این حقیر و دو خط دیگر باسمی آقا صاحبان مخدوم رافت نشان و کرو کنکارام دین بدنیا فروش
بوده است خط خود را مطالعه در آورده هر دو خط مکتوب الیه جدا جدا داده رسانیده شد جواب از همه بزرگان معروف
این کاغذ است باید خواند از دریافت احوال مرزا هیبکا صاحب سخت الم بدل رسید لیکن چون مرد جواد است
مشکل او زود تر آسان خواهد شد زیراکه اکثر اوقات دیده میشود که آدم سخی و جوان مرد با فلاس رسیده است و دفعتهٔ
بیرون از وهم مردم در رزق برای او چنان وا می شود که صدها از یاد ه او را بانی میکنند صاحب هم محبت نهانی با و دارد
فکری برای او کرده باشد یا خواهد کرد و نیز از حصول علم بحقیقت حال اقضی القضاة قاضی نجم الدین علیخان صاحب الم برد
آمد حق این است که این گونه آدم خجسته سیرت کجا پیدا می شود نقل دیوان انشاء الله خان که نزد والد شما است هنوز در معامله
بصحت رسیده مصنف آن روزی برای دیدن من در حویلی جهاوفی لعنی بخانه جد امجد شما آمده بود و از عضر تا بیهر رات نشست
من و قاضی صاحب گفتیم که برای چند روز دیوان بدهید که با نقل آن مقابل کنیم گفت چه فایده که این دیوان که من پیش خود
دارم غلط تر از دست و تصحیح این نسخه موقوف بر همت و سعی مرزا احمد بیگ است تمام شد این گفتگو احوال خان مزبور
این است که از دو ماه برطرف شده و سبحان قلی بیگ عف که آشنای چهل ساله اش بود او را در تمام شهر رسوا نموده
یعنی چند هجو برایش گفته که جا بجا نقل آن بر داشته شده و سوای این کار دیگر این کرد که هجو بعضی اعزه شهر گفته نزد
خان موصوف فرستاد این عزیز بی تامل آن هجوها را نزد طرف ثانی با این خیال فرستاد که گوینده را شلاق بکشد آنها چون
برین معنی مطلع شدند سبحان قلی بیگ را طلبیده پرسیدند که ای عزیز تو خود را چه فهمیده بودی که این راه رفتی
حالا بتوجه سلوک تو زریم سبحان قلی بیگ گفت که میانه من و صاحب کدام معامله دنیا بود که بر سر آن هجوی کردم تقدیر
گفته قران را بر سر گذاشت که اگر من یک مصرع در هجو صاحب گفته باشم قران مجید کمر مرا بزند چون من درین روزها هجو انشاء الله
خان کرده ام او نمی تواند که بنام من بکند لهذا از راه جبن این تبار گذاشته است که هجو اعزه خود گفته بتخلص من داخل نموده
است تا بزرگان و بزرگزادگان دربی آزار من شوند چون خان موصوف هجو بعضی بیگناهان گوشه نشین و دیگر اجله و اهالی
کرده بود و همه را گفته سبحان قلی بیگ یقین حاصل شد که این هجوها گفته خان مزبور است و دفعته مستعد آن شدند که بلای
بر سر خان موصوف نازل بکنند این مرد از بس چیره دست و با حیه شده داماد و پسر خود و دیگر آشنایان خود را
نزد طرف ثانی بهافرستاده بالحاح و زاری پیش آمده بایمان موکده و احلاف عرضیه از بن بلیه محفوظ ماند اگر دور

ق ۱۳۶

آصف الدوله می بود کهبا کتک زده بود بدار خوف جناب عالی دام اقباله احدی مجال آن ندارد که بخانه کسی آدمها فرستاده
او را بعزت بکند آمدم بر نقل کتابهای فرمایشی باشد که بخدمت فرستادم الی یومنا هذا احدی نیاورده است روزی شخصی جهار النفیس
بخط ما لیقه آورده بود سی روپیه قیمت می کرد نهایت بیست و پنج می فروخت چون ما مردم را نتهای تحقیقش هفت هشت
در نظر است و این را هم گران میدانیم زیرا که پنج یا شش بدست آید ازان است واپس کردیم دیگر خیریت وضیع و شریف
درحویلی صاحب خوش و خرم بسر می برند خاطر جمع دارند

رقعه ۱۳۷

نقاب بکنوز براعت و حافظ آبار بلاغت سلمه الله تعالی
مفاوضه محبت طراز مرقوم یازدهم شهر حال در لف نمیقه انیقه ممتاز نوع البشر مدرس قایم سنه عشر جناب خواجه محمد
امین احراری دام مجده متضمن صحت و عافیت جمیع بزرگان و حیات عذر غلطی که در خط سابق بود بتاریخ هجدهم ماه مزبور
روز پنجشنبه بوقت سه پهر رفع خفا از عذار البنای وصول مسرت شمول بر گشاد و مطالعه آن غنچه دل را بهار شگفتگی بجا و بیدر گنار نهاد
بغایة بسبب مبتلویم که عبارت مشتمله بر قرمره که تمامی نوسیده برهم می خیزید بالجمله عذریکه در خصوص وقوع غلط طراز تحریر پذیرفته بود مسموع
و مقبول است چون دعای را آگاه کردن شما از صحت و سقم الفاظ و عبارات مرکوز خاطر است و در هر چیز باصلاح بر می خیزم لهذا می نویسم
که در آخر خط امروزه هم دو غلط بود عبارت مذکوره این است لیکن باتفاقی اینکه باعث ذلت یا زیاده ازین سبب است که قلم بر داشته
مینویسم مخفی نماند که غلط اول در املا واقع شده و آن تحریر لفظ ذلت با ذال معجمه است که با زای معجمه صحت دارد این لفظ را اینصورت
نوشته باشید این غلط مخصوص شما نیست شعرای ایران و علمای یورپ هم شریک حال صاحبید لیکن آنها ملوم اند و
شما پاک [illegible] مستید زیرا که اگر بنیاد رچاله فقد ملوم هستند بنابرین اگر از شما غلطی سر زند مضایقه ندارد از علما و شعرا وقوع
چنین خطای فاحش خیلی مستبعد مینماید و غلط دیگر این است که باعث زلت یا زیاده ازین سبب است ظاهر است که لفظ باعث
درین مقام گنجایش ندارد همین قدر کافی است که زلت یا زیاده ازین سبب است و اگر لفظ باعث داخل عبارت باشد آخر عبارت
چنین خوبست که باعث زلت یا زیاده همین است این غلط غلط طبیست که این را صاحب طبعان فصیح بیان می فهمند کار هر طلبه بزره
جای شیث زیاده چه چیز انگلیز یعنی عمو نیت العبد را سلام بگوئید که دیروز که هفدهم بود خطی متضمن احوال لشکر که گنبشی اسمی
آن صاحب در ڈاک روانه نموده شد

رقعه ۱۳۸

خواجه فقند دستگاه افصح الفصحا و ابلغ البلغا سلمکم الله تعالی
بعد اشتیاق حالی باد که رقیمه بلاغت طراز منبی از صحت و عافیت در لف خط امیر صاحب دست اشنای ولی تشتاف
گردیده بنوید سیرش خیلی محظوظ ساخت آفرین صد آفرین پریروز یک خط دیگر اسمی شما نوشته روانه نموده شد خواهد رسید
آنچه از افلاس و بیقراری طبیب حلیم مرقوم بود مقرون بصدق است بیچاره چه کند اختیاری ندارد من نیز مجبورم لیکن بهر صورت
رفتن او مناسب است اگر اینجا خواهد ماند تباه تر خواهد شد عموی شما که خدایش سلامت دارد در خط خود دستش که اسمی
راقم نوشته بود که خطی متضمن سفارش این مرد بنام مرزا مغل نوشته خواهم داد خدایش جزای خیر دهد که رحم بسیار
بر مساکین دارد این بار در خط شما لفظ سیم بود [illegible] دگرفته اید صفاهانیان درین مقام لت و دستک و لاشه
و شیرازیان بیاج استعمال میکنند سیم هم بدلیکبت آخر زبان اهل خراسان است زبان توران نیست و احوال لشکر
همین قدر است که در خط فقیر که اسمی والد شماست تحریر پذیرفته است دوباره در خط صاحب اعاده آن نمودن تحصیل حاصل است

بیش نبود از همان خط دریافت خواهید کرد و این که اکثر اوقات فارسی حرف میزنید خوب می کنید فارسی روزمره عجیب دولتی است
مردم در هندوستان استخوانها شکسته اند و گوهر مقصود در ... هنوز شما از خانه بر نیامده اید و فقط خوب حرف
زده فارسی یاران خواهید شنید قدر این نعمت خواهید شناخت یقین بدانید که شاعر یا منشی شدن امکان دارد لیکن فارسی
زدن خیلی مشکل است اگر این خط را ملاحظه خواهید کرد این عبارت که شما می نویسید هیچ غلطی نخواهید یافت چرا که این الفاظ گوش
زد کسی نیست زیاده خیریت اگر سیدی علیخان برای درس گرفتن بخدمت والد شما بیایند از طرف من بعد سلام شوق بگویید
که پیشتر خطی برای سیدی حسین خان ملفوف خط اسمی حکیم سیف الدین احمد خان فرستاده بودم تخیل که رسیده باشد در همان
خط سلام و اشتیاق بخدمت شما هم بود و این همه خطوط که برای استاد شما میرسد همه را برای خود بدانید و بالا الامر ... شما
آشنای راه اتفاق برخورد افتاده روزی می گفتند که فردا من برای دستخط بحضور رفته است حالا معلوم نیست که دستخط شد
یا خیر ۱۲۹ ربیع دیروز که سیزدهم شعبان روز یکشنبه بود خط مسرت نمط عرضه که اسمی جد امجد خود نوشته بودید با رقعه تحمید
که جدا جدا بنام دوستان بود بمطالعه در آمد حالا غزلی که من طلبیده بودم نباید فرستاد انشاء الله العزیز زود یکه می آید همراه خواهید
آورد لیکن یکبار عذر تلف نباید ساخت و می خواهم که نقل غزلهای حال با سرخی در حاشیه دیوان بخط برادر شما نویسانیده شود تا شما از صحبت
تنقید و غزلهای مشاعره حال هم بوالد ماجد شما رسانیده شد جناب ممدوح در حاشیه دیوان نوشته باشند بدستم فرستادن
ضرور نیست زیرا که اگر دیوان آنجا نمی بود مضایقه نداشت حالا چه فائده این بار صحبت مشاعره از سبب فرصت صاحب مشاعره منعقد
نشد و بعد از این هم نخواهد شد و من هم درین روزها آنچه می گفتم برای مشاعره می گفتم و رفتن در مشاعره بپاس خاطر صاحب مشاعره
بود حالا اگر ... هم مشاعره شود اراده ندارم که بروم الحمد للّٰه احوال دیگر بدانید که سعادت علی خان در وقت برادر
و پدر خود هیچ نبود بلکه سوای نظام الملک آصف جاه احدی از امرای عصر محمد شاه هم در شعور با و نسبت نداشت لیکن
حالا این نواب خیلی غنیمت است روزیکه بر مسند نشست از بس رحم بعد دو روز آن پیاده های ناکه را حکم کرد که هر چه بدیده کس از
زن و مرد بهر طرف که خواهد برود و هر چه از نقد و جنس برد دیگری کسی مزاحم نشده باشد سوای اهل معامله مردم بسیاری ...
تبرها ... جد امجد شما هم خلعت شش پارچه کارچوبی مع سرپیچ و جیغه و مالای مروارید یافتند و هر روز در دربار ...
و باریاب دیوان خاص می شوند و از قراین و آثار چنین معلوم می شود که مشاهره برای وزیر صاحب و امیر
صاحب و قاضی صاحب هم معین شود درین عرض مدت که هنوز یکماه نگذشته نواب حال بارها خلعت بمردم
بخشیده باشند و نقل چهار روز است یا بیشتر که بدرگاه حضرت عباس سواری جناب عالی باین جبروت
رفته بود که تمام بازار را رنگین کرده بطور آذین بندی اجناس فاخره در هر دکان چیده شده بود و چند جا در راه بالا
بام نوبت می زدند بر سر هر بام ارباب رقص ... می کردند و ساز و سامان سواری چه بگویم که در تقریر نمی آید از هودج
زرین جواهر نگار و زین های مرصع کار و دیگر حشم و خدم که چشم فلک ندیده است همراه بود و از کثرت خلق
دو قدم راه طی کردن برابر دو کروه مسافت بود و مردم بسیاری در کوچه ها زمین غلطیدند و ضربها خوردند
الحاصل جناب عالی در تمام راه زر نقد بهر دو دست بر ... فقرا می انداختند و بدرگاه رسیده ... لک اشرفی و ... بالا

یک سیر در وزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت هم تا شام انبوه مردم کم نبود آمدم بر احوال میرزا حاجی صاحب ایشان این
علاقه که خود در سرکار دهلی صاحب داشتند خلعت آن منشی امیر حیدر ارشاد شد و خود ایشان در حضور جناب عالی می باشند
جناب عالی را بر ایشان خیلی نظر عنایت است چنانچه خلعت هفت پارچه مع جیغه و سرپیچ و مالای مروارید و پالکی لکهنؤ دار
بایشان مرحمت شده شما را درین عرصه دو سه بار پرسیدند رقعه که شما نوشته اید حالا بایشان نمودن مناسب نیست بطور دیگر
از طرف شما نوشته خواهم داد و بر رقعه چه موقوف است من برابر هزار رقعه هستم روزگار شما درین سرکار معرفت امی موصوف
مرکوز خاطر دارم مطمئن باشید و منتظر لطیفه غیبی نشینید

رقعه ۱۴۰

پوشیده نماند که پریروز که چهارشنبه و سلخ جمادی الاولی
بود خان صاحب مکرم تاج الدین حسین خان صاحب داخل شهر شدند و بایمای صاحب کلان در مکانی از عمارات انگریزی
نزدیک کوتهی صاحب ممدوح فرود آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب بهادر مصروف مهمانداری و دیگر مهمات هست لیکن
مصرف طعام از سرکار منشی موصوف خواهد رسید و دیروز که غره جمادی الآخره بود در حویلی مولوی حسین علیخان صاحب با فقیر
هم ملاقات شد تا دیر گفتگو ماند طعام هم آنجا خوردیم شاید اطعمه دیروزه از طرف مولوی صاحب باشد جد امی شما اراده کرده بودند که
طعامی برای خانصاحب بفرستند منع کردم برای اینکه زیاده از سه روز نهایت چهار روز مکث نمی توانند کرد و سوای طعام صاحب
کلان از جاهای دیگر هم طعام می آید درین صورت ارسال اطعمه بربادی از رخود است فائده طعام نیست که مهمان از ان لذتی بر دارد
از اینکه نصیب [illegible] شود هر گاه بارادهٔ اقامت چندین روزه اینجا خواهند آمد مضایقه ندارد و سوای این میانه شما و خانصاحب هیچ
تکلف در کار نیست اگر از اول معمول و مرسوم شده بود که بوقت خانصاحب در شهر شدن طعام برای ایشان باید فرستاد
حالا هم مناسب بود چون پیش ازین در محرم اتفاق نیفتاده بود حالا بی جهت غیر از تکلف محض صورتی ندارد نقل امروزه
اینست که از صبح باران شدید باریدن گرفت تمام راهها خصوصا راه کوچه ها گل شد خانصاحب بهمین علت و نیز از جهت
رفتن بملاقات بعض احبای آرزومند که دو دو بار برای دیدن ایشان آمدند و در خانه نیافته مایوس برگشتند بخانه
مولوی حسین علی خان صاحب نتوانستند رسید آقا صاحبان مخدوم برای باز دید که دیروز خانصاحب نزد ایشان
رفته بودند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب آمده سه ساعت کامل که یکپاس هندوستانی باشد نشستند چون دیدند
که خانصاحب نمی آیند و چیزی هم نخورده بودند مرخص شدند حالا وقت عصر اگر خانصاحب اینجا وارد شدند مشار الیهما خانصاحب را
دیده نزد میان آفرین خواهند رفت یا فردا صبح آمده رخصت خواهند کرد خبر روانگی خانصاحب فردا اگرچه هست لیکن باید دید
شوق غالب همین است که فردا روانه شوند چون خانصاحب سراپا عنایت عظمت و جبروت شما که درین روزها نام خدا
بهم رسانیده اید و کیفیت جمع شدن مردم ذی اعتبار در خیمه شما و دیگر حکایت عید خانه بیان کردند من هم از راه خوش آمد
و زمانه سازی که شاید بروزی بجشن سلوک پیش آید قدری بسته که نیم استار و کسری باشد در یک خریطه
برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که دلیها نفرستم چون دیدم که جد شما سوای دلیها که برای دیوانصاحب
طلبیده اید دلیهای دیگر هم از قسم رسمی برای شما فرستاده اند بهمین بسته اکتفا کردم حلوای سوهان خوب بود لیکن
باین خیال که مبادا بار سنگینی داشته باشد از ان هم دست بردار شدم تحفه محقر مساکین و اعیان قبول باید فرمود

رقعه نمبر ۱۴۰

ف

جمادی الاخری

فرمودند با قریب ات در تنهائی بجای خود از طرف من باید فهمانید که قمار را کم بازد و آینده امیدوار اضافه باشند صاحب والا مناقب حق خدمت کسی برباد نمیفرمایند و زبانی خانصاحب که صاحب الاجاره خواجه امامی را فرخ آباد طلب خواهند کرد و عهده منشی گری بوی و بنام ایشان مقرر خواهد شد تمام شد تقریر خانصاحب حالا شنوید که هر چه تعلق بخت و اتفاق دارد الحمد لله که آقای شما و عمله کچهری از شما ناخوش نیستند بالفعل که سه ماه آقا هم درهمین ملک است بعد رفتن او هر چه خواهد شد خواهد شد انچه نوشته ام در دل نگاه دارید و خوب کردید که کهاران را نگذاشتید مال عاریت جای نازندگی نیست خدا شما را لائق آن بکند که دوستان گهر گهریه و اسپ بلکه فیل از شما بعاریت برده باشند دیگر ماجرای تازه سوای خیریت وضع و تشریف نبوده است که تحریر در آید پس فرد امشاعره است غزلهای تازه بعد ازین خواهد رسید من هم از دیروز بنجاس آمده ام دیگر این که دیروز جد شما بحویلی نو تعمیر میرفتند در اثنای راه با خانصاحب ملاقات شد لیکن این ملاقات داخل ملاقات نیست اگر فرصت میشود خانصاحب نزد جد شما می آیند زیاده خیریت

رقعه ۱۴۲

رقعه ۱۴۱ مخفی نماند که خط شما مرقومه دوازدهم صفر ۱۲۳۹ هجری رسیده مسرور ساخت روز سه شنبه بنجاس هم شهر صدر بود در چند خط رقعه آقا صاحبان و کر و کهتا کر حواله بقلم نکردید این قدر تساهل هم خوب نیست بعد یکدو خط چیزی می نوشته باشید و بسیار خوب شد هنڈوی صد روپیه فرستادید آمعنی موجب برکت در رزق و سبب خوشنودی خداست فرستادن این هنڈوی در عین ضرورت اتفاق افتاد من امروز در حویلی نو تعمیر آمده والد و عموی شما را همین جا طلبیده گرم اختلاط بودیم که هرکاره ڈاک این خط را آورد و این وقت که دو پهر نزده آمد عموی شما کاغذ هنڈوی گرفته بنارس رفتند بعد آتش دادن دوای کیمیا مرخص شده بنجاس رفتند انجا رفته کاغذ بجون داده مبلغ از مهاجن طلب خواهند کرد و از کسانیکه هنڈوی بنام اینهاست یکهیک و پتره کولی یا لکهیتی رام در عوض این مژده خواهند گرفت این زر را که شما می فرستید همه شاد می شوند ازینجا معلوم شد که در دنیا هر چه هست زر هست و ای بر حال کسی که زر ندارد کمالات روی زمین اگر در کسی جمع باشد در دنیا هیچ عزت ندارد زن و فرزند و پدر و مادر و برادر همه شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند از مختاری مرزا ابو الحسن خان ایدل دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و خوش همت و دوست است هر قدر که ترقی برای او متصور بند دلم شاد می شود لیکن از باعث برخاستگی خاطر خانصاحب کرم فرما تاج الدین حسین خان دل بر آتش غم و غصه کباب گردیده باید دید که ایشان بر کینه می مانند یا استعفا داخل سرکار میکنند بهر کیف اگر نمانند شما هم نمانید و الا بنوعیکه صورت بندد حیله پیش کرده ترک نوکری نموده اینجا بیایند خدا رزاق است آدم سخن مردانه وار سر از دست ندهد لیکن اول بخانصاحب موصوف باید نوشت که من هم ترک علاقه رفاقت جناب از دست نخواهم داد بدین نوکری چه موقوفست اگر مداخل هزارها متصور باشد یکساعت آب در بیجائی خورم گیاهای این زمین مثل عقرب میگزد و بعد از ان با ابو الحسن خان دیوان بهانه دیگر پیش آورده ترک علاقه باید کرد و الا این انگریزی نیست که کسی تا این خاطر کسی ترک نوکری نماید بلکه ما خود میشود و ضرورت تحریر خط برای خانصاحب ازین سبب که مبادا شما در دو سه

ایشان نوکری نگذارند و مردم گمان برند که از هم صاحب کلکتر نوکری را گذاشتند یا صاحب موصوف خود ترک ایشان را
طفل و نارسا دانسته جواب داد هر چند میرزا ابوالحسن خان زیاده از خانصاحب با شما بذل محبت و شفقت خواهند کرد
تی همسری خان معزی الیه منصور لیکن حق احسان خانصاحب که مکرر بار زیاده از این است امور دنیا اتفاقی است بر آن نا روا
نباید [illegible] تمام [illegible] باید گرد که زبان مردم [illegible] شود از زبان مردم باید ترسید دیگر آنکه در القاب کسانی که در سن از خود
بزرگتر باشند یا محبت و شفقت بیش نمایند لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته منبع عنایت و احسان یا مخدوم امیدگاه
باید نوشت زیاده خیریت

رقعه ۱۴۳ رقعه تشریف در لفافه عرضی آمی جناب قبله و کعبه از لشکر ظفر قوم دهم ربیع الاول
سنه ۱۲۷ هجری در اسعد ازمنه بتاریخ چهاردهم تقویمی دوست دهم [illegible] بروز شنبه که عبارت از دیروز باشد رسیده مسرور
ساخت حق تعالی و همه اوقات درین سفر همراه باد از خط دیروزه چنین ترشح می نماید که هنوز دو سه ماه تشریف داشتن ملازمان
والای صاحب والا مناقب عالی شان در همین ضلع اتفاق افتد خدا کند که در همین لیالی و ایام لولی بدست شما باید تا از کسیکه
قرض گرفته مصرف می آید [illegible] شوید و آنچه باقی ماند اینجا الله رسید و لهذا زود اشدی بدست دهید من درین مقام تعجیل و اضطراب
ندارم لیکن شما [illegible] که اهل زمانه [illegible] رسیده و [illegible] فرستادن باورچی چند چیز مانع شد یکی بدست آوردن باورچی
جوان خوش ظاهر [illegible] کار [illegible] ساعت [illegible] شما [illegible] خود انصاف نمیکنند که شخص صاحب احتیاط معیت کجا پیدا می شود و اگر هم
[illegible] لکهنو [illegible] که می گذارد [illegible] بزرگان است که آدم را لازم نیست که بخانه آقا یا امیر اعظم اتفاقی سوا
[illegible] باورچی [illegible] معرفت خود [illegible] این امور [illegible] باورچیخانه باید گذاشت زیرا که بیشتر این گونه آدمیان
متوهم و متلون الطبع [illegible] رفقای شان دشمن یکدیگر گاه باشد که بعد طعام خوردن وجهی بر عهده
[illegible] هر دو [illegible] داده باورچی و مرشس هر دو بدنام و مقید شدند یا معرض تلف
[illegible] بزرگ [illegible] جناب عالی دام [illegible] امرای بد طبع متوهم است صاحب والا مناقب
[illegible] همین مسایل باشند پس باید که در دنیا کسی سبب نوکری کسی
[illegible] باورچی [illegible] موقوف است [illegible] هلاک کنند [illegible] دشمنان برای دوستان هدایا از قسم
حلویات وغیره آن می فرستند اگر همین وسوسه [illegible] داشته باشند ممکن نیست که کسی چیزی از دست کسی یا فرستاده
کسی بخورد لیکن با اینهمه احتیاط این را می خواهد که برای اعاظم امرا [illegible] و مفید بودن آدمی قادر باشند باورچی نباید برد
[illegible] از خورد [illegible] نباید آورد [illegible] در دعوت چنین کسان زر نقد برای مصرف باورچیخانه مقرر است که بهمان
پخته شود نان با [illegible] این [illegible] که جوان و خوش ظاهر و صناع از کجا بیاید و اگر باشد هم [illegible] روپیه لکهنوکی از دست
می دهد سوای این [illegible] و عهده لی بذمه خود [illegible] چند روز است که پیر بخش نام شخصی که عمرش
زیاده از بیست و پنج نباشد و صورتش هم صورت آدمی است پیش من امیدوار نوکری صاحب والا مناقب آمده بود
من هم راضی شده بودم می خواستم که او را [illegible] روپیه خرج ساخته بفرستم چون در همان ایام خط شما متضمن کوچ
صاحب عالیجاه رسید و این اندیشه هم بخاطر راه یافت که مبادا ایشم پسند نکنند اگر باز هم تردی داده [illegible] نمایند [illegible]

رقعه ۱۴۲

صفائی نفقه ندارد و الا سخت خرابی است اگرچه بیشتر نگذرد [?] آدم که از طرف من رفته اند پولی یافته برگشته اند دل اجازت نداد
برای اینکه مبادا بخاطر طرف ثانی بگذرد که این مرد از کلفت [?] آدمهای ناکاره را باین تصور که زری بدست آرند در
حق من دعای خیر کنند بی صرفه روانه این طرف می کند بالجمله اگر شما نویسید بخشش نه تومان مشاهره هفت روپیه راضی نمود
بلکه شکر نعمت هستم والا فلا

رقعه ۱۴۳

مخفی نماند که بتاریخ هجدهم رجب خط فرحت نمط من رسید و مطالب مرقومه مفهوم در
آمد آنچه نوشته بودید که شاید جواب بعضی سوالهای من از نسخه چهار شربت وقت تحریر خط در خاطر شما نمانده باشد صورتش
این است که من هنگام تحریر جواب خط شما با وجود این که آن خط را برای همین مسلم [?] گذاشته بودم که آنچه استفسار نموده اید
باحسن وجوه خاطرنشان شما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر جواب چنین بخیال رسید که آن خط را پاره کرده ام زیرا که معمولم
و مرسوم همین است که هر خطی که از طرف شما میرسد بعد مطالعه برای میمنت پاره می کنم تا زود زود بیاید الا خطی که متعلق مطلبی
می باشد اگر بعد تحریر جواب درین بلا گرفتار می سازم چنانچه این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود نگاه داشته بودم از اتفاقات
آن وقت چنین در دل گذشت که شاید حواله فوت [?] دستی کرده ام ازین سبب بعضی سوالات را جواب نوشته بودم و بعضی را ملتوی ماند
بعد رسانیدن [?] جواب روزی خط مذکور در جائیکه گذاشته بودم از آنجا پیدا شد و آن را دیده خیلی متاسف شدم من بعد قلم را برداشتم و جواب
سوالها را در آن درج نموده حواله پوربال [?] کردم که بذاک رساند چون رسیدن خط در ذاک انگریزی از یقینیات است لهذا بنوبت
اعاده آن نمی کنم اگر بعد این خط صاحب آمد و اشاره از خط من که سوای لفافه خانگی شما است نخواهد بود تکرار آن چیزها خواهم کرد والا
محنت بیجا چه ضرور لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خط رسیده باشد خیر والا باز در خط خود اعاده آن سوالها نمایید زیرا که بعد تحریر
این خط خط شما را معدوم محض ساختم و تمامی سوالها بخاطر نمانده است لیکن در آن خط هم ذکر لفظ اسامی هیچ نکرده بودم زیرا که تا در لغت
احوال لفظ دیده نشود خاطر جمع نمی گردد و در صراح احوال لغت بالکمال اختصار می نویسد و همچنین در لغات دیگر الا در قاموس
ازینجهت چند روز صبر کردم تا قاموس از خانه شما طلبیده دیدم لفظ اثامی با تاء مثلثه باین صورت آثامی هیچ جا بر نیامد و غلط
محض است لفظی است که منصفان [?] ساخته اند و اسامی با سین بی نقطه و فتح الف بر وزن جمع الجمع اسم است لیکن در فارسی
بریکس هم اطلاق آن جائز است و توقف دو سه روزه در جواب خط ازینجهت بعمل آمد که تاج الدین حسین خان صاحب را در دو تقریب
عارض بود خط جناب ممدوح هم ملفوف این خط است ملاحظه باید نمود این بار در خط من بندگی میرزا حاجی صاحب نوشته بودید که
از فوات [?] ازین منتقصه [?] حال شما می پرسند دیگر وضیع و شریف خانه بعافیت هستند من درین روزها برای دیدن [illegible] رفته بودم و
چهار شبانه روز آنجا بودم اگرچه تنها این مکان هوای خوشی دارد و در فرازی انظار از دیدن سبزی درختان سیرابی حاصل لیکن آن
چهچهه و همهمه شهر لکهنو [?] زیاده میخواست

رقعه ۱۴۴

لوذعی المعی من سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق زیاده تحریر نیفزید [?] واضح باد که روز
که دوازدهم ربیع الاول سنه ۱۲۷۲ هجری بود مکتوب دلنواز در لفافه جناب عمومی والاقدر شما که مرقوم شهر [illegible] بوده است [illegible]
غازه طراز رخسار امید وصول مسرت شمول [illegible] نشین گردید روانی عبارت شما آنرا بدیعی بود لیکن بعد این دو لفظ که در کار
یاران مستعمل است و شما از عدم تتبع لغت مجبور احتراز ضرور است یکی اینکه نوشته بودید که سرفراز نامه مملو از اخبار صاحب من [illegible]
جمع خبر است بتشدید یا و این لفظ صفت ذوی العقول است صفت غیر ذوی العقول و خبر هرگز داخل ذوی العقول نمی توانند شد

و هم اینکه مقارن همین عبارت از کلک بلاغت سلک شما تشریح نموده بود که شرف صدور بخشیده ریش افکار دل را
آشنای مرهم اطمینان گردانید این فقره لایق تحسین و آفرین است لیکن همین لفظ افکار که صفت ریش واقع شده
خرابی کرد پوشیده نماند که ریش دو معنی دارد یکی زخم دوم صاحب زخم را گویند ولریش بمعنی دل زخم دار است دل موصوف
و ریش صفت آن و ریش دل بمعنی زخم دل می آید و ریش افکار هیچ معنی ندارد ظاهر است که اگر ریش را مضاف و افکار را
مضاف الیه قرار دهیم مفید معنی نمی افتد و اگر افکار را صفت ریش بدانیم باز هم همین حال دارد این غلطها مخصوص شما
نیست اکثری از منشیان صاحب دعوی درین مقام لغزش پا می نمایند خصوصاً در لفظ اختیار اختیار که در رقایم کسانی دیده
می شود که بغرور همه دانی جانشینی فرعون و نمرود را سزاوار اند لیکن چون شما ذهن خوبی دارید و مشتاق صحت الفاظ
می باشید و پدر شما بیگلربیگی ملک تحقیق است صدور این اغلاط از مثل شما قفقدر و سبکار موجب ول انام اعتبار است
دیگر آنکه سوای خط میان کلیشر و سید محمد خان که جواب هر دو فرستاده شد هیچ خطی ملفوف خط صاحب مع دا جواب
آن ازین طرف نرسید امیر صاحب نوشته اند که جواب خط غلام علیخان نفرستادید خدا شاهد است که نه خط سید الله خان
بمن رسید و نه خط غلام علیخان شاید از سهو در خط پیچیده باشند بالجمله این قصص حکایت است حالا سرشته مطلب دیگر بیان
می آیم این است که اراده جناب عالی دام اقباله این بود که از [illegible] تا مرهی است برکنار نهر چو کا سوای پیراسته مشهور
[illegible] است بلکه مو یه گردند لیکن با ظهار جواب [illegible] هم موافق عرض حکیم مهدی علیخان مجمع مبارک [illegible]
[illegible] دولت شد بسیار است چون [illegible] دولت عاشق [illegible] ازین طرف [illegible]
[illegible] واقع شد لیکن [illegible] و علاج میکردیم [illegible] لطفی داشت کیفیت آن امر
آنست و جدانی تحریر و تقریر را نمی توان کرد ای شما [illegible] نور وحشی دیده [illegible] دیگر مشکار
[illegible] یکجا می دیگر [illegible] عده ناست [illegible] است بعد ازین باید [illegible] عوام [illegible]
[illegible] کار اقبال از کجا آنرا عبور خواهند کرد لیکن بدل نخود زیاده چه نویسد

رقعه ۵۴

میان امامی صاحب [illegible]
[illegible] شوق واضح باد که دیروز که چهارم ربیع الاول سنه ۱۲۴۲ هجری بود از رنیا بهر بلوچ سه کروه یا چهار کروه
بکنار نهر آمدی رسیدیم اینجا جهونده نام جانور لوچاب پیدا که نیش آن در یکساعت آدم را فنا می سازد و علاج
درای پیر دراج نیست باین طریق که آن را بسر قلیان گذاشته قلیان را بالقوت تمام بکشند تا زهر آن از بدن
بیرون آید بسیار است لیکن الحمد لله که یک کس را هنوز نگزیده قاعده این بی پیر است که خود بخود نیش نمی زند تا وقتیکه
زیر دست کسی نیاید خلاصه امروز در اینجا مقام است و فردا هم بتقریب مقام دریافت می شود دیروز مزاج دشمنان
جناب عالی دام اقباله قدری حرارت بهم رسانیده بود ازین جهت تمام راه بسواری پالکی داخل سرادق دولت
گردیدند لیکن امروز بفضل الهی است صبح سوار شده در دوازده گله تفنگ انداختن دوازده بلدرچی شکار کردند
پریروز حضرت صاحب عالم بهادر چند دو پاره و بهرته بادنجان و لوزینه و حلوای خوبانی پخته ترا[12] آنجناب
عالی فرستاده بودند امروز نیز اشرفی نذر الوشش در سواری گذرانیدند خلاصه صحبت بسیار خوب است اکثر

اقبال جهونیل

اگر آسمان [illegible] نکند امید هاست دیگر آنکه شما را و والد ماجد و عموی شما را درین سفر بسیار یاد می کنم لی شاید [illegible] معلوم
که این سفر نسبت عجب سیر است که روح را تازه می کند خدا نواب وزیر الممالک بهادر را زنده دارد که روادار آزار کسی
نمی شوند شخصی عرض کرده بود که امروز خیمه نعلان طرف روان باید کرد ارشاد شد که آنجا آب بسیار کم است طرف ثانی بار بعرض
رسانید که سقاها رفته آب های آنجا [illegible] ارشاد شد که من برای حظ نفس خود نمی خواهم که خلق خدا متصدع شود والله بالله که این
رعیت پروری که در مزاج جناب عالی یافته می شود شاید در امرای سلف باشد و الا امرای این وقت را هیچ نسبت
با ایشان نیست و نبوده و از عنایت جناب مرشدزاده چه عرض نمایم که رستم اسواری رتبه عنایت می شود
و هیچ در کار می آید برای فقیر خود هیچ باله معین است دو سه روز بیش ازین هم که خیمه به کنار آب اتفاق می افتاد جای
تماشا خالی کیفیتی داشت آن روی آب چه قلمهای خوب میشد بود [illegible] لیکن که برود و بیارد و سوای این ها مردم را
با خط ها چه [illegible] کار و قلم خوب برای خوشنویس [illegible] که خوانا شود و سرد کار است بالجمله ازین قطعه زمین چهار
طرف راه است از انجمله راهی [illegible] می رود [illegible] از عوام خبر مراجعت [illegible] گرم است باید دید دیگر آنکه خطی بنام منوچهر
[illegible] صاحب [illegible] است بخشش علی باید گفت که [illegible] که دکانهای قصابان در اینجاست رفته حوالی
[illegible] حیدر بیک خان تحقیق نموده این خط را نزد متوجهی برساند زیاده خیریت

رقعه ۱۴۶

خواجه امامی طال عمره [illegible] احوال زن ضارب شوهر خود دشمن قوم بود یکی دیگر و رکه است
[illegible] فائده [illegible] شرح رقعه می نوشتم اگر بجای خود آن رقعه را
[illegible] عبارتها [illegible] خواهد شد بایین صورت که لفظ اول رقعه را با لفظ اول
شرح [illegible] لفظ دوم را با لفظ دوم [illegible] سوم را با [illegible] را با چهارم و جای که مطلب از آن الفاظ خوب
بر نمی آید [illegible] بیان کرده شد حالا پاس خاطر شما ترجمه هر لفظ زیر آن [illegible] شده لیکن در تصویرت معنی
عبارت و بعضی جاها خوب فهمیده نخواهد شد [illegible] شما بجای خود [illegible] البته اگر معلوم خواهد شد برخیز
معلوم نمیشود خود آمده یاد خواهم داد یا بار دیگر خط خود بنویسید که شرح [illegible] نگاشته آید و احوال لشکر این است که دو هفت کوچ
[illegible] گهات [illegible] انجا [illegible] شده رسیده بود یک منزل [illegible] در منزل اولین اتفاقا افتاد
بود اینجا که آمدیم خبر بود که برای آسانی گذاره [illegible] دو مقام خواهد [illegible] تا [illegible] روز وقت دوپهر جناب عالی از شکار همین که گذشتند
بسیار [illegible] آب [illegible] بود و امروز چه کوچ گرم بود لیکن دیروز وقت دوپهر جناب عالی از شکار همین که گذشتند بجانب
کلان جای ملی اتفاق شد و بعد از آن سه گهری کامل خلوت ماند از آنجا که نشستند حاکم میان آفرین بخش [illegible] رسید که پیش خیمها
و فیلان و دیگر اسباب [illegible] طرف [illegible] رفته است برگردانید و بطرف لکهنو روانه بکنید بمجرد حکم [illegible] رفتند و تا نصف شب [illegible] آخر شب
اسباب رسیده آمد ازین جهت امروز بار مقام شد فردا کوچ است یاران لطو [illegible] لازد [illegible] اول اولوع [illegible]
[illegible] در کلکته [illegible] فالو [illegible] بیلدار [illegible] بعض [illegible]
[illegible] خان [illegible] انگریزی [illegible] لارنی اولدردی [illegible] چنین

بار بلغابان و دربار قالغوچی لارا بیار لار کیم صف الدوله نی اناقیص آباد ده منبری بولوب در نزدیک بار کیم اولوب ایرسه
بالتوکون نا تعللا دستون تو ایچون جناب عالی و صاحب کلان انگلاسی بند و نسبت ایچون کتغابلاز

رقعه ۱۴۷

نوشته بودند که والد شما از تاریخ بستم باتفاق امیر صاحب بد حویلی تو تعمیر آمده اند امروز که روز شنبه و بیست و سوم است نجابس و فقته بهر
خواهند رفت بهمین حساب دیر ذرعه نه شما آخر روز رسید رحیم بیک عرضه مذکوره را این وقت که دو پهر هنوز نزده اند آورد
عرضه و خطا سمی خودم را مطالعه در آوردم رفتن شما بملیه بمیسیر نیس از تحریر شما در خیال من بود این میر اند همان میر اند است
که میر فریاد بیسرش را درس میداد و گر دلگنارام جی در نقل طلبیدن امیر بخش احوال نام ادمی بر بند آنچه از اطلاع منشی نوشته بودید
معلوم شد هرگاه صاحب اینجا می آید واو استعفا نوشته است فهمیده می شود و بقول شما بهر صورت آدمی را تابع بخت
و اتفاق باید بود اصل این است که امور دنیوی همه متعلق اتفاق است عقل و تدبیر درین مقام دخل ندارد لیکن عقل هم چیزی
است که آدم با آن مطعون نمی شود یعنی دانا را باید که کاری بکند که عقلا او را ذلیل دانند با عوام سروکار نداشته باشد
هزار شکر می کنم که شما اینجا می آیید اگر بطریق رخصت بعد چندی اتفاق افتد مضایقه نیست والا بر گلی و بیشی علاقه نظر انداخته
نباید آمد همین کم فزیاده می شود و فی الواقع و انابان نسبت را هیچ دانسته اند و میدانند درین عرصه سوای این عبارت که منافع
آنها تعلق از آن وارد غلطی نبود زیرا که تعلق با آن دارد می باقیست حالا محض بفضل الهی چاق است خاطر شریف جمع باشد
عندالفرصه گاه گاهی رسم تحریر با آقا صاحبان مخدوم هم جاری باید داشت اگر ایشان در بند رسمیات نیستند لیکن باز
هم تقاضای محبت همین را میخواهد و گلنارام می خود را فدای تمامی می دانند آقا صاحب کلان نام خدا حالا تندرست اند از سیر جن و کرم
اندازه قسم طعام و شیرینی و میوه فصل هر چه بدست می آید میخورند دیگر خیریت

رقعه ۱۴۸

شام دیروزه رحیم بیک نه کیسه در
بغل و خط میر نصیر الدین محمد در دست همراه بهلبانی که زر نقد مهاجنان از بیل آورده بود اینجا آمد من چون سر نامه را خواندم
و نگاه بر رحیم بیک کردم دانستم که شاید میر موصوف این توپ را برای من فرستاده اند بخاطر این بود که همراه همین بهلبان
مسترد سازم زیرا که من عادی این چیز نیستم لیکن چون خط مطالعه در آوردم معلوم شد که دو جفت کیسه که چهار عدد باشد
برای ناهر سنگه فرستاده اند آن وقت خود حالی گفتگو باقی نماند چون از بهلبان پرسیدم که این خود نه تا است چهار شمر
کجاست گفت بعلت محصول پرمیت که در عمل انگریز بهادر جاریست بر کنار دریای گنگ گذر مهدی گهات گذاشته آمده ام سه روپیه
میدهند که فردا بگذرند مذکور رفته اند ام هم بار بارم نفیر آغا صاحب گفتم ملازمان آغا صاحب نزد مذکور بار و داده کیسه ها را از و گرفتند معلوم شد که کیسه ها را
در روپیه ها گذاشته بود که جا بجا داغ ارشد و بنوعیکه لعبیه شستن داغهای مذکور دور نمی تواند شد پس همین قرینه معلوم شد
که میر موصوف کیسه ها بمهاجنی داده باشد و آن مهاجن در بیل خود گذاشته اینجا روانه نموده بهلبان حرامزاده این حیله
پیش کرد تا زری بدست آید و الا محصول چهار کیسه سه روپیه نمی تواند شد خوب از ما چه میرود با لطرف ثانی این احوال خواهیم
نوشت امروز ناهر سنگه هم آمده اند هر سه کیسه تفویض ایشان نموده شد هر وقت که کیسه چهارم می آید آن هم سپرد
ایشان خواهد شد بهر روپیه اینچه بر آورده با آغا صاحب می دادند که این را بگیرید دو روپیه باقی از خانه خواهیم فرستاد
آغا صاحب نگرفتند بجان شما که ناهر سنگه هرگز مرد طماع نیست گاهی اشاره درین باب بطرف ثانی نکرده بلکه این قدر

رقعه ۱۴۹

این قدر بی پروا است که خط اسم سینو لیسید میر صاحب از طرف خود بعمل می آرند خلاصه خط میر صاحب برای ملاحظه می رسد
بعد مطالعه باز باید کرد و از خط مولوی منیر علی نقل نسخه در دانشستان نوشته حواله رستم بکنید و اگر نوشته گذاشته
باشید دو باره چرا نویسید من یاد دارم که شما پریروز نوشته بودید **رقعه ۱۴۹** بر ضمیر خورشید تنویر مخفی نماند که درین
رومال که هیچ بخدمت می آرد هشت ورق که یکجا کامل باشند پر از اشعار منشی محمد صادق است و شش ورق دیگر از اشعار شیخ
احمد علی هر دو را بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار غزل تازه و پنج بیت و یکی دارد همه را ردیف وار در بیاض تیغه توان باید نو
من این وقت بباغ مرزا حاجی میروم شام که بر میگردم نزد شما میرسم این اشعار باین صورت اتفاق افتاده پس پریروز
غزل اول گفته بودم و پریروز دو غزل که بعد از غزل اول نوشته شده و غزل ردیف دال است و پنج شعر از ردیف یای دو سه روزه
دیروز اتفاق افتاد باعث بعض موانع از ان جمله ضمن بخانه میبان آفرین و اختلاط آن سید که فرمایش نسخه نوکرده بود
این غزل تمام نشد تنها همین پنج اشعار نویسید من ابیات باقی گفته خواهم نویسانید و هر چه دیگر دست می دهد آن هم نوشته
خواهد شد **رقعه ۱۵۰** منشی طلیق اللسان خواجه امام الدین سمرقندی که رشک صفاهانیان در محاوره زبان اند

رقعه ۱۵۰

دریافت نمایند که خطی بنام مرزا صادق خان صفاهانی در لفافه خود دم که اسمی والد ماجد شماست فرستاده ام لازم که بخش علی
را طلبیده بگویید که این خط متصل حویلی میبان آفرین جائیکه یکروز مرزا قتیل نیز طلبیده بودند رسانیده بیا یا کدام مرزا صادق
هم نشان باید داد و اگر بحسب اتفاق جای رفته باشند باید گفت که خط را حواله میر مردی که بابونام دارد و در دم دروازه حویلی
خانه می باشد نموده بگوید که این خط مرزا قتیل است هرگاه آغا صاحب بیایند خواهی داد دیگر آنکه پریروز جناب عالی مرزا عباس
پسر اشرف علی خان را که لباس انگریزی می پوشد برای دریافت خبر مزاج بجناب حضرت صاحب عالم فرستاده بودند این
امل روز اتفاق افتاد و آخر روز مرزا اشرف علی داروغه دیوانخانه را که نائب رمضان علیخان الیشیک آقاسی است با دو زن
گلزاری گل گلاب و چنبیلی و ده بره و دو چهکره آرد و دال ماش و پنج کوزه روغن لطیف و خوشبو و پنج سبوی رساول فرستاده
بودند خلعت مشار الیه میدادند از ترس حضور نگرفت و اصلش این است که امام علی خان راجه این ضلع
پنج چهکره غله و پنجاه بره و بیست و پنج کوزه روغن و همین قدر رساول و ده گاو میر از برنج ضیافت بحضور جناب
عالی آورده بود جناب عالی این قدر اینجا فرستادند لیکن دو گاو برنج فراموش کرده بودم
این هم آمده بود و همین قدر برای صاحب کلان آمده بود دیروز هم که سواری از پیش سرادق
دولت حضرت مرشدزاده گذشته بود آداب بدست خواص عرض کرده بودند لیکن هنوز ملاقات
نشده در شکار خواهد شد **رقعه ۱۵۱** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی دیروز بپاس خاطر

رقعه ۱۵۱

شما در شهر منشی شیخ محمد حسین عرضی بجای معلوم فرستاده بودم آنچه دستخط شده است راقم را از اول همین
گمان بود لیکن بپاس خاطر شما نوشته شد نوکری در سرکار انگلیسیان خیلی مشکل است کسانیکه این سرکار
را ندیده اند هوس دارند و آنهاکه نوکر اند در فکر ترک بسر می برند لیکن توقعی که در ترک نوکری رو میدهد اسباب بر
نیامدن تنخواه است در انتظار رسیدن تنخواه اول تنخواه دیگر جمع میشود بیچاره ها این قدر پول بخانه ندارند که تا آن تنخواه دست بدارند

رقعه ۱۵۲ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی افسانه ترکی را که خود بنفس تحریر فرموده اند بمیر نصیر الدین برای مطالعه بدهید جناب ممدوح درین روزها لغات چهار شربت را بتصحیح رسانیده بادمی گیرند و عبارت هم کم کم بطور خود می نویسند می خواهند که از تصنیف صاحب هم حظی بردارند لیکن اگر آدم جناب ممدوح بیاید آدم خود همراه آن آدم کرده باید فرستاد این از برای آن است که شما آدم ایشان را خوب نمی شناسید و الا این قدر سعی مصروف نداشتند و این رقعه هم برای همین نوشته شد و الا اگر جناب ممدوح خود دو چار شده می طلبیدند حاجت برقعه هم نبود زیاده خیریت

رقعه ۱۵۳ خواجه امام الدین سمرقندی الاصل سلمکم الله تعالی مسوده افسانه تازه رسید دل بسیار خوش شد صد آفرین بلکه هزار مرحبا بخشی و خوب بخشی باز تو بنگر که بعضی مقامهای شما اندکی بخشیده است این هم از سبب عدم مواظبت است این قدر بخاطر داشته باشید که تعریف هر سلسله در کتاب ضرور است نام آن شخص را بعد فقرات مشتمل بر مدح او ذکر می کنند اگر چه مطلب در تقدیم تام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر این است که اسم ممدوح بعد فقرات مدح مذکور نمایند این چیزها داخل غلط نیست بلکه از عدم معرفت تجربه دست می دهد زیاده زیاده

رقعه ۱۵۴ بمیان امامی بعد سلام شوق واضح باد که خط شما مرقوم چهاردهم شهر حال امروز که هفدهم ماه مذکور است رسیده مسرور ساخت عبارت خط قابل تحسین و آفرین بود الا در دو لفظ غلط واقع شده یکی کان توقماق بمعنی خون ریختن بجای قان توکماق هرچند در ترکی قاف و کاف یک است لیکن توقماق بمعنی زائیدن است و توکماق بمعنی ریختن و دوم در مدح امیر صاحب این فقره در احوال و مفقرا امیر نوشته اند امیر صاحب توچیک دل هم که خدا خاک ایشان را برای رحم بر حال غریبان سرشته است واحد دستش داده اند چنین می بایست که خدا خاک ایشان را از آب رحم بر حال غریبان سرشته است و آنچه انگلیسی مرد معلوم مرقوم بود آن مرد را شما نشناخته اید بدتخم است من زیاده روپیه برای خرج راه باو داده بودم شستن یکبار و پنج یکبار لیکن چون طبع فقیر مراعات حال بنی آدم است حرامزاده باشد یا حلال زاده احوال او را نیز خواه راست خواه دروغ شنیده رحم می کردم بهمین طریق مردم صدها گرفته اند و هیچ یکی از آنها آشنای من نبوده است لیکن نیری تولان این حسن سلوک می دانند که فلانی از راه دوستی با ما سلوک می ورزد و نمی دانند که من آشنای صاحب عبرتم و در دهن گدا هم می شاشم

رقعه ۱۵۵ هر دو کاغذ میرزا حاجی صاحب تفویض رستم خان باید نمود و من هم ناهر سنگه بعد چاشت آنجا خواهم آمد آخر روز شما را همراه گرفته باز اینجا می آئیم و کاغذی غیر از کاغذ میرزا حاجی صاحب نیست آن در خبر و دان شما گذاشته من خود آمده دریافت می کنم

رقعه ۱۵۶ پوشیده نماند که میر عبدالله بیچاره بتاریخ بیست و نهم جمادی الاولی سنه ۱۲۴۸ روز دوشنبه در حویلی نو تعبیر بمرض سل و دق برحمت الهی پیوست از نه ماه این عارضه داشت و بد پرهیزیها کرد لیکن خوب کرد اگر پرهیز هم میکرد چه میشد باتفاق اطبا کسی ازین بیماریها جان نبرده است خلاصه دو ماه در حویلی نو بسر برد و میگفت که آب و هوای اینجا بسیار با مزاج من موافقت کرده روز به روز بکه مردا زبکیاس شب مانده سر رشته نفس کم کرده بود و فواق شروع شد یک و نیم پاس روز باقی مانده جان بجان آفرین سپرد پیش روی دروازه همین حویلی که تکیه فقیر است از چهل سال فقیر مذکور درین تکیه میبود و سالها گذشته قضا گرد حالا کو جای بدال و ملا کشته

است بنجر و بیه یا و حادثه آن مرحوم را برای قرب در تکیه مذکور دفن کردند اگرچه غم مردن او نظر بجوانی او همه را محزون ساخته
لیکن یا درش تا دیر بعد مردن بار او چسپیده روبش می‌پوسید و خود را آنقدر ریخت کرد که خود بخود قالب تهی کرده بود
طبیعت محسن هم چند روز ناساز بود و شفا یافت لیکن باز در غذا چیزی بدپرهیزی شد و بیماری عود نمود حالا بفضل الهی از
معالجه تمام خانه بدست میرزا فتح علی برادرزاده حکیم شفائی خان است این بود احوال تازه که نوشته شد من هم درین طرف
مدت سوای درد شانه رنجها کشیدم لیکن از یک هفته صحت کلی حاصل است خربوزه هم که خوردم بخوبی هضم شد از بعضی
چیزها هنوز پرهیز میکنم مثل بادنجان و شلغم و دال ارهر و لال مرچ انشاء الله العزیز بعد چندی این را هم می‌خورم
حالا عمارات چهاولی هم قابل دیدن است صبح و شام اگر کسی بالای بام خانه که مشرف بران عمارات باشد
و نگاه تا آن جا برسد ایستاده شود مرقع مانی و نگارستان چین در نظر جلوه میدهد با وجود عدم رضای مردم باز
آبادی درینجا بسیار شده است روزی حضرت صاحب عالم بهادر بایمای حیاالعالی دوباره بتماشای کوتهی دلکشا رفته بودند
من هم در رکاب بودم بعد مراجعت باشاره حضور پر نور چند فقره در وصف آن بتحریر در آمد نقل آن پیش والد شما است
حق تعالی شما را بکام دل رسانیده اینجا بیارد در خانه همه آدمها چاق اند **رقعه ۱۵۷** نسرین نوبهار انشا پردازی
و عندلیب شاخسار بذله طرازی حفظکم الله تعالی یقین کلی است که بعد آمدن فقیر باین طرف هم شغل فارسی بطور خود
با عموی شفیق داشته باشید من هم ورا دو سه روز میرسم لیکن خدا کند که باران باستد گرد و غبار سهل است والا
در کوچهای لکهنو راه رفتن خیلی دشوار خواهد بود آمدم بر مطلب چهار انار و یک ناشپاتی و یک بهی و چند دانه انگور
و چند تا خوبانی و قدری پسته و کشمش از حضور برای من آمده بود بجنسه نزد شما فرستاده شد باید که بطور مناسب
میانه خود با حصه کرده بخورید زیاده خیریت مگر آنکه بعد تمام شدن رقعه یک کابی کیله که سیزده کیله دارد هم عنایت شد
این هم میرسد **رقعه ۱۵۸** خواجه امامی صاحب طال عمرکم امروز بیست و یکم شهر حال روز شنبه است بر شعر
مشهور نگاندو کانالا کوچ پنج کروهی از منزل دیروزه رسیدیم بروز پنجشنبه یا جمعه که روز دیگر می‌آید داخل
شهر می‌شویم اگرچه دیروز هم این احوال نگارش پذیرفته و سوای مراجعت کدام چیزی نیست که بر نوشتنش اظهار
نشود لیکن هوس از حال خود بخصوصان خود خبر میدهد زیاده خیریت **رقعه ۱۵۹** خواجه امامی صاحب
سلمه الله تعالی اشتیاق سوکرا معلوم اولسون گیم خواجه رحمت الله خان منی تنک تاپ ایدی فرخ آبادیلی روانه
اولونمین لیکن حال اوزدهم سواری میسر یوقدر در آزادن ورت بادان هیش اقچه سن منی بیارسنک توب بخشی باز
خلاصه موافق ایمای خواجه صاحب موصوف لاله دیبی پرشاد چهارده روپیه بخدمت شریف خواهند رسانید
آن صاحب از ایشان گرفته بخواجه صاحب موصوف بدهند و رسید مبلغ مذکور در دوم حواله لاله دیبی پرشاد نمایند
و حال الشکر این است که دیروز که بیست و هشتم صفر بود از فیض آباد شش کروه این طرف رسیدیم امروز
مقام است فردا داخل فیض آباد می‌شویم باید دید چند مقام در انجا می‌شود دیگر خیریت **رقعه ۱۶۰** [illegible] این
کتاب برای فروختن آورده بود لیکن قیمتش زیاده از حد میگوید پنجاه روپیه میخواهد میگوید که نزد کاتب فی جزو پنج روپیه داده [illegible]

انصاف بدست شماست هر چه بگوئید قبول می کنم خدا داند طرف ثانی چه فهمیده است که این خطا رشت رالتحط آقا رشید و میر عماد دانسته پنجاه روپیه قیمت کتاب بر زبان دارد اگر سید صاحب باشند مضایقه ندارد میان علی حسین امروز روانه جونپور شدند سلام بخدمت شریف گفته عذر حاضر نشدن از کم فرصتیها کرده اند دیروز و پریروز که جواهر درست بود سه غزل تازه گفته شد شما همین وقت نقل آن گرفته همین کاغذ را که غزلها بر او نوشته شده از رقعه بر بده تا رستم خان خواهید داد که نزد آقا صاحبان خواهد برد و من امروز از دوا مالیدن فارغ شدم فردا محمدی را طلبیده سر تراشی می کنم

رقعه ۱۶۱ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی خط اسمی والد شما میرسد بعد مطالعه اگر ممکن شود همین لفافه را قدری تراش داده و صمغ بسته ملفوف عرضه خود روانه سازید و خط قاضی صاحب که اسمی آقا صاحبان است رستم امروز می برد اگر پیش از عصر آدم جواب شان رساند آن را هم ملفوف باید نمود و الا خطوط امروز در ڈاک نرسید خط آقا صاحبان مع خط دیگر خواهید فرستاد دیروز خط سرد معلوم رسید مرد که جلیبر سندالکی چند خورده است چکنم که میر انشاء الله خان صاحب خط ندگور را باین علت که غزلهای هندی نوشته بود برده اند والا ملاحظه شما میرسید

رقعه ۱۶۲ خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق مخفی نماند که از دیروز در عجب ناگرستانی افتاده ایم که هیچ میسر نمیشود امروز نفاس است فردا کوچ لیکن نقاره امروز در این ارض ذات الرمال بر من ناگوار است صبح بار برداده بود دیپا داشتند دیگر آنکه پنجروپیه بدست همین آدم بفرستید اگر گرفته پیش خود نگاه دارد هر گاه مهوس معلوم بیاید باید داد که بیچاره بمصرف خود در آرد

رقعه ۱۶۳ خواجه صاحب این خط محمد شفیع که اسمی فقیر آمده بود برای مطالعه میرسد و رقعه دیگر که نام میر اوست نیز فرستاده شد بعد مطالعه چطوش رقعه را برستم باید داد که بخانه مشار الیه برساند و آقا صاحبان مخدوم وقت شام آدم خود را نزد من فرستاده بودند چون من عادت ندارم که درین چیزها نام خود داخل بکنم یا نوشته پیش خود نگذارم از رسیدن رقعه بسیار خجالت کشیدم لیکن بطور خود ابیات مذکوره را باید می کنم اگر یاد می آید فهو المطلوب و الا امر فر بطور دیگر درست می کنم

رقعه ۱۶۴ خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی راقم داعی تا این وقت مهمان مرزا حاجی صاحب بود حالا بحوالی آقا صاحبان بلطف لشان رسیده چون خبر تشریف آوری این صاحبان تا شام گرم است لهذا موافق وعده دیشبی امشب نمی توانم رسید فردا البعد چاشت باتفاق میر صاحب این مخدومان خواهم شد

رقعه ۱۶۵ خواجه صاحب سلمکم الله تعالی هرگاه خط بوالد خود نویسید برای ملاحظه داعی هم خواهید فرد من یاد دارم که نقل آن تاریخها پیش شما هم بود شاید از خاطر شریف رفته است و میر امجد علی هم نقل آن برداشته بودند من هرگز بخاطر ندارم دیشب یک ماده بدست آمده بود و قطعه آن نیز درست شد لیکن چون عدد مصرع لشمار در آورده عدد کم بود مجبور متوجه ماده دیگر شدم بعد زمانی این ماده بدست آمد

نظم

ز نقره ساخت پی شاه دین چو صندوقی ❊ وزیر اعظم میدان سپهر جلال ❊ و میدجان تنم ہاتفی ازین تاریخ ❊ نشان مجد و کمال و سعادت اقبال ❊

دیگر آنکه امروز یا فردا در عالم فرصت این چهار غزل تازه فقیر را بر کاغذی نقل کرده بدست آدم خود نزد آقا صاحبان مخدوم باید فرستاد فردا تکلیف مرزا حاجی صاحب کربلایی روم و از آن جا بحضور می

رقعه ۱۶۱
رقعه ۱۶۲
رقعه ۱۶۳
رقعه ۱۶۴
رقعه ۱۶۵

می آیم زیاده خیریت **رقعه ۱۶۶** خواجه امامی صاحب دریافت نمایند که معلوم نیست که دیروز یا امروز مرزا بهچو بیگ
پهلوان و آن مرد جوگندم ریش که وقت آمدن این جا شما را بالای بام طلبیده سفارشش او کرده بودم آمده بودند یا خیر
و صاحب در مقدمه هر دو کس بطوری که گفته بودم بجناب قبله و کعبه عرض کردند یا وقت مناسب نبود بهر حال اگر نکرده باشند
مفصل بنویسید و الا بگویند و فردا جواب بنویسید **رقعه ۱۶۷** خواجه امامی صاحب سلمکم الله تعالی یکصد روپیه بدست
رستم خان فرستاده شد باید گرفت و نزد والده میان بکور رفته باید گفت که مرزا قتیل پیشتر که دوستانش تحصیلدار پرگنات در
ملک انگریز بودند سفارش اکثر مردم بنامهای نوشت و همه بقدر مقسوم خود کامیاب می شدند در بنولا که آشنایانش همه
معزول شده اند سفارش یکروپیه یا تا پنهار دامی دارد مطابق هم خط نوشته باهل حاجت می داد این نیست که زر برای کسی طلبید
مگر دو سه بار از بعضی دوستان رسیخ این هم عمل آورده بود گاهی یکه تنکه بهمین جا داد جا از پیش خود داده است این قدر
گفته باز بگویند که این یکصد روپیه یک گفته شما از پیش خود برای آن زنکه فرستاده اند باو بدهند زیاده خیریت **رقعه ۱۶۸** مخفی
نماند که عرضی شما همی جناب خالصاحب قبله و کعبه پریروز که آخر ماه مبارک بود در رسید چون من اینجا نبوده ام و والد شما هم
از باعث صوم فرستادن آن نزد من فراموش نموده اند مرو که از خانه آقا صاحبان اینجا آمد مطالعه من در آمد تحصیلداری
و هر چه غیر ازین داخل مناصب عزت در سرکار کمپنی انگریز بهادر است همه وابسته بلطف و عنایت آقای عالی جناب است
اگر صاحبان بورڈ این تجویز را پسند بیند بسم الله تحصیلداری شما از آن والا جای اندیشه نیست خدا آقا را سلامت
دارد اگر او را پرداخت شما منظور است بطریق دیگر کامیاب خواهید شد نزد من این همه در اصل از سبب مهربانی اوست
گو بظاهر حاضر باشی و خدمت شما باعث آن باشد در بنولا آشنای از بین یوری خطی بمن نوشته بود خط مذکور معرفت
آقا صاحب مختار بمن رسید شخص مذکور نوشته بود که چهار عامل برای پرگنات حضور تحصیل تجویز شده رپورت شان
بفرخ آباد رفته است یا نزد صاحبان بورڈ هر جا که باشند درست بخاطر نمانده است و صاحب والا مناقب منتظر جواب
هرگاه این التماس پذیرا خواهد شد عمال مذکور که یکی از آن شما باشید بر سر پرگنه خواهند رفت تمام شد مضمون خط
آشنای مذکور بیچاره همین قدر نوشته بود اگر فضل الهی شامل حال شما شود این شخص را رفیق خود خواهید
کرد مسکین ازان جا جای نداد بعد مدتی ده روپیه سکه برای پسر خود فرستاده بود بخانه او رسانیده شد و حسب
حسن خان خطی به برادر خود میان سید علی نوشته بودند که تحصیلداری بنام خواجه امامی صاحب مقرر شده چون
هندوستانیان از طریق انگریزان بکلی خبردار اند وضیع و شریف اینجا گمان برده اند که شما امین یعنی رفته اید این قدر ندانسته اند که در کار
انگریز آنچه تدبیر میشود پیش از آنکه شخصی بکلی منصوب نموده آید جا بجا همین شهرت میگیرد که فلان خدمت فلانی دریافت
بهرحال فال نیک اثری دارد و آنچه در افواه دانسته عام رفته است قریبی در همین زمانه بظهور می آید لیکن با دعاگویان را در وقت
ترقی یاد باید داشت از اینجا چنین واضح باد که رقعه تو حجابی که اسمی من درین عرصه بود مطالعه در آورده من بعد خطی اسمی آقا
صاحبان مخدوم من نزد شان فرستادم هر وقت که جواب می رسد نزد خود نگاه می دارم در خط دیگر ملفوف کرده خواهم فرستاد
و آنچه در خط سابق نوشته بودم که دو جا در خط شما غلطی دیده شد تفصیلش این است که این تحریر در عالم تعجیل فرزند دلخواه سعید

رقعه ۱۶۶
رقعه ۱۶۷
رقعه ۱۶۸

شما هم رسیده اند که نحو با جای خطی نوشته میشود مهمل بالای هو زمینویسند لیکن از سبب سرعت یا متعلق بودن خاطر بکار
دیگر یا العکس از قلم شما ترشح نمود انشاء الله العزیز وقتیکه بر مطلوب ظفر می یابید و اطمینانی هم میرسد آنوقت برهان قاطع
و دیگر مجلد و کتاب لغت نزد صاحب فرستاده خواهد شد صاحب من من ازین خوشی ندارم که شما بوعلی سینا شوید ظاهر خود
را درست بکنید من ترقی شما در دنیا می خواهم اگر خدا علم و دولت هر دو دهد سبحان الله گو رچه می خواهد دو چشم بینا
و اگر علم نعید بضرورت عطا فرماید دولت زیاده از حد لیکن بعزت تمام نه بذلت زهی طالع و خهی عنایت خداوندی
این بار خطی برای نا هر سنگه نوشته چون او بذات خود مشتاق خبر فرحت اثر شماست و میداند که محبت او در دل
شماست از راه اختلاط کلمه بزبان می آرد لیکن از دل نیست اگر جواب صد خط نخواهید نوشت او خط صد و یکم خواهد
نوشت امروز که از دو پهر اینجا دارد شام خواهد رفت خطش ملفوف است و دو کاغذ دیگر یکی عنایت نامه حاجی ممنگل
نامی و دوم کاغذ غزلهای شاعره حال

رقعه ۱۶۹

سلمکم الله تعالی پوشیده نماند که لفافه اسمی آغا صاحب مختار
حضور پرنور مرقومه بیست و یکم شهر حال بمن رسید و احدی بران مطلع نشده و رنت حال این است که من پریروز که بیست
و سوم شهر حال بود خبر روانگی امیر صاحب بتاریخ بیست و ششم شنبه برای بعض ملازمان جناب ممدوح نجاس آدم و فتنه
ایشان برسم زدم حالا در شروع ایام برشکال روانه خواهند شد و دیروز که بیست و چهارم و روز شنبه بود آدم
آغا صاحب دام مجدهم آن لفافه را مخفی آورده رستم را بیرون دروازه برده باو سپرده در رفت رستم نیز باخفای
تمام بمن رسانید خط مرزا ابو الحسن خان دیوان هم در لف آن بود همه بخوبی خوانده شد و کسی ندانست چون من درینجا هستم
و آغا صاحب آنجا جواب از طرف ایشان بعد ازین خواهد رسید و بر جواب چه موقوفست ایشان شب و روز دیده
شما بستند بخیر خطوط در مقام داعی شدن ضرورت احوال تازه می شود و باقی همین یک خط برای همه دوستان
کفایت میکند صد آفرین شما که بر سر نامه نام آغا صاحب نوشته بودید والا احتمال آن بود که چوبداران و پیاده
ها به هرکاره ڈاک می گفتند که مرزا افضل نجاس رفته است و هرکاره بمجرد دریافت حال اینجا می آمد اگر من تنها اینجا خط
را می گرفتم باز هم قباحتی نداشت و اگر جای می رفتم صاحبان خانه خط را گرفته از راه بی تکلفی می خواندند لیکن این
احتمال هم خیلی ضعیف است زیرا که من وقت آمدن خود همه آدمها را چه چوبدار و چه پیاده طلبیده تقید کرده
آمده بودم که هرگاه خطی بنام من آید شما آن خط و هرکاره را پیش آغا صاحب بیارید هرگز نجاس یا جای دیگر نخواهید
فرستاد اگر خلاف این عمل آورید از نوکری برطرف خواهید شد آغا صاحب هم قدغن کردند و تهدید نمودند درین صورت
آمدن خط نجاس احتمالی نداشت لیکن بسیار بدانائی کار کردید رحمت خدا بر شما دیروز وقت شام در خطوط طلبیکی
خطی بنام صاحب مداک فرستاده شد در خط مذکور چند لفظ تعزیت حادثه جان گداز هم هست اعادهٔ آن
چه ضرور حالا بعد ازین که عرضه برای جد امجد خود بنویسید آمدن مولوی کلیم الدین مفتی عدالت و دیگر ارباب عزت
و متاسف شدن صاحب والا قدر از دریافت این سانحه حواله بقلم باید نمود تا در نظر این مردم عزت شما جا گیرد
و رقعهٔ من که در مقدمهٔ روانگی خان صاحب از لکهنو بحضور نمودید بسیار بجا شد زیرا که نمودن رقعه وقت استفسار

استفسار صاحب والاجاه از احوال حاجی صاحب نیز بیا بود از طرف خود چه خفگی داشت صاحب من بعد این انچه می‌نویسم
آن را حکم قطعی ندانید مشوره خیال بکنید هرچه مناسب وقت و در رای شما پسندیده نماید بعمل آورده باشید نام خدا
رای شما صائب و نزد من پسندیده است **رقعه ۱۷۰** خواجه صاحب عالی قدر سلمه الله تعالی پریروز خط عجب نمط
رسید موجب مسرت فراوان گردید نوشته بودید که تاج الدین حسین خان باز بتحصیلداری بهیوندی مامور شده‌اند لیکن
این لفظ را معمور بعین مهمله نوشته بودید پوشیده نماند که مامور صیغه مفعول از امر بامر آمده است و درین مقام
همین انسب می‌نماید و معمور بمعنی آباد آن تعریف شهرت در بنجا چه گنجایش دارد و معنی شعر میرزا رفیع **شعر**
ما و جیب کفر ثابت می‌بینیم غای مسلمانی — نه چه بود شیخ سی زنار تسبیح سلیمانی ؛ این است که معنا با تای
قرشت مفتوح و میم ساکن یعنی زیرا که گذربانان و راهداران بحکم حاکم از تاجران و دیگر رهگذاران گیرند این معنی معنی لغوی است
و در استعمال بمعنی سود و نفع است و سلیمانی سنگی است برنگ کبود که در میان آن رگ سفیدی می‌باشد که آن را از تار
میگویند غرض شاعر این است که کفر و اسلام هر دو در اصل یک است و فرق ظاهری نزد اهل تحقیق نامعتبر هرگاه
کفر ثابت شد همان ثبوت کفر سود مسلمانیست یعنی اسلام عین کفر و کفر عین اسلام است هر دو از هم جدا نمی‌شوند چنانکه
زنار از تسبیح سلیمانی منفک نمی‌تواند شد همین صورت کفر از اسلام و اسلام از کفر جدا نمی‌شود و شیخ با اینهمه تقوی نتوانست
که زنار را از تسبیح سلیمانی جدا سازد تمام شد این هم دیگر اینکه تا الحال بفضل شافی مطلق از سابق بهتر است اگرچه هنوز
بحالت اصلی عود نموده لیکن کم کم بطور سابق اختلاط میکنند و میخندند و این دلیل تام بر صحت است گوییا ده را نمیتوانند شد
اکثر میل طبع ملعبت گلی می‌شود یا دل رغبت بشیرینی میکند یا دم خود می‌گوید که مرا پیش میرزا صاحب بسان
و فیننکه می‌آید سوال بر دو چیز میکنند من البته لعبت گلی مطلبم لیکن چون طبیب از شیرینی خوردن منع کرده است به طور
کرم می‌شود از سر و دا ... گفتیم اگر گاهی اتفاق می‌شود یک نبات ریزه ها و میدهم با ... لیکن چون نزد حکیم این هم
مضرت نمیدهم در مقدمه معامله دیوانی آنچه جناب قبله و کعبه شما بنویسند بران عمل نمایند نیک و بد را با انجام
کار در نظر داشته باشید دیروز مشاعره بود از باعث آمدن بعضی احباب خاطرداری آنها و ورود شاهزاده میرزا
جهانگیر بهادر زیاده از پنج غزل هر غزل هفت بیتی اتفاق نشد در خط آینده فرستاده خواهد شد میرزا جهانگیر شاهزاده
روز پنجشنبه بیست و چهارم محرم داخل لکهنو شدند جناب عالی با حشم تمام که شاید آصف الدوله باین نوبت استقبال
میرزا جوان بخت شاهزاده نکرده باشند پذیره شده بودند شاهزاده موصوف با وصف غرور سلطنت و مزاجی جناب
عالی را در یک هودج پهلوی خود نشانیدند شاهزاده موصوف رخت انگریزی می‌پوشند و بر جانوری ارغوانی رنگ ...
چهار کس دیگر از رفیقانش همین هیئت دارند فقیر را هم یک روز اتفاق صحبت با وست ... من بسلام کردم کرسی طلب
کرد و فقیر را نشانید و چیزی هم همراه خود خورانید دیگر خیریت **رقعه ۱۷۱** بعد اشتیاق واضح باد که دیروز آنچه یازدهم شهر حال
بود لفافه خطوط شما رسید و رقعه مختصر بنام من بود آن هم مطالعه درآمد تاج الدین حسین خان صاحب به بهیوندی رسیده
کاغذ دیگر برای کاتب خواهند فرستاد و امروز آقا صاحبان خط دیگر که برای من در زبان اردو نوشته بود نیز فرستاده

واحوال دریافت گردید دو خط بیشترهم نزد صاحب فرستاده شد یکی حسین بیگ خواهد آورد و یکی بطور خود در ڈاک
انگریزی مرسلست بعد ازین اگر خط قابل اخفا باشد درین لفافه فرستادن مصلحت نیست بدرِ دولت حضرت صاحب
عالم فرستادن مناسبت من با آغا صاحب مختار فهمانیده ام که اگر بعد ازین خط خواجه امامی اینجا بیاید اگر آن وقت من اینجا باشم
بهتر والا پیش خود نگاه داشته بتوسط آدم خود در گوش من اطلاع بکنید هر جا که مناسب خواهد بود خواهم طلبید یا نزد خود نگاه باید
داشت آمدم بر احوال دیروز چه امجد شما بعد مطالعه خط خیلی بی حواس شدند امروز رقعه بمن نوشتند که خواجه امامی مفت از دست
رفت خدا داند حالا در چه بلا گرفتار خواهد شد صلاحی به ازین نیست که خواجه قاضی آنجا رفته او را همراه خود بیارد
و تاج الدین حسین خان صاحب بعد مطالعه خط شما بر منغص شدند و بمن نوشتند که شما بجناب خالصاحب قبله
قبله عرض بکنید که خطی بنام من متضمن نفرت خود از کار شلوه آباد و اطاعت عامل آنجا و رغبت خواجه امامی باین کار بطلبید
لطف و عنایت صاحب والاجناب و باین حکم حضور بنویسند و این قدر مضمون دیگر هم باشد که برخوردار با تفصل
از حکم آقای خود چاره ندارد لیکن باینده وقت روانگی صاحب عالیشان او را آنجا نخواهم گذاشت و بعد از انفصلات خدا زمانه
اکم کار او وقت روانگی یاد فرمایند تمام شد مضمون تاج الدین حسین خان صاحب این وقت بنزد تاج الدین حسین خان
برای نمودن رقعه قبله و کعبه و نزد قاضی صاحب رفته ام توسبا نبودن رقعه قبله و کعبه بنام خالصاحب گفته است هنوز هیچ جواب هم
از دهم چه قرار می یابد خط فردا که ملفوف خطوط شما آئی خواهد بود نوشته خواهد شد و خالصاحب هم زود نمیرسند اگر حضور از روانگی
الیشان نپرسند شما همین قدر عرض بکنید که بروز پنجشنبه پانزدهم شهر حال یقین که روانه شد جانم من بنا بر احتیاط رقعه دیگر بی لفافه
اسمی شما درین خط پیچیده ام احیاناً اگر صاحب والامناقب بپرسد که خط مرزا قتیل متضمن این مضمون پیش شما کجاست
باید که همین رقعه را نمائید دیگر خیریت **رقعه ۱۷۲** خطوط مرقومه بیست و دوم شهر حال رسیده موضح مطلب گردید
آنچه از احوال همشیره زاده دیوان ابوالحسن خان نوشته اید دریافت شد معلوم نیست که این مرد عزیز پسر میر باقر علی
مرحوم است یا پسر کدام کس دیگر اگر پسر میر باقر علی است پس دوست قدیم من است پدرش با من محبت بسیار داشت
پیش از که خدا شدن در لشکر نواب نجف خان مرحوم سی و چار سال تا پنج سال پیشتر از بودن میر مرحوم
همیشه یکجا بودیم اتفاق می افتاد من هم در همان ایام از شاهجهان آباد وارد لشکر بودم و پیش موصوف از
محبان من بود و اکثر اوقات از وثاق خود برخاسته در وثاق او میرفتم میر باقر را هم آنجا می دیدم گاهی از صبح
تا وقت چاشت و گاهی از سر شام تا نصف شب با هم اختلاط می کردیم در همان روزها بفرمایش او نسخهٔ بدیع المیزان
که در علم منطق است پیش من می دید چون از لشکر کوچ بسته شدم بنا بر ضرورتی بالهٔ آباد رفته شدم بعد از آنکه
باز به لشکر رسیدم شنیدم که میر نور بشاهجهان آباد روانه شد جد امجد ایشان خیلی بزرگ است الیشان
در کشمیر ملقب بسادات بودند میر مرتضی نامی فاضل زبردست صاحب اجتهاد در مذهب امامیه گذشته اند که
خواجه محمد علی با اینهمه کمال شاگرد ایشان بود میر موصوف عموی میر باقر علی می شوند میر باقر مرحوم را پسری بود در
کمال زکاوت و اهلیت و وجاهت و تقوی در شانزده سالگی قطبی یا مسند می خواند بیچاره ملذوق شده

سنده فرزندگی را خبر یاد کرد شما بد برادر کلان همین آشنای شما باشد این نقل طرفه نقلی است که میر باذ بعضی اخبار را از قسم
کتاب وغیره پیش اکرام الله خان فروخته بود چون دو سه بار خان موصوف بر وعده وفا نکرد میر مزبور روزی
تقاضای شدید نمود خان موصوف گفت که خدا هیچ آدم شریف را معامله با کشمیری نصیب نکند که عجب مردم عجیبی
دهن دریده می باشند میر باقر گفت که شما هم زنا هستید یعنی کشمیری تمام شد این داستان و آنچه از احوال آن کوت
برکوچی حواله قلم کرده اید طشت از بام افتاده است و از هم این قدر اخفا منظور نیست سبب این است که چون شایبه
حیا درین قوم باقی نمانده خود را داناترین خلائق میگیرند این عمل را بزعم خود بد نمیدانند و علاوه آن دیوثی را داخل
عیش می شمارند یعنی زن خود را روبروی خود بگایدن می دهند و همچنین خواهر و دختر را هرچند در جنب زن که
حرمت خود است خواهر و دختر کیستند چون زن کوت برکوچی را دیگران می گایند اولادش هم مشغول است درین صورت
نه آن زن زن اوست نه دختر دختر او این قدر که از ذکر این عمل بد می رنجند با کسی بگوید که شما کوت برکوچی هستید بسیار
غضب می آید سبب این است که در نظر مردم صاحب این عمل ذلیل و خوار است [illegible] ایشان درین صناعت
بمرتبه کمال رسیده اند که زر نمی [illegible] تشخص ظاهری یعنی در بارداری و تجمل ظاهری هستند اگر این قید درمیان نباشد [illegible] زنانه
می پوشند درمیان زنانه و این قوم چه فرق است ایشان هم بالطبع راغب باین می باشند که لباس زنانه بپوشند
و چه عجب که در خلوت همین عمل را می کرده باشند لیکن این مرد کوت برکوچی بحسب ظاهر خیلی خلیق و دست [illegible] هم داده
و تحمل حرف ناملایم هم ندارد از همین جهت عزتش باقی است لیکن لعنت خدا بر حال [illegible] **شعر** چه توان کرد زمان
این اند + باهمین مردمان بباید ساخت از کیسه خود چه می رود هرکسیکه بتواضع پیش آید باو ملاقات باید داشت [illegible]
نصیر الدین در بنارس و مولوی منیر علی در مرشدآباد اند اکثر خطوط این صاحبان می آید میر موصوف و همه خود
مستقل احوال صاحب و متاسف بر بی مشاهره می باشند من هم خیلی خون جگر می خورم لیکن امور اختیاری [illegible]
اتفاقی است سبیل رتبه همین است میر نصیر الدین صدر دیه از مال پدر خودی [illegible]
اند آن ملکی بچه از دلی پیش منشی بود نانش می خورد حالا سررشته امانت به بیان شخصی نوکر [illegible]
لیکن این را یاد داشته باشید که این نوکری زیاده از دو ماه نیست چون منشی دو سه بار [illegible] آمد [illegible]
دیوانخانه عمویش فرود آمده بود میان تعارف این دکه وبال گردن وی شده بود برای رفع بدنامی اختیار عمل آورده است [illegible]
عداوت [illegible] هرچند تشیع این مرد که هم مثل عوام است بلکه مثل [illegible] تمام [illegible] خارجی بوده [illegible] زمانه [illegible] آدم [illegible] عقلش خالی شده
است و الا تنگ آدم بود که با اینگونه حرکه ناحرف بزند این ملکی بچه سخت حرامست برادر [illegible] در توقف [illegible] جرئت مرد که این
اسکندر نام آن دوست شاه پیرجان میدید گویا از کوتش جسته است مرد که پیش مردم اظهار میکند خود را امین میکند بزعم خود میداند که من از دعای
او بسیار خوش خواهم شد و جای خود در دل من کند خطوط مرسله جابجا رسانیده شد لیکن ارام خود ام در جواب نوشته ملفوف همین خط کرده اند
تر دو آقا صاحبان هنوز نفرستاده ام حالا آدم می [illegible] جواب بعد از این خواهد رسید **رقعه ۱۷۴** هرچند [illegible] المصاحبه الفاظ [illegible]
نویسنده مکتوب بمقابل شخص مساوی و بزرگ و خرد در کار باشد آورده شده لیکن بعضی چیزها که تعلق به [illegible] دارد [illegible]

ودر کتاب مذکور پیرایهٔ تحریر نپذیرفته در اینجا نوشته می‌آید و اینها را طرق و سنن و آداب نامند که بعضی از اینها سوای
قلم و زبان تعلق بجوارح نیز دارند یعنی باعضای بدنی انسانی مخفی نماند که در مقابل شخص مساوی خود را بنده و مقابل
خود را قبله و قبلهٔ حاجات هم گفتن درست آمد صاحب و قبله و کعبه نیز و استاد و مرشد را هم باید گفت و پدر زن نیز
مضائقه ندارد و بشرطیکه آقا نباشد لیکن پدر را نباید گفت و لفظ پیر و مرشد سوای استاد و مرشد بدیگری نباید
گفت لیکن استادیکه علوم کتابی بیاموزد این کس و هر نه استاد در فنون دیگر مثل کشتی و غیره صناعات کم رتبه در مقام
دادن را عنایت کردن نامند و به پدر سوای بدهید عنایت نباید گفت و در خطاب آنجناب باید گفت یا جناب والا
یا جناب و حضرت هم مضائقه نیست لیکن مثل تو اینها حضرت یعنی پدر را استعمال نباید کرد و در غایبانه پدر را والد یا قبله گاهی
باید گفت اگر همین اشخاص مقابل باشند روبروی آقا هیچ و پسر خود را در مقابل این صاحبان سوای شخص مساوی غلام زاده گفتن
مضائقه ندارد و روبروی شخص مساوی صاحب شخص بنده زاده باید گفت و روبروی پدر نام او باید برد و همچنین روبروی
بزرگانی که از پدر در مرتبه زیاده باشند مثل عم بزرگ و خال بزرگ لیکن اینجا غلام زاده گفتن نیز درست باشد چراکه سوای
شخص مساوی که آنجا خود را بنده گفتن سزاوار است و پسر خود را بنده زاده در مقابل اینها خود را غلام و فدوی باید گفت و نام پدر
روبروی بزرگان بلفظ صاحب اضافه نباید کرد یعنی اگر کسی از بزرگان سوال کند که پدر شما چه نام دارد باید گفت که زید
یا عمرو زید صاحب و عمر صاحب نباید گفت و روبروی اینهمه صاحبان پدر و برادر کلان و استاد هر شده سلام باید کرد
و در کتوبیکه برای بزرگی بنویسند پسر خود را برخوردار فقط یا برخوردار کامگار نباید نوشت غلام زاده زید یا عمر یا فدوی زاده
و برای آشنای همسر بنده زاده باید نوشت آدم بر آداب آقا آقا بر چند قسم می‌باشد یکی اینکه این کس از سبب و کامیاب مطلب
گردیده یا اینکه از پیش خود دسلوکی می‌ورزد لیکن او را نیز آقا گفتن مثل رساله دار یا عامل پرگنه یا دیوان امیر پس
چنین آقا را مربی و محسن و نوکر را رفیق و همدم و مصاحب نامند در مقام عنایت کردن بجای دادن و پدر خود را
روبروی او قبله گاهی و قبله گاهی صاحب و والد گفتن مضائقه ندارد و سلام هم بر بزرگ خود باید کرد و او را قبله و کعبه
و قبلهٔ حاجات باید گفت و در عالم اختلاط خداوند هم گفتن مضائقه ندارد و تعظیم دوستان هم باید کرد و تشریف بیارید
و چه میفرمائید هم دوستان و بزرگان گفتن معیوب نیست اما برای او عرضی باید نوشت برای بعضی بی مدد و برای بعضی
با مددیسان او را نام بکمال عزت باید برد و در روبروی او تعظیم هر یکی باید کرد آدم بر آقائی ذی جبروت مالک الملک که
در ملک او دیگری شریک نباشد آدابش اینست که روبروی او خود را غلام و پسر خود را خانزاد باید گفت
غلام زاده نباید گفت و پدر خود را نیز غلام و برادر کلان را بنام یاد باید کرد بی اضافت نمودن صاحب و دادن
او را مرحمت کردن یا دادن باید گفت عنایت کردن نباید گفت و روبروی او تعظیم هیچ بزرگی نباید کرد و عند الذکر
هم الفاظ بزرگی امیر در حق کسی بر زبان نباید آورد و او را بدربار جناب عالی یا حضور باید گفت و عند الخطاب پیر و مرشد
خداوند و اولادش را مرشد زاده و روبروی او لفظ بهادر بر پسرش زیاده باید کرد و آمدن آنها تشریف آوردن
نباید گفت الا بزرگان دین را در حضور او بزرگی تمام نام باید برد و بزرگان او را نیز یعنی پدرش را حضرت آرامگاه

اما نگاه باید گفت و دیدن کلانش بالجمله آن نگاه کلان تا خود نپرسد سخنی آغاز نباید کرد و اگر مطلبی ضروری الذکر باشد
چو گرده ادا باید کرد و اگر برای کاری رفتن حکم کند تسلیم کرده باید رفت و وقت باز آمدن و ادا کردن مطلب نیز تسلیم باید کرد و
وقت مقابله او یک سلام و بعد از آن تسلیم کرده استاده باید شد یا باید نشست و اگر در روز سه بار بلکه ده بار روبرو شدن کسی گفتن
اتفاق افتد در هر مقابله سلام و تسلیم باید کرد و شاهزاده یا پیر و مرشد نباید گفت و عند الخطاب لفظ کرامات بر زبان
آورده عرض مطلب باید کرد و بندگان عالی و جناب عالی غائبانه اینها را نباید گفت بلکه صاحب عالم اولی بود در قطعه ۱۰۴
پوشیده نماند که طبیعت قوتی ست خالی از شعور که در سنگ و درخت و حیوان و آدمی امانت نهاده دست قدرت است
مثلا سنگ را که از پایین به بالا می اندازند مجبور است که از بالا به پایین آید اگر مانعی نباشد مثل سقف یا درخت یا چیز دیگر پس حرکت
سنگ که از پایین به بالا رفته قسری نامند یعنی باختیار آدمیست باختیار سنگ نیست و از بالا به پایین آمدن را حرکت طبعی نامند
یعنی طبع سنگ چنین اقتضا نموده که از بالا به پایین آید و میل آهن به مقناطیس هم ازین قبیل ست و بالیدن درختان و ریختن
برگ نزدیک رسیدن باران و زردیدن و مراد ازین خصوصیت به طبیعت است و همچنین گریختن بز از گرگ ظاهر است که اگر گرگ را
بزنجیر بابسته مقابل آن بز را بندند یا استاده کنند از بیم خواهد گریخت یا خواهد رمید یا خواهد مرد و پس ترسیدن آن
از گرگ امریست طبعی یعنی در اصل خلقت از گرگ می‌ترسد و میل نمودن اطفال شیرخوار به پستان بطرف مادران و زنان و پرنده
و ترسیدن جوان و پیر در مکان تنها وقت شب یا در جنگ نیز امریست طبعی پس آنچه امر طبعی است هرگز زوال پذیر نیست
و ترک آن محال و قوت دیگر ست که در سنگ و درخت نباشد خصوصیت بحیوان و آدمی دارد که آنرا عادت نامند و
این قوتی بود که از تعلیم و فیض صحبت دیگری حاصل میشود مثل گربه ولایتی که چون در ابتدا با کبوتران بزرگ شود حمله
بر کبوتری نکند یا فیل که تا کو و سه بار او را انگشته باشد حمله بر آدمی نکند یا بوزینه که هر کس او را بچوب یا چیز دیگر ازین قبیل سیاست
سلام بر او کند و عادت آدمی از قبیل وظیفه بسیار و عبادات مثل نماز و حرف زدن و رقصیدن و خنده و ازان
دانستن و قمار باختن و شراب خوردن بسیار باشد و این امور طبعی نیست اگر صحبت قمار بازان بهم نرسد هرگز
قمار باز نخواهد شد همچنین صحبت بی هنران لیکن بعضی کسان که صاحب قوت قدسیه اند حسن و قبح هر چیز را در یافت
می نمایند و صحبت اصحاب رذیلت را ترک کنند و ترک عادت هم چون ترک طبیعت بسیار مشکل است لیکن ممکن است
که بعد مدت ترک عادت صورت بندد بخلاف ترک طبیعت که ممتنع باشد و موجودات دو گونه بود یا آنچه بقدرت
الهی از وقتی که موجود گشته بحال خود است مثال عقول و افلاک و ماه و مهر و دیگر ستارگان یا آنکه یکی بصورت
دیگری شود چون آب و آتش و باد و خاک یعنی باد بصورت آتش و آتش بصورت باد و همچنین خاک آب و آب خاک شود
یا فنا پذیر شود و دیر چون درختان میوه دار و بی میوه مثل درخت انار و سرو و یا زود تر چون درختان غله و بعضی گیاه ها
خود رو که سال بسال از زمین سر بر کشند و قلب ماهیت آنست که ماهیت چیز متغیر شود و این نیز ممتنع است مانند گندم شدن
نخود یا بالعکس یا طلا شدن مس که در مذهب اهل جنون حقیقتی دارد اما قلب ماهیت بی سعی آدمی بقدرت الهی خود بخود
ممکن است چون بعضی جانوران کوچک که بعضی جانوران را بصورت خود سازند اگر شخصی بمحال باطل قلب ماهیت چیزی علیحده

اگرچه دانایان قبول ندارند لیکن موافق عقیدهٔ خلق خدا این است که این حرکت اگر از پیغمبری بظهور آید آن را
معجزه نامند و اگر از ولی کرامات و خرق عادت و اگر از فاسق سحر و اگر از کافر استدراج گویند چون خرق بمعنی
دریدن است و عادت بمعنی خو کرامت را نیز خرق عادت نامند باین جهت که این کس عادت خود را پاره
کرده یعنی از عادت بشری بیرون آمده این کار کرده شاید عادت درین مقام بمعنی طاقت بشری
باشد و لفظ علیحده در اصل علی حده بوده است لیکن در فارسی علیحده نوشته می‌شود و در عربی
علی حدة و فرق در عقل و عادت این است که این عبارت که فلانی این همه صاحب همت است که گوشت فرزند
خود در وقت ضرورت بمهمان می‌خوراند خلاف عادت باشد ظاهر است که این حرکت خلاف حرکت انسانست
خلاف عقل نیست یعنی ممکن است که شخصی از راه جنون یا کم عقلی در عالم فقدان لحم فرزندان خود را کشته بمهمانان
بخوراند و خلاف عقل آنست که ممتنع باشد مثل پیچیدن آسمان در کاغذ باد و طلبیدن آفتاب از آسمان بزمین مثل
شمس تبریز برای پختن گوشت که در عوام مشهور است این خلاف عقل باشد قلب ماهیت هم ازین قبیل است

رقعه ۱۷۵

خواجه امامی سلمه الله تعالی رقعه آقا صاحبان متضمن طلب امیر صاحب بمجلس دعوت که فردا قرار داده اند
بخدمت ملایان ممدوح رفته بود معلوم شد که شما آنجا بوده اید والا چند سطری اسمی شما بخط من بوده
است خلاصه اینکه امیر صاحب عذر معقولی تحریر بر ما آورده اند و سوای این فی الواقع مناسب آن بود که
طعامی برای این صاحبان که از سفر آمده اند از آن حرف بپرسید هرگاه در عدم ارسال طعام ضیافت
حیله تعزیت رافع اعتراض باشد آمدن بخانه ایشان نیز در گرد همین عذر است هرچند این بیچاره‌ها از تکلفات
رسمیه مبرای محض اند لیکن چون عیال داران را ضرورست که پابند رسمیات باشند عذر امیر صاحب مسموع
و معقول است آمدم بر احوال شما دیروز خود در عالم بیخبری وعده کرده بودند امروز از رقعهٔ امیر صاحب بیاد
شما نیز ترجیح نموده بهر حال از جناب قبله و کعبه بپرسید اگر آمدن شما قباحتی نداشته باشد فردا باتفاق میرزا
محمد صاحب بیایید و اگر از جناب والا ممنوع شوید همین عذر از طرف صاحب مسموع و معقول است لیکن بمیرزا محمد صاحب
باید گفت که آمدن بشما طفیلی بوده است داعی خود گفته بود و سوای این از نوکران هم نیستند که در رکاب
آقامی آمده باشند همراه آدم من بیایند رقعه صاحب لطف شما تنها نموده ام در مقابله رد دعوت معیوب است
زیاده خیریت

رقعه ۱۷۶

واضح باد که انشای دیروز تحریر شما را دیدم خوب نوشته اید لیکن غرض
من ازین فرمایش چیز دیگر است و آن این است که از اول در براعت استهلال مناسبات باغ و چاه
و برج و حمام و نهر را بیان بکنید ذکر موسم ضرور نیست و در اثنای تعریف این چیزها مدح نواب نصیر الدوله
واسم الملک محمد علی خان بهادر سپهدار جنگ سپهر جناب عالی ضرورست زیرا که بانی این چیزها ایشان اند
تمام شد این قسم دیگر باید نوشت که این وقت نزد جناب قبله و کعبه رفته تحقیق باید کرد که دختر شمس الدوله بهادر
[illegible]

که فردا میر اکبر علی را نزد جناب عالی بفرستند و بروز دوشنبه خود نزد طرف ثانی بروند و در ابیات شما که درین ایام موزون کرده اید
دو لفظ غلط بود یکی طبع و دیگر مدح که هر دو بر وزن عقل اند بسکون حرف دوم و شما بر وزن کرم که معنی بخشش است بحرکت حرف
دوم آورده اید خود در یک مصرع طبع صحیح بسته اید مصرع مذکور هم درهمین قطعه است اگر اینجا صحیح است آنجا غلط چرا گفتید و اگر آنجا صحت
اینجا چرا غلط بستید خیال این غلطی ها بر ضرور است از دشمنان خرده گیر باید ترسید سبیلش این است که هرچه مسوده بکنید آنرا خوب ملاحظه
نموده صاف بکنید بعد صاف کردن از یک یک لفظ را ببینید که در معنی چه طور است و وزنش چیست و املایش چه صورت دارد
هرچند بدانند و لفظ فارسی باشد حقیقت آن در برهان قاطع دریافت میشود و اگر لفظ عربی باشد و شما از حقیقت آن
آگاه نباشید در شعر موزون مکنید در نثر مضائقه ندارد و در حاشیه مسوده بنویسید که من از حقیقت این لفظ آگاه نیستم

رقعه ۱۷۷
مرزای مهربان من سلمه الله تعالی امروز بخانه خانصاحب رو رم فردا بخانه مرزا سید وصی صاحب و از آنجا عزم دولتخانه شما دارم بهتر
این است که امروز وقتی لال بیگ بدکان کولی رفته خبر بیارد که برفی شیر کوچک کوچک ورق نقره بران چسپیده طیار است یا کهنه
شده از مزه افتاده اگر نوساخته باشد فردا چار تنکه را برفی و سه فلوس را شیرینی و یک فلوس را لدوی مونگ بیارد یا لدوی [illegible]
بیارد و خدا کند که برفی تازه بدست آید هرگاه احوال برفی تحقیق شود فردا طلبیده منتظر من باید بود و امروز وقت پهر بعد برگشتن
لال بیگ از بازار خبر برفی کهنه و نو باید نوشت شیرینی پتیهه و چیز دیگر اگر کهنه هم باشد بیارد یا شش تنکه را همین برفی بیارد که اطفال
هم خواهند خورد من اگر بسیار میخورم یکپاو و لیک کمتر خواهم خورد چار آنه را نیم سیر خواهد داد بلا تکرار بیارد اگر دیروز هم طیار شده باشد
تا فردا کهنه نخواهد شد ملک بمجبوری ساخته پریروز هم تا فردا از لذت نمی افتد قربان شما اگر پریروزه

رقعه ۱۷۸
حال من روز
بروز حالا بهتر است تازه اینکه چون مالش آره دار هر روز بسیار مفید افتاد امروز بطور خود در یک خریطه آرد مذکور پر کرده سر
ابوالعیاش را در آن گذاشتم بعد یکپاس که به بیت الخلا رفتم چه می بینم که در مشت از بست حصه یک حصه مانده است و شب بجای
برنج یک پهلکه با شوربای چوچه مرغ خورده خوابیدم و غذای روزانه آش ولایتی میشود و زان پهلکه مع تری سه طوس عوض خدمت
عمو صاحب کلان خود از طرف من باید گفت که روز یکه چاق شده بر سر خواهم شکست اول بخدمت سامی حاضر شده یک نان دیاو
پخته مسکه بالای آن خواهم ریخت و قند خوب طلبید باید خواهم خورد و یک آبخوره کلان آش با مانده بحلق فرو خواهم برد زیاده خیر

رقعه ۱۷۹
امروز دوپهر بخدمت شما حاضر خواهم شد چای نخواهم خورد آب را گرم نباید کرد لیکن قدری نبات کالپی بقدر
یک پیاله کوفته باید گذاشت که من همراه خود خواهم برد امروز برفی دکان کولی و قند در به نم شیره خشکه داخل کرده ام و برای آقا
صاحبان مخدوم میفرستم و این مقدار کم است بعد سه چهار روز مضاعف آن بخدمت شریف خواهد رسید

رقعه ۱۸۰
شما از
احوال مزاج خود دو کلمه بنویسید یا زبانی تعویض سامعه ادم بکنید امروز اول صبح برای دیدن مرزا ابوطالب خان بهادر که از درد
گرده بیتاب بودند رفته بودم از شفقت ایشان چه بگویم که مرا دیده درد خود فراموش کردند و از دو روز دویدند و مولوی حسین علیخان
صاحب بازبه همین عارضه گرفتار شده اند و شب چند بار قی کردند و امروز شاید مسهل گرفته اند خدا جمیع بزرگان و شفیقان را
از آلام جسمانی نجات دهد زیاده خیریت

رقعه ۱۸۱
لال بیگ رقعه را در حویلی نو تعمیر من که از دو سه روز برای عید رو بعضی
دوستان بهانجا می نشینم رسانید آن وقت شنیدم امام بخش ناسخ و میر سعادت علی رفیق میرزا حاجی صاحب و آقا صاحبان مخدوم

نشسته بودند و قلم و دوات هم درین حجره قدیم مقفل بود جواب نوشته نشد الحال می نویسم که رفتن نزد شخص معلوم بیجا بود و بعد یکدو روز باز بروید تا بر سر مهربانی آمده بعد خوب شدن معامله شما را یکسو نماید و بعمو صاحب کلان خود از طرف من باید گفت که حلوای معمولی بلکهنو باید رسانید که این خصوصیت از دست نرود و تامل و توقف خوب نیست و از میر صاحب بپرسید که خطوط کالپی روانه شد یا نه و دیروز رقعه مرد عزیزی آمده بود و از آن سخت خست و پیچی می بارید لیکن چون غور کردم حق بجانب آن بیچاره بود زیاده خیریت

رقعه ۱۸۲ خواجه امامی صاحب دریافت نمایید که امشب آمدن متعذر است شما بآرام در خانه بخوابید و اگر کسی از شما احوال من بپرسد بگوئید ما خبر نداریم هرگز اینجا نه رانشان نباید داد اگر فرشته هم باشد نباید گفت دیگر آنکه پارچه بینی پاک من زیر پلنگ منزیر صاحب با توپی در الان افتاده است حواله این آدم باید کرد فرداشب اندرون ۱۲

خیریت می ایم

تمام شد رقعات

غزل ریخته کلک جواهر سلک عمده شاعران عدیم العدیل مرزا محمد حسن متخلص بقتیل

غم عشق تو پایانی ندارد — چه دردست اینکه درمانی ندارد
جنون را گو که سوی ما نیاید — کسی اینجا گریبانی ندارد
چه واندر تنه خار مغیلان — سیه روزیکه دامانی ندارد
اثر در گریه مجنون مجوئید — که لیلی چشم گریانی ندارد
ز نعش کشته ناز تو پیداست — چه حیرتها که پایانی ندارد
سوال بوسه شاید داشت از تو — لبش می جنبد و جانی ندارد
مسلمانان مسلمانش مگوئید — قتیل کافر ایمانی ندارد

قطعه تاریخ وفات آن الاصفات که ماده اش از نتایج افکار سردفتر مورخان روزگار شاه بیت دیوان نکته دانی سرلوح بیاض سخندانی مولوی کرامت علی اظهر مغفور از مصرعه ثانیه مقطع غزل مرقوم است مصارع لطافت منابع او بصنعت تضمین از مصرعه ثانیه مترشحه قلم جادو رقم یکه تاز میدان فصاحت نیزه افراز معرکه بلاغت کاشف نکات خفی و جلی استادی میر ناصر علی

نور الله تربته

قتیل نخته بیدرد افسوس — چه ز دست اینکه درمانی ندارد
ز دست ماتم و حزنش مسلّم — کسی اینجا گریبانی ندارد
نماید دامن جان حزین چاک — سیه روزیکه دامانی ندارد
که گوید در غمش آن قیس معنی — که لیلی چشم گریانی ندارد
بود آئینه از روی همه خلق — چه حیرتها که پایانی ندارد
بفکر سال او دیدم بخوابش — لبش می جنبد و جانی ندارد
ز روی کثرت عشقش گو این — قتیل کافر ایمانی ندارد

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس خارج از دایرهٔ مقیاس صانعی را سزد که نقصان بدر و کمال هلال ادنی صنعتی است از صنایع کمال او ٭
و حمد فراوان و منت بیکران قادری را سزد که در ظهور عجایب قدرتش از برآمدن هلال و گرفته شدن ماه قواعد
فلاسفه و ضوابط اهل تنجیم از متن تر و لغو تر از اصول و اهیه زن پیر زال همه مخلوقات بر عظمتش گواه است و از تمامی
مصنوعات بوحدانیتش انتباه ٭ اگر هلال است ایما به بی مثالی او می نماید ٭ و اگر بدر است کلف ریب از آیینه و اهما
می زداید اگر ماه است به مهرش دال است ٭ و اگر مهر است اشارت بجبروت و جلال ٭ و بعثت بهجو سرور انبیا علیه
الف الف تحیة و ثنا از صنایع سنیهٔ اوست ٭ و ظهور معجزهٔ شق القمر از بدایع بدیعهٔ او ٭ خرق عادات آن باعث خلق
مخلوقات و در تمام کائنات مثل ماه چهار دهم هویدا و آشکار ٭ و معجزات آن مهر سپهر رسالت کالشمس فی نصف النهار
شریعتش سراسر حکمت است ٭ اقتدایش تمامه هدایت ٭ و از اینجاست که هرگاه منجمین خلاف شریعتش گفتند بدولت
دروغگویی نقد اعتبار یکدست از دست دادند ٭ و حکمای چون راهی از خود در رفتند سرنگون بچاه ضلالت در افتادند
مومنی که یک لحظه بشرف خدمتش رسید ٭ مستحق نعم جنت نعیم گردید فنعم خا وصف مردمانی که با وصف حب بیت
و الکتاب بیامن ملامت با برکتش بخطاب انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا سرفراز گشتند ٭
و خوشا حال کسانیکه با وجود یگانگت و قرابت و اتباع کما حقه و ادامت صحبت بخلعت اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم
اهتدیتم معزز و ممتاز علما و فقها که این ها دیان دین و مصاحبان سلک ختم المرسلین اتباع و اقتدا گزیدند پیشوایان طریقت
فوائد همت گردیدند رهرو راه راست براورده ایشان از فطری نیست و حافظ ضوابط منضبطهٔ ایشان را

خولی نتایجه قواعد اهل تنجیم را بسبب تشتت انداخته ابتدای ماه بر رویت هلال مبنی گردانیده پیروان شریعت را از صدها خصومت و هزاران نزاع وا رهانید شکرا و تعالی شانه که این ذره حقیر سراسر خطا و تقصیر متوقع رحمت رب غفور **عبد الرحمن ولد حاجی محمد روشن خان** مهرور نیز قوانین مستنبطه فقها را از یقینیات می شمارد و احکام حکما و منجمین مخالفه شریعت را اکذب از قرابادین اطبا می پندارد چه بهر چه از اصول ایشان کلیت آن بفهم می آید از اکثریت قطع نظر جزئیت آن هم نمی برآید مگر حکم این ضابطه دریافت روز سلخ که از سنه یکهزار و دوصد و چهل و نه هجری تا حال که سنه یکهزار و دوصد و شصت و پنج هجری است هرگاه مراعاتش نموده شد خطا نیفتاد لهذا اگر برین ضابطه حکم با کثریت نموده شود زیباست بهمین جهت این ضابطه را ضابطه گفتن رو ولیکن مستخرجین را باید که بر حکم خارج این ضابطه اگر چه هر بار مطابق افتد یقین نیارند بلکه در صورت تطابق از حکم احکم الحاکمین پندارند که قادر مطلق بر خلاف عادت هم تواناست و آنچه مطابق عادت باشد قدرت آن بطریق اولی تفصیل این اجمال آنکه مثلا ازین ضابطه دریافت شد که روز سلخ تاریخ بست و نهم است اگر بتاریخ سی ام سلخ گردید استبعادی ندارد و همچنین بالعکس این خلاف عادت نیست ملخص آنکه چون اکثر احکام این ضابطه در صورت مراعات غلط نشد بنا بر علیه این ضابطه را بنا بر تفریح ناظرین در عبارت مسلک تحریر در کشید و **بضابطه هلالیه** موسوم گردانید **مقدمه** چون درین ضابطه حاجت بدریافت اعداد بعضی از حروف تهجی می افتد لهذا اولا در یافت اعداد آن ضرورت و آن بدین نهج است

آحاد	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
عشرات	ی	ک	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰
مئات	ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ
	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰	۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰
الوف	غ ۱۰۰۰								

تنبیه چون خواهند که روز سلخ ماهی از مراعات ضابطه که مرقوم میشود بدانند حروف شهور و حروف هر سال را مع اعداد آن در ذهن محفوظ دارند **بیان حروف شهور**

ز ۷	ب ۲	ج ۳	ه ۵	و ۶	ا ۱
که عددش هفت است برای محرم هر سالیکه باشد در آن یافتن	که عددش دو است برای شهر صفر مظفر گشته	که عددش سه است برای ربیع الاول پیغمبر رفته	که عددش پنج است برای ربیع الثانی	که عددش شش است برای جمادی الاولی	که عددش یک است برای جمادی الاخره
ب ۲	د ۴	ه ۵	ز ۷	ا ۱	ج ۳
که عددش دو است برای رجب المرجب	که عددش چهار است برای شعبان المعظم	که عددش پنج است برای رمضان المبارک	که عددش هفت است برای شوال المکرم	که عددش یک است برای ذیقعدة الحرام	که عددش سه است برای ذی الحجه

ومجموع این حروف مشهور زبج هوابد ه زاج است واین حروف مشهوره از تبدیل سال ... همیشه ... بحال
خود برجا مانند مثلاً ... برای محرم قرار یافته خواه محرم سنه ۱۲۶۵ باشد و خواه سنه ۱۲۶۴ وخواه سنه ... [illegible]
ودیگر بخلاف حروف سنین که از تبدیل سال مبدل شوند چنانکه عنقریب ذکرش می آید ... [illegible]

ا	ه ۵	ج ۳	ح ۸
که عددش یک است برای سنه ۱۲۶۰ هجری مقرر گشته	که عددش ... هجری تعیین ... [illegible]	که عددش سه است برای سنه ۱۲۶۷ هجری معین گردید	که عددش هشت است برای سنه ۱۲۶۸ هجری قرار یافته
د ۴	ب ۲	و ۶	د ۴
که عددش چهار است برای سنه ۱۲۶۹ هجری مقرر شده	که عددش دو است برای سنه ۱۲... هجری تعیین گرفته	که عددش شش است برای سنه ۱۲... هجری معین گشته	که عددش چهار است برای سنه ۱۲... هجری [illegible]

ومجموعه این حروف ابجد د بود باشد وچون سنه ۱۲۷۲ هجری آید باید که باز از الف شروع نمایند یعنی

ا	ه	ح	ز	د	ب	و	د
الف برای سنه ... هجری معین سازند	[illegible]	برای سنه ۱۲... هجری تعیین کنند	برای سنه ۱۲۷۶ هجری تقرر سازند	برای سنه ... هجری تعیین فرمایند	برای سنه ... مقرر سازند	برای سنه ... قرار دهند	برای سنه ... [illegible]

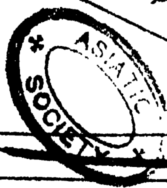
همچنین تا آخر حاصل آنکه بعد گذشتن هشت سال این حروف را بترتیب از سر برای هر سال ... [illegible]
در ذهن محفوظ دارند وهمین قیاس است در سنین ماضیه یعنی هرگاه عازم دریافت این معنی شوند که این حروف ... [illegible]
برای کدام سال از سالهای گذشته تعیین پذیرفته باید که راه عکس ترتیب پیش گیرند یعنی شروع از ... [illegible]

د	و	ب	د	ز	ج	ه	ا
برای سنه ۱۲... هجری معین سازند	برای سنه ۱۲۶۳ هجری قرار دهند	برای سنه ۱۲۶۲ هجری مقرر کنند	برای سنه ۱۲۶۱ هجری تعیین سازند	برای سنه ۱۲۶۰ هجری معین فرمایند	برای سنه ۱۲... هجری مقرر نمایند	برای سنه ۱۲۵... هجری تقرر دهند	برای سنه ... معین شد

باز از دال برای سنه ۱۲۵۶ هجری بنای ابتدا نهند و بر الف برای سنه ۱۲۴۹ هجری ختم کنند وهمچنین تا آخر فما بعطه ... این نوع حروف
جمع اعداد معلوم شد پس لازم که عدد حرف ماهی که دریافت طلوع هلال آن منظور است با عدد حرف سال آن جمع نمایند
ویک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزایند واز مجموع هفتگان طرح دهند اگر قابل طرح باشد یعنی اگر از هفت زیاده باشد
وآن مجموع تا پانزده خواهد رسید نه زیاده از آن چون از پانزده هفتگان طرح سازند یک عدد باقی خواهد بود وحاصل آنکه عدد ... [illegible]
تفکر کنند اگر یک ماند بدان آن هلال روز یکشنبه خواهد بود واگر دو ماند روز دوشنبه واگر سه ماند روز سه شنبه واگر چهار ماند روز
چهارشنبه واگر پنج ماند روز پنجشنبه واگر شش ماند روز جمعه واگر هفت ماند روز شنبه مثلاً چون خواهیم که روز طلوع هلال محرم
الحرام سنه ۱۲۶۵ هجری است دریافت نمائیم باید که هفت که عدد حرف معین ماه محرم است یعنی ز با یک که عدد حرف سنه
۱۲۶۵ هجری است یعنی ا جمع کنیم ویک عدد دیگر از جانب خود بران بیفزائیم مجموع نه گردید هفتگان را از آن ... [illegible]

دهم وازباقی ماندن دو حکم کنیم که اگر خواسته ایزدی است بروز دوشنبه ابروی هلال ماه محرم ۱۲۶۴ سنه هجری بماتم داران جناب خامس آل عبا
علیهم التحیة والثنا اشارت خواهد فرمود وهمچنین اگر قصد کنیم که دریابیم که روز طلوع هلال صفر سنه مذکوره کدام روز است باید که دو را
که عدد حرف شهر صفر است یعنی ب با یک که عدد حرف ۱۲۶۴ سنه هجری است یعنی ا جمع کنیم وبر حاصل جمع یک عدد از جانب
خود بیفزاییم مجموع چهار شدند و آن قابل طرح نیست گویا همین چهار باقی ماندند پس از باقی ماندن چهار حکم کنیم که اگر مشیت خالق
لیل ونهار مددگار است بروز چهارشنبه بروز هلال صفر خالی از خوف وخطر خواهد بود و بر همین قیاس است استخراج حکم
طلوع هلال ماههای آینده وگذشته **فائده** هرگاه خواهند که روز سلخ شهر ذیحجه ۱۲۶۴ سنه هجری دریافت کنند باید که سه را که
عدد حرف شهر ذیحجه است یعنی **ج** با چهار که عدد حرف ۱۲۶۴ سنه هجری است یعنی **د** جمع کنند وبر حاصل جمع یک عدد از جانب خود
بیفزایند واو مجموع که هشت شدند هفتگان طرح دهند واز باقی ماندن یک حکم کنند که طلوع هلال ذیحجه ۱۲۶۴ سنه هجری بروز یک
شنبه بوده وهمچنین هرگاه دریافت روز برآمدن هلال ماه مبارک رمضان ۱۲۶۴ سنه هجری قصد کنند باید که پنج را که عدد حرف
شهر موصوف است یعنی **ه** با چهار که عدد حرف ۱۲۶۴ سنه هجری است یعنی **د** جمع کنند وبر حاصل جمع یک عدد دیگر بیفزایند
واز مجموع که ده حاصل شدند هفتگان طرح دهند واز باقی ماندن سه حکم کنند که بروز سه شنبه هلال ماه مبارک رمضان بطلوع
براعت استهلال بشارت فتح ابواب جنان بکلید صیام داران بشارت فرموده وهمین قیاس است تا آخر **نصیحت** انقدر
بعلما یقین فرایاد خاطر دارند که ظهور صنایع صانع بیچون برحسب نوامیس مستخرجه عقول ماشئتی ناقص عقول لازم نیست بلکه
اگر حکم [illegible] مطابقت طلوع هلال بقدرت [illegible] از بخت واتفاق پندارند بل این مفهوم هم از صنایع صانع
بی همتا انکارند **خاتمه** حال این ضابطه برین منوال است که قطعهٔ قرطاسی بوسیده بران سطری چند از عبارت فارسی بخط
مابقراءتی مرقوم که خالی بودن مطالعهٔ خالی از دشواری نبود واعلم علمای زمان افضل کملای دوران جهبذ محقق نحریر مدقق
واقف نکات خفی وجلی مولوی **احمد علی** چریاکوتی برای شاگردی داده که اوستاد استاذهٔ روزگار اند یعنی عالم باعمل اکمل
بی بدل المعی عصر اودعی اوان شیخ وقت سرمایهٔ افتخار جناب مولوی **خادم حسین خان** صدرالصدور ترتیب کانپور
ابن ذالعز والجلال صاحب الفضل والکمال تذکرهٔ مورخان سلف سند تواریخ دانان خلف جناب مولوی **عبدالقادر خان**
افاض علیه سجال العفو والغفران بنج هدیه ورده آورده بودند از انجا بذریعه ارکان ریاست عمده سقوف امارت
ماهران علوم عجیبه واتقان فنون غریبه مخترع نکات ولطائف الطف مولوی **علی اشرف و ولی اشرف**
مابرحت اقمار افادتهما ساطعه ولازالت شموس افاضاتهما بازغه یعنی بوساطت هر دو صاحبزادهٔ جناب خانصاحب [illegible]
بالقابه باین هیچمدان رسید والحال که سنه ۱۲۶۹ هجری است بحلیه عبارت صاف بتوضیح مناسب لبت انسب محلی گشته

آویزه گوش اختتام گردید امید از عاملین آنکه ابتدای عمل بتسمیه نمایند
وبدعای خاتمه بخیر این سردفتر گنهگاران
ختم فرمایند

تمت